

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Intézet
Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti
Kutatócsoport

MOSZT Könyvek 9.

A kötet
a Magyar Tudományos Akadémia
Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának
támogatásával jelent meg.

MOSZT Könyvek 9.

Bene Krisztián

A Nagy Károly hadosztály

A Waffen-SS francia önkénteseinek
harcai a keleti hadszíntéren

PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport
Pécs, 2016

A jelen tudományos közleményt a szerző
a Pécsi Tudományegyetem alapításának
650. évfordulója emlékének szenteli.

Sorozatszerkesztő:
Bebesi György

Címlaptervező:
Vámos Eszter

A könyvben található térképek Alexandre Prétot
munkája alapján készültek.

Korrektúra:
Badai Mónika

Nyomdai munka:
B-Group Kft.

© Szerző, 2016

ISSN: 1788-4810
ISBN: 978-963-429-084-1

Tartalomjegyzék

Előszó.....	9
Bevezető.....	13
A kötet születéséhez vezető út.....	13
A kötetről.....	15
Köszönetnyilvánítás.....	19
Egy polgárháborús hadsereg: a Francia Milícia	21
A Milícia születéséhez vezető út első lépése: a <i>Légion française des combattants</i>	21
A Milícia előszobája: a <i>Service d'ordre légionnaire</i>	25
A Milícia születése	34
A szervezet létszáma és társadalmi összetétele.....	37
A Milícia első lépései	41
A Milícia felfegyverzése	42
A szervezet kiterjesztése az északi zónára	46
A szervezet legjelentősebb akciói	49
A partraszállás után.....	52
A Waffen-SS-be vezető út	56
Végjáték Észak-Olaszországban	59
A Francia Antibolsevik Légió.....	61
Az önkéntes légió születése	61
A kiképzés	65
Az <i>LVF</i> Moszkva alatt	68
Partizánvadászat a hátszágban	73
Csata a Bobr-folyó mentén.....	80
Az <i>LVF</i> végnapjai.....	83
Francia önkéntesek a német irányítás alatt álló egyéb fegyveres egységekben.....	87
Az <i>NSKK</i>	87

A német haditengerészet	90
A Todt Szervezet	93
A vasúti léghárító egységek	96
A Brandenburg hadosztály	100
Az SS különleges alakulatai.....	101
A Speer-légió.....	103
Az SS breton alakulata: a <i>Bezzen Perrot</i>	104
A Trikolór Légió	107
Az Afrikai Falanx	113
Franciaország 1. ezrede	118
Önkéntesek és sorozottak: Elzász-Lotaringia	122
A Franciaország SS-rohamdandár	127
A német katonapolitika változása	127
A toborzás	129
A kiképzés	134
Áthelyezés Csehországba	140
A szanoki kiszögellés felszámolása	144
A mielec-i harcok	153
A rohamdandár összevonása a hátszágban	159
A Nagy Károly SS-hadosztály	163
Az erők összpontosítása	163
Heterogén összetétel	165
Az új alakulat felállítása	169
A kiképzés	172
A hadosztály születése	176
Bevetés Pomerániában.....	177
A szovjet támadás	180
A visszavonulás.....	186
Körlin védelme	188
A belgardi katasztrófa	191

Az utóvédharcok.....	193
A harcezred első zászlóaljának útja.....	195
Kolberg védelme	198
Danzig védelme.....	200
A hadosztály pomerániai bevetésének mérlege	202
Berlin francia védői.....	205
Kísérletek a hadosztály újjászervezésére.....	205
A Nagy Károly SS-gránátosezred	207
A Nagy Károly SS-rohamzászlóalj	210
A Nagy Károly SS-ezred sorsa	213
A rohamzászlóalj Berlinben.....	215
A neukölln-i ellentámadás.....	219
Krukenberg harca az irányításért	222
Utcai harcok az Operánál.....	223
A Kancellária védelmében.....	228
A végjáték.....	231
A berlini bevetés mérlege.....	235
A fegyveres kollaboráció utóélete	239
A számonkérés időszaka.....	239
Hadifogság.....	239
A bad reichenhall-i kivégzések	242
Az önbíráskodás időszaka	243
A törvényes számonkérés időszaka	245
A politikai és katonai vezetők elleni perek	247
A fegyveres kollaborációban érintett vezetők elleni perek.....	251
A fegyveres együttműködésben résztvevő többi személy sorsa.....	255
A tengerentúli könnyűgyalogos zászlóalj	260
Az indokínai helyzet.....	260

A zászlóalj felállítása	263
A <i>BILOM</i> Indokínában	265
Az Idegenlégióban	272
Összefoglalás	275
Életrajzok.....	283
Mellékletek.....	301
Források és szakirodalom	337

Előszó

Bene Krisztián a 30-as évei derekán járó lassan középgenerációvá érő új történész-nemzedék habilitáció előtt álló markáns képviselője, aki eddigi, bő egy évtized alatt kifejtett hazai és nemzetközi munkásságával, elnyert díjaival és pályázataival, nem utolsósorban kiválón megvédett doktori értekezésével már felhívta magára a szakma figyelmét.

Kutatásai egy első pillantásra marginálisnak tűnő területre, a második világháborús francia kollaborációra irányulnak, eredményeit olvasva azonban könnyen belátjuk, hogy a kérdés sokkal tágabb összefüggésben értelmezve is jelentős új tudományos eredmények sorát produkálja, így a szovjet hadszíntér, a francia-német, az orosz-német, sőt mint jelen kötetnek egy fejezetéből kiderül, a francia-magyar katonai kapcsolatok vonatkozásában is.

A fiatal szerző munkásságának külön értéke, hogy elsősorban primer forrásokkal dolgozik, francia és német levéltári anyagot dolgoz fel az általa vizsgált kutatási terület feltárása érdekében. Szintén figyelemreméltó, hogy már nagyon fiatalon jelentős nemzetközi beágyazottságra tett szert, elsősorban a bordeaux-i egyetemmel kiépített szakmai kapcsolatait, de más kelet-európai egyetemek, például a prágai francia társtan-székeivel, társintézeteivel való közös munka során. Francia televíziós szereplése, dokumentumfilm-narrációja bizonyítja, hogy már a francia történészszakma is felfigyelt a sokáig tabunak számító téma érdekességére, s magára a szerzőre. Így az egyetemes történelem, vagy másképpen világtörténet művelésének egy nagyon fontos feltétele teljesül, nevezetesen a vizsgált ország tudományos közéletével, nyilvánosságával kiépített aktív és élő kapcsolat, amely bizonyítja az elért eredmények széleskörű, nemzetközi méretekben történő hasznosulását.

Mint maga a szerző a kötet elé írt bevezetőjében felvázolja, doktori értekezésében kifejtett eredményeit már több kiad-

ványban, publikációban tette közzé itthon és külföldön egyaránt. Jelen kötet a disszertáció eddig még nem közölt, tulajdonképpen második része, amely bizonyos korábban publikált fejezetek, részek, tömör összefoglalásával önálló kötetként is ragyogóan megállja a helyét.

Külön kérdésként merülhet fel, hogy miért éppen a Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézetének MOSZT Kutatócsoportja adja ki a kötetet. Maga a ruszisztikai műhely minden olyan kezdeményezés befogadása iránt nyitott, amely akár csak érintőlegesen is foglalkozik az orosz vagy a szovjet történelemmel, sőt külön értéknek tartja, ha egy témakör nem hagyományos ruszisztikai nézőpontból kerül feldolgozásra, hiszen ezáltal más aspektusból, többféle megközelítésmód alapján dolgozható fel egy-egy téma.

Bene Krisztián együttműködése a műhellyel nem új keletű, miután elmélyült a szovjet hadszíntérrel kapcsolatos kutatásaiban, csatlakozott a kutatócsoporthoz és részt vett annak munkájában, konferenciáin, köteteiben stb. Az együttműködést elősegítette a MOSZT és a Hadtudományi Társaság Dél-dunántúli Tagozatának aktív kooperációja is, amelynek vezetőjeként tevékenykedik. A közös munka jól megfogható eredményekben öltött testet, így egy idő után Bene Krisztián lett a MOSZT kiadványainak szerkesztője, majd tavaly felkértük az elnökhelyettesi feladatok ellátására is. Eltökéltetését bizonyítja, hogy magas, szakfordítói szintű francia és középszintű angol nyelvtudása mellett most kezdi tanulmányozni az orosz nyelvet, hogy témáját még sokoldalúbb forrásbázis alapján tárhasa fel és adhassa közre.

Mindezek miatt szinte kínálkozott a gondolat, hogy újabb munkája a MOSZT könyvek új monográfiájaként, annak 9. köteteként jelenjen meg. A kutatócsoport egyaránt jelentet meg tanulmányköteteket, konferencia-kiadványokat, forrásközleményeket, illetve önálló kis és nagymonográfiákat, létezésének, működésnek ez az egyik legfőbb célja. Jelen kötet a második önálló mű a monográfiák sorozatában, és remélhetőleg mind a második világháború, mind a hadtörténet, mind a

francia történelem iránt érdeklődő olvasóközönség érdeklődéssel fogja forgatni a jó stílusban megírt, számos szakmai nővumot, új tudományos eredményt tartalmazó kötetet.

Bebesi György
sorozatszerkesztő

Bevezető

A kötet születéséhez vezető út

Amikor 2006 őszén – pontosan tíz évvel ezelőtt – Ormos Mária professzorasszony témavezetésével megkezdtem tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskola „Európa és a magyarság a 18-20. században” című doktori programjában, még nem sejtettem, hogy az ott végzett kutatásaim milyen messzire vezetnek majd. Noha szilárd meggyőződésem volt, hogy Franciaország második világháborús részvételével kapcsolatban lehet és kell is újat mondani Magyarországon, az még engem is meglepett, amikor a kutatómunkával töltött évek során fokozatosan egyértelművé vált számomra, hogy még a francia történetírás is számos elmarradással rendelkezik a korszakot illetően. Ez még inkább arra ösztönzött, hogy elmélyítsem ismereteimet választott témám, a második világháború alatt a német oldalon harcoló francia állampolgárok tevékenységével és sorsával kapcsolatban. E munka során kutatásokat végeztem mind a francia (Archives nationales, Service historique de la Défense), mind a német (Bundesarchiv-Militärarchiv) levéltárakban, amelyek lehetővé tették számomra *A francia fegyveres kollaboráció a második világháborúban* című doktori értekezésem elkészítését, majd pedig megvédését *summa cum laude* minősítéssel 2010 decemberében a Pécsi Tudományegyetemen.

Ez azonban még nem a munka végét, csupán egy fontos szakaszának lezárását jelentette, hiszen ezt követően az elért eredményeket közre is kellett adni a magyar és francia történelemszaksadalomnak ugyanúgy, mint a nagyközönségnek, hogy az elvégzett kutatások valóban hasznosulni tudjanak. Ennek az erőfeszítésnek a jegyében azóta két könyv, egy forrásközlő kötet, valamint több tucat folyóiratcikk és tanulmány látott napvilágot magyar, francia és angol nyelven féltucat ország-

ban.¹ Ezek közül kiemelkedik a Franciaországban 2012-ben megjelent monográfia (*La collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale*),² amely a teljes vizsgált témakört részletesen bemutatta és a külhoni pozitív kritikai visszhang mellett elnyerte a Pécsi Tudományegyetem *Az Év Kiemelkedő Publikációja Díját*. Ezt követően adtam közre a magyar közönség számára 2013-ban *A Francia Antibolsevik Légión a keleti hadszíntéren*³ című könyvemet, amelyben a Közép- és Kelet-Európában német irányítás alatt bevetett francia alakulat történetén kívül átfogóan bemutattam Franciaország diplomáciai és katonai helyzetét a két világháború között, valamint a második világháború évei alatt. Ezen belül külön figyelmet fordítottam a francia szélsőjobboldali politikai mozgalmak tevékenységének ismertetésére, amelyek nélkül nem került volna sor a nyílt fegyveres együttműködésre sem a megszálló erőkkkel, mivel ezek a pártok voltak a kollaboráció ezen extrém formájának legfőbb szorgalmazói, amelyet a német fél – elsősorban propagandaokokból – csupán jóváhagyott 1941 folyamán.

2014-ben elnyertem az *Erdős Pál Fiatal Kutatói Ösztöndíjat*, melynek segítségével a francia fegyveres kollaboráció közép- és kelet-európai kapcsolatait vizsgáltam tekintettel arra, hogy az ennek keretében létrehozott alakulatok döntő többsége ebben a régióban került bevetésre. A támogatott időszak alatt végzett munkának számos eredménye született, amelyek közül az egyik legjelentősebb egy forrásközlő kötet megjelenése volt Franciaországban,⁴ amely lehetővé teszi a jelenség iránt érdeklődők számára a háttérben meghúzódó döntési folyamatok jobb megismerését. A Magyar Zoltán Kuratórium az ösz-

¹ A részletes lista a könyv végén található irodalomjegyzék első fejezetében olvasható.

² Krisztián Bene: *La collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale*. Éditions Codex, Talmont St. Hilaire, 2012. 592 o.

³ Bene Krisztián: *A Francia Antibolsevik Légión a keleti hadszíntéren*. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest; Pécs, 2013. 320 o.

⁴ Krisztián Bene: *Les archives de la collaboration militaire françaises pendant la Seconde Guerre mondiale*. Éditions Codex, Talmont St. Hilaire, 2015. 344 o.

töndíjas periódus alatt végzett tevékenységemet *Nemzeti Kiválósági Díjjal* jutalmazta.

Ezt követően a Magyar Tudományos Akadémia 2015-ben *Bolyai János Kutatói Ösztöndíjat* ítelt oda számomra a második világháború alatti francia-magyar katonai kapcsolatok tudományos igényű megismerésének elősegítése végett. A korábbi eredményekre alapozott kutatómunka az azóta eltelt egy évben számos érdekes és hiánypótló új eredményt hozott, amelyek egy részét jelen könyv lapjain is szeretném közzétenni. Ebből kifolyólag a kötet célja kettős: egyrészt szeretné megismertetni a magyar szakmai és nagyközönséggel a második világháború alatti francia fegyveres kollaboráció egyik legmeghatározóbb alakulatát, amely a Waffen-SS kötelékében teljesített szolgálatot 1943 és 1945 között, másrészt pedig ehhez szorosan kapcsolódva feltett szándéka röviden bemutatni azokat az epizódokat, amelyek során a német fegyveres erők kötelékében szolgálatot teljesítő különböző francia egységek hosszabb-rövidebb ideig magyar kötelékekkel kerültek kapcsolatba, esetleg együtt is működtek azokkal.⁵

A kötetről

Annak ellenére, hogy jelen könyv lapjain terjedelmi okokból – valamint mivel erre máshol már részletesen kitértünk⁶ – eltekintünk az általános politikai előzmények bemutatásától, meg kell említenünk azokat a különböző fegyveres alakulatokat, amelyek a Waffen-SS francia egységének létrehozásában, illetve sorainak feltöltésében aktívan közreműködtek. Ezek közül elsőként vizsgáljuk a paramilitáris szervezetként működő Francia Milícia (*Milice française*) tevékenységét, amely bár eredetileg a Francia Állam támogatásával jött létre, végül sokkal inkább saját karizmatikus vezetője, Joseph Darnand elképzelései szerint lépett fel, sem mint a Vichy-ben székelő kormány

⁵ Ugyanakkor ezeknek a kapcsolatoknak a minden igényt kielégítő részletes bemutatására itt még nem kerül sor, ezek egy később megjelenő, a francia-magyar katonai kapcsolatokat vizsgáló monográfiában kapnak majd helyet.

⁶ Lásd az irodalomjegyzéket.

utasításait követve. Ennek eredményeképp az eredetileg más célok érdekében létrehozott szervezet rövid időn belül a fennálló francia rendfenntartó erők riválisaként lépett fel és német támogatással aktívan szembeszállt a megerősödőben lévő Ellenállással. A megszálló támogatásának, amely elsősorban fegyverszállítmányok formájában nyilvánult meg, azonban ára volt: a Milíciának katonailag képzett emberanyag átadásával közre kellett működnie a Waffen-SS kötelékében létrehozott francia alakulat felállításában. Ez egyben azzal is kecsegtetett, hogy a politikai alapokon szerveződő mozgalom jelentős befolyásra tesz szert a jelentős harcértékkel rendelkező katonai egységben, ami azonban nagymértékben függött a német katonai és politikai vezetés fellépésétől is. A tét tehát igen jelentős volt, hisz ezen múltott, hogy a franciákból álló kötelék francia vagy német érdekek mentén kerül majd bevetésre a háború során.

Noha a Francia Antibolsevik Légión (*Légion des volontaires français contre le bolchevisme*) megszervezésének és a Szovjetunióban folytatott tevékenységének korábban már külön monográfiát szenteltünk, a második fejezetben mégis röviden össze kell foglalnunk ezt a különleges, Párizstól Moszkváig, majd Minszktől Kelet-Poroszorszáig vezető történetet. Ennek több oka is van. Egyrészt a keleti hadszíntéren német egyenruhában harcoló első francia különítményként a Francia Antibolsevik Légión nem csupán megalapozta a Vörös Hadsereg elleni küzdelemben való francia részvételt, hanem tagjainak többsége az egység feloszlása után a Nagy Károly hadosztály soraiban folytatta szolgálatát, így a hároméves bevetés során szerzett tapasztalataik sokat számítottak az új alakulatban is. Másrészt a Légión fennállása során számos alkalommal került kapcsolatba magyar megszálló alakulatokkal, amelyekkel több ízben is közös hadműveletek vett részt, így nagymértékben hozzájárult ahhoz a hadtörténelmi kuriózumhoz, hogy a második világháború során francia és magyar katonák együtt harcoltak reguláris és irreguláris szovjet csapatok ellen.

Meg kell emlékeznünk azokról a kisebb létszámú és jelentőségű francia érdekeltségű alakulatokról is, amelyeket a né-

met fegyveres erők különböző fegyvernemein és szervezetein (haditengerészet, munkaszolgálat, szállító alakulatok stb.) belül állítottak fel. Ezen egységek jelentős része fegyveres szolgálatot látott el, sőt sok esetben harctéri bevetésekben is részt vett a különböző hadszíntereken. Velük párhuzamosan a francia kormány is kísérletet tett önálló hadseregének visszaállítására annak 1942 novemberében történt feloszlata után. Előbbiek teljes mértékben német fennhatóság alatt álltak és számos esetben kizárólag német célok érdekében használtak fel őket. Önmagukban ezek egyike sem érdemelne különösebb figyelmet, azonban ezek összességét tekintve újabb jelentős létszámú fegyveres francia elemet fedezhetünk fel a németek oldalán, ezért bár bemutatásuk némiképp mozaikszerű, ezeknek szenteltük a könyv harmadik fejezetét. Ugyanitt mutatjuk be röviden a Harmadik Birodalomhoz csatolt elzász-lotaringiai területekről besorozott (*Malgré-Nous*) és önként jelentkezett franciák történetét is, amely szintén a fegyveres kollaboráció egyik – mégha ilyen formában általában nem említett – részét képezi.

Az ezt követő három fejezet foglalkozik a címben ígért témával, vagyis a Nagy Károly hadosztály történetével annak elődalakulatának létrehozásától egészen a háború végéig. Ez hadtörténeti szempontból is rendkívül érdekes fejezete a második világháborúnak, ugyanakkor a francia-német katonai kapcsolatokban is alapvető változást jelentett, hiszen ennek az alakulatnak a felállításával már a németek által kezdeményezett és teljes mértékben általuk irányított fegyveres együttműködésről beszélhetünk, amely a Waffen-SS kötelékében valósult meg 1943-tól a háború utolsó napjáig. Ennek vizsgálata során áttekintjük a franciaországi toborzás megindulását, az önkéntesek kiképzését, majd ezt követően bevetését 1944 nyarán a galíciai harcokban. Ennek a rövid hadjáratnak az érdekessége, hogy egy magyarországi feltöltésű Waffen-SS alakulat harccsoportjának kötelékében került rá sor, így tehát újfent francia és magyar katonák harcoltak együtt az előretörő szovjet erők ellen, bár ezúttal már mindkét résztvevő fél német egyenruhát viselt. Ezt követően a súlyos veszteségeket szen-

vedett francia SS-alakulatot átszervezték és kibővítették, melynek eredményeképpen 1945 februárjában egy - névleg - hadosztály méretű francia alakulatot tudtak bevetni Pomerániában a Vörös Hadsereg csapatai ellen. A komoly veszteséget elszenvedett egységet ismét átszervezték és egyes elemeit 1945 áprilisában Berlin védelme során használták fel. A jól nyomon követhető, nagyobb létszámú francia alakulatok története ezzel az epizóddal ért véget.

A háború alatti fegyveres kollaboráció ezzel lezárult, az abban résztvevők története azonban még korántsem, hiszen a háború utáni sorsukat alapvetően befolyásolta az a tény, hogy a német erővel együttműködve harcoltak a szövetségesek ellen. Ebből kifolyólag az utolsó fejezetben azt tekintjük át röviden, hogy mi történt azokkal, akik a vesztes oldalt választották a második világháborúban. A résztvevők többségére katonai vagy polgári bírósági eljárás várt, melyek során igen komoly börtönbüntetések születtek, sőt a halálos ítéletek sem voltak ritkák. Ugyanakkor az 1950-es évek elejére a politikai alapon bebörtönzöttek többsége amnesztiával kiszabadult és - ha nem is teljesen zavartalanul - folytathatta életét. Érdekes módon azonban az 1940-es évek második felében - még az amnesztiarendeletek előtt - a bebörtönzött veteránok egy részé folytathatta a katonáskodást, de ezúttal a francia hadsereg kötelékében. Mivel Franciaországnak szüksége volt harcedzett katonákra az indokínai háborúban, így az elítéltek egy része büntetése hátralevő részének elengedéséért cserébe jelentkezhetett a távol-keleti francia expedíciós hadsereg kötelékébe, ahol fegyveres szolgálattal válthatta meg szabadságát és a francia társadalomba való visszatérést.

Bízom benne, hogy a fenti eredmények közreadásával hozzá tudok járulni nem csupán a második világháború alatti francia történelem jobb megismeréséhez, hanem egyszersmind a francia-magyar katonai kapcsolatok egy ezidáig ismeretlen fejezetének feltérképezéséhez is.

Köszönetnyilvánítás

Szokás szerint nagyon sok embernek tartozom hálával a kötet elkészítése során nyújtott segítségéért. Sajnos itt nem áll módomban egyenként köszönetet mondani mindannyiuknak, ugyanakkor nagyon hálás vagyok nekik és ezúton is köszönöm önzetlen segítségüket. Mindazonáltal szeretnék néhány személyt külön is kiemelni.

Kiemelt köszönettel tartozom Bebesi Györgynek, a Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport vezetőjének, aki nem csupán befogadta írásomat a MOSZT Könyvek sorozatba, hanem mindvégig támogatott és bátorított az elmúlt évek kutatásai során. Az ő segítségével ezt a könyvet most nem tarthatná kezében a kedves olvasó.

Köszönetemet szeretném kifejezni Matthieu Boisdron-nak, a nantes-i egyetem oktatójának, akinek segítségével kutatásom eredményei sokkal később és kevésbé hatékonyan jutottak volna el a francia történészszakma képviselőihez.

Nagyon köszönöm Horváth Klára, a Pécsi Tudományegyetem Társadalomtudományi Szakkönyvtára vezetőjének segítségét, aki e kutatás során is – mint mindig – minden könyv- és folyóiratigénylésemet gyorsan és hatalmas segítőkészséggel teljesítette.

Végezetül pedig hálásan köszönöm családom minden tagjának az elmúlt években nyújtott támogatását, türelmét, megértését és kitartását, mivel az ő segítségük nélkül ez a munka nem születhetett volna meg.

Egy polgárháborús hadsereg: a Francia Milícia

A Milícia születéséhez vezető út első lépése: a *Légion française des combattants*⁷

A Philippe Pétain marsall által létrehozni kívánt új rendszernek, a többi európai tekintélyelvű berendezkedés mintájára, nagy szüksége volt egy olyan szervezetre, mely közvetítőként működik a fennálló hatalom és a lakosság között. Olyan szerveződés létrehozása volt a cél, amely a társadalom minden rétegét felöleli és ebből kifolyólag hatékonyan képes a kétirányú kommunikációra: közreajda a központi hatalom szándékait és intézkedéseit a lakosságnak, ugyanakkor a hatalom szemeként és füleként azonnal érzékeli a társadalom ezekre adott reakcióit is. Mindemellett ennek a szervezetnek tükröznie kellett a fennálló rendszer – tekintélyelvű és rendpárti – jellegét is, amelyet legjobban Pétain marsall személyisége testesített meg.

A fentiekből kifolyólag logikusan kínálkozott a már régóta kínálkozó első világháborús veteránokat tömörítő szervezetek felhasználásának gondolata. Mivel az egész Franciaország identitását nagyban befolyásoló háborúban gyakorlatilag a teljes felnőtt férfilakosság részt vett – és erre többségük a németek felett aratott győzelemből kifolyólag büszke is volt –, így ezeknek a szervezeteknek az aktív létszáma igen jelentős volt (3 millió fő). A nagyszámú egyesület közül a két legnagyobb taglétszámú, az *Union fédérale* (950 ezer fő) és az *Union nationale des combattants* (850 ezer fő) 1939. november 12-én egyesült *Légion française des combattants* (a továbbiakban *Légion des combattants*) néven.⁸

⁷ Harcosok Francia Légiója.

⁸ Lambert – Le Marec 1992, 85-86. o.

Az 1940 nyarán frissen létrejött új kormánynak első intézkedései közé tartozott, hogy augusztus 29-én közhasznú szervezetnek ismerte el az egyesületet. Ezzel párhuzamosan betiltotta az összes többi hasonló szerveződést, amelyeknek minden ingó és ingatlan vagyonát átruházta a *Légion des Combattants*-ra.⁹ A szervezet – melynek élére Pétain került – feladatait a következőkben határozták meg: a veteránok megszervezése az országban; a közülük, ill. családtagjaik közül a rászorulóknak segélyezésének megszervezése; valamint az együttműködés kiépítése a tagság és a közhatalom képviselői között.¹⁰

A szervezet alapítódokumentumából világosan kiderül, hogy a szerveződés alapvetően antiparlamentáris, antikommunista, antiszemita, szabadkőműves- és gaullistaellenes beállítottságú volt, amelynek legfőbb célja a Vichy-rendszer által meghirdetett Nemzeti Forradalom elősegítése volt. Az ideológia középpontjába a Marsallhoz való hűséget és lojalitást helyezték, akire úgy tekintettek, mint vezetőjükre, bajtársukra, (nagy)apjukra és egyfajta uralkodóra.¹¹

A *Légion des combattants* székhelyét a Vichy-ben található Séville hotelben állították fel. A szervezetet vezető marsall alatt három helyettes (Jacques Péricard, Alfred Heurteaux ezredes, Jacques Lapébie parancsnok) állt, akik a három haderőnemet képviselték, a vezérkar élén pedig François Valentin állt.¹² A déli zónában létrehozott *Légion*¹³ felépítése vertikális volt: a Vichy-ből felügyelt mozgalom alatt regionális, megyei és kommunális alszervezetek álltak, melyek a felülről jövő utasításokat követték.¹⁴

Noha nagyszabású propagandahadjárat indult a csatlakozás népszerűsítésére és a fentiekből következően a potenciális

⁹ AN 2 AG 604. Légion française des combattants.

¹⁰ Broche 2002a, 187. o.

¹¹ Giolitto 1997, 15-17. o.

¹² Cointet 1995, 64.

¹³ Az északi, megszállt zónában a németek nem járultak hozzá a létrehozásához.

¹⁴ AN F 60 1431.

jelentkezők száma is magas volt, az első év folyamán lezajló tömeges eskütételek után elapadt az utánpótlás. 1940 végére 600 ezer fő volt a tagság létszáma, ami 1941 közepére 1,7 millióra nőtt, azonban ez még mindig messze elmaradt a háború előtti számoktól, nem is beszélve a rendszer vezetőinek várokozásairól.¹⁵ Ezt úgy próbálták orvosolni, hogy átalakították a szervezetet és 1941. november 18-án létrehozták a *Légion française des combattants et des volontaires de la Révolution Nationale*-t, amely a tagság soraiba várta az első világháború veteránjai mellett az 1939-40-es háborúban szolgálókat¹⁶ és minden olyan civilt is, aki aktívan tenni kívánt az új politikai berendezkedés sikeréért.¹⁷

Ez volt az egyetlen civil szerveződés, amely a Nemzeti Forradalom szolgálatában állt, és nem titkoltan egy leendő állampárt alapjául szolgált, amely a létrehozandó egypártrendszer központi eleme lett volna.¹⁸ Azonban ez a terv nem valósult meg, aminek több oka is volt. Egyrészt a jelentkezők alacsony létszáma miatt, amely nem haladta meg az elődszervezet tagságának összlétszámát, sőt 1942-től kezdve folyamatosan csökkent. Másrészt pedig a tagok hozzáállása miatt, akiknek többsége a köztársasági elveken nevelkedett fel és elutasította a kormányzat antidemokratikus lépéseit. Ennek következményeképpen végül a politikai vezetés felhagyott egypártépítési szándékával.¹⁹

Innen származik a *Légion des combattants* legnagyobb ellentmondása is, nevezetesen az, hogy a tagok többsége csupán a Pétain marsall neve által sugallt hazafias érzelmektől vezérelve lépett be a szervezet soraiba és nem kívánt részt venni egy teljesen új – és a köztársasági elvektől gyökeresen eltérő – alapokon szerveződő politikai rendszer kiépítésében. Ugyanakkor volt egy harcias kisebbség, mely teljes egészében magáévá tette ezeket az új elveket és mindenre kész volt azért,

¹⁵ Ory 1976, 250.

¹⁶ Saint-Loup 2000, 112. o.

¹⁷ AN F 1 A 3683.

¹⁸ AN 72 AJ 258, 232. Plan de redressement national français, 9. o.

¹⁹ AN 2 AG 411.

hogy sikerre vigye ezt az új politikai berendezkedést. Ez az ideológia szakadék vezetett később a szervezeten belüli szakadáshoz is.²⁰

Ez az elválás azonban 1941-ben még nem volt törvényszerű, mivel a *Légion des combattants* megfelelő politikai konszenzus esetén egységes arculatot is képviselhetett volna, hiszen tevékenységének nagy része békés természetű volt. Ennek keretében iskolai előadások, gyűlések, konferenciák megtartására, sajtótermékek (*Le Légionnaire*, *La Légion*, *Le Bulletin de la Légion*, *L'Almanach de la Légion*) kiadására, plakátok és szórólapok terjesztésére, valamint rádióműsorok sugárzására került sor.²¹ Ezek soraiból is kiemelkedik a légió megalakulásának évfordulója alkalmából tartott rendezvénysorozat, amikor az egész szabad zónában tömegrendezvényeket tartottak, amelyekben több tízezer légiós vonult fel.²²

A szervezet megítélésekor tisztában kell lenni azzal is, hogy a németek már a kezdetektől gyanakvással szemlélték az általuk paramilitáris szerveződésnek tekintett mozgalmat, amelyet potenciálisan katonai veszélyforrásnak tekintették, ezért az északi zónában nem is engedélyezték működését²³ annak ellenére, hogy a francia hatóságok már 1940-ben kérték ezt tőlük.²⁴ Német támogatás nélkül pedig hosszú távon nem sok esély volt arra, hogy a *Légion des combattants* sikeresen működjön vagy egyáltalán fennmaradjon.

1942 elején (február 26-i és április 30-i rendeletek) olyan új utasításokat adtak ki, melyek értelmében a szervezet tagjainak szorosan együtt kellett működniük az állami szervekkel, sőt felvilágosításokkal is elláthatták ezeket, ha úgy vélték, hogy azok működése nem a marsall akaratának megfelelő volt. Ez volt az első lépés egy párhuzamos közigazgatás kiépítése felé.²⁵ Ezek az utasítások azt vonták maguk után, hogy a politi-

²⁰ Azéma 1990, 85. o.

²¹ Cointet 1995, 97-98. o.

²² AN 2 AG 655.

²³ Muracciole 2002, 109. o.

²⁴ Lambert – Le Marec 1992, 88. o.

²⁵ AN F 60 241. A vonatkozó rendeleteket lásd a szövegben.

kai változás iránt elkötelezett légiósok aktívan felléptek a helyi közigazgatási szervek képviselői ellen, hogy érvényesítsék a Marsall vélt vagy valós akaratát. Ez már önmagában is elegendő lett volna ahhoz, hogy elfordítsa az embereket a szervezettől, de az ellenszenvet még fokozta is a légiósok gyakran indokolatlanul agresszív fellépése.²⁶

Hozzá kell tenni, hogy *Légion des combattants* ezzel párhuzamosan szociális tevékenységet is kifejtett, amikor csomagot küldött a hadifoglyoknak, támogatást (pénz, étel, nyaraltatás, gyermekmegőrzés) nyújtott ezek családjainak, valamint hozzájárult a rászoruló veteránok étkeztetéséhez.²⁷ Mindez azonban túl kevés volt és nem tudta feledtetni a negatívumokat, amelyek miatt a szervezet népszerűsége folyamatosan csökkent, sőt egyes helyeken már nyílt ellenérzések is megjelentek.²⁸ Ennek következményeként 1943-44 folyamán egyre többen választották a kilépést, melynek eredményeképpen a taglétszám a felére olvadt, a kilépők jelentős része pedig az Ellenállás soraiban bukkant fel.²⁹ Egyértelművé vált, hogy a Légión alapkonceptiója teljes kudarcot vallott, sőt tevékenységével épp eredeti céljával ellenkező hatást váltott ki, hiszen egységesítés helyett megosztotta az országot. Ebből kifolyólag a szervezet 1944. augusztus 24-i feloszlata csupán véglegesítette ennek a politikai indíttatásból létrehozott egyesületnek a kudarcát.

A Milícia előszobája: a *Service d'ordre légionnaire*³⁰

A Légión tagságán belül feszülő ellentétek már korán hozzájárultak ahhoz, hogy különböző irányzatok jöjjenek létre a szervezeten soraiban. Ezek közül a legerősebb a Joseph Darnand

²⁶ AN F 7 15304. Rapports de préfets.

²⁷ AN F 1 3683.

²⁸ AN 72 AJ 519.

²⁹ Ennek egyik legismertebb példája François Valentin esete, aki búcsúzóul nyílt levélben kritizálta a szervezet tevékenységét és közölte, hogy csatlakozik az Ellenálláshoz, ahol jobban tudja szolgálni hazáját. AN F 60 1675. Lettre de Valentin.

³⁰ Légión Rendfenntartó Szolgálat.

nevével fémjelzett csoport volt, mely azokat tömörítette, akik a leginkább elkötelezettek voltak a Nemzeti Forradalom ügye és a változás mellett.³¹ Ezek általában fiatal, dinamikus, tettvágytól égő emberek voltak, akik csak a megfelelő vezetőre vártak.³² Azonban az nem volt egyértelmű, hogy ezek a vezetők milyen ideológiai irányzat mellett köteleződnek el. Eleinte egy fegyveres ellenállási mozgalom képe bontakozott ki, amikor 1940 őszén megkezdődött a *Groupes de Protection*-ok³³ megszervezése a *Légion des combattants* sorain belül. A Georges Groussard ezredes vezetése alatt álló szervezet fegyvereket gyűjtött és rejtett el a déli zónában, amelyeket a megfelelő időpontban a németek ellen kívántak felhasználni. Ennek a mozgalomnak az egyik fő szervezője volt Darnand is, aki szilárdan elkötelezte magát a németek elleni harc folytatása mellett.³⁴ Azonban a kezdeményezés kudarcba fulladt, amikor a szervezetet 1940. december 13-án német nyomásra feloszlatták.³⁵

Ennek hatására a fegyveres ellenállás hívei nagy számban hagyták ott a Légiót, azok pedig, akik maradtak, a Marsall döntéseinek követését látták üdvöztőinek, aki ekkorra viszont már egyértelműen a németekkel való együttműködés mellett döntött. Darnand is ezt az utat választotta, ugyanakkor a cselekvésvágy annyira erősen élt benne, hogy már 1940 végén egy új szervezet alapjait vetette meg. Úgy vélte, hogy „nem lehet forradalmat csinálni egy több mint egymillió bátor emberből álló szervezetlen tömeggel”, főleg, hogy „azok konzervatívok és nem forradalmárok”.³⁶ Márpedig egy új, jobb rendszer létrehozásához és megvédelmezéséhez forradalmárookra volt szükség, akiket egy új mozgalomnak kellett tömörítenie. Ennek az új szervezetnek a tagjaira az anyaszervezet alapeszméin túl az

³¹ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

³² Azéma 1990, 85. o.

³³ Védőcsapatok.

³⁴ Delperrié 1969, 79. o.

³⁵ Cointet 1996, 180. o.

³⁶ Idézi Sorel 1973, 11. o.

olasz és német fasizmus gyakorolt nagy hatást, amelyekben fontos szerepet kaptak a különböző paramilitáris alakulatok, amelyek szintén a legforradalmibb és legdinamikusabb elemeket fogták össze soraikban. Az új szervezet, amely a *Service d'ordre légionnaire* (SOL) nevet kapta, ezek mintájára jött létre.³⁷

Noha ez a párhuzam egyértelmű volt a francia kortársak számára is, mégis sokan örültek létrejöttének, mivel a cselekvés és a változás ígérését hordozta magában, amelyet nagyon sokat vártak az országban. Ezek közé tartozott François Mitterrand későbbi köztársasági elnök,³⁸ valamint François Darlan admirális is, aki felkarolta az új kezdeményezést. Utóbbi úgy vélte, hogy ez a militáns, dinamikus alakulat talán képes lesz arra, amire a Légión nem: egy állampárt létrehozására. Darnand ugyanígy számíthatott Pierre Pucheu belügyminiszter támogatására is. Ebből kifolyólag 1941 végén a politikai vezetés is rábólintott az új szervezet koncepciójára, amely névleg a *Légion des combattants* kötelékén belül jött létre, valójában azonban egy teljesen önálló szerveződést alkotott.³⁹

Az új szervezet hivatalosan 1942. január 12-én alakult meg Vichy központtal, székhelyét pedig a Lisbonne szállodában rendezte be. Az alakulat vezérkarát kizárólag Darnand közeli és megbízható munkatársai jelentették, akik már 1941 folyamán is részt vettek a szervezet kiépítésében. Darnand főfelügyelőként Noël de Tissot-t tette meg főtitkárnak, a szervezet tevékenységét irányító négy iroda élére pedig a következő személyeket nevezte ki: Jean Bassompierre (személyzeti iroda), Marcel Gombert (hírszerző iroda), Pierre Cance (műveleti és propaganda iroda) és Jacques Lefèvre (felszerelési iroda).⁴⁰ Az egyetlen összekötő kapcsot a két formáció között François Valentin személye jelentette, akit a SOL főigazgatójának neveztek ki, így ő képviselte a központi hatalmat az új alakulat-

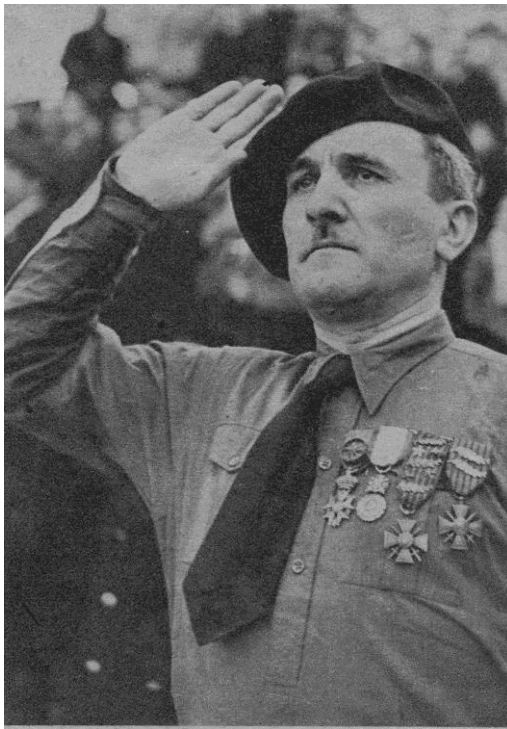
³⁷ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.; AN F 1 3747.

³⁸ Péan 1994, 187-188. o.

³⁹ AN 2 AG 441.

⁴⁰ AN F 1 3683. SOL.

ban. A valódi vezető azonban egyértelműen Darnand volt,⁴¹ aki hivatalosan a szervezet főfelügyelői posztját töltötte be.⁴²

Joseph Darnand⁴³

A SOL sok mindent átvett a Légiótól (és a fasiszta mozgalmaktól), többek között a nagyszabású, látványos rendezvények iránti vonzalmat is. Ezek közül is kiemelkedtek az új tagok felavatásának alkalmából rendezett hatalmas felvonulások és ünnepélyes eskütételek, melyeken egyszerre több ezer embert vettek fel a szervezet soraiba. Az első ilyen tömegrendezvényt 1942. február 22-23-án tartották Nizzában, amikor 2.000 főt

⁴¹ Azéma 1990, 86. o.

⁴² Delperrié 1969, 112. o.

⁴³ Signal, 1944. január 1. szám.

avattak fel.⁴⁴ Az esemény csúcspontja az eskütétel volt, amikor a légiósoknak a SOL 21 pontjára kellett felesküdniük:⁴⁵

„A SOL 21 pontja⁴⁶

<i>A burzsoá egoizmus ellen</i>	<i>Az emberi szolidaritásért</i>
<i>Az apátia ellen</i>	<i>A lelkesedésért</i>
<i>A szkepticizmus ellen</i>	<i>A hitért</i>
<i>A rutin ellen</i>	<i>A kezdeményező szellemért</i>
<i>A befolyás ellen</i>	<i>Az érdemért</i>
<i>Az individualizmus ellen</i>	<i>A közösségi szellemért</i>
<i>A régi ellen</i>	<i>Az értékért</i>
<i>Az anarchia ellen</i>	<i>A fegyelemért</i>
<i>Az egyenlődségi ellen</i>	<i>A hierarchiáért</i>
<i>Az értelmetlen szabadság ellen</i>	<i>Az igazi szabadságért</i>
<i>A demagógia ellen</i>	<i>Az igazságért</i>
<i>A demokrácia ellen</i>	<i>A tekintélyért</i>
<i>A trösztök ellen</i>	<i>A szakma nemességéért</i>
<i>A nemzetközi kapitalizmus ellen</i>	<i>A francia korporatizmusért</i>
<i>A pénz hatalma ellen</i>	<i>A munka elsőbbségéért</i>
<i>A proletár körülmények ellen</i>	<i>A társadalmi igazságosságért</i>
<i>A gaullista elpártolás ellen</i>	<i>A francia egységért</i>
<i>A bolsevizmus ellen</i>	<i>A nacionalizmusért</i>
<i>A zsidó lepra ellen</i>	<i>A francia tisztaságért</i>
<i>A pogány szabadkőművesség ellen</i>	<i>A keresztény civilizációért</i>
<i>A bűnök elfelejtése ellen</i>	<i>A felelősök megbüntetéséért.”</i>

Az első nyilvános avatóünnepséget még több másik követte 1942 nyarán, melyek közül a legjelentősebb Lyon-ban volt, ahol egyszerre 4.500 főt avattak fel. Ez nagyon impozáns szám volt, azonban csak úgy sikerült elérni, hogy az egész déli zó-

⁴⁴ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

⁴⁵ Colin-Bassompierre 1948, 127. o.

⁴⁶ AN F 7 15304. Gringoire, 1942. március 13.

nából a városba gyűjtötték a jelentkezőket, hogy a lehető legnagyobb hatást gyakorolják a közvéleményre.⁴⁷

Már a szervezet megalakulásakor alapvető véleménykülönbség volt a központi szervek és Darnand között az alakulat felhasználásáról. Az előbbiek egy olyan rendfenntartó egységet láttak a SOL-ban, mely a fennálló szervezeti keretek között kiegészítő segédalakulatként működik, és ami a legfontosabb, fegyvertelenül.⁴⁸ Tehát alapvetően sokkal inkább erkölcsi helytállást vártak el a szervezet tagjaitól, semmint aktív fegyveres fellépést. Ezzel szemben Darnand és közeli munkatársai úgy tekintettek a SOL-ra, mint „új lovagi erőre, mely a múltból merít erőt a jövő építésére”, ill. mint a Nemzeti Forradalom „előőrsére... forradalmi eszközre”, amelynek legfőbb ellensége a kommunizmus és a régi politikai rendszer.⁴⁹ Az LVF⁵⁰ megalakulásának híre sokkolóan hatott a SOL vezetőségére, mivel pontosan azt testesítette meg, amit ők maguk is vallottak: egy anti-kommunista katonai egységet, amely előőrsként működik, irányt mutat. Ugyanakkor komoly fenntartásaik is voltak vele szemben, ahogy azokat Darnand meg is fogalmazta: „Az első hiba: az LVF-et Párizsban hozták létre és nem Vichyben. A második hiba: olyan politikai pártok kezdeményezéséből jött létre, mint a PPF és nem a kormány vagy a Marsall döntése alapján. Harmadik – és legsúlyosabb – hiba: az önkénteseknek német egyenruhában kell harcolniuk.”⁵¹ Mivel a kormány egyáltalán nem akart részt venni a háborúban, ez olyan radikális nézetkülönbség volt, melynek előbb-utóbb óhatatlanul konfliktushoz kellett vezetnie a fennálló hatalom és az új szervezet tagjai között.

A SOL ideológiája szerint a háborús vereségért a dekadens francia szellem volt a felelős, melyet ezért fel kellett számolni. Ezzel párhuzamosan igazságos társadalmi és gazdasági rendet kellett bevezetni, melyben a javak igazságosabb elosztását helyezték a középpontba. A külpolitikai célok között pedig

⁴⁷ Giolitto 1997, 66-67. o.

⁴⁸ AN F 1 3683. Note sur le SOL.

⁴⁹ AN F 60 1675.

⁵⁰ Lásd részletesen a következő fejezetben.

⁵¹ Idézi Sorel 1973, 15. o.

egy „európai” politikai irányvonal megvalósítása szerepelt, mely alapvetően a Németország irányítása alatt álló Európába való betagozódást jelentette.⁵² Ennek a célnak a megvalósítása érdekében a szervezetnek a Nemzeti Forradalom rohamcsapatként kellett működnie. Össze kellett gyűjtenie az elszánt embereket, majd megfelelő politikai és katonai kiképzést kellett adnia számukra, hogy képesek legyenek megvédelmezni az új rendszert, ill. ellenőrizhessék a lakosságot. A SOL tagjainak követendő erkölcsi példaként kellett szolgálniuk mindenki számára lojalitásuknak, fegyelmüknek és lelkesedésüknek köszönhetően.⁵³

A szervezetbe való belépés feltételei a következők voltak. A jelöltnek 20 és 45 éves kor közöttinek kellett lennie, nem lehetett zsidó vagy valamely titkos társaság (szabadkőműves mozgalom) tagja, valamint eleget kellett tennie a fizikai, erkölcsi és intellektuális alkalmassági követelményeknek. Amennyiben ezeknek a kritériumoknak megfelelt, minden jelöltnek három hónapos intenzív fizikai kiképzésen kellett átesnie, melyhez egy nagyon komoly politikai-világnézeti oktatás is tartozott. A kiképzés során a rendfenntartás alapjai mellett katonai ismereteket is oktattak, ezek azonban nem a reguláris hadviselést ölelték fel, hanem a városi harcászatot, vagyis egyértelműen egy polgárháborús körülmények között megvívott konfliktusra készítették fel az újoncokat.⁵⁴ A leendő és már korábban kinevezett vezetők ezen felül speciális iskolákban (Tarbes, Toulouse, Saint-Cyr-au-Mont-d’Or) kaptak kiképzést, ahol a fentiekén kívül a parancsnoki feladatok ellátására készítették fel őket.⁵⁵

A szervezet hierarchiája tekintélyelvűen épült fel, minden szint erősen függött a fölötte lévő szervezeti egységtől, amelynek végre kellett hajtania minden utasítását, ráadásul a csúcson lévő vezetők minden döntésbe beleszólhattak. Ennek

⁵² AN F 1 3683. L’idéologie du SOL.

⁵³ AN 3 W 141. Procès-verbaux de l’interrogatoire de Darlan.

⁵⁴ AN 3 W 141. Décret sur la constitution du SOL.

⁵⁵ AN AJ 41 620. Note sur la structure du SOL..

megfelelően a Vichy-ben található központ teljhatalmat gyakorolt a regionális és megyei szintek felett.⁵⁶

A kiképzésen átesett új tagokat katonai mintára szervezett alegységekbe osztották be. Az alapegység a tizedvezető parancsnoksága alatt álló 10 fős *tized* volt, mely két 5 fős *kézből* állt, mely utóbbiakat azonban önállóan nem vetették be. Három tized alkotott egy *harmincadot*, amelyből szintén három tett ki egy *századot*. Három század együtt már egy *cohorsot* tett ki, ezekből pedig 3-5 alkotott egy *centrumot*.⁵⁷ A leggyakrabban használt egység a gyakorlatban a harmincad volt, melyet gyorsan lehetett mozgósítani és bevetni, a centrumot pedig szinte egyáltalán nem vetették be a valóságban.

A katonai jelleget tovább fokozta az a tény, hogy a SOL tagjai a francia hadsereg különböző alakulatainak felszereléséből összeválogatott egyenruhát kaptak. Saját jelvényük, valamint himnuszuk és jelmondatuk („*Szegülj szembe!*”) is volt,⁵⁸ tehát a *Légion des combattants*-val való kapcsolatuk teljes mértékben elméleti maradt, miközben a fasiszta rohamosztagok (Mussolini feketeingesei, SA) hagyományait hűen másolták.

A szervezet deklarált céljai közé tartozott a politikai rendszer megvédése minden külső és belső fenyegetés ellen, azonban tevékenységi köre nagyon gyorsan elmozdult a békés propaganda és a passzív védekezés felől az aktív és agresszív fellépés felé. Noha semmilyen különleges jogkörrel nem rendelkeztek, a SOL tagjai önhatalmúlag párhuzamos rendőrségi szerepet kezdtek el betölteni. Igazoltatásokat tartottak, zsidókat hurcoltak el és kérdezték ki, valamint rendfenntartás címen erőszakosan léptek fel a polgári lakossággal szemben. Ez utóbbi következményeképpen számos botrányos eset történt, melyek során a szervezet tagjai köztisztviselőként álló személyeket vádoltak meg különböző bűntényekkel (gaullizmussal, terrorizmussal, rendszerellenességgel stb.), akiket aztán nyil-

⁵⁶ AN F 7 15304. Règlement sur l'organisation intérieure du Service d'ordre légionnaire.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ AN 3 W 141. Décret sur la constitution du SOL.

vánosan inzultáltak és meghurcoltak.⁵⁹ Ezek a nagy visszhangot kiváltó események két következménnyel jártak. Egyrészt a SOL nagyon rövid idő alatt népszerűtlenné vált a lakosság körében, amely kivárára rendezkedett be és egyáltalán nem vágyott ilyen hangos szimpátianyilvánításokra – egyik fél irányában sem.⁶⁰ Másrészt a szervezet tagságának egy része – amely nem értett egyet ezekkel a túlkapásokkal – kilépett.⁶¹

A kizárólag a déli zónában engedélyezett SOL számára ez komoly csapást jelentett, mivel taglétszáma még a legnagyobb becslések szerint is csupán 30.000 fő volt, de a realistább hangok felhívják rá a figyelmet, hogy ezen jelentkezők többsége csupán a „szimpátia kifejezése” volt. A valóban aktív tagok száma nem haladta meg a 12.000 főt, ezért a kilépések ezt a nem túl nagy létszámú bázist tovább csökkentették.⁶²

Megoldást jelentett volna, ha a SOL tevékenységét állami szintre emelték volna, vagyis az általa hirdetett célokat a kormány a magáénak vallotta és támogatta volna valamilyen formában. 1942 nyarán a *Légion tricolore*⁶³ felállításával úgy tűnt, hogy ez meg is valósulhat. Darnand természetesen élénken érdeklődött a terv iránt, hiszen a Szovjetunió elleni harc az ő eszméinek diadalát jelentette volna és értelemszerűen kívánta volna az általa vezetett mozgalom részvételét is. Mivel a francia kormány az LVF csapatait is integrálni kívánta az újonnan felállítandó egységbe, 1942. június 28-án kormányzati delegációt küldtek Darnand vezetésével Lengyelországba és Oroszországba az alakulat harckészségének és az általános körülmények felmérésére.⁶⁴ Sőt, Darnand utasította néhány közeli munkatársát (Jean Bassompierre, Jean Boudet-Gheusi)

⁵⁹ AN F 60 1675. Rapports de préfets sur le SOL.

⁶⁰ Burrin 1995, 445. o.

⁶¹ Azéma 1990, 87. o.

⁶² Delperrié 1969, 146. o.

⁶³ Trikolór Légión, amelyről később szintén bővebben szót ejtünk.

⁶⁴ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

az LVF-hez való csatlakozásra, amellyel a későbbi integrációt és persze saját befolyásának növelését kívánta elősegíteni.⁶⁵

Egy lehetséges expanzió az északi zónában megoldhatta volna ezt a problémát, azonban a német hatóságok ehhez nem járultak hozzá. Egy másik megoldás is felmerült, mikor Darnand kérte Lavaltól a többi párt betiltását és a SOL állampárttá nyilvánítását, azonban ettől a kormányfő mereven elzárkózott.⁶⁶ Az ennek következtében 1942 végére kialakuló helyzet komoly krízist eredményezett, melyet Darnand egy új, önálló szervezet létrehozásával kívánt orvosolni.

A Milícia születése

Az 1942 decemberében lezajlott egyeztető tárgyalások után egy 1943. január 5-én, Vichy-ben tartott gyűlésen Pétain bejelentette, hogy a SOL átalakul és a jövőben *Milice française*⁶⁷ néven önálló szervezetként fog működni a kormányfő fennhatósága alatt.⁶⁸ Az új alakulat főtitkára Darnand lett – aki a gyakorlatban Laval elvi fősége ellenére teljhatalommal irányította a Milíciát –, a szervezet feladata pedig a rendfenntartásban való részvétel volt az ország területén (vagyis a korábbi déli zónában, mivel a német hatóságok nem egyeztek bele a szervezet északon történő felállításába is).⁶⁹

A régi-új szervezet létrehozását kihirdető törvény 1943. január 30-án jelent meg és a szervezet ugyanezen a napon tartotta alakuló ülését.⁷⁰ Ennek során Darnand a következőkben határozta meg a Milícia céljait: részvétel a rendfenntartásban és – szükség esetén – a honvédelemben; valamint egy új nemzeti és szocialista alapon szerveződő rendszer felállítása, mely

⁶⁵ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 9 décembre 1946.; Sorel 1973, 22-23. o.

⁶⁶ Giolitto 1997, 84. o.

⁶⁷ Francia Milícia.

⁶⁸ Lambert – Le Marec 1992, 127. o.

⁶⁹ Pétain 1989, 297. o.

⁷⁰ A dátumválasztás is szimbolikus volt, mivel a náci Németországban január 30. ünnepnap volt, ugyanis ezen a napon iktatták be Hitlert a kancellári székbe 1933-ban. Landemer 1975, 24. o.

lehetővé teszi Franciaország beilleszkedését a jövő Európájába. Azt is hozzátette, hogy ennek az új rendszernek Franciaországban a Milícia a letéteményese.⁷¹ Vagyis Darnand azt a következtetést vonta le a SOL kudarcából, hogy a kiválasztott ösvényen radikálisabban, dinamikusabban kell haladni, a mennyiség helyett a minőségre helyezve a hangsúlyt. Ez teljes egészében tükröződött a forradalmi előőrs, ill. rohamcsapat kifejezések gyakori használatában.

A kormányzati jóváhagyásban nem feltétlenül a Vichy-rezsim jóindulatát, főleg nem szándékát kell látni, hanem sokkal inkább a körülmények kényszerítő erejének való behódolást. A németek ugyanis 1942 decemberében nyomatékosan felszólították Lavalt egy rendőrségi segéderő felállítására, mely a megfelelő német szervekkel együttműködve hatékonyabban képes felvenni a harcot a terroristákkal (az ellenállókkal) szemben.⁷² Ki nem mondva, de egyértelműen ott rejtett benne az üzenet, hogy ha a franciák nem képesek rendet tartani, akkor majd megteszik ezt a németek. Többek között ez a fenyegetés járult hozzá ahhoz, hogy a francia vezető politikai körök belemenjenek egy kevésbé ellenőrizhető, de az ő védelmüket is szolgáló új fegyveres erő létrehozásába.⁷³

Ugyanakkor Pétain marsall teljes mellszélességgel kiállt az új alakulat mellett, melynek vezetőjében annak katonai múltja miatt feltétel nélkül megbízott. A Marsall így fogalmazott 1943 áprilisában: „A Milíciának előőrsként kell szolgálnia, elsősorban a rendfenntartásban, ahol a kommunizmus elleni harcban rá hárul az érzékeny pontok védelme.”⁷⁴ Ennek jegyében véglegesen kiválasztották a Milíciát a *Légion des combattants*-tól, amely április 1-től teljesen önálló szervezatként működött.⁷⁵

A Milícia gyakorlatilag teljes egészében átvette a SOL ideológiáját, megőrizte a 21 pontot is, legfőbb ellenfelei pedig továbbra is a kommunisták, a zsidók, a szabadkőművesek és a

⁷¹ AN F 60 1675. Les Nouveaux Temps, 1943. február 3.

⁷² Cointet 1993, 428. o.

⁷³ Amouroux 1979, 333. o.

⁷⁴ Landemer 1975, 27. o.

⁷⁵ Lambert – Le Marec 1992, 130. o.

gaullista „disszidensek” voltak.⁷⁶ A velük való küzdelemhez, ill. az új rendszer felállításához Darnand három szóban összefoglalható irányvonalat dolgozott ki: nacionalizmus, szocializmus, tekintélyelvűség. A nacionalizmus jegyében Franciaországnak el kellett foglalnia méltó helyét Európában. A szocializmus azt jelentette, hogy igazságosabb és méltányosabb bánásmód jár a munkásosztálynak, hogy kitörhessen a nyomorból. A tekintélyelvűség értelmében pedig csak egy erős és határozott központi hatalom lehetett képes arra, hogy megoldja az egyenlőtlenségek miatt kialakult társadalmi konfliktusokat.⁷⁷

Ugyanakkor volt egy pont, ahol a Milícia már más elképzeléseket vallott, mint elődszervezete: ez pedig a cél eléréséhez szükséges módszer volt. Míg korábban csupán nemzeti kereteken belül gondolkoztak, ekkorra már egy új elem is felbukkan a politikai programban, a németekkel való együttműködés. Az ország helyzetéből fakadóan a külső és belső ellenségekkel szembeni küzdelemben csupán a németekre lehetett számítani, mint természetes és a győzelemhez szükséges erőforrásokkal rendelkező szövetségesre.⁷⁸

A Milícia országos szervezetének felépítése és működési mechanizmusa megegyezett a SOL-éval: az alsóbb szintek csupán végrehajtói voltak a központból érkező utasításoknak. Ugyanakkor a központ felépítését tekintve már különbségekkel is találkozunk. A főtitkárnak két helyettese volt: Marcel Gomber – aki egyben a biztonsági ügyosztályt és vezette – és Pierre Cance, aki már a SOL-ban is irányító szerepet vállalt. Az általános irányító testület mellett öt, speciális feladatokkal megbízott ügyosztályt is felállítottak. Ezek a következő területekért voltak felelősek: propaganda és információ (Francis Bout de l'An), hírszerzés (Jean Degans), biztonság (a fent említett Gombert), pénzügy (Fontaine), személyi állomány (Geor-

⁷⁶ AN 3 W 141. Avant-propos aux vingt et un principes et objectifs de la Milice.

⁷⁷ AN 2 AG 461. Les orientations politiques de la Milice.

⁷⁸ Azéma 1990, 99. o.

ges Carus).⁷⁹ Ezek mellett megjelent két, teljesen új alszervezet: az *Avant-Garde* (Jean de Vaugelas),⁸⁰ amely a mozgalom ifjúsági tagozatát tömörítette, ill. az ún. *Franc-Garde*,⁸¹ amely a gyakorlatban a szervezet fegyveres szárnya volt.⁸²

Ez utóbbit hivatalosan 1943. június 2-án állították fel. Az elitalakulatnak szánt fegyveres csoport csak jó fizikai kondícióval rendelkező, elkötelezett fiatal férfiak jelentkezését fogadta el, akiknek fizikai alkalmassági vizsgálaton kellett átesniük. A jelentkezők kiképzése a Vichy közelében található calabres-i táborban zajlott,⁸³ azonban ez sokáig inkább csak alaki gyakorlatokra és elméleti oktatásra korlátozódott, mivel a kormány visszautasította Darnand fegyverek szállítására vonatkozó kérelmét.⁸⁴ Laval ugyanis komolyan tartott tőle, hogy egy politikai hadsereg jön létre az országban, mely fölött nem tud majd irányítást gyakorolni.⁸⁵ A *Franc-Garde* szervezeti felépítése egyébként teljes egészében megegyezett a SOL tized-harmincad-század-cohors rendszerével, csupán a centrumok felállítása nem valósult meg.⁸⁶ A fegyveres szervezet tagjai kivételezett helyzetben voltak, mivel a többi milicistától eltérően egy részük rendszeres zsoldban részesült,⁸⁷ amely biztos és kényelmes egzisztenciát biztosított számukra.⁸⁸

A szervezet létszáma és társadalmi összetétele

Nehéz megállapítani, hogy mennyien jelentkeztek a fegyveres szolgálatot követelő szervezetbe, mivel mind a kormány, mind

⁷⁹ Landemer 1975, 29. o.

⁸⁰ Előőrs.

⁸¹ Szabad (vagy Tiszta) Gárda.

⁸² D'Orcival 1970, 31. o.

⁸³ Lambert – Le Marec 1992, 132. o.

⁸⁴ A fegyverhiány annyira jelentős volt, hogy Saint-Antonin ezredes, a kiképzőtábor parancsnoka így írta le a helyzetet: „Annyi fegyverem sincs, hogy egy harmincadot felfegyverezzek. Az őrt állóknak át kell adniuk a fegyvert a váltásnak, hogy ki tudjuk állítani az őrséget.” Idézi Mabire 1975, 43. o.

⁸⁵ AN F 1 A 3748. 1943. szeptember 19.

⁸⁶ AN AJ 41 1324. Note générale sur la structure du SOL, 1943. február.

⁸⁷ A részleteket lásd *A Milícia felfegyverzése* című alfejezetben.

⁸⁸ D'Orcival 1970, 35. o.; Azéma-Wieviorka 2004, 236. o.

a Milícia szándékosan alá-, ill. túlbecsülte a szervezet létszámát. Mértékadó becslések szerint a fegyveres szárny létszáma 3-4.000 főre tehető, míg a Milícia összlétszáma nem haladta meg a 15.000 főt. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy bizonyíthatóan ennek a dupláját (29.000) tette ki a kitöltött jelentkezési lapok száma,⁸⁹ azonban a jelentkezők több mint fele ezt követően nem vett részt ténylegesen a szervezet munkájában, tehát a SOL-hoz hasonlóan csak a meghirdetett ideológia iránt érzett szimpátiából jelentkeztek, nem pedig valódi tétvágytól hajtva.⁹⁰

A nagy lendülettel megindított toborzás a kezdeti látványosnak tűnő – bár alaposan felfújtt – eredmények után csupán nagyon szerény sikereket tudott felmutatni. Az új szervezet radikálisabb eszméi ugyanis korántsem képviseltek akkora vonzerőt, mint ahogy arra a vezetők számítottak. Még a legbiztosabb alapnak tekintett SOL-tagok sem mind jelentkeztek a Milícia soraiba, ami nagy megdöbbenést keltett a vezetőség soraiban. Ebből kifolyólag sok helyi SOL-szervezeten belül automatikussá tették a jelentkezést, vagyis aki a Légiós rendfenntartó szolgálat tagja volt, azt mindjárt feltüntették a Milícia állományában is.⁹¹ Ez komoly ellenérzéseket szült a mérsékeltbebb beállítottságú tagok között, azonban mikor jelezték távolmaradási vagy kilépési szándékukat, komoly retorziókkal fenyegették meg őket.⁹²

Mivel a médiakampány és a régi tagok bekényszerítése önmagában nagyon szerény létszámot eredményezett, ezért a toborzók minden lehetséges eszközt bevetették, hogy növeljék a taglétszámot. Először csupán a kiszabadult hadifoglyokat célozták meg – nem túl nagy sikerrel –, majd az alsóbb néprétegek körében terjesztették a belépési lehetőséget úgy, mint biztos megélhetési lehetőséget. A legmeglepőbb lépésük a toborzás folyamán mégis talán a köztörvényes bűnözők felvé-

⁸⁹ BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

⁹⁰ Auphan 1971, 282. o.

⁹¹ Delperrié 1969, 177. o.

⁹² Combats, 1943. május 29.

tele volt a szervezet soraiba, akiket a jelentkezési lap aláírásáért cserébe kiengedtek a börtönből. Mindez persze azt is jelentette, hogy az eredetileg megfogalmazott szigorú felvételi rendszer a gyakorlatban nem működött.⁹³

A Milícia társadalmi összetétele meglehetősen vegyes volt és fennállása alatt is komoly változásokon esett át. A vezetőség soraiban számos olyan értelmiségi (ügyvéd, orvos, jogász) volt jelen, akik hagyományosan jobboldali eszméket vallottak és a korábbi évek folyamán is különböző szélsőjobboldali szervezetek tagjai voltak.⁹⁴ Hozzájuk közel állt a vidéki nemesség ideológiai felfogása, melyet az antikommunizmus határozott meg, ezért közülük is sokan részt vettek a mozgalomban. Velük szemben a tagság jelentős részét a városi kis- és középpolgárság adta, közülük is elsősorban a munkásság. Ugyanakkor a mezőgazdasági munkásság szinte egyáltalán nem volt jelen a szervezet soraiban. Ezt a tényt részben az is magyarázza, hogy míg a nagyvárosokban a tagok többé-kevésbé titokban tarthaták azt a tényt ismerőseik előtt, hogy egy kétes reputációjú és igen kevésbé népszerű szervezet tagjai, addig vidéken erre egyáltalán nem nyílt mód.⁹⁵

Míg 1943 folyamán a jelentkezők többségét az ideológiai meggyőződés hajtotta, 1944 elejétől fokozatosan egyre nagyobb számban jelentek meg a szervezet soraiban a lumpenproletár elemek, akiket sokkal inkább az anyagi jólét, a hatalom ígérete, sőt nem egy esetben a szadizmus motivált, nem pedig valamilyen eszme. A radikális lépésekre való hajlandóságot részben az a tény is magyarázza, hogy a tagok átlagéletkora viszonylag alacsony volt (35 év), ami azt jelenti, hogy a vezetők magasabb életkorát figyelembe véve a többség 30 év alatti volt. A fiatalok közül sokan a németországi kötelező munkaszolgálat elől menekültek. Számukra két alternatíva kínálko-

⁹³ Marcilly 1975b, 61. o.

⁹⁴ Burrin 1995, 447. o.

⁹⁵ D'Orcival 1970, 32. o.

zott: az Ellenállás vagy a Milícia, és sokan a második mellett döntöttek.⁹⁶

Valószínűleg ezzel van összefüggésben az a tény is, hogy bár nőket is szívesen láttak a szervezetben, az ő számuk rendkívül alacsony maradt és az esetek többségében a már belépett tagok családtagjai közül kerültek ki. Külön az ő számukra hozták létre a Lyon melletti Vaugneray-ban található iskolát, amelynek elvégzése után az *Avant-Garde* tagjai lettek. Ennek keretében a szociális segítőkben vettek részt, ételt osztottak és a Milícia által fenntartott közkonyhákban dolgoztak. A Németországba történő visszavonulás után ők próbálták elérhetőbb körülményeket fenntartani a táborokban, ahol a milicistákat és családjaikat elhelyezték.⁹⁷

A jelentkezők motivációja a fentiekből kifolyólag meglehetősen vegyes volt. A kezdeti időkben a jobboldali ideológiai meggyőződés volt a fő hajtóerő, azonban az új elemek felbukkanásával, ill. számos régi tag kilépésével ez az arány gyorsan csökkent. Ennek eredményeképpen az ideológia legjobb esetében is csupán a tagok 50 százalékának esetében lehetett döntő tényező. A jelentkezők másik felét három – esetenként egymással összefüggésben lévő – dolog vonzotta a Milícia sorai közé: az érdek, az ambíció és a menekülés. Az első csoportba azok tartoztak, akiket csupán az anyagi érdek motivált, mivel a szervezetben kapott zsold, ill. a különböző illegális akciók (fosztogatás, lopás, elkobzás) során szerzett anyagi javak nagy vonzerőt jelentettek számukra. A második kategória tagjaiban a társadalmi felemelkedés vágya dolgozott, mivel a szervezetben betöltött szerepüknek köszönhetően úgy vélték, hogy jelentős előrelépést érnek el a társadalmi ranglétrán, amire egyébként önerőből nem lennének képesek. Az utolsó csoport képviselői pedig egyszerűen az igazságszolgáltatás elől menekülő köztörvényes bűnözők voltak, akik nem csupán mentesültek büntetésük alól a csatlakozással, hanem még lehetőség-

⁹⁶ Aron 1954, 616. o.

⁹⁷ Landemer 1975, 35. o.

get és legitimációt is kaptak arra, hogy újabbakat kövesthessenek el.⁹⁸

A Milícia első lépései

A szervezet soraiba felvételt nyert újoncoknak kötelező jelleggel politikai oktatáson – valamint a *Franc-Garde* tagjainak emellett intenzív katonai kiképzésen is – kellett részt vennie, melyet a helyi egységek vezetőinek kellett biztosítaniuk számukra. Az egységes színvonal biztosítása érdekében speciális vezetőképző iskolákat hoztak létre (Pamiers, Vaugneray, Uriage),⁹⁹ ahol mind a már kinevezést kapott vezetőknek, mind a vezetői posztra jelölteknek kiképzésen kellett részt venniük.¹⁰⁰

1943 folyamán a szervezet tevékenységének legnagyobb részét a propaganda tette ki, vagyis a szervezet tagjai minden lehetséges eszközzel terjesztették a milicista ideológiát és igyekeztek növelni a taglétszámot. A plakátok és szórólapok terjesztése mellett kiállításokat, gyűléseket, konferenciákat szerveztek, valamint saját újságokat (*Combats*, *L'Assaut*) is megjelentettek.¹⁰¹

Ugyanilyen fontos feladatnak tekintették a „rossz franciák” (ellenállók, gaullisták) elleni harcot. Fegyver hiányában önállóan nem tudtak fellépni ellenük, azonban felderítésükre és összeírásukra képesek voltak, majd ezt követően informáci-

⁹⁸ AN F 1 3747.

⁹⁹ A három intézmény közül az Uriage-ban található bírt a legnagyobb jelentőséggel, mivel itt képezték ki a *Franc-Garde* és az *Avant-Garde* tisztjelöltjeit, ill. a Milícia vezetőit. Előbbiek 6 hónapos kiképzést kaptak, melyben a harci ismeretek domináltak, míg utóbbiak 2-3 hetes politikai tanfolyamokon vettek részt. 1944 elejére a harci ismeretek kerültek előtérbe minden tiszt- és vezetőjelölt oktatásában, ennek keretében már a fegyver nélküli közelharcot is felvettek a tananyagba. Az intézmény egymást követő vezetői Dunoyer de Segonzac, La Noüe du Vair, Jean de Vaugelas és A. Giaume voltak. A harci ismeretek oktatásáért az alpesi vadászok két korábbi tisztje, Raybaud százados és Geromini hadnagy volt felelős. Lefèvre 1975, 39-40. o.

¹⁰⁰ Delperrié 1969, 192. o.

¹⁰¹ AN F1 A 3747. Propagande.

óikat megosztották a német hatóságokkal. Az ezt követő letartóztatásokban és kihallgatásokban már aktívan részt vettek. Ez általában brutális kínzásokat jelentett, melyek során erőszakkal próbáltak beismerő vallomásokat kicsikarni honfitársaikból. Miután ez a legtöbb esetben sikerült, a „bűnösök” többsége a Gestapo kezére került, amely általában kivégzést vagy koncentrációs táborba történő deportálást jelentett számukra.¹⁰²

Ugyanilyen fontosnak tartották a feketepiac elleni fellépést, amelynek keretében gyakran folytattak házkutatásokat és elkobzásokat a feketézéssel vádolt személyeknél. Azonban ezek az esetek többségében csak jó ürügyet szolgáltatottak arra, hogy minden értékesnek tűnő dolgot ellopjanak, amit aztán paradox módon sok esetben éppen a milicisták értékesítettek a feketepiacon.¹⁰³

Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy bár jóval kisebb mértékben, de a Milícia szociális segélyezéssel is foglalkozott. Ennek keretében közkonyhákat működtettek, ahol a rászorulóknak ételhez jutását segítették elő, az elkobozott feketepiaci árucikkek osztozták szét a hátrányos helyzetűek között, ill. a szövetséges bombázások miatt hajléktalanná vált emberek fedélhez jutását segítették elő.¹⁰⁴ A szervezet tevékenysége tehát nem volt teljesen egyoldalú, azonban a karitatív szerepvállalás jelentősége eltörpült a rendőri-rendfenntartói tevékenység mellett.

A Milícia felfegyverzése

A Milícia katonai hatékonyságát nagymértékben visszavetette az a tény, hogy a francia kormány mereven elzárkózott attól, hogy fegyverekkel lássa el az elméletileg fegyvertelen rendfenntartói feladatokkal megbízott szervezetet. A helyzetet tovább súlyosbította az a tény, hogy az ellenállási mozgalom tagjai már-már gyűlöletbe hajló ellenszenvvel viseltettek a

¹⁰² Giolitto 1997, 236-238. o.

¹⁰³ AN 72 AJ 522. Rapports de préfets.

¹⁰⁴ AN F 1 A 3747.

szervezet tagjai iránt, mivel – nem is alaptalanul – a németek besúgóinak tartották őket, akik közvetve számos társuk letartóztatásáért és kivégzéséért felelősek. Ennek következtében 1943 áprilisától kezdve nagy számban hajtottak végre merényleteket a Milícia tagjai ellen. 1943 őszére már 73 milicista vesztette életét ezekben a támadásokban, és a sebesültek száma is igen magas volt,¹⁰⁵ november 21-én pedig már a 100. milicista halt meg egy merényletben.¹⁰⁶ Német becslések szerint 1944. június 6-ig 300 milicista vesztette életét az Ellenállás támadásainak következtében.¹⁰⁷

A Darnand vezetése alatt álló mozgalomnak ebből kifolyólag fegyverekre volt szüksége, amelyekre saját kormányától nem számíthatott,¹⁰⁸ ezért máshonnan kellett beszereznie. A szervezet vezetője meglepő módon először az Ellenállással vette fel a kapcsolatot korábbi munkatársain keresztül,¹⁰⁹ akik megelégedve a SOL politikáját, kiléptek és a németek ellen harcoló ún. *maquisard*-okhoz csatlakoztak. A kérés egészen De Gaulle-ig jutott, aki határozottan elutasította, hogy együttműködésért cserébe fegyvereket szállítsanak a Miliciának. Ezek után Darnand-nak nem maradt más választása, mint hogy a németekhez forduljon, akik nem is zárkóztak el a fegyverszállítástól, de cserébe feltételeket szabtak. A franciáknak tapasztalt katonákat kellett átadniuk a Waffen-SS kötelékén belül frissen felállított francia alakulat részére, hogy enyhítsék a tiszték terén fennálló komoly hiányt.¹¹⁰

Darnand sokáig tárgyalt a németekkel és személyesen is találkozott a franciaországi német rendőri erők parancsnoká-

¹⁰⁵ Gaultier 1991, 174. o.

¹⁰⁶ Marcilly 1975a, 58-59. o.

¹⁰⁷ Azéma-Bédarida 1993b, 43. o.

¹⁰⁸ Darnand még a lemondását is benyújtotta Laval-nak, hogy valamilyen módon nyomást gyakoroljon a kormányra, ami a gyakorlatban a Milícia végét jelentette volna. Azonban Pétain nem fogadta el a főtítkári lemondólevelét, így folytatódott a kiűtkeresés. Mabire 1975, 45. o.

¹⁰⁹ Köztük a legismertebb Groussard ezredes volt, aki a SOL-t elhagyva az Ellenállás egyik vezetője lett.

¹¹⁰ Delperrié 1969, 201-205. o.

val, Karl Oberggel és az SS-toborzásért felelős Gotlob Bergerrel, majd – némi habozás után – úgy döntött, hogy elfogadja az ajánlatot. Ő maga is csatlakozott az SS-hez, 1943 augusztusában a párizsi német nagykövetségen tette le a katonai esküt,¹¹¹ legközelebbi munkatársai pedig (Francis Bout de l'An, Noël de Tissot, Pierre Cance) pedig október elején követték példáját.¹¹² Ezt követően gyújtó hangú beszédekben és nyilatkozatokban népszerűsítette a német fegyveres szervezethez való csatlakozást, valójában azonban ő választotta ki azokat, akiket alkalmasnak tartott a fegyveres szolgálatra. Emellett alig titkolt hátsó szándéka volt, hogy ezeken a tapasztalt tiszteken és altiszteken (Fenet, Artus, Pinsard-Berthaz, Bartholomet)¹¹³ keresztül a saját céljaira használja fel a német fegyverekkel ellátott katonai alakulatot, amely – véleménye szerint – a német győzelem után felállítandó európai hadseregen belüli francia kontingens alapját képezte.¹¹⁴

Ezzel párhuzamosan más, kevésbé közismert megállapodásokat is kötött egymással a két fél. A milicisták német katonai erőfeszítésekhez nyújtott katonai hozzájárulásáért cserébe ígéretet kaptak arra, hogy az összes kollaboráns párt fegyveres szervezete az ő irányításuk alá kerül, a később felállított francia SS-hadosztályokban pedig részvételükért cserébe irányítói pozíciókat tölthetnek be. Ugyanakkor az is elhangzott ígéret formájában, hogy Franciaországban minden más politikai párt betiltásra kerül majd, és a nemzetiszocialista alapon szerveződő Milícia válhat az új egypártrendszer alapjává.¹¹⁵

¹¹¹ Darnand saját bevallása szerint a Pétain-nek és Hitlernek tett hűségükük összefértek egymással, mivel míg az előbbi politikai jellegű volt, addig az utóbbi katonai. AN F 1 A 3747. Procès-verbal de réunion, 1943. november.

¹¹² Combats, 1943. november 6.

¹¹³ Darnand parancsán és az elit fegyvernemhez tartozás varázsán kívül volt még egy motiváló tényező, amelyet a sajtóban nem hangsúlyoztak: sok milicista a német hadseregben teljesített szolgálattal szerette volna elkertülni, hogy saját honfitársai ellen kelljen harcolnia. Mabire 1975, 49. o.

¹¹⁴ Mabire 1970, 79. o.

¹¹⁵ Delperrié 1969, 215. o.

A milicisták felfegyverzése ugyanakkor nagyon vontatottan haladt, mivel a német fél nem a saját fegyvereivel látta el őket, hanem az eredetileg az ellenállóknak szánt, ejtőernyővel ledobott és németek által begyűjtött brit kézfegyverekkel. Ezek azonban csak korlátozott számban álltak rendelkezésre, ezért 1943 folyamán csak a *Franc-Garde* tagjainak jutott belőlük.¹¹⁶ A helyzet 1944 elején változott meg, amikor a francia kormány beleegyezett, hogy a már megszüntetett fegyverszüneti hadsereg raktárait megnyissa a milicisták előtt. Ennek eredményeképpen az év folyamán már a Milícia minden tagja fegyverhez jutott. Ezek azonban kizárólag kézfegyverek voltak, ugyanis a kormány attól – Darnand többszöri nyomatékos kérése ellenére is – elzárkózott, hogy nehézfegyvereket vagy páncélozott járműveket adjon át a milicistáknak.¹¹⁷

Felfegyverzett milicisták¹¹⁸

¹¹⁶ Mivel a szervezet tagságának nagyobb része nem vett részt aktívan az alakulat működésében, ezért új szervezeti kereteket alakítottak ki 1943 júniusában. A *Franc-Garde*-on belül létrehozták az állandó és az önkéntes tagságot. Előbbiek alkották az állandóan készenlétkben álló, bármikor bevethető rohamcsapatot, ezért értelemszerűen a felfegyverzés során is ők élveztek prioritást. Landemer 1975, 36. o.

¹¹⁷ AN F 1 A 3747. La Milice et son développement, 1944. április 18.

¹¹⁸ Lefèvre 2007f, 48. o..

A megérkező fegyverek birtokában az addig viszonylag passzív Milícia azonnal akcióba lendült. Már november 23-án, vagyis a korábban említett, a milicisták körében nagy felháborodást kiváltó merénylet után röviddel kivégeztek hat embert, akik feltételezhetően kapcsolatban lehettek a merényletekkel. Ezzel gyakorlatilag megkezdődött a polgárháború Franciaországban.¹¹⁹ Ezt követően a szervezet tagjai véres bosszút álltak minden ellenük elkövetett akcióért, ami viszont tovább fokozta a lakosság és az Ellenállás tagjainak irántuk érzett gyűlöletét és még keményebb támadásokra sarkallta őket. A helyzet 1944 elejére általános és kölcsönös vérengzésbe torkollott, amelyért komoly felelősség terheli mindkét felet, de elsősorban a milicistákat a német hatóságokkal való együttműködésükért és a kihallgatások során tanúsított brutális viselkedésükért.¹²⁰

A szervezet kiterjesztése az északi zónára

A Milícia felfegyverzésével Darnand egyik régi álma teljesült, egy másik azonban még függőben volt: a szervezet kiterjesztése az északi zónára is. Ehhez a lépéshez nemcsak a német hatóságok beleegyezésére volt szükség, hanem komoly egyeztető tárgyalásokat kellett folytatni a párizsi központú kollaboráns pártokkal és a Vichy-kormánnyal is. Ez utóbbiaknak komoly fenntartásaik voltak a Milícia terjeszkedésével kapcsolatban, mivel a kollaboráns pártok a konkurenciától tartottak, míg a francia kormány az ezekkel való kapcsolat során kialakuló radikálisabb fellépéstől félt. Ezekből kifolyólag a tárgyalások hónapokon keresztül tartottak, míg végül 1943 decemberében megegyezés született, hogy Darnand mozgalma 1944 januárjától északon is jelen lehet.¹²¹

A Milícia gyorsan berendezkedett és nagyszabású toborzókampányba kezdett,¹²² azonban ezzel sem tudott nagyszá-

¹¹⁹ AN F 60 1675. Rapport de préfet, 1943. november.

¹²⁰ D'Orcival 1970, 55-56. o.

¹²¹ AN F 60 1675. Le National populaire, 1944. január 5.; Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

¹²² AN F1 A 3747. Le Petit Parisien, 1944. január 27.

mú önkéntest megmozgatni. 1944 folyamán az északi zónából összesen 4.000 jelentkezés érkezett be, és ezeknek többsége is a kollaboráns pártok holdudvarához tartozó kétes elemek részéről, ami hozzájárult a már korábban említett színvonalcsökkenéshez.¹²³ A jelentkezések alacsony számában minden bizonynyal szerepet játszott a szervezet ekkorra már igencsak kétes hírneve, valamint a kedvezőtlen hadi helyzet is, mely előre vetítette, hogy egy, a németekkel való együttműködést valló szervezetnek nincsen nagy jövője Franciaországban.

1943 végén egy másik fontos változás is történt: Darnand-t a francia belügyminisztérium rendfenntartásért felelős államtitkári posztjára nevezték ki,¹²⁴ vagyis az ő fennhatósága alá került a teljes rendőrség és csendőrség teljes állománya (76.000 fő),¹²⁵ amely lehetővé tette – a német kéréseknek megfelelően – az egyre veszélyesebb ellenállók elleni hatékonyabb francia fellépést. A Milícia átszervezése, megerősítése és az ellenállók elleni aktívabb felhasználása mellett maga Darnand is hitet tett.¹²⁶ A – szerinte többségében kommunista – ellenállókkal le kellett számolni Franciaországban.¹²⁷

1944 elején más intézkedések is történtek, melyek a Darnand vezetése alatt álló szervezet hatalmának növelését célozták. Ezek közül a legjelentősebb az 1944. január 20-i 38. számú törvény volt,¹²⁸ amelynek értelmében a milicisták három főből álló rögtönítélő haditörvényszékeket állíthattak fel, amelyek a tárgyalás után azonnal végre is hajthatták az – általában halálos – ítéleteket. Ha esetleg valakit nem találtak bűnösnek – ami csak nagyon ritkán fordult elő –, ügyét akkor is továbbították az ügyészi hivatalnak.¹²⁹ Február 11-én tovább szélesítették a haditörvényszékek jogkörét, amikor megszüntették a rendőri erők közreműködésének szükségességét, azaz

¹²³ Azéma-Bédarida 1993b, 49. o.

¹²⁴ AN F 60 1675. France 1943. december 31.

¹²⁵ Azéma-Bédarida 1993b, 372. o.

¹²⁶ AN F 60 1675. Je suis partout, 1944. január 7.

¹²⁷ AN F 7 15300. Aujourd'hui, 1944. február 3.

¹²⁸ Lambert – Le Marec 1992, 137. o.

¹²⁹ Amouroux 1985, 231. o.

a Milícia saját jogkörében intézte a letartóztatást, az ítélethozatalt és annak végrehajtását is. A bíróságokat ideiglenes jelleggel, 1944. június 30-ig, állították fel, majd júniusban ezt kiterjesztették december 31-ig.¹³⁰ Ebben az is szerepet játszott, hogy a francia kormány számára ekkorra már az ideológiai alapon szerveződő Milícia tűnt a rendszer legszilárdabb támaszának az egyre megbízhatatlanabb rendőri erőkkel szemben. A szervezet és Darnand hatalmának növelésével ezért igyekeztek a rendszer utolsó bástyáját a lehető legerősebbé tenni.

A szervezet működését tovább nehezítette, hogy állandóan összetűzésbe került a hagyományos rendfenntartó erőkkel (rendőrség, csendőrség), melyek rossz szemmel nézték az általuk fegyelmezetlennek, felkészületlennek és túl agresszívnek tartott milicisták tevékenységét.¹³¹ Ezzel szemben a Milícia tagjai úgy gondolták, hogy a társszervezetekből legjobb esetben is hiányzik az elkötelezettség, rosszabb esetben pedig az ellenállók pártján állnak. Ebből kifolyólag folyamatosan napirinden voltak a különböző rendfenntartó szervek közötti összetűzések, melyek során egymás jogkörét vitatták. A viták gyakran odáig fajultak, hogy a túlerőben lévő, ill. agresszívebb csoport (általában a milicisták) lefegyverezték vagy letartóztatták vitapartnereiket. Ezekben az esetekben mindig a központi parancsnokságoknak kellett rendet tenniük, de saját felettes szerveitől egyik fél sem kapott soha komolyabb megrovást ezekért az összezördülésekért, ami sokat elárul az ellentétek valódi mélységéről.¹³²

¹³⁰ Mermet 1975, 71. o.

¹³¹ Meg kell jegyezni, hogy ezek a kritikák az esetek többségében helytállóak voltak, mivel a milicisták többsége valóban nem kapott rendes rendfenntartói kiképzést, ugyanakkor fel voltak fegyverezve és számos deviáns egyed is volt köztük. Mindez sok esetben egyenes utat jelentett a mértéktelen túlkapasokhoz, amelyek hírhedtté tették a szervezetet. AN 3 W 139. Les crimes de la Milice.

¹³² AN F 1 A 3747. Rapport, 1944. május 19.

A szervezet legjelentősebb akciói

A területi korlátok nem teszik lehetővé a Milícia partizánellenes tevékenységének teljes körű bemutatását, ezért az alábbiakban csupán a legnagyobb és legismertebb hadműveletek bemutatkozására szorítkozunk. Minden bizonnyal az olvasó ezeken keresztül is hű képet kap a szervezet ilyen irányú tevékenységi köréről.

A legismertebb és legnagyobb nemzeti és nemzetközi visszhangot kapott bevetés a glières-i fennsíkon zajlott 1944 februárja és márciusa folyamán. A dél-franciaországi felső-savoyai hegyvidéken található jól védhető fennsíkon 1944. január 29-31. között jelentős erejű (a hivatalos jelentésekben feltüntetett túlzó számokkal ellentétben összesen 456 főből álló) francia és spanyol nemzetiségű ellenálló csoportok foglaltak el állásokat. Céljuk későbbi visszaemlékezések szerint nem hadállások kiépítése volt, hanem csupán az ejtőernyővel ledobott fegyverszállítmányok számára akartak biztonságos landolási zónát biztosítani,¹³³ mivel az ellenállók ekkoriban még nem rendelkeztek elegendő mennyiségű és minőségű fegyverzetrel hatékony támadóakciók kivitelezéséhez. A távlati célok között szerepelt ugyan az így felfegyverzett erők bevetése a szövetségesek partraszállásának támogatására, azonban az ekkor itt található erők önálló hadművelet végrehajtására még alkalmatlanok voltak.¹³⁴

A fegyverszállítmányokat begyűjtő ellenállók azonban nem tudták elhagyni állásaikat, mivel az erőkoncentrációról értesülő francia kormányzat jelentős létszámú rendfenntartó erőket (2.500 fő) irányított a térségbe, amelyek lezárták a fennsíkról levezető ösvényeket. A franciák között nagy számban (800 fő) voltak milicisták, akik több alkalommal is támadáso-

¹³³ Crowdy 2007, 32-45. o.

¹³⁴ Marcilly 1975a, 74. o.

kat indítottak az ellenállók állásai ellen, amelyek azonban teljesen sikertelenek voltak.¹³⁵

Miután március elejére nyilvánvalóvá vált, hogy a franciák önerőből képtelenek felszámolni a partizánok ellenállását, a német parancsnokság komoly csapaterősítéseket küldött a térségbe (a 127. és 157. német hegyihadosztályok 5.000 emberét erős tüzérségi és légi támogatással). A német-francia közös támadás március 26-án indult meg a fennsík védői ellen. A milicisták támadása újból kudarcot vallott, a nagy tűzerővel rendelkező német alakulatoknak azonban sikerült részt ütniük az ellenállók védelmi állásain. Ennek következtében a partizánok 26-án éjszaka feladták állásaikat és kisebb csoportokban próbáltak meg kitörni a fennsíkról.¹³⁶ A menekülők döntő többsége a francia erők karjába futott és fogságba esett (115 halott, 300 fogoly). A halottak nagyobb része nem a harcokban vesztette életét, hanem fogságba esésük után a Milícia emberei végeztek ki őket, vagy a szervezet rögtönítélő bíróságainak estek áldozatul, ami nagy felháborodást váltott ki.¹³⁷

Mint a rendfenntartásért felelős egység, a Milícia volt a felelős az olyan váratlan események kezeléséért is, mint a börtönökben kirobbant lázadások is. 1944 folyamán két ilyen esemény történt, amelyek mindkét esetben a milicisták fellépésével és ebből kifolyólag véres megtorlásokkal végződtek. Az első helyszíne a déli zónában található eysses-i börtön volt, ahol 1.200 politikai foglyot – többségükben ellenállókat – tartottak őrizet alatt. Mikor a foglyok hírért vették annak, hogy átadják őket a németeknek, szervezkedni kezdtek és külső kapcsolataikat és az örök korrupcióját felhasználva fegyvereket csempészték be az intézménybe. Ezek segítségével 1944. február 19-én börtönfelkelést robbantottak ki, számos őrt túsul ejtettek és elbarikádozták az elfoglalt börtönépületeket. A közelben állomásozó francia és német erők a helyszínre siet-

¹³⁵ AN 3 W 140. Procès-verbal de l'interrogatoire de Darlan, 1945. július 24.; BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 88., 90. kép.

¹³⁶ Marcilly 1975a, 81-82. o.

¹³⁷ Amouroux 1985, 293-295. o.

tek, majd kisebb csatározások után, melyben a foglyok és a rendőrök részéről is egy-egy fő esett el, tárgyalásokba kezdtek. Ezek eredményeképpen másnap reggel a lázadók letették a fegyvert és szabadon engedték a túsul ejtett őroket.¹³⁸

Az eseményekről értesülve Darnand is a helyszínre sietett. Mivel a felkelés híre nagy visszhangot váltott ki a médiában, azonnali megtorlást sürgetett. Az intézmény vezetője, Schlivo parancsnok – aki maga is a túsok között volt –, ugyan a tárgyalások során ígéretet tett, hogy nem lesznek megtorlások, Darnand azonban ezt felülbírálta, így végül 12 elítéltet végezték ki.¹³⁹

A második börtönlázadás a párizsi Santé börtönben tört ki 1944. július 14-én éjszaka, ahol közel 5.000 elítéltet őriztek. Érdekes módon itt nem a politikai foglyok – akik egyébként kisebbségben voltak a rabok között – robbantották ki a felkelést, hanem a köztörvényesek, akik úgy vélték, hogy a szövetséges csapatok közeledése okozta zűrzavar miatt lehetőségük nyílik a szökésre. A helyszínre ez esetben is német és francia rendőri erők érkeztek,¹⁴⁰ és ez alkalommal is a franciák egyedül (a *Franc-Garde* két százada) – német segítség nélkül – hatoltak be az elfoglalt épületekbe. Az akciót Jean Bassompierre, a Milícia északi zónába delegált főfelügyelője vezette személyesen, és végül halálos áldozatok nélkül sikerült visszafoglalni a börtönt.¹⁴¹

A németek ragaszkodtak a megtorláshoz és 400 fogoly kivégzését sürgették, Bassompierre viszont sikerként könyvelte el, hogy ezt a számot 50 főre alkudta le és elérte, hogy bírósági eljárás során ítéljék el őket. Ezek ugyan milicista bíróságok voltak, de ez esetben ez azt jelentette, hogy az ötvenből csak huszonnyolc főt ítéltek halálra. A kivégzéseket még aznap végre is hajtották.¹⁴²

¹³⁸ AN 3 W 139. Rapport de police, 1945. augusztus 16.

¹³⁹ AN 3 W 140. Déclaration de Schlivo, 1945. augusztus 31.

¹⁴⁰ AN 3 W 140. Témoignage, 1945. szeptember 3.

¹⁴¹ Colin-Bassompierre 1948, 32. o.

¹⁴² AN 3 W 139. Rapport de police, 1945. augusztus 18.

Afelett sem lehet elsiklani, hogy a Franciaországban kialakult Ellenállás,¹⁴³ amely nagyon sokáig nélkülözte az egységes szervezetet és irányítást, számos külföldit tudott a soraiban. Ezek között viszonylag jelentős számban voltak külföldiek, akik részben egyénileg csatlakoztak különböző ellenálló csoportokhoz, részben pedig a Magyar Függetlenségi Mozgalom keretében tömörülve harcoltak második hazájuk felszabadításáért.¹⁴⁴ Az utóbbiban aktívan résztvevők száma ezer főre tehető,¹⁴⁵ akiknek egy része rendszeresen fegyveres akciókban vett részt a megszálló erők ellen. Közülük 112 fő bizonyítottan a harc során esett el,¹⁴⁶ de mind a résztvevők, mind az elesettek száma valószínűsíthetően sokkal magasabb volt. Mivel a megszálló rendőri erők nagymértékben támaszkodtak francia segítőikre az Ellenállás felszámolására tett erőfeszítései során,¹⁴⁷ joggal feltételezhetjük, hogy a Milícia tagjai is számos esetben szembekerültek a magyar ellenállókkal. Mindezek feltárásához azonban még további kutatások szükségesek, amelyek hitelt érdemlő módon tisztázni tudják ezeknek az összecsapásoknak a részleteit.

A partraszállás után

1944. június 6-án bekövetkezett a szövetségesek normandiai partraszállása, amely alapvetően változtatta meg a német fegyveres erők helyzetét a nyugati fronton és ebből kifolyólag a francia kollaboráns mozgalmak pozícióját is. Darnand már a partraszállás másnapján mozgósította a *Franc-Garde*-ot, melynek fegyverrel a kézben kellett részt vennie Franciaország védelmében.¹⁴⁸ A felhívásra összesen hozzávetőlegesen 6.000

¹⁴³ Ezzel kapcsolatban bővebben lásd Marcot 2006, Wieviorka 2013.

¹⁴⁴ Schkolnyk-Glangeaud 1990, 31. o.

¹⁴⁵ Pécsi 1980, 257-258. o.

¹⁴⁶ Godó 1980, 25. o.

¹⁴⁷ Laroche 1972, 64-74. o.

¹⁴⁸ „A parancsok világosak, a partizánokat és minden azonosítatlan fegyverest, az úgynevezett titkos hadsereg tagjait és az ellenálló csoportokat, tekintsétek Franciaország ellenségeinek! Támadjátok meg a szabotőröket, akár ejtőernyővel érkeznek, akár nem. Vadásszátok le az árulókat, akik megpróbálják aláaknázni

milicista jelentkezett, többségükben a *Franc-Garde* tagjai. Ők elméletileg a külső és belső ellenség ellen egyaránt bevethetőek voltak, de kiképzésükből és felszereltségükből kifolyólag csak az utóbbi ellen használták fel őket. Ennek keretében részben az ellenállók, részben pedig a többi rendfenntartó erőhöz tartozó, de a szolgálatot elhagyó vagy megtagadó személyek ellen vetették be őket. Számos rögtönítélő bíróságuk működött, melyek tevékenységének köszönhetően sokan lelték halálukat 1944 nyarán (összesen 200 főről tudunk biztosan).¹⁴⁹ Darnand – akit június 13-án belügyminiszternek neveztek ki – parancsának értelmében ráadásul június végétől ezek a milicisták a legközelebbi német rendőrségi alakulatok közvetlen alárendeltségébe kerültek, amellyel gyakorlatilag a szuverenitás látszatát is feladták.¹⁵⁰

Ekkorra gyakorlatilag a Milícia vált az egyetlen többekévesbé kormányhű rendfenntartó erővé, hiszen összes társ-szervezete már az ellenállási mozgalommal tárgyalta vagy aktívan részt is vett benne. Ennek a kitartásnak az elismerése volt Darnand belügyminiszteri kinevezése is, ami kellő önbizalommal és büszkeséggel töltötte el a szervezet tagjait. Ebben ugyanakkor komoly szerepet játszott a németek nyomása is, akik ekkorra már a Milíciában látták a franciaországi rend

egységeink morálját, ahogy a rendőrök tették Felső-Savoyában és a gárda Limousinben. Gárdisták, csendőrök, rendőrök, mutassátok meg, hogy megőriztéték fegyelmeteket és legyetek rettenthetetlen katonák! Passzív védelem tagjai, önkéntesek és behívottak, tűzoltók, folytassátok a francia életek megmentését! A Ti engedmességetek és mindennapi hősiességetek teszi lehetővé, hogy Franciaország megerősödve kerüljön ki a megpróbáltatásokból. Az anarchia és a kommunizmus elleni harcban a rendfenntartó erők sorai nyitva állnak minden francia előtt. Ma estétől mozgósítom a Milícia Franc-Garde mozgalmának tagjait. Felszólítok mindenkit, hogy hagyja ott munkáját, helyezze biztonságba családját, majd csatlakozzon alakulatához. Gyülekezzenek a centrumokban! Francia milicisták, talpra és mentsük meg az országot! Holnapra elmúlik a vihar, és helyreáll a rend hazánkban. Elszámolunk a hűségeseinkkel. Az árulók és a gyengék olyan büntetést kapnak, amelyet érdemelnek, keményet. A hűségeseinkkel végrehajtjuk a szocialista forradalmat, amelyet a nép vár.” AN F 1 A 3766. Mobilisation de la Franc-Garde de la Milice.

¹⁴⁹ Giolitto 1997, 422. o.

¹⁵⁰ AN F 60 1675. France Libre, 1944. június 26.

fenntartásának egyetlen zálogát. Ugyanakkor ennek komoly árnyoldala is volt: a milicisták szinte mindenfajta törvényes kontroll nélkül járhattak el, így a korábbi túlkapások még gyakoribbá és még szélsőségesebbé váltak.¹⁵¹ Ezzel párhuzamosan maga Pétain – aki korábban támogatta a Milíciát – is elhatárolódott a szervezettől, melynek felelősségre vonását sürgette 1944. augusztus 6-án Lavalnak írt levelében.¹⁵²

A szövetséges csapatok előretörése és az ellenállók számának rohamos növekedése¹⁵³ következtében a szervezet tagjai a nyár folyamán egyre elkeserítőbb helyzetbe kerültek: választaniuk kellett, hogy maradnak vagy pedig a német csapatokkal együtt visszavonulnak kelet felé. A kérdést leegyszerűsítette Darnand augusztusi 16-i rádióüzenete, melyben kiadta a parancsot a Milícia minden tagjának, hogy tartson keletre a német hadsereggel együtt.¹⁵⁴

Pétain marsall visszautasította, hogy közreműködjön az új kormány munkájában¹⁵⁵

¹⁵¹ Venner 1975a, 88. o.

¹⁵² Pétain 1974, 605. o.

¹⁵³ Laurier 2002, 35. o.

¹⁵⁴ AN 3 W 140. Procès-verbal de l'interrogatoire de Darlan, 1945. július 20.

¹⁵⁵ Magyar Futár, 1942. november 11.

Ennek a parancsnak a végrehajtását megnehezítette az a tény, hogy a milicisták a német hatóságok fennhatósága alá kerültek, amelyek jól használható utóvédként tekintettek rájuk. Ebből kifolyólag a parancsokat követő milicisták gyakran veszítették életüket a német csapatok visszavonulását fedezve a partizánok ellen vívott csatározásokban. Ráadásul a veszteségeket tovább fokozta az a tény, hogy az Ellenállás tagjai a szövetséges csapatok előretörésével párhuzamosan úgy érezték, hogy eljött az idő a régi sérelmek törlesztésére, ezért fokozott intenzitással támadták a milicistákat.¹⁵⁶ A partizánok időnként teljes konvojokat semmisítettek meg, ill. a maradást választó milicistákat elfogták és ún. népbírószági tárgyalások után kivégezték. Sok esetben a milicisták családtagjai, nők és gyerekek is áldozatául estek ezeknek a túlkapásoknak.¹⁵⁷

Mivel a milicisták saját jól felfogott érdekükben gyorsan követték Darnand parancsát, ezért augusztus 20-án már a szervezet egyetlen tagja sem volt Párizsban. Ezt azért fontos leszögezni, mivel így nem lehetett részük a 26-án lezajlott lövöldözésben, amikor ismeretlenek a párizsi tetőkről belelőttek a felszabadulást ünneplő tömegbe.¹⁵⁸ A visszavonuló milicisták legfőbb célja az volt, hogy épségben megmeneküljenek családjukkal együtt, ugyanakkor akadtak köztük olyanok is, akik igyekeztek bebiztosítani magukat minden eshetőségre. Ennek jegyében számos helyen került sor fosztogatásra, lopásra, sőt több városban a bankok készpénztartalékának önkényes elszállítására is. Utóbbiak nem egyéni kezdeményezések számlájára írhatók, hanem a Milícia vezetői rendelték el, hogy az így megszerzett pénzzel fedezni tudják a szervezet jövőbeni költségeit.¹⁵⁹ Ezek közül a legjelentősebb és legismertebb a belfort-i bank kifosztása volt, melynek során Darnand írásos

¹⁵⁶ Rousso 1984, 175. o.

¹⁵⁷ Laurier 2002, 43. o.

¹⁵⁸ Voiron 1975, 110. o.

¹⁵⁹ AN 3 W 139. Rapport de préfet, 1945. április 5.

felhatalmazásával 190 millió frankot vittek el a bank pánccélterméből.¹⁶⁰

A több konvojban érkező milicistákat először az elzászi Natzviller közelében található struthofi koncentrációs táborban vonták össze, ahol szeptember elején közel 10.000 ember gyülekezett. Azonban ennek a létszámnak csak hozzávetőlegesen 60 százaléka tartozott a Milícia kötelékébe, a többiek hozzátartozók voltak, akik a várható megtorlás elől menekültek.¹⁶¹ A többségében a *Franc-Garde* soraiba tartozó milicisták parancsnokságát Darnand Bassompierre-re bízta.¹⁶² A szövetségesek közeledése miatt azonban innen is tovább kellett menniük, így érkeztek meg szeptember 21-én Németországba, ahol az ulmi táborban gyülekeztették őket, 80 kilométerre Sigmaringen-től, ahol a szeptember elején megalakult emigráns francia kormány¹⁶³ rendezkedett be.¹⁶⁴

A Waffen-SS-be vezető út

Ezt követően komoly egyeztető tárgyalások zajlottak a szervezet vezetői és a német hatóságok között. Előbbiek szeretnék volna megőrizni egységüket, hogy ütőképes harci alakulatként (sic!) vessék be őket valamikor a jövőben, utóbbiaknak pedig minden elérhető emberre szükségük volt saját fegyveres erőik kötelékében az elszenvedett veszteségek pótlására. Végül a német álláspont győzedelmeskedett – Gotlob Berger és Heinrich Himmler fellépésének köszönhetően – és a következő megállapodás született. Fizikai alkalmasságuk és harckészségük alapján három csoportra osztották a milicistákat: az első, legjobb elemeket tömörítő csoport csatlakozott a szervezet alatt álló francia SS-hadosztályhoz; a második, fegyveres

¹⁶⁰ Voiron 1975, 116. o.

¹⁶¹ D'Orcival 1970, 60-61. o.

¹⁶² AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

¹⁶³ A kormány tagjai: de Brinon (elnök), Darnand (rendfenntartó erők), Marcel Déat (munka és társadalmi szolidaritás), Jean Luchaire (információ), Eugène Bridoux (hadügy).

¹⁶⁴ Azéma-Bédarida 1993b, 42. o.

szolgálatra korlátozottan alkalmas személyekből álló, önálló milicista egység helyben maradt és őrszolgálatot látott el a francia kormány körül; a harmadik pedig, melyben a teljesen használhatatlanok voltak, a német hadiiparban kapott munkát.¹⁶⁵

A valóságban a helyzet némiképp különbözően alakult. Darnand fellépésének köszönhetően 4.000 fő jelentkezett (ill. külső ráhatásra írta alá a jelentkezési lapot) a Waffen-SS új hadosztályának kötelékébe, akiknek körülbelül fele ment át az – ekkoriban már nem túl szigorú – alkalmassági vizsgálaton.¹⁶⁶ 500 fő alkotta azt a francia katonai alakulatot, melynek tagjai megőrizték milicista egyenruhájukat és díszőrséggként hozzájárultak a francia kormány fényének emeléséhez.¹⁶⁷ 2.000 – katonai szolgálatra alkalmatlan – embert a német birodalom gyáraiba osztottak be munkára. Végül pedig 800 főt, akik életkoruk vagy fizikai állapotuk miatt alkalmatlanok voltak a Waffen-SS-ben történő szolgálatra, a Sigmaringen közelében lévő heubergi táborban helyeztek el, hogy egy menetzászlóalj hozzanak létre belőlük. Ez utóbbi milicisták annyira leromlott állapotban voltak, hogy még saját bajtársaik is csak csövesekként emlegették őket.¹⁶⁸ Ezzel egy időben a milicisták családtagjait Németország különböző részein helyezték el, a nőknek pedig szintén a gyárakban kellett dolgozniuk. Rájuk számos megpróbáltatás várt, ráadásul hazatérésük után sokan közülük is börtönbe kerültek, mivel elmenekülésük után bonyóítottak látták bűnösségüket.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Brissaud 1966, 318. o.

¹⁶⁶ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 9 décembre 1946.

¹⁶⁷ Rousso 1980, 191. o.

¹⁶⁸ Brissaud 1975b, 124. o.

¹⁶⁹ Céline 1979, 103-108. o.

Laval sem vállalt szerepet az emigráns kormányban, mégsem kerülhette el a számonkérést¹⁷⁰

Az előzetes megállapodás értelmében Darnand továbbra is irányítást gyakorolt volna a Waffen-SS részére átengedett emberei felett, mivel neki ígérték az új hadosztály „politikai animátori” tisztségét. Ebből kifolyólag Darnand bízott benne, hogy posztjának és megbízható embereinek köszönhetően saját képére tudja formálni az alakulatot és a későbbiekben saját céljaira lesz képes felhasználni. Amikor azonban felkereste a kiképzőtábor, Krukenberg tábornok, az alakulat német felügyelője nagyon udvariasan, de határozottan tudtára adta, hogy nem látják szívesen a hadosztálynál. A németek pontosan felmérték a francia politikus személyiségét és eszük ágában sem volt hagyni, hogy politikai agitációt folytasson egy katonai alakulatnál, azt pedig végképp nem, hogy beleszóljon felhasználásának módjába vagy helyébe. Ezt a csalódást követően Darnand soha többet nem tért vissza a hadosztályhoz.¹⁷¹

¹⁷⁰ Magyar Futár, 1942. július 22.

¹⁷¹ Rouso 1980, 187. o.

Végjáték Észak-Olaszországban

Miután sem a német hadseregnél, sem a francia kormánynál nem látták szívesen, Darnand – nyughatatlan természetéhez híven – más cselekvési lehetőség után nézett. Egyetlen mozgósítható egység állt rendelkezésére: a heubergi táborba „száműzött” milicisták, a csövesek. Ezekből az itt állomásozó tisztek 1944-45 telén igyekeztek hadra fogható egységet létrehozni, amelynek eredményeként márciusra sikerült felállítani egy 500 fős zászlóaljat (3 lövész-, 1 nehézfegyveres és 1 kiegészítő század), amely többé-kevésbé bevethető állapotban volt.¹⁷²

Darnand jobb híján ezt az alakulatot vonta irányítása alá és – a német parancsnokság engedélyével – március 12-én Észak-Olaszországba települt át, hogy részt vegyen a partizánok elleni hadműveletekben. Az olaszországi tartózkodás első hónapja teljesen eseménytelenül telt, sem a partizánok, sem a milicisták nem indítottak nagyobb akciókat egymás ellen. Április 10-én azonban erős partizántámadás érte a milicisták egyik őrzőjátát, a kialakuló összecsapásba pedig a zászlóalj nagyobbik fele is bekapcsolódott. A végeredmény siralmas volt: a milicisták 13 halottat, 30 sebesültet és a nehézfegyverzetük nagyobbik felét elvesztették anélkül, hogy komolyabb veszteségeket okoztak volna a partizánoknak.¹⁷³

A megviselt zászlóalj ezt követően védelmi állásokat foglalt el Tirano térségében és semmilyen akciót nem kezdeményezett. Április 28-án itt érte a térségben tevékenykedő Valtellina partizánegység újabb nagyerejű támadása, amely a milicistáknak 25 halottba, 60 sebesültbe került és azt eredményezte, hogy a zászlóaljnak végül le kellett tennie a fegyvert az olasz irreguláris alakulat előtt. A partizánok nem tápláltak ellenszenvet a franciák iránt, ezért felajánlották nekik, hogy vonuljanak el Svájcba, ahol internálják őket. A franciák meg is próbáltak élni ezzel a lehetőséggel, azonban a svájci határőr-

¹⁷² Delperrié 1969, 603. o.

¹⁷³ Brissaud 1975b, 126. o.

ség visszafordította őket, ezért végül a teljes egység olasz hadifogságba került.¹⁷⁴

Darnand maga nem tartott embereivel, mivel jogosan tartott a felelősségrevonástól, ezért hónapokig az olasz hegyekben bújkált,¹⁷⁵ majd – sok társához hasonlóan – megpróbált feljutni egy Dél-Amerikába induló hajó fedélzetére, mivel remélte, hogy onnan nem adják ki a szövetségeseeknek. A terve azonban kudarcot vallott, amikor 1945. június 25-én angol nyomozók Milánóban letartóztatták, akik azután átadták a francia hatóságoknak.¹⁷⁶

¹⁷⁴ D'Orcival 1970, 62. o.

¹⁷⁵ Érdekes módon a Milícia által a visszavonulás során elrabolt (vagy lefoglalt) vagyont magával vitte és elrejtette a hegyekben. Kihallgatása során felfedte ennek a jelentős vagyonnak (200 millió frank) a rejtékhelyét, amelyet aztán a francia hatóságok vissza is szállítottak Franciaországba. Mivel azonban a hatóságok nem hoztak nyilvánosságra pontos kimutatást a visszakérült értékekről, ezért makacsul tartja magát az a feltételezés, hogy a pénz egy része az olaszországi hegyekben rejtőzik mind a mai napig. AN F 7 15301. Action, 1951. április 2-8.

¹⁷⁶ Brissaud 1965, 499-502. o.; Cheneux 1975, 88. o.

A Francia Antibolsevik Légio

Az önkéntes légio születése

Az ország demokratikus berendezkedése ellenére Franciaországban a szélsőjobboldali politikai erők nagy hagyománnyal rendelkeztek, és számos pártot találunk a politikai paletta ezen oldalán a második világháború előestéjén. Ezen pártok egy jelentős része a németekkel való együttműködésben látta Franciaország – és saját maguk – felemelkedésének egyetlen útját, ezért nyíltan kiálltak a kollaboráció és az 1941-es Szovjetunió elleni német támadás után a fegyveres együttműködés mellett. A legjelentősebb kollaboráns pártok¹ 1941 júniusának végén közösen kértek Pétain marsalltól egy, a németek oldalán harcoló francia légio felállítását, mely a keleti fronton kerülne bevetésre a kommunizmus elleni harc jegyében.²

A marsall – és általában a francia politikai vezetés – azonban nem osztotta a keresztres hadjáratot hirdető szélsőjobboldali pártok lelkesedését, ezért csupán abba ment bele, hogy francia önkéntesek egyéni alapon jelentkezzenek egy később felállítandó katonai egység soraiba, de a kormány sem pénzzel, sem fegyverekkel, sem kiképzett katonákkal nem járult hozzá ennek az alakulatnak felállításához.³

Ez nem hűtötte le a kollaboráns pártok vezetőinek lelkesedését, akik ezek után a németek jóváhagyásáért folyamodtak. Azonban ezt sem volt egyszerű megszerezni, mivel a német

¹ Parti populaire français (Francia néppárt); Rassemblement national populaire (Népi nemzeti egyesülés); Parti franciste (Francia párt); Ligue française d'épuration, d'entraide sociale et de la collaboration européenne (A megtisztítás, a kölcsönös társadalmi segítségnyújtás és európai együttműködés francia ligája); Mouvement social révolutionnaire (Forradalmi társadalmi mozgalom); Jeunes de l'Europe nouvelle (Az új Európa fiataljai); Les jeunes du Maréchal (A Marsall ifjai). Lásd AN F 60 235. Étude sur la LVF, 2. o.; BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 1. o.

² Delarue 1968, 148-149. o.; Brunet 1986, 359-363. o.

³ Bourget 1970, 298. o.

politika vezetői sem lelkesedtek egy francia fegyveres alakulat gondolatáért.⁴ Sem a régi ellentétek, sem a franciák 1940-ben nyújtott katonai teljesítménye nem járult hozzá a német katonai vezetés meggyőzéséhez.⁵ A zöld utat végül Hitler adta meg, akinek döntését csupán az motiválta, hogy jól használható propagandaeszközt látott a németek oldalán harcoló francia önkéntesekből álló alakulatban.⁶

Az alakulat hivatalos létrehozására 1941. július 7-én került sor a párizsi német nagykövetségen. A fentebb említett pártok vezetőinek jelenlétében a német nagykövet, Otto Abetz közölte a német kormány feltételeit:⁷ a jelentkezők csak önkéntes alapon és egyénileg jelentkezhetek az alakulatba, amelynek létszáma nem haladhatja meg a 15 ezer főt.⁸ Ez utóbbi kitétel volt hivatott biztosítani, hogy a francia részvétel csak szimbolikus maradjon.⁹ Ezeknek a feltételeknek az elfogadása után megalakították a *Légion des volontaires français contre le bolchevisme*¹⁰ (LVF) nevű szervezetet, amely hivatalosan non-profit magánegyesületként működött.

Ezt követően azonnal megkezdődött a toborzás, amelyet a Franciaország-szerte megnyíló 170 toborzóiroda, plakátok, mozifilmek, sajtó- és rádiófelhívások, valamint tömeggyűlések segítettek elő.¹¹ Az ideális jelentkezőnek büntetlen előéletű, kiváló fizikai kondícióval, jó látással és fogazattal rendelkező, 1 méter 60 centiméternél magasabb francia állampolgárnak kellett lennie. A legénység és az altisztek számára a korhatár

⁴ SHD 2 P 14. Rapport du lieutenant Ourdan, 11. o.

⁵ Aziz 1979, 195. o.

⁶ Saint-Loup 1963, 21. o.

⁷ BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 1. o.

⁸ Giolitto 2007, 20.

⁹ Bár az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a francia kormány támogatása nélkül ez a részvétel nem is lehetett más, mivel a kollaboráns pártok együtt sem lettek volna képesek ennél több harcképes férfit mozgósítani. AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 3. o.

¹⁰ Francia önkéntesek légiója a bolsevizmus ellen vagy Francia Antibolsevik Légio (a szerző által használt kifejezés).

¹¹ AN F 60 235. Étude sur la LVF, 2-3. o.

18 és 30 év között volt, a tisztek esetében 40 évben volt maximumálva.¹²

A jelentkezők számára a zsold jelentette a legnagyobb vonzerőt, amely megegyezett a német katonákéval. Egy közkatona frontszolgálat esetén akár 3.480 frankot is megkereshetett egy hónapban, ami a munkanélküliségtől sújtott és áruhiánnyal küszködő országban igen jelentős összegnek számított.¹³ Ez a tény és a zsold körüli visszaélések (sokan dezertáltak az első összeg kézhez vétele után) azt mutatják, hogy a jelentkezők jelentős részét csak a pénz motiválta, nem valamilyen komolyabb politikai meggyőződés.¹⁴

Ennek ellenére sem jelentkeztek tömegesen az önkéntesek az *LVF*-be, augusztus végéig alig 2.000 ember lépett be az egységbe. Ez azonban még nem jelentett ugyanennyi frontra küldhető katonát, mivel a francia és német orvosokból álló bizottság egészségügyi vizsgálata könyörtelen szelekciót végzett: a jelentkezők több mint felét elutasította. Ez a tendencia később is megmaradt, a következő 3 év folyamán az *LVF*-be jelentkező 13.400 emberből csupán 5.800-at minősítettek szolgálatra alkalmasnak.¹⁵

Itt kell foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy kik választották a fegyveres kollaboráció útját és mi motiválta őket. Egyes leegyszerűsítő vélemények szerint a francia társadalom szeme csatlakozott ehhez a formációhoz, más – nem kevésbé elfogult vélemények szerint – az egyesült Európáért küzdő modern kereszties lovagok harcoltak a légió soraiban. A kép ennél természetesen sokkal összetettebb. Az önkéntesek között négy nagy csoportot lehet megkülönböztetni: a fanatikusokat, a meggyőződéseseket, a zsoldosokat és a kalandvágyókat. Az első csoportba a kollaboráns pártok keménymagja tartozott, akik fanatikus hittel követték pártjuk vezetőit, gyűlöltek a kommunizmust és egy új világrendet akartak létrehozni a

¹² BAMA N 756/201. Die französische Freiwilligen-Legion, 4. o.

¹³ Michel 1981, 119. o.

¹⁴ Plait 1997, 308. o.

¹⁵ SHD 2 P 14. Divers rapports.; Burrin 1995, 44. o.

harctéren.¹⁶ A második csoportba tartoztak a hazafiak, a polgári-keresztény értékrend védelmezői, akik úgy érezték, hogy a fegyveres szolgálattal hazájukat és nemzetüket szolgálják.¹⁷ A harmadikat azok alkották, akik csak a magas zsold miatt csaptak fel, számukra a fegyveres szolgálat az anyagi biztonságot jelentette.¹⁸ Az utolsó kategóriába azok a nyughatatlan emberek tartoztak, akik a világ minden hadseregében megtalálhatóak, őket csak a kalandvágy és a harc ígérete hajtotta.¹⁹

Fiatalkéntesek egy csoportja még francia egyenruhában²⁰

A nagy kérdés azonban az, hogy a fenti kategóriák képviselői milyen arányban voltak jelen az *LVF* soraiban. Utólagos becslések alapján megállapítható, hogy az egység jóval több mint

¹⁶ Giolitto 2007, 71-72. o.

¹⁷ Colin-Bassompierre 1948, 145. o.

¹⁸ Burrin 1995, 440. o.

¹⁹ Michel 1981, 120. o.

²⁰ Magyar Futár, 1943. június 2.

felét azok a kétes egzisztenciájú, pénzéhes kisemberek alkoták, akik nem rendelkeztek semmilyen politikai meggyőződéssel, harci kedvük pedig a nullához közelített. A másik három csoport tagjai körülbelül 10-10 százalékos arányt képviseltek, ami azt jelenti, hogy az alakulatnak legjobb esetben is csupán egyharmadát hajtotta valamilyen meggyőződés, sok esetben ráadásul ez is teljesen öncélú volt.²¹ Mindez nem tűnt túl biztatónak az egység jövőbeni harctéri teljesítményére nézve.

A kiképzés

Az orvosi vizsgálaton átesett újoncok számára a kiképzés már az egység központjául szolgáló versailles-i kaszárnyában elkezdődött, egyelőre csupán alaki gyakorlatokkal.²² A valódi kiképzésre a lengyelországi Debában található kiképzőtáborban került sor német tisztek vezetésével. Az önkéntesek első, 800 fős csapata 1941. szeptember 4-én indult útnak kelet felé.²³ Őket a következő három év folyamán még ötezren követték.

Az új építésű, nagy területű kiképzőtábor Krakkótól 150 kilométerre keletre feküdt és egyszerre több hadosztály kiképzését biztosította a megszállt Lengyelországban. A francia önkéntesek többsége már részesült katonai kiképzésben, ezért a németek csupán egy gyorsított kiképzést biztosítottak nekik, amely lehetővé tette számukra, hogy megismerkedjenek a német fegyverekkel és harceljárásokkal.²⁴ A szeptember-október folyamán megérkező négy különítményből, melyek együttesen körülbelül 2.300 főt számláltak, került felállításra a német hadsereg 638. gyalogezredének (azaz az *LVF*-nek) I. és II. zászlóalja.²⁵

²¹ SHD 2 P 14. Rapport du lieutenant Ourdan, 7-8. o.

²² Vae Victis 1948, 10. o.

²³ BAMA N 756/201. Die französische Freiwilligen-Legion, 2. o.

²⁴ AN F 60 235. Étude sur la LVF, 26. o.

²⁵ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 3. o.

Indulás Párizsból²⁶

Az önkéntesek többsége sokként élte meg, amikor kiderült, hogy német egyenruhát kell viselniük, ugyanis korábban azt mondták nekik, hogy francia egyenruhában harcolhatnak. A német parancsnokság azonban ragaszkodott ehhez, mivel Franciaország nem üzent hadat a Szovjetunióknak, így a francia egyenruhát viselő emberek nem számítottak hivatalos hadviselő félnek, ezért esetleges fogságba esésük után azonnal kivégzés várt volna rájuk.²⁷ A németek csupán annyi engedelményt tettek a francia nemzeti érzelmeknek, hogy engedélyezték az önkéntesek számára, hogy jobb felkarjukon egy, a trikolór színeit viselő „Franciaország” feliratú címerpajzsot viseljenek.²⁸

²⁶ Magyar Futár, 1943. június 2.

²⁷ Amouroux 1978, 293. o.

²⁸ Giolitto 2007, 90. o.

A szintrehozó kiképzés gyorsan haladt, az önkénteseknek pár hetük volt arra, hogy elsajátítsák azokat az ismereteket, melyeket német bajtársaik hónapokig tartó kiképzés alatt tanultak meg. Az emberanyag minőségéből fakadó problémákat tovább súlyosbította az a tény, hogy nem állt rendelkezésre elegendő számú hivatásos tiszt és altiszt, akik hatékonyan irányíthatók volna a legénységi állományt. Az alakulat parancsnoka, Labonne ezredes személyesen utazott Párizsba szeptember folyamán, hogy megkérje a szervezet vezetőségét ennek a problémának az orvoslására, de ígéreteken kívül mást nem kapott. Ebből kifolyólag kénytelen volt a meglévő állományból előléptetni embereket,²⁹ de ezzel csak ideig-óráig oldotta meg a problémát, mivel a rendes kiképzés hiánya rövid időn belül megbosszulta magát.³⁰

A nehézségeket tovább fokozta az a tény, hogy az egységen belül komoly politikai agitáció zajlott. Az alakulathoz csatlakozott pártaktivisták – különös tekintettel a frontszolgálatot is vállaló pártvezetőre, Jacques Doriot-ra – folyamatos politikai toborzómunkát végeztek, amely nagymértékben elmélyítette a már korábban is létező politikai ellentéteket és így fokozta a légió ideológiai megosztottságát.³¹

Az alakulat két zászlóalját 1941 októberének végén a von Gablentz tábornok parancsnoksága alatt álló 7. bajor gyaloghadosztály kötelékébe vezényelték, mely Moszkvától 80 kilométerre nyugatra éppen az orosz főváros elleni végső támadásra készült.³² A francia jobboldali sajtó nagy hírverést csapott ekörül, mivel az első világháború folyamán állítólag Adolf Hitler ugyanebben az alakulatban teljesített szolgálatot (ez egyébként nem volt igaz), így ezt a beosztást hatalmas megtiszteltetésnek állították be.³³

A hiányos kiképzés, a gyenge tiszti kar, valamint a politikailag túlfűtött és megosztott legénységi állomány ellenére az

²⁹ Delarue 1968, 184. o., illetve Saint-Loup 1963, 32. o.

³⁰ SHD 2 P 14. Rapport du 24 juin 1943 du commandant Simoni, 2. o.

³¹ Brunet 1986, 311. o.

³² BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 3. o.

³³ Malardier 2007, 39. o.

alakulat 1941. október 28-án elhagyta a debai tábort és útnak indult a front felé.³⁴

Úton kelet felé³⁵

Az LVF Moszkva alatt

Az ezred két zászlóalja november elején érkezett meg vasúton Szmolenszkbe, ahonnan – megfelelő szállítóeszköz hiányában – gyalog kellett eljutniuk a 300 kilométerre lévő frontvonalra.³⁶ A Szmolenszk-Moszkva autópálya csupán egy sáros csapás volt a pusztaságban, amely hatalmas jég- és hótengerré változott, miután november 7-én leesett az első hó. A francia katonák nem voltak felkészülve a kegyetlen hidegre (mint ahogy a német hadsereg többi egysége sem), így a fagy nagy számban szedte közülük áldozatait.³⁷

³⁴ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 9. o.

³⁵ Magyar Futár, 1943. június 2.

³⁶ BAMA N 756/201. Französische Legion (LVF), 27. o.

³⁷ SHD 2 P 14. Rapport du lieutenant Ourdan, 17. o.

Miután a francia önkéntesek Szmolenszkból való indulásuk után eltelt hetek folyamán még mindig nem érkeztek meg a frontvonalba, a 7. bajor gyaloghadosztály teherautókat küldött értük, melyek több fordulóval a Moszkvától 70 kilométerre található Djukovó-ba szállították őket.³⁸ A bajor egységnek nagy szüksége volt a friss erőkre, mivel az oroszországi hadjárat során már több mint 3.000 főt veszített, ezért nagy örömmel fogadta a franciákat. Az ezred november 24-én foglalta el helyét az első vonalban a 7. gyaloghadosztály 19. és 61. ezrede között.³⁹

A hosszú meneteléstől elcsigázott katonák nagyon szenvedtek a hidegtől, az egészségtelen táplálkozás okozta hasmenéstől és az ellenség intenzív tüzérségi támadásaitól, melyek állandó veszélyt jelentettek mindenkire. Sőt az oroszok már november 27-én nagy erővel támadást intéztek a francia állások ellen, amelyet – némi zűrzavar után, mivel erre a francia tisztek nem számítottak – sikerült visszaverni. Ennek ellenére az I. zászlóalj parancsnokát leváltották tisztségéből és hazaküldték Franciaországba.⁴⁰

A német parancsnokság az általános támadás időpontját – többszöri halasztás után – december 1-re tűzte ki. Az akcióban az ekkorra már a fagyási sérülések miatt több mint 500 főt elvesztő LVF is részt vett.⁴¹ A mínusz 22 fokos hidegben meginduló támadás komoly ellenállásba ütközött, ezért csupán a kijelölt célok egy részét sikerült elfoglalni.⁴² A hadosztály alegységei közül a francia ezred jutott a legmesszebbre, azonban ezért komoly árat kellett fizetni: az ezred 12 halottat és 55 sebesültet veszített a támadásban.⁴³

³⁸ Saint-Loup 2000, 33. o.

³⁹ Lefèvre – Mabire 2004, 138. o.

⁴⁰ BAMA RH 53-23/50. Französische Legion. Anlagen zum Kriegstagebuch (24. Aug. 1941 - Jan. 1944), 21. o.

⁴¹ Forbes 2005, 181. o.

⁴² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 12. o.

⁴³ BAMA N 756/201. Voltreffer blieben ohne Wirkung. 1941. december 1-3.

Az elért eredmények kiaknázása érdekében másnap folytatni akarták a támadást, azonban a mínusz 30 fok alá csökkenő hőmérséklet ezt lehetetlenné tette. Csak december 2-án 30 embert kellett evakuálni a francia egység soraiból komoly fagysérülések miatt. Az alakulatot gyakorlatilag megtizedelte a hideg, amely ellen az önkéntesek nem tudtak megfelelően védekezni.⁴⁴

December 5-re az egység állománytábláján már csupán kevesebb mint 1.500 ember volt. Ez azt jelentette, hogy az *LVF* a frontvonalban töltött nem egészen 2 hét alatt elveszítette létszámának 30 százalékát úgy, hogy mindössze egyetlen komolyabb bevetésen vett részt. Ráadásul az ezred egyes részei még ekkor sem érkeztek meg az első vonalba, hanem valahol a Szmolenszk-Moszkva autópályán vánszorogtak kelet felé. Mindezek alapján a német parancsnokság további bevetésre alkalmatlannak nyilvánította a francia alakulatot.⁴⁵

A helyzetet tovább súlyosbította az a tény, hogy az oroszok megkezdtek nagyszabású ellentámadásukat, aminek keretében december 6-án az I. zászlóalj állásait is komoly támadások érték. Az alakulatnak csak a legnagyobb nehézségek árán sikerült visszavernie ezeket, ezért a német hadosztályparancsnok számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a következő támadás végzetes lehet, ezért elrendelte az I. zászlóalj leváltását, melynek négy százada ekkor már kevesebb mint 100 embert számlált. Mivel a II. zászlóalj semmivel sem volt jobb állapotban, mint az I., ezért december 8-án azt is leváltották.⁴⁶

Az ezred a vizsgált időszak alatt 50 halottat, 120 sebesültet, 200 súlyos fagysérültet (akiknek gyakran egy vagy több végtagját amputálni kellett) és 100 beteget veszített.⁴⁷ A szolgálatra alkalmatlan, de evakuációt nem igénylő sérültek és betegek pontos száma nem ismert, de az előbbieknél a többszöröséről lehetett szó. Magas veszteségei és a frontvonalban tanúsított

⁴⁴ Dupont 2002, 118. o.

⁴⁵ Lefèvre – Mabire 2004, 320-321. o.

⁴⁶ Dupont 2002, 122. o.

⁴⁷ BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

viselkedése alapján a német tisztek úgy vélték, hogy az egység teljes mértékben alkalmatlan az első vonalban való szolgálatra. Javasolták a hátszágba való visszavonását, valamint német tisztek felügyeletével az egész kiképzés újrakezdését, mivel az önkéntesek katonai felkészültsége csapnivaló volt.⁴⁸

A francia alakulatnak Szmolenszkben kellett rendeznie sorait, de az odáig vezető 300 kilométeres utat a katonáknak újból gyalog kellett megtenniük, miközben a hőmérő higanyszála gyakran mínusz 40 fok alá süllyedt. A menetelés hasonlóan szervezetlenül zajlott, mint az odaút során és az eredménye is hasonló volt: három hetes küszködés után német teherautók vették fel és szállították el a célig a franciákat, ahová a két zászlóalj január 8. és 10. között érkezett meg.⁴⁹

Január végén megkezdődött a légió újjászervezése. A frontról visszavont egységből hazaküldték a szolgálatra teljesen alkalmatlannak bizonyult tiszteket és altiszteket, a túlélőket megerősített századokba vonták össze a korábbi foghíjas alegységekből, a nehézfegyveres századokat pedig feloszlatták, mivel felszerelésüket hátra kellett hagyniuk a bajor hadosztálynak. Az ezred kezdeti 2.352 fős létszámából ekkor 1.096 fő áll rendelkezésre, vagyis az alakulat állományának több mint felét elveszítette.⁵⁰

Az I. és II. zászlóalj túlélőit a megszállt Lengyelországban található kruszyna-i kiképzőtáborba vonták vissza, ahol újabb szelekciónak vetették alá őket. Minden, politikailag aktív személynek el kellett hagynia az egységet, aki nem volt hajlandó nyilatkozatban lemondani a politikai agitációról. Ez a tisztogató a korábbi veszteségekkel együtt annyira lecsökkentette a létszámot, hogy a II. zászlóaljat fel kellett oszlatni, a megmaradt legénységet pedig az I. zászlóalj kötelékében vonták össze. Az új egység így 1942 tavaszán 3 lövészsorozatból és 1 parancsnoki századból állt 753 fős összlétszámmal.⁵¹

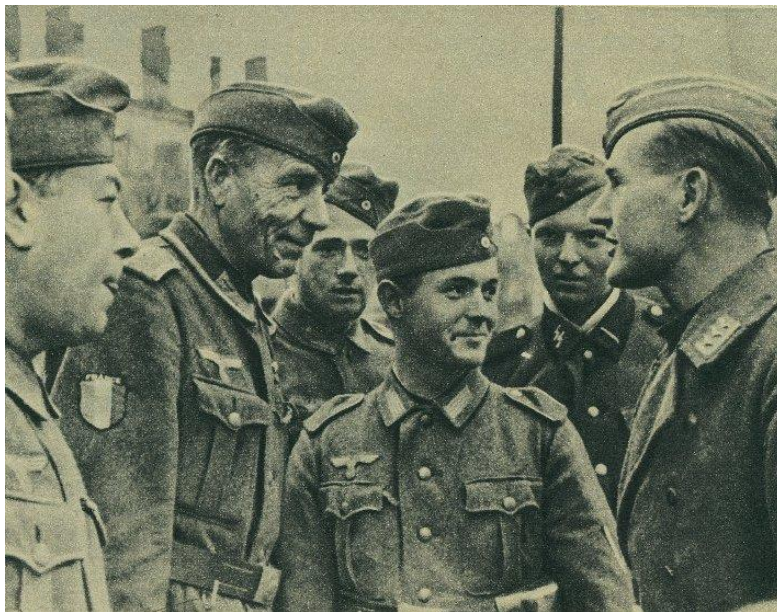
⁴⁸ Lefèvre – Mabire 2003a, 12-13. o.

⁴⁹ Dupont 2002, 123-127. o.

⁵⁰ Giolitto 2007, 141. o.

⁵¹ Uo. 142., illetve Lefèvre – Mabire 2003a, 62-65. o.

Eközben az 1941-42 telén érkezett újoncokat a debai kiképzőtáborban gyűjtötték össze. Belőlük állították fel az ezred III. zászlóalját, de a másik két zászlóalj gyenge teljesítménye miatt a német parancsnokság elrendelte ennek az egységnek is a megtisztítását a politikai agitátoroktól. A tisztogatás annyira jól sikerült, hogy az itt állomásozó 1.425 francia önkéntesből 1942 tavaszára már csupán 624 fő maradt, akikből csupán egy erősen létszámalatti zászlóaljat tudtak felállítani.⁵² Az állománytábla ugyanaz volt, mint az I. zászlóaljban (3 lövészszázad, 1 parancsnoki század), a sorok azonban meglehetősen foghíjasak voltak.⁵³

Önkéntesek egy csapata német egyenruhában⁵⁴

⁵² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 16. o.

⁵³ Lefèvre - Mabire 2003a, 82. o.

⁵⁴ Magyar Futár, 1943. június 2.

Mivel a kudarc okát nagyon sokan az alkalmatlan vezetésben látták, ezért Labonne ezredet leváltották az alakulat éléről.⁵⁵ Ezzel párhuzamosan megszüntették az ezred vezérkari századát és a két zászlóaljat elszigetelték egymástól, közvetlen német irányítás alá vonták őket német összekötő törzsszázadok felállításával, hogy kiküszöböljék az olyan kaotikus jeleneteket, mint amelyekre a szmolenszki úton való menetelés során került sor.⁵⁶ Az I. zászlóalj parancsnokságát Lacroix őrnagy, a III. zászlóaljét Ducrot ezredes vette át.⁵⁷

1942 első felében mindkét zászlóalj intenzív kiképzésben részesült, a veteránok ugyanúgy, mint az újoncok. Noha a német parancsnokság nem szándékozott többet az első vonalban bevetni franciákat, az alapos kiképzést még a hátországi biztonsági feladatok ellátásához is nélkülözhetetlennek tartotta. Az előző évi pár hetes kiképzéssel összehasonlítva 1942-ben voltak olyan századok, melyek fél évet töltöttek kiképzéssel, mielőtt először bevetették volna őket.⁵⁸

Partizánvadászat a hátságban

Elsőként a III. zászlóalj került bevetésre, melyet a német 221. biztonsági hadosztály alárendeltségében Szmolenszktól dél-nyugatra vetettek be partizánvadász akciókban.⁵⁹ Az első nagyobb akció egy komolyabb partizáncsoportosulás felszámolása volt 1942 júniusának elején, melynek során a zászlóalj 24 halottat és 50-nél több sebesültet veszített, de összes célpontját elfoglalta és jelentős ellenséges erőket számolt fel.⁶⁰ Az akció eredményeképpen leváltották az egység parancsnokát, Ducrot ezredet, és az egyik századparancsnokot, Demessine századost nevezték ki az alakulat élére.⁶¹ Ezenfelül a zászlóalj szá-

⁵⁵ Delarue 1968, 194-195. o.

⁵⁶ BAMA RH 26-221/43b. Bericht, 1942. június 27. 3. o.

⁵⁷ Vae victis 1948, 20-21. o.

⁵⁸ Rostaing 2008, 28-30. o.

⁵⁹ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 4. o.

⁶⁰ BAMA RH 26-221/43b. Bericht, 1942. július 6. 2. o.

⁶¹ AN F 7 15 301. Combat, 1946. október 12.

mos tagja megkapta a német Vaskeresztet, amit csak kivételes harctéri teljesítményért adnak a német hadseregben.⁶²

1942 nyara és ősze nagyszabású partizánvadász hadműveletekkel telt az *LVF* mindkét zászlóalja számára, melyek során más német (illetve német alárendeltségben harcoló orosz, ukrán, kozák stb.) erőkkel együttműködve hiábavaló kísérleteket tettek a partizáncsoportok felszámolására.⁶³ Fontos megemlíteni, hogy ezekbe az akciókba a Közép Hadseregcsoport irányítása alatt álló összes bevethető megszálló egységet bevonták, így brjanszki térség partizánmentesítését célzó támadásokban a 2. páncélos hadsereg kötelékébe tartozó 102. és 108. magyar megszálló hadosztályok is részt vettek.⁶⁴ Bár a francia és a magyar alakulatok az iratanyagok tanúsága szerint nem kerültek közvetlen kapcsolatba, a német parancsnokság utasításainak megfelelően 1942 nyarán és őszén összehangolt műveletekkel próbálták a brjanszki erdőt délről és nyugatról biztosítva felszámolni a térségben működő nagyszámú és aktív partizáncsoportot.

Ezek a hadműveletek a francia önkéntesek számára leginkább végeérhetetlen menetelésekkel teltek a hőségben a végtelenbe nyúló orosz tájon, de partizánokkal csak nagyon ritkán találkoztak, mivel a gyors mozgású, jól informált csoportok a legtöbbször minden gond nélkül kicsúsztak a német csapatok bekerítéséből. Ebből kifolyólag ez az időszak ugyan fárasztó volt a franciák számára, de meglehetősen veszélytelen és időnként még sikereket is tartogatott számukra. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a német parancsnokság körében egyre kedvezőbb kép alakuljon ki a franciákról, akik lassan feledtetni tudták az előző évi fiaskót.⁶⁵

Az *LVF* az első nagyobb veszteségét 1942 júniusában szenvedte el, mikor a partizánok egy jól előkészített rajtaütésben lemészárolták az I. zászlóalj egyik 15 fős őrzőjét.⁶⁶ Ennek

⁶² AN 3 W 63. Ordre particulier N° 5, 1942. szeptember 2.

⁶³ BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 4. o.

⁶⁴ Babucs - Szabó 2010, 118-121. o.

⁶⁵ AN 3 W 63.

⁶⁶ Labat 1969, 124-125. o.

ellenére egyelőre a franciák tartották kézben a kezdeményezést az általában rosszul felszerelt és nem túl agresszív partizánokkal szemben. Ebben nagy segítséget jelentettek azok a hivatásos tisztek és altisztek, akik 1942 közepétől kezdve érkeztek Franciaországból és jelentős gyarmati hadviselési tapasztalatokkal rendelkeztek. A gyarmati hadjáratok során használt módszerek nagyon jól működtek Oroszországban is a partizánok elleni harcban, így a korábban lesajnált francia önkéntes alakulat hatékonyan végezte dolgát a partizánok elleni harc során.⁶⁷

Ennek jegyében a francia egységet a többi biztonsági alakulattól eltérő módon nem statikus védelemre használták, hanem mozgó hadműveletekben vetették be az egyre nagyobb számú és jól felszerelt partizánerek felszámolására. 1943 januárja és februárja is ilyen hadműveletek sorozatával telt, melynek során közel 1.000 partizánnal végeztek a III. zászlóalj katonái a német erőkkel szorosán együttműködve.⁶⁸ A német parancsnokság külön kiemelte a francia katonák helytállását és eredményességét.⁶⁹

1943 márciusában a III. zászlóaljat áthelyezték a 2. német páncéloshadserég parancsnoksága alá, majd átirányították a Brjanszktól mintegy 100 kilométerre délnyugati irányban található Trubcsevszk térségébe, a Gyeszna-folyó nyugati partjára rendelték, ahol védelmi állásokat kellett elfoglalniuk az előretörő szovjet reguláris és irreguláris alakulatokkal szemben.⁷⁰ Az új helyszínen a védelmet közösen kellett biztosítaniuk a 102. magyar könnyűhadosztállyal (a balszárnyukon), illetve egy kirgiz segédalakulattal (a jobbszárnyukon).⁷¹ Március végén az állásaik mögé beszivárgó és egyre aktívabb partizánok ellen az itt állomásozó egységek egy háromnapos közös hadműveletet indítottak, amely teljesen eredménytelennek

⁶⁷ Lefèvre – Mabire 2003b, 22-23. o.

⁶⁸ BAMA RH 26-221/49. 120 E, 1. o.

⁶⁹ BAMA RH 26-221/57. 114. Bericht, 1943. február 16.

⁷⁰ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 104-106. kép.

⁷¹ Rusco 1998, 75. o.

bizonyult, mivel a partizánok kitértek az összecsapás elől.⁷² Ugyanakkor a franciák állásait nem érte komolyabb támadás, csupán ők igyekeztek járőrtevékenységgel nyugtalanítani az ellenséget,⁷³ ellenben a 102. könnyűhadosztályt francia megfigyelők szerint valamikor május elején nagyerejű ellenség támadta meg, amelyet csak egész éjszakán keresztül tartó harcok árán sikerült visszazsorítani.⁷⁴ Elképzelhető, hogy ez volt az akció, amelynek során a magyar alakulatnak sikerült megakadályoznia egy fontos híd elfoglalását, ami azért volt kiemelkedő, mivel időközben a többi hasonló műtárgyat a partizánok elfoglalták vagy megsemmisítették a térségben.⁷⁵

A térségben május 16. és június 6. között zajlott a Cigánybáró-hadművelet német, magyar és számos helyi alakulat részvételével, mely a Közép-hadseregcsoporthatárságának megtisztítását tűzte ki célul, hogy a nyár folyamán meginduló Citadella-hadművelet utánpótlása zavartalan legyen. A hadművelet ugyan nem érte el összes kitűzött célját, de így is impozáns eredményeket tudott felmutatni (1.584 megölt, 1.568 foglyul ejtett partizán, 869 átállt partizán, valamint 15.812 kitelepített lakos), melyek egy ideig lehetővé tették az utánpótlás zökkenőmentes szállítását és ezzel a német támadó hadművelet megindítását.⁷⁶ Ebben a hadműveletben a III. zászlóalj csupán közvetett módon vett részt, mivel aktív járőrözéssel kellett nyomás alatt tartania a folyó túlsó partján állomásozó partizánokat. Eközben az egység kisebb veszteségeket szenvedett, de komolyabb összecsapásokra nem került sor.⁷⁷

Május végén mindkét zászlóaljat a 286. biztonsági hadosztály alárendeltségébe vezényelték, ami már az első lépés volt az ezred összevonása felé, amire az összes francia önkéntes régóta vágyott.⁷⁸ Ez a német alakulat Fehéroroszországban

⁷² Labat 2006, 105-106. o.

⁷³ Vae victis 2009, 71-78. o.

⁷⁴ Lefèvre – Mabire 2003b, 107-108. o.

⁷⁵ Romics 2011, 64. o.

⁷⁶ Ungváry 2015, 337-338. o.

⁷⁷ Saint-Loup, 1963, 179-186.

⁷⁸ BAMA N 756/201. Heeresgruppe Mitte, 1942. október 2.

állomásozott, a Bobr-folyó térségében, amely a partizánok egyik központja volt. Az itteni partizánalakulatok több tízezer főt számoltak, modern fegyverzettel rendelkeztek és a Vörös Hadsereg előretörésével párhuzamosan egyre bátrabban és agresszívebben támadták a német utánpótlási vonalakat és helyőrségeket.⁷⁹

Ezt a franciák is hamar megtapasztalták, júniusban két nagyobb támadás is érte a franciák rutinőrzatait, melyekben összesen 20 halottat és számos sebesültet veszítettek.⁸⁰ Augusztus folyamán egy 100 fős utánpótlás-szállító konvojt csaltak csapdába, amelyben a franciák 25 halottat és sok sebesültet veszítettek.⁸¹ A komoly veszteségek ellenére számos más támadást sikeresen vertek vissza és nagy veszteségeket okoztak a partizánoknak, akik ezután egy sokkal alattomosabb támadássorozatot indítottak a franciák ellen. Aknákat helyeztek el az utakon, az ösvényeken, de még a falvakban is, melyek számos katona és civil halálát okozták.⁸² A szomszédos megszálló zónában tevékenykedő 18. magyar könnyűhadosztály ugyanilyen körülményekről számolt be, amelyek érzékeny veszteségeket okoztak az alakulatnak.⁸³

1943. szeptember 1-én komoly változás állt be az alakulat életében: hivatalosan is összevonták az elmúlt közel két év folyamán külön működő zászlóaljakat Puaud ezredes parancsnoksága alatt, valamint újból felállították a korábban létszámihiány miatt megszüntetett II. zászlóaljat.⁸⁴ Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy az újoncok létszáma nem tette volna lehetővé ezt a növekedést, ezért a már meglévő két zászlóaljból vezényeltek át embereket az új alegységhez.⁸⁵ Mindez azt jelentette, hogy az egység papíron igazi ez-

⁷⁹ Labat 2006, 120. o.

⁸⁰ Rusco 1988, 79. o.

⁸¹ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

⁸² Labat 2006, 140-141. o.

⁸³ Ungváry 2015, 370-374. o.

⁸⁴ AN 3 W63. Ordre N° 1 du colonel Puaud, 1943. október 1.

⁸⁵ Vae victis 2009, 157. o.

reddé vált, a valóságban azonban három létszám alatti zászlóaljából állt, amelyek közül a II. ráadásul fájdalmasan tapasztalatlanság volt a partizánok elleni harcban a többi zászlóaljtól átvezényelt veteránok jelenléte ellenére is.⁸⁶ A régi-új egységgel két magyar alakulat is együttműködött 1943 nyarán és őszén: az 1. könnyű- és az 5. tartalékhadosztály, amelyek a francia ezredtől délre foglaltak el állásokat.⁸⁷

A partizánok elleni hatékonyabb fellépés érdekében 1943 végén létrehozta egy úgynevezett vadászszakaszt a III. zászlóalj kötelékén belül, amelyet német mintára nagy tűzgyorsaságú automata fegyverekkel, álcázó ruhákkal és sílécekkel szereltek fel.⁸⁸ A szakasz Jacques Seveau alhadnagy parancsnoksága alá került, aki már korábban is kitüntette magát a harcmezőn. Az új alakulat teljes mértékben beváltotta a hozzá fűzött reményeket, mivel számos sikeres rajtaütést hajtottak végre a partizánok ellen, aminek köszönhetően jelentősen csökkent a francia önkéntesek ellen indított támadások száma. Az új alakulatnak sikerült visszaszorítania a partizánokat, akik érzékeny veszteségeket szenvedtek a szokatlan helyeken felbukkanó nagy tűzerővel rendelkező szakasz tevékenységének köszönhetően.⁸⁹

1944. január 27. és február 28. között a francia ezred a Marokkó fedőnevű partizánvadász hadműveletben vett részt.⁹⁰ A korábbi hasonló bevetésektől eltérően most számos fegyveres összecsapásra került sor, melyek során az OKW⁹¹ hivatalos közleménye szerint a franciák 1.118 partizánnal végeztek, 1.346-ot fogságba ejtettek, felszámoltak 41 partizántábor, valamint megsemmisítettek 1.000 bunkert.⁹² A hadművelet ugyanakkor a franciák soraiban is követelt áldozatokat: 10 halottat (köztük Panné őrnagy, a III. zászlóalj parancsnoka és

⁸⁶ IHTP 72 AJ 258, 232. Dossier N° 14.

⁸⁷ Ungváry 2015, 385. o.

⁸⁸ Rostaing 2008, 87-88. o.

⁸⁹ Lefèvre – Mabire 2003b, 271-278. o.

⁹⁰ Armani 2013, 148-149. o.

⁹¹ Oberkommando der Wehrmacht: a német hadsereg főparancsnoksága.

⁹² AN F 60 1688, O 3605. France combattante, 1944. február 27.

Neveux hadnagy, a 11. század parancsnoka) és 30 sebesültet.⁹³ Többek között ennek a sikernek köszönhető, hogy az új parancsnok, Puaud ezredes április 4-én átvehette Párizsban a Becsületrend parancsnoki fokozatát,⁹⁴ április 14-én pedig tábornoki rangot kapott.⁹⁵ Ezek az eredmények különösen annak fényében értékelendők, hogy a korábban említett két magyar hadosztály támadóműveletei nem hoztak érdemi eredményeket.⁹⁶

1944 tavaszán a frontvonal közeledtével a partizán-tevékenység is egyre fokozódott, a francia egység elleni támadások pedig szinte mindennapossá váltak.⁹⁷ A partizánok felszerelésének minőségét jelzi az a tény, hogy az egyik támadásban egy harcokcsit is bevetettek az *LVF* állásai ellen. A jól kiépített védelemnek ugyan sikerült elpusztítania a harcjárművet, de ez az eset jól rávilágított az erőviszonyok változására, ami nem a német hadsereg javára mozdult el.⁹⁸

A francia egység május és június folyamán a Berezina-folyó mentén vett részt egy partizánvadász hadműveletben,⁹⁹ mely nagy sikereket és számos kitüntetést hozott a franciáknak. Az akció során komolyabb összecsapások és jelentősebb saját veszteség nélkül több ezer foglyot ejtenek. Az egység legkiemelkedőbb alakja ebben a hadműveletben Rostaing altiszt volt, akinek nevéhez több száz partizán elfogása köthető, mivel ő vette észre, hogy a partizánok a vízben rejtőztek, miközben üreges szalmaszálakon keresztül vettek levegőt.¹⁰⁰

⁹³ Labat 2006, 240-244. o.

⁹⁴ AN F7 15304.

⁹⁵ Ami viszont némi problémát okozott, ugyanis Puaud csupán egy kislétszámú ezredet vezetett, ezért a németek nem ismerték el az új rangját, így eshetett meg az a furcsaság, hogy a francia tábornok német ezredes volt. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 99.

⁹⁶ Ungváry 2015, 387-390. o.

⁹⁷ Rusco 1988, 173. o.

⁹⁸ Rostaing 2008, 123-124. o.

⁹⁹ BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 7. o.

¹⁰⁰ Uo. 128-129. o.

A sikerrel záruló hadműveletek után – melyek az utolsó ilyenek voltak az *LVF* történetében – június 18-án felváltották az alakulatot és elrendelték a hátszágba való visszavonását.¹⁰¹ A francia önkéntesek körében vegyes fogadtatása volt a hírnek, mivel sokan attól tartottak (illetve néhányan pedig remélték), hogy visszavonásuk a keleti frontról egyben Franciaországban történő bevetésüket jelenti. Mivel a katonák szerződésében szerepelt az a kitétel, hogy csak a szovjetek ellen harcolnak, ezért ezt a lehetőséget sokan alaptól visszautasították. A találgatásoknak a német vezetés nyilatkozata vetett véget, mely tisztázta, hogy az egység nem kerül bevetésre a nyugati fronton.¹⁰²

Csata a Bobr-folyó mentén

Az alakulat már úton volt a legközelebbi vasútállomás felé, amikor megtudták, hogy a hátuk mögött a Vörös Hadsereg csapatai áttörték a frontvonalat. Az egység vezetése ekkor úgy döntött, hogy az ezred legjobb elemeiből egy menetzászlóaljat állítanak fel, mely az I. zászlóalj parancsnokának, Jean Bridoux századosnak¹⁰³ a vezetésével megkísérli feltartóztatni a szovjeteket, hogy időt nyerjen a francia és német csapatok zavartalan visszavonulásához.¹⁰⁴

Az újonnan létrehozott zászlóalj, mely összesen hozzávetőlegesen 600 főt számlált, a Bobr-folyó egyik gázlójánál ásta be magát a Moszkva-Minszk autópálya vonalán.¹⁰⁵ A helyszín stratégiai fontosságú volt, mivel a mocsaras vidéken az országot biztosította az egyetlen lehetőséget a gyors előretörésre.¹⁰⁶ Mivel nagyerejű páncélostámadásra számíthattak, az egység páncéltörő fegyverzete pedig csupán néhány 37 mm-es kiska-

¹⁰¹ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 4. o.

¹⁰² AN F7 14933.

¹⁰³ Aki egyébként a Vichy-kormány hadügyminiszterének, Eugène Bridoux-nak a fia volt.

¹⁰⁴ AN F60 1688.

¹⁰⁵ Armani 2013, 185. o.

¹⁰⁶ Le Roy 1977, 63. o.

liberű ágyúból állt, a német parancsnokság erősítést is küldött a francia utóvédnek. A közelben állomásozó SS-alakulat 3 darab 75 mm-es páncéltörő ágyút adott át a franciáknak, emellett 3 Tigris tankot rendeltek melléjük támogatásnak, amelyek nagyon jó szolgálatot tettek az elkövetkező harcokban.¹⁰⁷

Az első támadások június 26-án érték a francia állásokat, melyeket azok a nehézpáncélosok támogatásával minden különösebb nehézség nélkül visszavertek.¹⁰⁸ A III. zászlóalj vadászszakasza újfent hallatott magáról, amikor Seveau alhadnagy vezetésével több ízben is ellentámadást indított a Vörös Hadsereg csapatai ellen, melynek köszönhetően több tucat foglyot ejtettek.¹⁰⁹

Mivel a frontális támadások nem vezettek sikerre június 26-án, ezért másnap a szovjetek más módszerrel próbálkoztak: nagyerejű tüzérségi ütegeket csoportosítottak a gázló környékére, amelyek szisztematikusan végigbombáztak az állásokat.¹¹⁰ Ez a támadás nagy veszteségeket okozott a védők sorában, akik kénytelenek voltak pár száz méterrel hátrébb új állásokat elfoglalni, mivel az előző állásaikat gyakorlatilag megsemmisítette a tüzérségi tűz.¹¹¹

Június 27-én, 36 óra folyamatos harc után az erősen megfogyatkozott francia csapatokat egy Wehrmacht-század váltotta fel a védőállásokban, mely később kénytelen volt visszavonulni, így a szovjet előrenyomulás folytatódott. A bevetés mérlege a következő volt: a másfél napos harc során a franciák 41 halottat és 24 súlyos sebesültet veszítettek, az ezt követő visszavonulás során az eltűntek száma pedig elérte a bevetett

¹⁰⁷ BAMA N 756/201. 33. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 4. o.

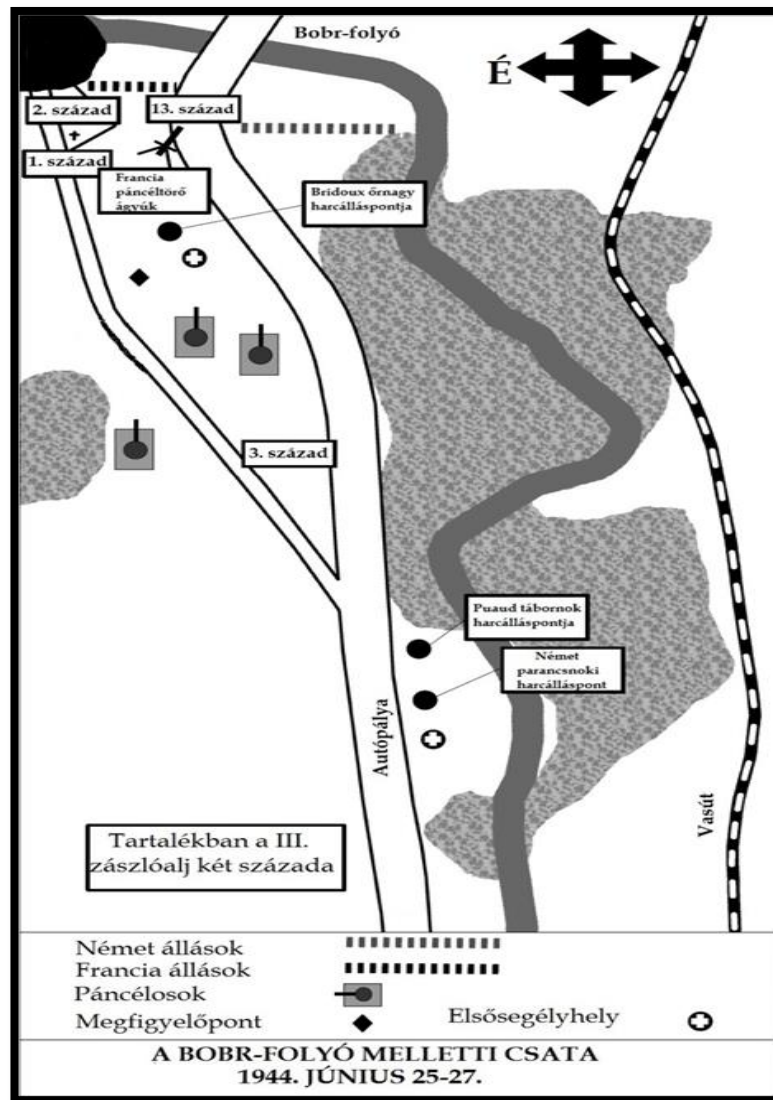
¹⁰⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 60. o.

¹⁰⁹ AN F7 14933.

¹¹⁰ Armani 2013, 189-190. o.

¹¹¹ Rusco 1988, 210-211. o.

létszám felét, azaz 300 főt.¹¹² A másik oldalon a szovjetek 57 tankot veszítettek és több száz embert.¹¹³

¹¹² Le Roy 1977, 64. o.

¹¹³ Giolitto 2007, 365. o.

A harcok heveségére és a védelem hatékonyságára jellemző, hogy a hivatalos orosz közlemények szerint két francia hadosztály állította meg a szovjet előretörést.¹¹⁴ Ami azonban sokkal fontosabb volt, hogy ez a másfél nap a német hadsereg sok ezer katonájának tette lehetővé a visszavonulást, aminek köszönhetően megmenekültek a haláltól, de legalábbis a szovjet hadifogságtól.

Az LVF végnapjai

A visszavonulást követően az erősen megfogyatkozott francia erők a Minszkbe vezető autótűt 17-es kilométerkövénél gyülekeztek, ahol a túlélőkből két létszám alatti századot állítottak fel. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy itt csak a csata túlélőinek egy része bukkant fel, az alakulat nagyobbik fele már nyugat felé tartott a menekülők tömegével együtt és próbálta elkerülni a fogságba esést. Kevesen maradtak együtt szervezett egységként, a legtöbben szakasz vagy raj méretű kisebb csoportokban igyekeztek boldogulni, ami a későbbi létszámmellenőrzések alapján meglehetősen jól sikerült is nekik,¹¹⁵ bár sokan végleg elszakadtak az egységtől, még olyanok is akadtak, akik a visszavonulás zűrzavarában egyszerűen hazautaztak Franciaországba és ezzel befejezettnek tekintették katonai szolgálatukat.¹¹⁶

Az együtt maradó katonákat először egy kaunasi kolostorban vonták össze, ahonnan vasúton a pomerániai Greifenbergbe, utána pedig a Bajorországban található wildflecken-i kiképzőtáborba szállították őket.¹¹⁷ Itt közölték az önkéntesekkel, hogy a Waffen-SS kötelékében fogják folytatni a harcot, ugyanis az LVF összes túlélőjét – választási lehetőség nélkül – átirányították az éppen felállítás alatt álló francia nemzetisé-

¹¹⁴ Saint-Paulien 1958, 36. o.

¹¹⁵ Labat 2006, 308. o.

¹¹⁶ Vae victis 2009, 200-201. o.

¹¹⁷ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Française, 1. o.

gűek alkotta Nagy Károly SS-hadosztályba.¹¹⁸ A hír sokkolta az önkénteseket, akiknek nem állt szándékában az SS kötelékén belül harcolniuk.¹¹⁹ Ennek a tiltakozásnak 75 önkéntes úgy adott hangot, hogy nyíltan visszautasította az SS-be való belépést. A parancsnokság a tiltakozókat azonnal munkatáborba küldte, ami meggyőzte a többséget, hogy nincs más lehetőségük, mint a fegyveres szolgálat az új hadosztály soraiban.¹²⁰

Fel kell tennünk a kérdést, hogy mi is volt az *LVF* és milyen célt szolgált tevékenysége. Az 1941 nyarán felállított fegyveres légió politikusok irányítása alatt álló politikai eszközként kezdte pályafutását és ennek megfelelően gyenge teljesítményt is nyújtott a harctéren. Az egységet néhány szélsőjobboldali politikus tevékenysége hívta életre, akik úgy vélték, hogy a németek oldalán a szovjetek ellen harcoló francia fegyveres erő garantálhatja számukra a felemelkedést Hitler Európájában. Ma már nem lehet eldönteni, hogy igazuk volt vagy tévedtek, mivel Németország elveszítette a háborút, de egyes példák¹²¹ azt mutatják, hogy az elképzelés nem volt alapjában elhibázott. Ami hibának bizonyult, az az egység túlpolitizálása volt, amely megbosszulta magát 1941 decemberében Moszkva kapui előtt.

Ezt a gyenge teljesítményt a német parancsnokság nem tűrte el még egy szimbolikus jelentőséggel bíró egységtől sem, ezért teljesen egészében átszervezte, depolitizálta és német tisztek felügyelete alá vonta. Ezeknek az átalakításoknak köszönhetően az 1942-ben létrehozott új *LVF* már sokkal inkább hasonlított katonai alakulatra, mintsem politikai operettegységre.¹²² Paradox módon a katonai hatékonyság növelése és az ennek köszönhetően elért harctéri sikerek már

¹¹⁸ Delarue 1968, 232-233. o.

¹¹⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 100-101. o.

¹²⁰ Masson 1975b, 146. o.; Neulen 1985, 110. o.

¹²¹ Léon Degrelle szédületesen gyors felemelkedése a Vallon Légió szervezőjeként és vezetőjeként nagyjából harctéri eredményeinek volt köszönhető.

¹²² AN F 60 1688, O 3605. France combattante, 1944. február 27.

nem járultak hozzá az egységet eredetileg felállító politikai pártok befolyásának növekedéséhez, mivel ekkorra a politikailag elkötelezett önkéntesek jelentős részét már eltávolították az alakulatból.

Egyetlen olyan jelképszerű figura maradt az *LVF* soraiban, aki politikai elkötelezettségét megőrizve a harctéren is helyt tudott állni: Jacques Doriot, a PPF vezetője. Ő ki is használta azt az előnyt, amit versenytársai eltávolítása biztosított neki, hiszen nagymértékben növelte hazai népszerűségét az a tény, hogy a fronton szolgált. Politikai felemelkedésének azonban gátat szabott a háborús helyzet alakulása, amely nem segítette elő egy németekkel való együttműködést szorgalmazó politika sikerét, valamint 1945 elején bekövetkezett rejtélyes halála. Ez utóbbi gyanúsan kapóra jött a németeknek, akiknek ezután nem kellett huzakodniuk a német kötelékben szolgáló francia fegyveres erők feletti hatalomért egy karizmatikus vezetővel.

Mindezek a tényezők azt eredményezték, hogy a Francia Antibolsevik Légión 1943-ra egyszerű katonai alakulattá vált, melynek tagjai – esetleges korábbi politikai kötődéseik ellenére – már nem francia, hanem kizárólag német érdekeket szolgáltak. A német hadigépezetnek a háború előrehaladtával egyre nagyobb mennyiségű emberanyagra volt szüksége, hogy pótolja a fronton elszenvedett veszteségeket és működésben tartsa a maximális teljesítményre felfuttatott hadiipart, és a francia önkéntesek már csupán ennek az utánpótlásnak egy végtelesen kis részét képezték, amikor a német vezetésnek minden emberre szüksége volt. Ennek a kétségbeesett taktikának a jegyében került sor egy francia alakulat felállítására és bevetésére is a *Waffen-SS* kötelékén belül, amint azt a későbbiekben látni fogjuk.

Francia önkéntesek a német irányítás alatt álló egyéb fegyveres egységekben

Az NSKK

Az NSKK¹ (*Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps*) a nemzetiszocialista párton belül 1930-ban létrehozott szervezet volt, amely eredetileg a náci fiatalság technikai képzését szolgálta már a hadseregbe való belépése előtt. A kezdetben az SA alárendeltsége alá tartozó és a szállításért felelős gépesített (autóval és motorral felszerelt) egységeket tömörítő szervezet magába olvasztotta a civil autó- és motorklubok összes tagját, valamint a Hitlerjugend mozgalom technikai kiképzésre küldött tagjait is. Az SA 1934-es bukása után a náci párt közvetlen irányítása alatt álló szervezetté vált, mely Németország minden, gépjárművekkel kapcsolatos tevékenységét ellenőrzése alá vonta. Az így létrejött hatalmas szervezet 28 hadosztály (összesen 100 ezred) kötelékében több mint 500.000 főt foglalt magában a második világháború előestéjén, amelyet a német fegyveres erők rendelkezésére bocsátott.² A hadsereg növekvő emberigénye és az ebből kifolyólag átadott emberanyag miatt a szervezet 1941-ben a megszállt Európa más országaiban is elkezdett toborozni. A külföldi önkéntesek – autóvezetői és szerelői tanfolyamok elvégzése után – a hadsereg utánpótlásának szállításával foglalkoztak. A toborzókampány először Hollandiában és Belgiumban indult el 1941 májusában,³ majd fokozatosan kiterjesztették az egész kontinensre.⁴

Franciaországban 1942. július 21-én kezdődött a toborzás, amely nagy sikerrel járt. Több ezer francia – mértékadó becslé-

¹ Nemzetiszocialista Motoros Szállítóhadtest.

² Delatour 1975, 153. o.

³ Ami megmagyarázza a szervezet soraiban szolgáló flamandok magas számát (8 000 fő).

⁴ Costabrava 2007, 41. o.

sek szerint 2.000-2.500 fő⁵ – jelentkezett az NSKK-ba.⁶ A sikert részben az is magyarázza, hogy Franciaországban a németek már 1941-ben létrehozták – az *LVF* egyik alapítójának, Pierre Constanti-nek a kezdeményezésére⁷ – az ún. *Corps Automobile des Volontaires Antibolcheviques*-t⁸ (CAVA), mely a német fegyveres erők ellátását szolgáló gépesített egységekben szolgálni kívánó önkénteseket várta. 1942-ben csupán az elnevezést kellett megváltoztatni, az addig jelentkezett állomány – melynek tagjai a német követelményeknek megfelelően 18 és 50 év közötti, jó egészségi állapotban lévő férfiak voltak – pedig megkezdhette kiképzését. Az önkéntesek jelentkezésük után orvosi vizsgálaton estek át, majd az azon megfelelt jelentkezőket Párizsban gyűjtötték össze, ahonnan a Brüsszel külvárosában, Vilvorde-ban található kiképzőközpontba szállították őket, ahol öthónapos gépjárművezetői, szerelői és katonai alapkiképzésen vettek részt.⁹

A franciaországi önkéntesekből állították fel az NSKK 4. ezredét (*NSSK Regiment 4*). Az ezred két zászlóaljából állt, melyek a létszámtól és a hadi helyzettől függően egyenként 2, 3 vagy 4 századból álltak. A századok általában 10-12 szállítóoszlopból álltak, melyek egyenként 12 járművet foglaltak magukba. A szállítójárműveken kívül vontatók, szervíz kocsik, mentőautók és motorbiciklik alkották a századok járműparkját. Egy járműhöz általában egy sofőr és egy könnyű fegyver-

⁵ Bár egyes német források szerint ez a szám megközelíthette az 5 000-et is. BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

⁶ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 8. o.

⁷ Ugyanakkor azonban Constantini másik javaslatát, mely szerint francia pilóták harcoljanak német vagy francia gyártmányú repülőgépek fedélzetén a Luftwaffe kötelékében, mereven elutasították.

⁸ Antibolsevik Önkéntesek Gépjárműalakulata.

⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 57. o.; Costabrava 2007, 47-48. o.

zetű - puskával felszerelt¹⁰ - kísérő tartozott, akinek a rakomány védelmét kellett ellátnia.¹¹

A francia ezred első zászlóalját 1943 első felében vetették be a keleti fronton, Rosztov térségében. Az alakulat tagjai teherautót vagy motorbiciklit vezettek, gépeket szereltek. A következő vélemény alakult ki róluk: „*A francia sofőrök a legügyesebbek, de nem fordítanak kellő figyelmet a járművekre.*”¹² Ők látták el a harcoló alakulatok utánpótlását, amely elméletileg biztonságos feladat volt, de a fokozódó partizántevékenység miatt egyre gyakrabban kellett részt venniük fegyveres összecsapásokban is. Ebből a helyzetből és a német hadsereg növekvő emberigényéből kifolyólag ezek az egységek fokozatosan alakultak át harcoló alakulatokká.¹³

Az ezred második zászlóalját - melynek kiképzése 1943 őszén fejeződött be - novemberben Olaszországba (Verona, Milánó, Párma, Ravenna, Velence térségébe) irányították, ahol számos alkalommal került összetűzésbe a partizánokkal. Ezzel párhuzamosan a két zászlóalj egyes századai Jugoszlávia területén kerültek bevetésre, ahol szabályos katonai hadműveletekben kellett részt venniük a partizánok jelentette fenyegetés miatt. Mindezek együttesen azt eredményezték, hogy a hivatalosan csupán szállítási feladatokkal megbízott alakulat - kényszerűségből - fokozatosan harcoló egységgé alakult át.¹⁴

Az ezredet 1944 végén Dániába irányították, ahol objektumvédelmi feladatokat látott el, ill. az elszenvedett veszteségek következtében újjászervezték. A két - meggyengült - zászlóalj egyikét 1945 februárjának végén Magyarországra irányították, ahová több hetes vasúti út után március folyamán érkeztek meg. Az egységet a Balaton északi partján, Veszprém térségében vetették be, ahol komoly veszteségeket szenvedett

¹⁰ Ez eleinte francia zsákmányfegyverzet volt, amelyet később német felszerelés váltott fel.

¹¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 58. o.

¹² Saint-Loup 2000, 64. o.

¹³ Landemer 1973a, 109. o.

¹⁴ Thomas-Jurado 1992, 5. o.

a Vörös Hadsereg alakulataival vívott küzdelmekben. Ezt követően páncélvadász alakulatként szervezték újjá a túlélőket, akiket kézi páncéltörő fegyverekkel felszerelve vetették be a Balatontól nyugatra.¹⁵ A bekerítésbe került egység néhány tagjának sikerült csupán eljutni Ausztriába, ahol megadták magukat.¹⁶ A másik zászlóalj szintén parancsot kapott, hogy csatlakozzon az ezred másik feléhez, de vasúti szállítása annyira lassan haladt a szövetséges bombázások miatt, hogy a háború végéig csupán Salzburgig jutott, ahol szintén megadta magát a szövetségeseknek.¹⁷

Néhány közkeletű hiedelemmel ellentétben le kell szögezni, hogy az NSKK kötelékéből nem helyeztek át tömegesen embereket a Waffen-SS kötelékébe. Ugyanakkor a franciák számos esetben dezertáltak, vagyis az önkéntesek „átigazoltak” a Nagy Károly hadosztály soraiba, amely számukra sokkal nagyobb presztízzsel bírt és több harcot – és így dicsőséget – tartogatott, mint az NSSK. A dezertőrök legnagyobb csoportja 1943 júniusában választotta a távozást, mikor egyszerre harmincan jelentkeztek a frissen megalakult francia SS-alakulatba.¹⁸

A német haditengerészet

Mivel Himmlernek sikerült elérnie, hogy a német fegyveres erők kötelékében harcoló külföldi önkéntesek jelentős része a Waffen-SS alárendeltségébe kerüljön, így a többi fegyvernem – amely szintén szeretett volna részesülni a külföldi emberutánpótlásból – nehéz helyzetbe került. Dönitz admirális, a német haditengerészet (a *Kriegsmarine*) vezetője különösen nehéz helyzetben volt, mivel égető szüksége volt jól képzett utánpótlásra a tengeralattjáró háborúban elveszített legénység és tiszt-

¹⁵ Delatour 1975, 153. o.

¹⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 58. o.

¹⁷ Forbes 2005, 233-235. o.

¹⁸ Köztük volt az a Labourdette is, aki 1945 áprilisában századparancsnok lett a Berlinben bevetett francia SS-alakulatban. Mabire 1995b, 67-68. o.

tíkar pótlására. Éppen ezért kezdeményezett tárgyalásokat Hitlerrel, akinél elérte, hogy a megfelelő tengerészeti tapasztalatokkal, ill. előélettel rendelkező önkéntesek a haditengerészethez nyerjenek beosztást. Mivel ezek az egyeztetések sok időt vettek igénybe, ezért az első francia önkéntesek hivatalosan csak 1944 tavaszán csatlakozhattak a szervezethez. Valójában azonban az első haditengerészeti toborzóirodák már 1943 nyarán megnyíltak Franciaországban, és sokan éltek is a lehetőséggel, hogy a tétlenségre kárhozott francia flotta helyett német hajókon folytassák mesterségüket.¹⁹

Miután a német legfelsőbb vezetés áldását adta a toborzásra, a Marseille-ben már korábban létező toborzóiroda mellett három másik nyílt Anvers-ben, Caen-ban és Párizsban. Ezzel párhuzamosan a kollaboráns sajtó is komoly propagandatevékenységet fejtett ki a német haditengerészethez való csatlakozás érdekében.²⁰ További lökést adott az 1944. március 17-i 159. számú törvény is, mely a német haditengerészet kötelékébe jelentkező önkéntesekre is kiterjesztette az antibolshevik alakulatokba jelentkezőkre vonatkozó kedvezményeket.²¹ Az egyre nagyobb számban érkező önkénteseket a kötelező orvosi alkalmassági vizsgálat után Caen-ban gyülekeztették, majd az Elzászban található sennheim-i (Cernay) SS-kiképzőtáborba irányították kiképzésre. A kiképzésért a 8. pótkeretezred alá tartozó 28. tengeri pótkeret (*Schiffsstammabteilung*) felelt, amely az északi-tengeri haditengerészeti parancsnokságtól függött. A kiképzés vezetője Dr. Schneider, majd 1944 közepétől Schroeder fregattkapitányok voltak, akik a parancsnokságuk alatt álló kiképzőkerettel tucatnyi különböző nemzet önkénteseinek felkészítéséért feleltek.²² A 12 hetes kiképzés időtartama az önkénteseket 9 kiképzőszázadba osztották, melyek létszáma 250 és 450 fő között váltakozott. A Sennheimben kapott általános fizikai és nyelvi felkészítés után az újoncokat három

¹⁹ Lambert – Marec Le 1994, 86. o.

²⁰ L'Oeuvre 1944. június 21.

²¹ AN F 7 14956.; AN F 60 1688, O 3605.

²² BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 131-134. kép.

németországi táborba (Farrel, Mannheim és Duisburg) szállították, ahol már speciális haditengerészeti ismereteket sajátítottak el.²³

Összesen hozzávetőlegesen 2.000 francia jelentkezett a német haditengerészetbe, ahol a kiképzés befejezése után egyesével vagy kis csoportokban kerültek beosztásra kisebb hadihajók (naszádok, őrhajók) fedélzetére vagy a partvédelmi ütegek személyzetéhez.²⁴ Többségük a Balti-tengeren teljesített szolgálatot – ahol nem kellett a nyugati szövetségesek ellen harcolniuk –, de számos francia volt a földközi-tengeri és északi-tengeri flottakötelékek állományában is. Noha a német nyelvet csak kevesen sajátították el közülük, szakmai hozzáértésük vitán felül állt. Ez utóbbit az a tény is igazolja, hogy bár eredetileg a franciák csupán matrózként szolgáltak, a szolgálat során sokan közülük altiszti rangra emelkedtek.²⁵

Teljesítményüket jól jellemzi Hardtmann tábornok róluk alkotott véleménye: „30 éve szolgálok a haditengerészetben. Már Vilmos császár alatt fiatal hadnagy voltam a 4. gárda tüzérezredben. Azt mondom maguknak, hogy a maguk franciái pont olyan jól teljesítenek a gyakorlatok során, mind bármelyik gárdaszázad, amelyet valaha irányítottam.”²⁶

Meg kell említeni egy másik, a német haditengerészethez kötődő, francia önkéntesekből álló egységet is: a *Kriegsmarinewerftpolizei*-t (haditengerészeti bázisőrség). Ennek az – 1943 januárjában felállított – alakulatnak a tagjai a la rochelle-i haditengerészeti tengeralattjáró bázis őrzésével voltak megbízva.²⁷ A Koethe és Classan sorhajóhadnagyok vezetése alatt álló egység soraiban számos korábbi *LVF*-tagot, ill.

²³ Uo. 135. kép; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 65-66. o.

²⁴ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 136. kép.

²⁵ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945. 8. o.

²⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 67. o.

²⁷ Au Piloni, 1943. április 22.

szélsőjobboldali pártaktivistát találunk, akik a frontszolgálatra nem voltak alkalmasak, de a másodvonalbeli objektumvédelmi feladatok ellátására igen. Körülbelül 200 ember teljesített szolgálatot az öregységben, mielőtt 1944. június 30-án a német hadvezetőség felkínálta nekik a lehetőséget, hogy az SS francia alakulatában folytassák pályafutásukat, amivel az állomány többsége lelkesen élt is. A haditengerészetet választó néhány ember a la rochelle-i katlan ostroma során esett el vagy került hadifogságba.²⁸

A Hitler ellen 1944. július 20-án elkövetett merénylet után a helyzet alapvetően megváltozott. Himmler szabad kezet kapott, hogy a külföldi önkénteseket a politikailag messzemenőig megbízhatónak tartott Waffen-SS-be helyeztesse át. A német haditengerészet francia önkéntesei is ennek az átszervezésnek estek áldozatul: szinte kivétel nélkül a felállítás alatt álló Nagy Károly hadosztály kötelékébe vezényelték át őket. Ez annál is kevésbé tetszett nekik, mivel többségük normand és breton származású volt, akik nem érezték sorsközösséget a francia alakulattal, melynek ráadásul semmi köze nem volt a tengerészethez.²⁹ Tekintettel arra, hogy sem motivációjuk, sem megfelelő kiképzésük nem volt a gyalogos szerepkörhöz, nem meglepő, hogy többségük a hadosztály harcai során veszítette életét 1945 folyamán.

A Todt Szervezet

A szervezet hivatalosan 1938-ban nyerte el nevét Fritz Todt után, aki 1933-tól kezdve a német utak főfelügyelőjeként nagyszabású munkák keretében megalapozta a ma is létező autópálya-rendszert. 1938-ban már a Luftwaffe tábornagya volt és ő irányította az összes állami építkezést a Harmadik Birodalom területén. Ezek közül a legjelentősebb a Siegfried-vonal kiépítése volt a birodalom nyugati határán. E munka közben az ezer civil építési vállalatból álló szervezet katonai

²⁸ Lambert – Marec Le 1994, 93-95. o.

²⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 68. o.

mintára alakult át, ennek jegyében 22 dandárt állítottak fel, a munkálatokban részt vevő 340.000 embert pedig egyenruhával, rangokkal látták el és katonai fegyelemmel irányították. Ezek az alakulatok feleltek az összes építkezési és javítási munkálatért a Harmadik Birodalom területén.³⁰

Emellett fegyveres alakulatok is létrejöttek a szervezeten belül, amelyeknek a munkások védelmét, ill. a kötelező munkaszolgálat keretében dolgozók őrzését kellett ellátniuk. Todt, aki időközben már fegyverkezési és utánpótlási miniszteri rangra emelkedett, 1942-ben bekövetkezett halála után a szervezet irányítását Albert Speer vette át. A szervezet feladatköre ekkorra még változatosabbá vált: út- és hídépítés, tankcsapdák és akadályok kiépítése, olajkutak és a bombázások okozta károk kijavítása, farmok üzemeltetése stb. A háború előrehaladtával a legnagyobb problémát a munkaerő biztosítása jelentette, mivel a hadsereg emberigénye miatt egyre nehezebbé vált a megfelelő számú és minőségű munkás előteremtése. Először fokozatosan kitolták az életkor felső határát (1944-ben már 58 évre), majd felhasználták a népi németeket, a munkaszolgálatosokat, a büntetőalakulatok tagjait, a hadifoglyokat, a köztörvényes bűnözőket, a nőket, sőt még a részben zsidó származásúakat (akiknek valamelyik nagyszülőjük zsidó volt) is, végül pedig megnyitották az alakulat sorait a külföldi önkéntesek előtt. Mindennek köszönhetően a szervezet létszáma 1944-re elérte az 1.360.000 főt.³¹

1941 végén állították fel a szervezet Nyugat-Európáért felelős részlegét (*OT-Einsatzgruppe West*) Párizs központtal, mely a franciaországi, belgiumi és hollandiai építkezéseket irányította. 1943-ra az eredetileg 9 szektorból álló parancsnokság már 18 szektor felett rendelkezett és 291.000 munkást irányított. Franciák kétféleképpen kerülhettek a Todt-ba: önkéntesként vagy kötelező mozgósított munkaszolgálatosként. Utóbbiak száma nagyon magas volt a Franciaország területén végzett nagyszámú tengerészeti bázis, ill. az Atlanti Fal építése

³⁰ Thomas-Jurado 1992, 15. o.

³¹ Forbes 2005, 225-226. o.

miatt: több mint 150.000 fő (köztük közel 20.000 észak-afrikai arab) tartozott ebbe a kategóriába.³²

Ugyanakkor számos olyan alegység létezett a szervezeten belül, mely kifejezetten önkéntesek jelentkezését várta: a tiszti kar, a híradós alakulatok, az őralakulatok (*Schutzkommandos*) és a politikai-társadalmi felügyelők. Utóbbiak rendszere tipikusan francia jellegzetesség volt, mely máshol nem létezett. A francia leleményesség (ha a munka elkerüléséről volt szó) és a német fegyelem közötti ellentétek miatt vált szükségessé egy közvetítő szerv létrehozása, mely elsimította az ellentéteket a két fél között. Ennek tagjai többségükben az *LVF* sebesülés miatt leszerelt tagjai voltak, akik elegendő tapasztalattal rendelkeztek a problémák megoldásához.³³ Az őralakulatok sorában is számos keleti frontot megjáró veterán teljesített szolgálatot, akik nem csupán a szabotázsakciók ellen biztosítottak védelmet, de 1945. márciusi feloszlásukig részt vettek a hadifogoly- és koncentrációs táborok őrzésében is.³⁴

A Todt Szervezet híradós alakulataiba Párizsban lehetett jelentkezni, majd az önkénteseket a Lichtenfeld-West nevű táborban gyűjtötték össze, ahonnan a Berlintől 700 kilométerre keletre található Barten-be szállították őket. A franciák itt Zander százados vezetésével hathetes híradós kiképzést kaptak a Wehrmacht oktatóitól, akik a harctéri körülmények közötti rádiózásra és telefonvonal-telepítésre is megtanították az önkénteseket. 1943 novemberétől a kiképzés a Párizs mellett található Beauregard táborban zajlott. A kiképzés lezárulta után a híradósok megkapták beosztásukat, leggyakrabban Németországba és Olaszországba, vagyis az önkéntesek általában nem Franciaországban teljesítettek szolgálatot.³⁵

A *Schutzkommando*-k (vagy röviden SK-k) 1941-ben kerültek felállításra a Todt Szervezeten belül. Az őrfeladatokkal megbízott alegységek már nagyon korán a külföldi toborzás

³² Thomas-Jurado 1992, 15. o.

³³ Lambert – Marec Le 1994, 133-135. o.

³⁴ Thomas-Jurado 1992, 22. o.

³⁵ Lambert – Marec Le 1994, 140-141. o.

eszközéhez nyúltak, mivel katonai feladatokra alkalmas emberekre volt szükségük, Németországban azonban ezek többsége már a hadseregben szolgált. Franciaországban 1943. január 15-én kezdődött meg a toborzás az SK-k részére. 1943 elején az egyhónapos kiképzés a Pontivy-ban található kiképzőtáborban zajlott, majd április 9-én áthelyezték a Celle Saint-Cloud-ban található Beauregard táborba, mely korábban német hadifoglyok elhelyezésére szolgált. A kiképzést a Waffen-SS tagjai irányították. A főként a kollaboráns pártok soraiból kikerülő fiatal jelentkezőket a kiképzés után 36 fős osztagokba szervezték, majd Európa legkülönbözőbb helyeire osztották be őket.³⁶ Egyesek Németországban teljesítettek őrszolgálatot, mások Norvégiában harcoltak brit kommandósokkal vagy Jugoszláviában partizánokkal, megint mások pedig a keleti fronton a Vörös Hadsereg egységeivel.³⁷ Becslések szerint kétezer francia³⁸ teljesített szolgálatot ezekben a fegyveres alakulatokban,³⁹ melyeket végül 1945-ben teljesen megszüntettek, állományukat pedig átvezényelték a reguláris alakulatokhoz, elsősorban a Waffen-SS-hez.⁴⁰ Ugyanakkor a híradó-alakulatokban és területvédelmi feladatokkal megbízott – szintén felfegyverzett – egységekben szolgálókkal együtt ez a szám elérhette az ötezeret is.⁴¹

A vasúti léghárító egységek

A fegyverszüneti megállapodás – amely 100.000 főben határozta meg a francia fegyverszüneti hadsereg maximális létszámát – megtiltotta légvédelmi egységek fenntartását a francia fegyveres erők kötelékén belül. A mers-el-kebir-i angol

³⁶ Ory 1976, 269. o.

³⁷ Forbes 2005, 227-231. o.

³⁸ Más források szerint 3 000. BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

³⁹ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 8. o.

⁴⁰ Bayle 2008, 171. o.

⁴¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 59. o.

támadás után azonban a német megszálló hatóságok hozzájárultak egy területi alapon szerveződő légi figyelő és légvédelmi szervezet (*Sécurité aérienne publique*, azaz Légi közbiztonság) létrehozásához. A szervezetet a francia hadsereg ember- és fegyveranyagából állították fel, azonban 1942 novemberében – a szövetségesek észak-afrikai partraszállása után – feloszlatták.⁴²

Ugyanakkor azonban az egyre fokozódó szövetséges légi támadások miatt minden eszközt fel kellett használni a légvédelem megerősítésére, ezért a német hatóságok 1943 elején felszólították a francia kormányt, hogy állítson fel légvédelmi egységeket, melyekkel hozzájárulhat területe védelméhez.⁴³ Ennek egyik elemét a korábban megszüntetett területi légvédelem reaktiválása jelentette, a másikat pedig az úgynevezett *Flak-Bahn* (vagyis vasúti légelhárítás) felállítása, amikor a légelhárító fegyvereket vasúti kocsikra, ill. vasúti csomópontok mellé telepítették, hogy hatékonyabban tudják védeni a szállított hadianyagokat és a közlekedési infrastruktúrát. Az egységbe való jelentkezés önkéntes alapon történt a nagyobb városokban megnyitott toborzóirodáknban, és elsősorban a leszerelt tüzérek jelentkezésére számítottak.⁴⁴

A légvédelem felállításával, szervezetével és felhasználásával kapcsolatban nagyon pontos elképzelések voltak német részről: „A francia kormányfő 1943. január 12-i javaslatára – mely a francia hadsereg újrafelállítására vonatkozott – válaszul a Führer és a Wehrmacht főparancsnoka hozzájárult – mint a francia hadsereg első elemének – az ország területet védelmező légvédelmi erő felállításához. A részletes kidolgozással von Rundstedt tábornagyot, a nyugati területek főparancsnokát bízták meg. Az egységek felállítása a francia kormány hatáskörébe tartozik, felhasználásukról viszont a (német) 3. Légiflotta parancsnoka dönt.”⁴⁵ Ennek a tervnek a keretében nyolc állandó és helyhez kötött légvédelmi csoportot kívántak felállítani, összesen 36 üteggel, fényszórós, megfigye-

⁴² Lambert – Marec Le 1994, 153. o.

⁴³ Durand 1966, 441. o.

⁴⁴ AN 3W 163.

⁴⁵ Abzac-Epezy 1992a, 80-81. o.

lő, híradó és passzív védelmi egységekkel. Ezeket az alakulatokat a Légvédelmi Államtitkárság fennhatósága alá rendelték, azonban alkalmazásukról és bevetésükről a döntés a német megszálló hadsereg parancsnokságán hozták meg a döntéseket, amelyeknek végrehajtását az ütegparancsnokságokra küldött német összekötő csoportok garantálták.⁴⁶

Ezt követően 1943 márciusának elején a németek felvetették, hogy vasúti légelhárító egységek is felállításra kerüljenek, melyek a francia vasúti forgalmat és közlekedési csomópontokat védenék mind a déli, mind az északi zónában. Ebbe a francia vezetés is beleegyezett, ami viszont azt eredményezte, hogy a németek teljes egészében elálltak a telepített légvédelemmel kapcsolatos terveiktől, vagyis ez csak a mézesmadzag volt részükről, amellyel elérték, hogy a számukra fontos vasúti közlekedést francia erőforrások segítségével védjék meg.⁴⁷ Ez a lépés maga után vonta a légügyi miniszter, Jannekeyn tábornok lemondását is, aki világosan látta, hogy a németek egy csapásra felügyeletük alá vonták és saját céljaikra használták fel a francia légvédelmi kapacitás jelentős részét.⁴⁸

Az első intézkedések a vasúti légvédelmi egységek felállítására francia részről 1943 júniusában történtek, amikor megindult a korábban leszerelt egységek reaktiválása, ill. az új rendszerű alakulatok állománytáblájának kidolgozása. Az önkéntesek (újbóli) oktatása az Issoudun közelében található fay-segre-i táborban zajlott a *Luftwaffe*-től kiképzést kapott francia tisztek irányítása alatt. A tábor a Légelhárító Tüzérségi Kiképzőközpont (*Centre d'organisation de l'artillerie de DCA*) nevet kapta és 1943. május 15-én kezdte meg működését. Az önkéntesek többsége érdekes módon nem a korábbi légvédelmi tüzérek közül került ki, hanem a feloszlott fegyverszüneti hadsereg olyan tagjaiból, akiket feletteseik rávettek a jelentkezésre, hogy így megtartsák őket a fegyveres erők kötelékében, ők azonban nem rendelkeztek tüzérségi tapasztalattal. A ter-

⁴⁶ Uo. 81. o.

⁴⁷ Uo. 82. o.

⁴⁸ Broche 2002b, 477. o.

vek szerint a légtérfigyelő szolgálat felállítása 5.000, a vasúti légvédelemé pedig 2.050 embert (ebből 70 tisztet és 344 altisztet) igényelt volna, ezeket a számokat azonban soha nem sikerült elérni.⁴⁹

Ebből kifolyólag az elméletileg tervezett szervezeti kereteket (2, egyenként 6 ütegből álló légvédelmi osztály, ütegenként 18 db 25 mm-es ágyúval és 168 emberrel) nem sikerült feltölteni. Noha papíron minden üteget felállítottak, csupán hét egység volt olyan készültségi szinten, hogy a német parancsnokság is bevetésre alkalmasnak minősítse őket. Ez utóbbiakat Vernon, Argentan, Mézidon, Rouen, Évreux, Nantes, Dreux és Rennes központokkal vetették be 1943 őszétől.⁵⁰ Annak ellenére, hogy az alakulat tagjai ígéretet kaptak arra, hogy francia vasúti szállítmányokat fognak védeni, teljes egészében német fennhatóság alatt és a német érdekeknek megfelelően (vagyis elsősorban német hadianyag-szállítmányok védelme során) vetették be őket. A mozgásterük annyira szűkre szabott volt, hogy a francia tiszteknek német altisztek adták ki a taktikai utasításokat. 1943 őszén ezek az egységek a vasúti szállítmányok, ill. csomópontok védelme során öt szövetséges repülőt lőttek le, egy másiknak pedig súlyos sérüléseket okoztak.⁵¹

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ezek az intézkedések rendkívül népszerűtlenek voltak mind a francia vezetés, mind a beosztott állomány körében, ezért minden szinten történtek kísérletek a német irányítás kijátszására. A felső vezetés taktikázásának kifejtésére terjedelmi korlátok – és a gyakorlati eredmények hiánya – miatt itt nem térünk ki, a személyi állomány körében tapasztalt 30 százalékos dezertálási arány azonban magáért beszél. Ráadásul ez utóbbiak az esetek többségében azonnal csatlakoztak az ellenállási mozga-

⁴⁹ AN 3W 163.

⁵⁰ Abzac-Epezy 1992a, 83-84. o.

⁵¹ Abzac-Epezy 1992b, 57-58. o.

lomhoz, sőt számos támadásban részt vettek korábbi német szövetségeseik ellen.⁵²

Mivel ez a jelenség szinte már járványos méreteket öltött, a német parancsnokság 1943. november 20-án minden francia légvédelmi egységet visszarendelt állomáshelyére, majd november 27-én hivatalosan feloszlatta ezeket. Ezzel a francia vezetés által jóváhagyott légvédelmi együttműködés gyors és dicstelen véget ért, amivel a németek ugyan veszítettek némi katonai segéderőt (amit gyorsan pótolni tudtak), a francia kormány számára azonban így még tovább csökkent annak az esélye, hogy valamikor újból saját nemzeti haderőt tudjanak felállítani.⁵³

A Brandenburg hadosztály

A hadosztály a háború előtt egy különleges feladatokkal megbízott alakulat volt, mely a 800. század (*Baulehrkompanie z. b. V. 800*) nevet viselte. Ez az egység a német katonai hírszerzés (Abwehr) kommandóalakulata volt, mely speciális diverzáns akciókat végzett és a háború folyamán fokozatosan bővült, míg végül hadosztályméretűvé nőtte ki magát. Olyan népi németekből, majd később külföldi önkéntesekből állt, akik idegennyelvtudásuknak és helyismeretüknek köszönhetően képesek voltak megtéveszteni az ellenséget, és ezzel stratégiai fontosságú célpontok elfoglalását és biztosítását (hidak, alagutak, olajkutak stb.) segítették elő a háború korai éveiben. Ezen felül felbecsülhetetlen szerepük volt az ellenség vonalai mögötti felderítésben, ill. fontos célpontok megsemmisítésében, melyre a hagyományos reguláris egységek nem lettek volna képesek.⁵⁴

A hadosztály 1943 elején kezdett franciákat toborozni, akiket az alakulaton belül a 3. ezred 8. századának kötelékében gyűjtöttek össze. A jelentkezőket, akiknek többségét a német fegyveres erők valamely egységének kötelékében szolgáló

⁵² Abzac-Epezy 1992a, 89. o.

⁵³ Abzac-Epezy 1992b, 62. o.

⁵⁴ Lambert – Marec Le 1994, 183. o.

franciák közül toborozták, a Pau közelében található Eaux-Bonnes-ba szállították kiképzésre. A jelentkezőket 80 fős évfolyamokba szervezték, melyek egyszerre kaptak meg a kiképzést német tisztektől. Az önkénteseket már a kiképzés alatt is a szövetségesek ejtőernyővel ledobott fegyvereinek használatára képezték ki, majd később zsákmányolt rádiókon már ők maguk kérték további fegyverek ledobását a szövetségesektől, ami számos alkalommal meg is történt. A kiképzett katonákat 1943 tavaszától elsősorban Dél-Franciaországban vetették be az ellenállók ellen – meglehetősen nagy sikerrel. Az év végére már 180 főt számláló század a Port-Saint-Esprit-ben található citadellában rendezkedett be. Az alakulatot – anyaegysége távollétében – a 11. hadsereg hírközlő zászlóaljához osztották be, feladata a partizánok elleni harc volt. Ennek keretében komoly szerepet játszott az 1944 júliusában a vercors-i fennsíkon gyülekező ellenállók felszámolásában.⁵⁵

A századot két csoportra osztva vetették be: az északi csoport Pawels hadnagy vezetésével La Rochelle környékén tevékenykedett, a déli csoport Selowing tisztjelölt parancsnoksága alatt Avignon térségében harcolt. 1944 augusztusában az egész századot visszavonták Németországba Freiburg környékére, ahonnan egy része Észak-Olaszországba kerülve folytatta a partizánok elleni harcot. Az alakulat maradékának sorsa ismeretlen, minden bizonnyal a nyugati szövetségeseknek adták meg magukat 1945 folyamán.⁵⁶

Az SS különleges alakulatai

Az SS 1942 folyamán a Brandenburg alakulat mintájára 100 önként jelentkezőből létrehozta saját különleges egységét van Vessem százados parancsnoksága alatt. Az eredetileg SS *Sonder Lehrgang Oranienburg* névre hallgató egység 1943 folyamán új bázist kapott a Berlintől északra található Friedenthal-ban, ennek megfelelően át is keresztelték SS *Sonder Lehrgang zbv Friedenthal*-nak (a zbv rövidítés a különle-

⁵⁵ Lefèvre 1998, 246. o.

⁵⁶ AN F 7 15304. Division Brandebourg, 8e compagnie.

ges feladatkörökre utal). Az ekkor már 300 főből álló egység soraiban nagy számban voltak külföldiek, ill. más országokból származó német nemzetiségűek. 1943 júniusában az alakulatot Otto Skorzeny parancsnoksága alá helyezték és ezzel párhuzamosan új elnevezést kapott: az SS 502. vadászászlóalja (*SS-Jäger-Bataillon 502*). Az alakulat létszámát megnövelték (4 századra), tagjait pedig intenzív kiképzésnek vetették alá, melynek hatékonyságát a bevetéseken aratott olyan sikerek igazolták, mint például Horthy fiának elrablása (Páncélököl-hadművelet) stb. Ezzel együtt nem szabad megfeledkezni róla, hogy akadtak sikertelen akciók is, mint például a Tito elleni támadás (Lóugrás-hadművelet).⁵⁷

1944 szeptemberétől az alakulat átvette a Brandenburg-hadosztály különleges alakulatainak kiképzésére szolgáló iskolák vezetését a hozzájuk tartozó személyi állománnyal együtt, vagyis ettől kezdve az SS felelt a nem hagyományos hadműveletek végrehajtásáért.⁵⁸ Ezek az iskolák – számos egyéb feladat mellett – különleges hangsúlyt fektettek az ellenség háttérországában tevékenykedő diverzáns alakulatok kiképzésére, melyhez kapóra jöttek a szövetségesek előretörése előtt Németországba menekülő francia kollaboránsok, akik ideális alapanyagot szolgáltatottak ilyen típusú egységek felállításához.⁵⁹

A francia kollaboráns pártok (elsősorban a PPF) és a német vezetés közötti megegyezés értelmében hat különleges iskola nyílt 1944 őszén Württemberg és Bajorország területén. Az itt zajló tevékenység megszervezésével, valamint a németekkel való kapcsolattartással Albert Beugras-t, a PPF egy megbízható tagját bízták meg. Ezekben az iskolákban a francia önkéntesek a hathetes „gyorstalpaló” kiképzés alatt beavatást nyertek a szabotázs, a hírszerzés, a kémelhárítás és a hírközlés rejtelmeibe. 1945 elejéig összesen mintegy 300 ember vett részt a

⁵⁷ Lambert – Marec Le 1994, 189. o.

⁵⁸ Ezzel párhuzamosan a Brandenburg hadosztály elveszítette különleges státuszát és hagyományos gyalogsági egységként tevékenykedett a háború hátralévő részében.

⁵⁹ Azéma-Bédarida 1993b, 54. o.

kiképzésen.⁶⁰ A kiképzett diverzánsok 10-12 fős csoportjait – akiknek feladatuk szerint a német ellentámadást kellett előkészíteniük, ill. ellenállási sejteket kellett létrehozniuk a felszabadított Franciaország területén⁶¹ – a Luftwaffe német színekre festett (mely éjszaka nem látszott) zsákmányolt szövetséges repülőgépekről⁶² dobta le ejtőernyővel. 1944 utolsó napjaitól a háború végéig összesen 31 alkalommal 95 (jól felfegyverzett és nagy pénzüsszegekkel ellátott) embert dobtak le, akik kivétel nélkül mindannyian a francia hatóságok kezére kerültek rövid időn belül.⁶³ Ebben komoly szerepet játszott az is, hogy sokuk ledobásáról már indulásuk előtt tudtak a francia hatóságok, így nagyon egyszerű volt elfogni őket.⁶⁴ Ezen felül egy ellenálló hálózat kiépítése feltételezte volna a francia lakosság támogatását, amelynek érzelmei azonban – érthető módon – németellenesek voltak, így ennek esélye a nullával volt egyenlő.⁶⁵

Az egyik ilyen kommandót vezető tiszt a következőképpen nyilatkozott: *„Nagy pénzüsszeggel – mely a költségek fedezeteként és fizetésként is szolgál – ellátva küldjük Franciaországba ezeket a fiatalembereket, de nem nagyon vannak illúzióink. 80 százalékuk csak azért vállalja az ejtőernyős küldetést, hogy hazatérhessen, és azonnal elfelejti a küldetést, amint földet ért. A maradék 20 százalékuk a háromnegyedét letartóztatják... Így legfeljebb 5 százalék marad, akire számíthatunk.”*⁶⁶ Ennek alapján kijelenthető, hogy – az egyébként is minden realitást nélkülöző terv – teljes kudarcot vallott.

A Speer-légió

1941. december 1-jén az NSKK kötelékén belül létrehozták a Berlieni Közmunka Felügyeletet, melynek sorait munkára je-

⁶⁰ Delperrié 1969, 589-590. o.

⁶¹ Fenet 2014, 243. o.

⁶² Ezek a gépek a különleges feladatokkal megbízott *Kampfgeschwader 200* kötelékébe tartoztak.

⁶³ Saint-Paulien 1964, 502. o.

⁶⁴ Muelle 1990, 126. o.

⁶⁵ Delperrié 1969, 597. o.

⁶⁶ Idézi Rousso 1984, 270. o.

lentkező hadifoglyokkal töltötték fel. Noha a 10.000 fős alakulatba (mely 3 ezredből állt) főként szovjet – de főként a balti államokból származó – állampolgárok jelentkeztek, már ekkor több száz főre tehető a franciák száma az alakulaton belül. A jelentkezők eredeti foglalkozásukat gyakorolták a szervezet soraiban is, ha pedig erre nem nyílt mód, akkor – megfelelő technikai oktatás után – gépkocsivezetőként alkalmazták őket. Az önkéntesek fegyvertelenek voltak és az NSKK egyenruháját viselték.⁶⁷

1944 tavaszán a német tisztek és altisztek vezetése alatt álló, időközben jelentősen megnövekedett méretű⁶⁸ alakulat egy részét – mely hivatalosan az NSKK *Transportkorps Speer* nevet kapta, de Speer-légió néven volt ismert – áthelyezték Franciaországba. A légió franciaországi elemei Párizs központtal rendezkedtek be, de szállítási munkáikból kifolyólag gyakorlatilag mindenhol felbukkantak az országban. A jelenlétük hozzájárult ahhoz, hogy nagy számban jelentkezzenek az alakulatba franciák (hozzávetőlegesen 500 főről lehet szó), akik így elkerülhették a kötelező munkaszolgálatot és jó zsoldot kaptak. 1944 folyamán az alakulatot felfegyverezték és az NSKK fenntartósága alá helyezték. A normandiai partraszállás után az alakulatot két részre osztották: egyik felét Olaszországba helyezték át, másik felét pedig Normandiába küldték, ahol a harcoló csapatok utánpótlásának biztosításában vett részt. A német csapatok gyors visszavonulása során az alakulat felbomlott és 1944 szeptemberére gyakorlatilag megszűnt létezni.⁶⁹

Az SS breton alakulata: a *Bezzen Perrot*

Bretagne-ban – ahol a kelta elem jóval koncentráltabban maradt fenn, mint Franciaország más területein – évezredek hagyománya van a függetlenségi mozgalmaknak, melyek büsz-

⁶⁷ Thomas – Jurado 1992, 5. o.

⁶⁸ 47.727 fő (nagyobb részben külföldi önkéntesek) teljesített szolgálatot az alakulat kötelékében 35.000 járművel.

⁶⁹ Thomas – Jurado 1992, 9. o.

kén hirdetik ősi gyökereiket és különállásukat a francia központi hatalomtól. Ez a nemzeti-etnikai érzület a 20. század első felében is létezett, mégpedig olyannyira, hogy 1931-ben létrejött a Breton nemzeti párt (PNB),⁷⁰ mely Bretagne teljes függetlenségét kívánta kivívni. A mozgalom tagjai annyira radikálisak voltak, hogy francia köztisztviselők elleni merényletektől sem riadtak vissza, a német megszállás után pedig kijelentették, hogy nem szimpatizálnak sem a francia, sem a német féllel. Ahhoz azonban, hogy valamilyen formában közelebb kerüljenek céljaikhoz, a breton kérdésben engedékenyebbnek tűnő német kormányzattal való együttműködés tűnt a legjobb megoldásnak, ahonnan már egyenes út vezetett a kendőzetlen együttműködéshez.⁷¹ A mozgalom tagjai a németek beleegyezésével már 1940. július 3-án létrehozták a Breton Nemzeti Tanácsot (*Conseil National Breton*), amely a leendő független kormányzat alapjául szolgált volna, azonban sem a német támogatás mértéke, sem a lakosság vegyes fogadtatása nem tette lehetővé ennek gyakorlati politikai alkalmazását.⁷²

A németek nyíltan támogatták a breton függetlenségi törekvéseket, többek között lehetővé tették breton nyelvű újságok és rádiók megjelenését, valamint komoly pénzügyi támogatást nyújtottak ezek működéséhez.⁷³ A támogatás mögött természetesen nem a kelta eredetű népcsoport felé érzett szimpátia állt, hanem a francia pozíciók meggyengítése a hagyományosan franciaellenes tartományban.

A breton mozgalom tagjai azonban igen nehéz helyzetben voltak, mivel az ellenállási mozgalom igen erős és aktív volt Bretagne-ban, a németekkel való együttműködés pedig azt eredményezte, hogy az Ellenállás 1943-tól számos támadást indított a szervezet ellen, melyeknek számos jól ismert breton politikus esett áldozatul.⁷⁴ Az Ellenállás kemény fellépésében

⁷⁰ Amely a jóval mérsékeltebb célkitűzésekkel rendelkező Parti autonomiste breton (PAB) kötelékéből vált ki. Hamon 2004, 27. o.

⁷¹ Delperrié 1969, 450. o.

⁷² Hamon 2004, 35. o.

⁷³ Uo. 19-20. o.

⁷⁴ Uo. 46-50. o.

az is közrejátszott, hogy a breton nemzeti mozgalom számos olyan hírszerző hálózatot (*Bezen Kadoual*, *Bagadou Sturm* stb.) tartott fenn, amelyek beszivárogtak a Belső Francia Erők kötelékébe és információkkal látták el a német megszálló hatóságokat, így tehát közvetve igen jelentős veszteségeket okoztak a francia ellenállási mozgalomnak.⁷⁵

Válaszképpen az ellenállás támadásaira 1943. november 11-én, felhasználva a fenti szervezetek állományát és tapasztalatait, létrejött a *Bezen Perrot* (amely nevét december 15-én nyerte el a szervezet tagjainak döntése alapján) – vagy ahogy a németek nevezték: a *Bretonische Waffenverband der SS* (az SS breton fegyveres különítménye) –, amelyet a német rendőrség kiegészítő fegyveres alakulatának szántak.⁷⁶ A breton nemzeti mozgalom radikális keménymagjából⁷⁷ verbuvált alakulat kevesebb mint 100 főt számlált, tagjai 1944 márciusától az SS egyenruháját hordták (előtte civil ruhában vettek részt a műveletekben) megkülönböztető jelzések nélkül és Rennes-ben, központja pedig a Colombier kaszárnyában volt. Az egység tagjai itt részesültek elméleti és gyakorlati kiképzésben 1944 elején. Fegyverzetüket a szövetségeseik által ledobott és elkobzott ejtőernyős szállítmánya adta, így a német szolgálatban franciák ellen fellépő bretonok angol fegyverekkel rendelkeztek.⁷⁸

Az alakulatot kisebb csoportokban (négyeser öt főből álló szakaszokban) a különböző német rendőrparancsnokságok állományába osztották be, ahol a német biztonsági rendőrség és a Gestapo alakulataival együttműködve az ellenállók elleni harcban vetették be őket. Helyismeretüknek és kapcsolataiknak köszönhetően rendkívül sikeresek voltak, ugyanakkor kegyetlen kihallgatási módszereik miatt kivívták maguknak azt a kétes értékű megtiszteltetést, hogy a Milícia tagjaival

⁷⁵ Delperrié 1969, 451. o.

⁷⁶ Hamon 2004, 54-55. o.

⁷⁷ A radikalizmust részben magyarázza az alakulat tagjainak fiatalsága is: az átlagéletkor 22 év volt.

⁷⁸ Muelle 1990, 106. o.

emlegették őket együtt.⁷⁹ A breton kollaboránsok egészen 1944 augusztusáig részt vettek a francia ellenálló mozgalom elleni harcokban és csak augusztus 2-án – mikor a szövetséges csapatok már gyakorlatilag a sarkukban voltak – indultak meg kelet felé, hogy a német csapatokkal együtt visszavonuljanak.⁸⁰

Az alakulat tagjainak többsége végül Franciaország felszabadítása után Németországba menekült, ahol a Nagy Károly hadosztályhoz, ill. különböző speciális alakulatokhoz nyertek besorolást.⁸¹ A bretonok nagyobbik fele speciális iskolákban kapott beszivárgási és szabotázsismeretekből kiképzést 1945 első felében, abból a célból, hogy Franciaországban (és elsősorban Bretagne-ban) hozzanak létre ellenálló csoportokat, bevetésükre azonban Németország háborús veresége miatt nem került sor. A létrehozott kommandó alakulatokat 1945 áprilisában feloszlatták, a katonák pedig kisebb csoportokban próbáltak hazajutni Franciaországba, többségüknek azonban ez csak számos börtönben töltött év múltán sikerült, sokan pedig a próbálkozás közben veszítették életüket.⁸²

A Trikolór Légión

1942 tavaszán a francia politikai vezetés meg volt győződve róla, hogy Németország megnyeri a háborút. Ebből kifolyólag Franciaország számára valamilyen formában biztosítani kellett a német fél jóindulatát. A megszálló hatóságokkal való jó együttműködés önmagában ehhez nem volt elegendő, ezért kifejezésre kellett juttatni a német ügy melletti elköteleződést. Erre Laval a fegyveres együttműködés kormányzati szintre emelésében látott lehetőséget,⁸³ mivel eddig csupán az *LVF* vett részt a német hadsereg oldalán a harcban, amely teljes egészében a párizsi kollaboráns pártok kezdeményezésére jött

⁷⁹ Uo. 107. o.

⁸⁰ Hamon 2004, 151-152. o.

⁸¹ Muelle 1990, 108. o.

⁸² Hamon 2004, 157-166. o.

⁸³ Jäckel 1968, 327. o.

létre.⁸⁴ Ráadásul egy, a németek oldalán harcoló fegyveres erő jó lehetőséget biztosított az önálló nemzeti hadsereg létjogosultságának elismertetésére, ugyanis a fegyverszüneti hadsereg a fennálló korlátozások miatt csupán korlátozottan felelt meg ennek a szerepnek.⁸⁵

Laval ehhez a tervéhez megfelelő munkatársat keresett és Jacques Benoist-Méchin személyében talált meg, a kormányfő melletti államtitkári posztra nevezett ki. A katonai erő feletti irányítást is új kezekbe helyezte: Bridoux tábornok kapta a hadügyminiszteri, Auphan admirális a tengerészeti, Jannekeyn tábornok pedig a légügyi tárcát.⁸⁶

Benoist-Méchin személye ideális volt Laval a fegyveres együttműködésre vonatkozó elképzeléseinek kivitelezéséhez, mivel már a két világháború között nagy érdeklődéssel tanulmányozta Németország első világháború utáni történetét, amelyet meg is írt, majd pedig a két ország közötti megbékélés egyik szószólójává vált. A Szovjetunió ellen indított hadműveletek megindulása után még továbbment: javasolta a németek oldalán harcoló francia alakulat felállítását a spanyol Azul hadosztály⁸⁷ mintájára, de ekkor még se a francia, se a német fél nem volt nyitott erre a javaslatra.⁸⁸

Benoist-Méchin nagy lendülettel vetette bele magát az egyeztetésekbe. Elsőként a kollaboráns pártokkal vette fel a kapcsolatot, amelyekkel egész június folyamán tárgyalt. Ezeknek a tárgyalásoknak az eredményeként június 22-én közös ülést tartott Párizsban a pártok vezetőivel – akik egyben az *LVF* vezetői is voltak –, melyen bejelentették a központi bizottság feloszlását, valamint egy új bizottság felállítását. Ennek

⁸⁴ Delarue 1968, 153-156. o.

⁸⁵ Brunet 1986, 411. o.

⁸⁶ Broche 2002a, 223. o.

⁸⁷ 1941 nyarán egy Kék (Azul) névre hallgató gyalogoshadosztályt állítottak fel Spanyolországban olyan önkéntesekből, akik a német hadsereg oldalán kívántak részt venni az oroszországi hadműveletekben. A német kiképzést és fegyverzetet kapott 18 ezer fős alakulat 1943 végéig harcolt a keleti fronton. Scurr 1980, 3-28. o.

⁸⁸ Randa 1997, 44. o.

az új testületnek a vezetője Benoist-Méchin lett, feladata pedig hivatalosan a megújult szervezet (amely hivatalosan csak július 18-án jött létre)⁸⁹ működési szabályzatának kidolgozása volt.⁹⁰ A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az *LVF*-et hivatalosan – saját vezetőinek döntésére – feloszlatták, de a gyakorlatban fegyveres alakulatként tovább folytatta működését Oroszországban, csak június 22-től kezdve a frissen felállított új alakulat kötelékében.⁹¹

A német hadsereggel való megállapodás keményebb diót jelentett. A francia fél június 21-én nyújtott be egy memorandumot az OKW külföldi légiókért felelős hivatala éppen Párizsban tartózkodó vezető beosztású tisztjének, Mayer ezredesnek. Ebben a következőket fogalmazták meg: a már felállított zászlóalj (az *LVF* keleti fronton lévő erői) átszervezés utáni integrálása az új alakulatba; francia egyenruha viselése Franciaországban, de országon kívül beleegyeznek a német egyenruha viseletébe; három gyülekezési és kiképzőközpont felállítása (az északi és a déli zónában, ill. Észak-Afrikában); az alakulat összes költségét, melyek korábban a német hatóságokra hárultak, a francia kormány fogja állni.⁹² A német katonai vezetés részéről azonban nem érkezett azonnali válasz, ezért saját hatáskörében Mayer ezredes biztatóan nyilatkozott a várható vezetői reakcióról, mivel úgy vélte, hogy felettese, Matski tábornok kedvezően fogadja majd a felvetést.⁹³

Az egyeztető tárgyalások lezárulta után július 6-án kezdődött meg a toborzás egész Franciaországban. A toborzás elsődleges célpontja nem a lakosság volt, hanem a fegyverszüneti és az északi-afrikai hadsereg aktív vagy tartalékos állományú katonái. Ebből kifolyólag az ő jelentkezésük érdekében mind a politikai, mind a katonai vezetés komoly propagandatevékenységet folytatott. Laval július 7-i leiratában tájékoztatta a prefektusokat, hogy az új alakulat a kormány teljes támogatá-

⁸⁹ Lefèvre-Mabire 2003a, 170. o.

⁹⁰ AN F 60 1688, O 3605. Paris-Soir, 1942. június 24.

⁹¹ Gaultier 1991, 108. o.

⁹² AN 3 W 63. Entretien sur la LVF.

⁹³ Benoist-Méchin 1985, 143-144. o.

sát élvezni és felszólította őket, hogy minden lehetséges eszközzel támogassák annak tevékenységét.⁹⁴ Bridoux tábornok pedig a hadsereg vezetőihez intézett hasonló tárgyú levelet, miután értesült róla, hogy számos katonai parancsnok ki sem hirdette a jelentkezési lehetőséget, ill. kategorikusan megtiltotta alárendeltjeinek, hogy csatlakozzon az alakulathoz.⁹⁵ A leendő egységek katonai parancsnokságát Puaud ezredes kapta meg, aki egyben ígéretet kapott arra is, hogy amint az alakulat eléri egy dandár létszámát, megkapja a dandártábornoki kinevezést is.⁹⁶

A francia kormány levélben fordult a fegyverszüneti hadsereg kényszerszabadságon lévő tagjaihoz (tisztok, altisztek, legénységi állomány) és megpróbálta őket rávenni az új alakulathoz való csatlakozásra. A 2.629 kiküldött levélre összesen csupán 28 válasz érkezett, melyből 26 elutasító volt, 2 pedig gyalázkodó hangnemben utasította el a kollaboráció gondolatát.⁹⁷ Ezek alapján kijelenthető, hogy a németekkel való fegyveres együttműködés gondolata nem vonzotta a katonák többségét.⁹⁸

Noha a toborzás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, teljes kudarcról nem lehet beszélni, mivel augusztus elejére mind a guéret-i, mind a versailles-i laktanyában több száz önkéntes gyűlt össze. A kormány eredeti szándékainak megfelelően nagy számban képviseltették magukat közöttük a fegyverszüneti hadsereg aktív és tartalékos tagjai, elsősorban az észak-afrikai hadsereg fiatalabb tisztjei, akiknek elégük volt a kivárából és cselekedni akartak.⁹⁹ Az is komoly motivációs tényező volt számukra, hogy a harctéren sokkal hamarabb számíthattak előléptetésre, mint a háttérben. Mivel azonban a jelentkezők száma összességében alacsony volt, így en-

⁹⁴ SHD 2 P 14. Circulaire, 1942. július 7.

⁹⁵ AN AJ 41 120. Lettre du général Bridoux, 1942. augusztus 14.

⁹⁶ SHD 2 P 14. LVF et Légion tricolore.

⁹⁷ SHD 2 P 14. Rapport du capitaine Prévost, 1943. augusztus 13.

⁹⁸ SHD 2 P 14. Rapport, 1942. augusztus 14.

⁹⁹ SHD 2 P 14. Rapport, 1942. augusztus 25.

nek következtében az a furcsa helyzet állt elő, hogy legalább annyi tiszt volt a táborokban, mint sorállományú katona.¹⁰⁰

Azonban még ez a pozitívum sem tudta ellensúlyozni azt a két problémát, ami a legjobban rányomta bélyegét a *Légion tricolore*-ra: a nagyon alacsony létszámot és a fegyverek teljes hiányát. A gurétet-i táborban szeptember végére hozzávetőlegesen 250 ember gyűlt össze,¹⁰¹ akiknek többsége az észak-afrikai hadsereg előléptetésre vágyó tisztje és altisztje volt. A jelentések alapján igen nagy számban voltak köztük bennszülöttek (elsősorban marokkói lövészek)¹⁰² is, akik a gyarmati haderőben szolgáltak, de az új alakulatban ők is az előléptetés lehetőségét látták.¹⁰³ Rajtuk kívül a *SOL* számos tagja (Bassompierre, Boudet-Gheusi) is jelen volt, akik Darnand utasítására csatlakoztak az alakulathoz.¹⁰⁴ Ez messze elmaradt a korábbi várakozásoktól. Ráadásul fegyverzet – Puaud ezredesnek a kormányhoz intézett többszöri kérése ellenére – egyáltalán nem állt rendelkezésre, mivel a német katonai hatóságok nem járultak hozzá az egység felfegyverzéséhez a fegyverszüneti hadsereg fegyverraktáraiból. A német legfelsőbb vezetés ugyanis még mindig nem ismerte el hivatalosan a *Légion tricolore* létezését. Ennek hiányában az emberek kiképzése csupán sportra, menetelésre, valamint elméleti és erkölcsi ismeretek oktatására korlátozódott.¹⁰⁵

A német katonai vezetés által tanúsított ellenségesség¹⁰⁶ szeptember közepén alakult át konkrét elutasítássá. Miután a német fegyverszüneti bizottság egy küldöttsége látogatást tett

¹⁰⁰ AN F 60 1688. Gringoire, 1942. szeptember 25.

¹⁰¹ Ez a szám azonban szeptember folyamán jelentősen megnövekedett a gyarmati hadseregből beérkező önkéntesek megérkezésével, akiket egyszerre szállítottak át Afrikából. SHD 2 P 14. LVF 1942. Rapport, 1942. szeptember 12.

¹⁰² Egyes jelentések szerint ezek az önkéntesek egy 300 főből álló önálló zászlóaljat képeztek volna a *Légion tricolore* kötelékén belül. SHD 2 P 14. Rapports, 1942. augusztus 5., 28.

¹⁰³ SHD 2 P 14. LVF 1942. Rapport confidentiel, 1942. augusztus 15.

¹⁰⁴ SHD 2P 14. LVF et Légion tricolore.

¹⁰⁵ Charbonneau 1967, 371. o.

¹⁰⁶ A Mayer ezredes közvetítésével Berlinbe eljuttatott tervre soha nem érkezett hivatalos – akár pozitív, akár negatív – válasz.

a guéret-i táborban, egy jegyzéket nyújtottak be a francia kormányoknak, melyben kérték az általuk el nem ismert, tehát illegális *Légion tricolore* feloszlását. Noha hivatalosan minden felelősséget Mayer ezredesre hártottak, akinek az új alakulattal kapcsolatban tanúsított viselkedése félreértésekre adhatott okot (amiért megrovásban is részesült),¹⁰⁷ valójában arról volt szó, hogy a német legfelsőbb vezetés nem kívánt közreműködni egy ütőképes és jól felszerelt francia nemzeti haderő létrehozásában.¹⁰⁸

Mindezek következtében a *Légion tricolore*-t az 1942. december 28-i, 1113. számú törvénnyel feloszlatták, vagyona és felszerelése pedig átszállt az *LVF*-re,¹⁰⁹ amely ugyanúgy szervezetenként ugyan változásokat élt át 1942 folyamán, de katonai szárnya mindeközben zavartalanul folytatta a németekkel való együttműködést a keleti fronton.¹¹⁰

A szervezetbe jelentkező önkénteseket választási lehetőség elé állították: vagy felbontották a szerződésüket és egy havi zsolddal hazatérhettek, vagy egyénileg jelentkezhettek az *LVF*-be és annak kötelékében harcolhattak a kommunisták ellen.¹¹¹ Végül az önkéntesek többsége a második lehetőséggel élt, és közel 800 fő került át a *Légion tricolore*-ból az antibolszevik légióba, amelynek igencsak nagy szüksége volt erre a vérfrissítésre, hogy pótolja az 1942 folyamán elszenvedett veszte-

¹⁰⁷ Delperrié 1969, 136. o.

¹⁰⁸ Valamint valószínűsíthető, hogy az *LVF*-ben szolgáló Mayol de Lupé is latba vetette – igen jelentős – befolyását a terv megbuktatása érdekében, mivel így megőrizhette befolyásos irányító pozícióját a fronton lévő alakulat fölött. Erre utal az a tény, hogy 1942 júliusában hosszú tárgyalásokat folytatott Berlinben Matzky tábornokkal, akit a francia hivatalos szerveknek sem sikerült közvetlenül elérniük. BAMA RH 26-221/43b. Bericht, 1942. július 29.

¹⁰⁹ AN F 7 14956. Loi sur la dissolution de la Légion tricolore.

¹¹⁰ SHD 2P 14. *LVF* 1942. Communiqué de presse, 1943. január.

¹¹¹ Az alakulatba jelentkezett és a guéret-i táborban összegyűjtött bennszülött zászlóalj sorsa még ennél is érdekesebben alakult. A német hatóságok bejelentették igényüket az egységre és saját parancsnokságuk alatt Görögországban vetették be. SHD 2P 14. *LVF* 1942. Note de Benoist-Méchin, 1942. augusztus.

ségeket. A legnagyobb jelentőségűnek a tisztek jelentkezése bizonyult, akiknek katonai ismeretei komolyan hozzájárultak a következő évek harctéri sikereihez.¹¹²

Ebből kifolyólag a keleti haszintéren zajló katonai részvétel a továbbiakban is megmaradt a kollaboráns pártok és a német kormány közötti együttműködés keretein belül, a francia kormány csupán szentesítette ezt, mikor az 1943. február 11-i 95. számú törvényében közhasznúnak minősítette az LVF-et.¹¹³

Az Afrikai Falanx

Az észak-afrikai angolszász partraszállás után – néhány napos hiábavaló küzdelem után a helyi hadvezetés átállt a szövetségesek oldalára. Egyetlen terület státusza maradt még kérdéses: Tunéziáé. Mivel az itteni francia csapatok még mindig követték a marsall utasításait, a Vichy-kormány a németekhez fordult, akiknek november 12-én engedélyezte, hogy csapatokat állomásoztassanak a területen. Az első német alakulatok már 14-én légi úton megérkeztek Tunéziába,¹¹⁴ hogy stabil hátországot építsenek ki Rommel tábornok immár két tüz közé került csapatainak.¹¹⁵

Ezzel párhuzamosan versenyfutás indult a tunéziai francia vezetők kegyeinek elnyeréséért. A terület vezetője Esteva admirális volt, de a katonai erők főparancsnoka Barré tábornok volt. A habozó Esteva admirálist a Vichy-ből ideutazó Platon ellentengernagy győzte meg,¹¹⁶ Barré tábornok azonban csapataival együtt az ország nyugati részén foglalt el állásokat és nem engedelmeskedett a központi utasításoknak, ugyanakkor a szövetségesekkel sem vette fel a kapcsolatot. A helyzet csak november 19-én tisztázódott, amikor Barré tábornok csapatai a

¹¹² Labat 2006, 51. o.

¹¹³ AN F 60 235. Loi sur la LVF, 1943. február 11.

¹¹⁴ Pellegrin 1973, 26. o.

¹¹⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 60. o.

¹¹⁶ Noguères 1955, 541. o.

német alakulatok ellen vették fel a harcot.¹¹⁷ Ebből kifolyólag a versenyfutás felemás eredménnyel végződött: a szövetségesek a maguk oldalára állították a francia csapatokat, ugyanakkor Tunézia a német csapatok fennhatósága alá került.¹¹⁸

Franciaországban eközben a földközi-tengeri partvidék biztosításának jelszavával a német csapatok november 11-én hajtották végre a zóna megszállását, amely ellen a francia fegyverszüneti hadsereg egyetlen alakulata sem lépett fel fegyveresen.¹¹⁹ Ezt a kormány és a hadsereg vezetői sikerként könyvelték el, mivel a hadsereget nem oszlatták fel, bár mozgástere jelentősen beszűkült, hiszen német utasításokat kellett követnie a stratégiai kérdésekben. November 27-én azonban, miután az utolsó észak-afrikai francia egységek is átálltak a szövetségesekhez, a német csapatok lefegyverezték és feloszlatták a fegyverszüneti hadsereget, valamint megpróbálták elfoglalni a Toulon-ban állomásozó flottát, mely – 4 tengeralattjáró kivételével, melyek elhagyták a kikötőt és szövetséges vagy semleges kikötőkbe hajóztak – elsüllyesztette magát. Közel 250.000 tonna hajótér semmisült meg. Ezzel megszűnt az önálló francia haderő.¹²⁰

A kollaboráns pártok már november 8-án követelték egy ún. Birodalmi Légión felállítását, mely a szövetségesek ellen harcolva – akiknek hadat is kellene üzeni – védené Franciaország tengerentúli területeit. Még a franciákban kevésbé bízó németek is örömmel fogadták az elképzelést, mivel a jelentős túlerővel szembenező afrikai német-olasz csapatok megsegítésére minden lehetséges erősítés kapóra jött. Laval erre válaszképpen november 20-i rádióbeszédében bejelentette, hogy a gyarmatok védelmében felállítanak egy ún. Afrikai Falanxot, mely biztosítani fogja a tengerentúli területek biztonságát.¹²¹

A kormány tervei szerint az új alakulatot a *SOL*, a *Légion tricolore* és a feloszlott fegyverszüneti hadsereg tagjaiból,

¹¹⁷ Delperrié 1975, 150. o.

¹¹⁸ Paxton 2004, 395-397. o.; Noguères 1955, 506-514. o.

¹¹⁹ Jäckel 1968, 357. o.

¹²⁰ Paxton 2004, 414-416. o.

¹²¹ Lambert – Marec Le 1994, 60. o.

valamint más, önként jelentkező jelöltekből kellett felállítani. A cél egy önállóan bevethető haderő felállítása volt, mely két, egyenként 7.000 fős dandárból, valamint egy 3-4.000 fős – észak-afrikai bennszülött katonákból álló – féldandárból állt volna. Ennek a 18.000 fős alakulatnak képesnek kellett lennie arra, hogy a németek oldalán harcolva hatékonyan közreműködjön a szövetségesek által elfoglalt gyarmati területek viszszerzésében.¹²²

A kormány elképzelései szerint a falanx kezdetben egy 7.000 fős vegyesdandárból állt volna Puaud ezredes parancsnoksága alatt, amelyet francia kézfegyverekkel és német nehézfegyverzettel láttak volna el. Ezzel párhuzamosan felállítottak volna egy 300 fős bennszülött zászlóaljot, mely a későbbi nagyobb bennszülött féldandár alapja lett volna.¹²³ Az alakulat terve azonban meghiúsult, amikor német hatóságok tájékoztatták a francia kormányt, hogy a tengelyhatalmak tengeri és légi szállítási kapacitása nem teszi lehetővé annak Észak-Afrikába szállítását. Az esetleges francia szállítási kapacitás – amely ráadásul minimális volt a flotta önelsüllyesztése óta – felhasználásától ugyanakkor mereven elzárkóztak.¹²⁴ Ezzel gyakorlatilag az egész vállalkozást halálra ítélték. A német fél, ha nyilvánosan ezt nem is közölte, nem kívánta újabb átálló francia csapatokkal erősíteni ellenfelei már amúgy is népes táborát, főleg nem saját csapatai és azok utánpótlása szállításának csorbításával.¹²⁵

A német fél csupán egyetlen kikaput hagyott közleményében: ahhoz hozzájárult, hogy egy francia katonai küldöttség utazzon Tunéziába, ahol a már jelen lévő erőkből megszervezhetett egy kisebb létszámú alakulatot. A francia kormány végül – reális alternatívák hiányában – elfogadta ezt az ajánlatot és rövid időn belül létrehozott egy küldöttséget, amelyet Tunéziába küldött.¹²⁶

¹²² Noguères 1955, 362. o.

¹²³ SHD 2P 14. LVF 1943. Note sur la Phalange africaine, 1943. január 4.

¹²⁴ Pellegrin 1973, 82. o.

¹²⁵ Jäckel 1968, 376. o.

¹²⁶ Broche 2002b, 464. o.

Az eredetileg 16 főre tervezett küldöttség végül 6 főből állt. Vezetője a frissen kinevezett Pierre Cristofini alezredes volt, helyettese pedig Henri Curnier őrnagy. A küldöttség november 27-én repülően hagyta el Vichy-t és Róma érintésével 28-án érkezett meg Tunéziába. Von Arnim tábornok, a tunézi-ai front parancsnoka 1943. január 1-jén beleegyezett a toborzás megkezdésébe.¹²⁷ A toborzás sikere érdekében nemcsak a francia kormány tett ismételt felhívásokat, hanem maga Esteva admirális is az alakulatba való belépésre való nyilatkozatot tett közé 1943. február 26-án.¹²⁸ Ennek eredményeként február közepére körülbelül 450 önkéntes gyűlt össze, akiknek hozzávetőlegesen egyharmada arab volt. Azonban még ez a nagyon alacsony létszám is gyorsan tovább olvadt, amikor a német parancsnokság az arab önkénteseket átirányította egy külön a bennszülöttek számára létrehozott lövészalakulatba. Ennek következtében az alakulat létszáma kritikusan alacsony szintre esett vissza.¹²⁹

A frissen felállított francia alakulatot a németek *Französische Freiwilligen Legion*-nak nevezték el (az iratokban *Frankonia* néven is szerepelt) és a Weber tábornok vezetése alatt álló 334. német páncélgránátos hadosztályhoz csatolták. A század az Audorff ezredes vezette 754. ezred 2. zászlóaljához lett besorozva, amelyet Burgmeister százados irányított. A hat szakaszra osztott egység felszerelése vegyes volt: kézfegyverei, sisakjai és bakancsai német, nehézfegyverei és egyenruhája pedig francia gyártmányúak voltak. Az egység április 8-án vonult ki a frontra. A kivonuló egység 205 főből (6 tiszt, 42 altiszt, 35 őrvezető, 122 közlegény) állt Dupuis százados parancsnoksága alatt, akinek helyettese Peltier hadnagy volt. Az alakulatot Tunisztól 40 kilométerre nyugatra a Medjerda-folyó völgyében Medjez-el-Bab város közelében vetették be, ahol egy német századot kellett felváltania a frontvonalban. Az egység parancsnoka előző nap német tiszték kíséretében fel-

¹²⁷ Pellegrin 1973, 86. o.

¹²⁸ AN 3 W 169. Procès-verbal de l'interrogatoire de l'amiral Esteva, 14. o.

¹²⁹ Lambert - Marec Le 1994, 63. o.

mérte az állásokat, amelyek a 754. páncélgránátos ezred főhadiszállása közelében feküdtek.¹³⁰ A franciákkal szemben az 1. brit hadsereg 5. hadtestének 78. gyalogoshadosztálya ásta be magát a medjez-el-bab-i magaslatokon.¹³¹ A század 14-én szenvedte el első veszteségeit a tüzérségi tűz miatt. 15-től számos járőrt küldött ki a vonalak elé, hogy megakadályozza a brit erők beszivárgását a védelmi állások közé. 16-án az egyik járőr meglepett egy brit osztagot, amely éppen a védelmi vonalak előtt végzett aknamentesítést, hogy előkészítse a szövetségesek támadását. Az összecsapás sikerrel zárult: 1 fő veszteség mellett jelentős veszteséget okoztak az ellenségnek és számos kézfegyvert zsákmányoltak.¹³²

Ennek az akciónak az elismeréseképpen április 20-án a járőr 3 tagját a másodosztályú Vaskereszttel tüntették ki. Emellett Weber tábornok a járőr minden tagját megemlíti a hadosztály napiparancsában.¹³³ 21-én a század egy elkülönített egysége német erőkkel közösen vett részt egy angol kézen lévő farm elleni sikeres támadásban. Az ezt követő napok folyamán mind a tüzérségi támadások, mind a járőrtevékenység intenzitása fokozódott, 23-án pedig megindult a brit támadás, amelyre számítani lehetett. A franciák keményen védekeztek állásaikban a jelentős tüzérségi és páncélos (12 nehézpáncélos csak a század frontszakaszán) támogatással rendelkező brit erők ellen, amíg azok fel nem számolták a szárnyakon lévő német állásokat. A francia század ekkor – 62 embert veszítve és bekerítéstől fenyegetve – visszavonult kelet felé.¹³⁴ 27-én az egységet hátravonták zászlóaljtartalékba. Május 1-jére 89 fő maradt az alakulatban, akik közül 64 teljesített szolgálatot harcoló alegységek kötelékében. A helyzetet tovább súlyosbította az a tény, hogy a nehézfegyverek egy része megsemmisült, a töb-

¹³⁰ Charbonneau 1967, 399. o

¹³¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 62. o.; Pellegrin 1973, 115-116. o.

¹³² SHD 2P 14. Volontaires français, 1943. július.

¹³³ SHD 2P 14. Le Combattant européen, 1943. július.

¹³⁴ SHD 2P 14. Dupuis, 4. o.

bihez pedig – melyek francia gyártmányúak voltak – egyáltalán nem volt lőszer.¹³⁵ Ebből kifolyólag a század nem volt bevethető állapotban, ezért május 6-án visszavonták a tuniszi Faidherbes kaszárnyába, ahol korábban felállították, 7-én pedig kiadták a parancsot az egység leszerelésére és feloszlására.¹³⁶

Franciaország 1. ezrede

A fentiek mellett meg kell említeni egy másik alakulatot is, mely hivatalosan a francia kormány hatáskörében volt, de felállítása és működése teljes egészében a német katonai vezetés alárendeltségében zajlott. Ez az alakulat Franciaország 1. ezrede (*1er régiment de France*) volt, melynek felállítását az 1943. július 15-i 413. számú törvényben jelentették be.¹³⁷ Az 1942. november 29-én – Hitlerlernek Pétain marsall számára adott közvetlen parancsa alapján – leszerelt fegyverszüneti hadsereg pótlása elsőrendű kérdés volt a németekkel való együttműködés mellett egyre erősebben elköteleződő francia kormány számára, amelyre Laval már 1942 novemberében tett utalásokat von Rundstedt tábornoknak,¹³⁸ aki – mint a Nyugat-Európában állomásozó német csapatok főparancsnoka – támogatja ezt az elképzelést.¹³⁹

A cél egy olyan katonai erő létrehozása, mely garantálni tudja a belső rendfenntartást és az ország szuverenitásának védelmét. Az új hadsereg alapját egy hadosztály adná, majd később a déli zóna mind a hat közigazgatási kerületében felállítanak egy-egy hadosztályt. Ez hosszú távú terv volt, de egyedül ez biztosíthatta a gyarmatbirodalom visszaszerzését Franciaország számára.¹⁴⁰ Ebből kifolyólag ez a kérdés központi szerepet játszott Laval és Hitler 1943. április 29-i találko-

¹³⁵ Pellegrin 1973, 129-136. o.

¹³⁶ Charbonneau 1967, 401-403. o.

¹³⁷ Journal Officiel 1943. július 28.

¹³⁸ AN 3 W 102. Entretien entre Laval et Rundstedt, 1942. november 23.

¹³⁹ Jäckel 1968, 374. o.

¹⁴⁰ AN 3 W 101.

zóján is. Maga Hitler is támogatta az elképzelést, de ő elsősorban a rendfenntartásra helyezte a hangsúlyt, amelyben a nagyobb francia részvétel lehetővé tette volna német csapatok tehermentesítését és más feladatokra való felhasználását.¹⁴¹ A találkozó ebből kifolyólag eredményes volt: a francia kormány engedélyt kapott egy összefegyvernemi ezred felállítására, amely a leendő önálló francia hadsereg letéteményese volt.¹⁴² Ugyanakkor hatékony eszközként kellett szolgálnia a kormány kezében az esetleges belső fegyveres fenyegetések ellen, vagyis az Ellenállással szemben. Ez utóbbit fejezte ki az egység másik neve: Kormányzati fegyveres erő (*Force armée gouvernementale*). A névválasztásnak ugyanakkor volt egy másik oka is, igyekeztek olyan nevet találni, amely nem hasonlított a fegyveres együttműködésben résztvevő korábbi egységekre, ezért nem használták sem a légió, sem a falanx kifejezést.¹⁴³

A felállításra kerülő kormányzati fegyveres erő – vagy hivatalos nevén Franciaország 1. ezrede – inkább hasonlított összefegyvernemi egységekre, mint gyalogos alakulatra, mivel soraiban más fegyvernemekre jellemző alegységek is helyet kaptak. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az ezred három – egyenként négy századot tömörítő – zászlóaljából állt. A zászlóaljak harmadik százada mindig lovasalakulat volt (melyet azonban esetenként kerékpárokkal szereltek fel), emellett pedig saját utász, hírközlő és szállító alegységekkel is rendelkeztek, valamint tartozott hozzá egy 8 ágyúból álló üteg is. Ez az állománytábla azt mutatja, hogy olyan alakulatot akartak létrehozni, mely gyorsaságának és tűzerejének köszönhetően hatékonyan bevethető a városi vagy partizánellenes hadműveletekben.¹⁴⁴

Az ezred parancsnokságával Antoine Berlon ezredest bízták meg, akinek németbarát érzelmei és Vichy-párti elkötele-

¹⁴¹ Jäckel 1968, 376. o.

¹⁴² AN AJ 41/1787. 1700/43.

¹⁴³ Naud 2001, 38. o.

¹⁴⁴ AN 3 W 102. Note sur le combat de rue, 1943. február 21.

zettsége ismert volt. A három zászlóalj parancsnokai Digoine du Palais, J. Ardisson és Aublet őrnagyok voltak.¹⁴⁵

Az alakulat állomáshelyének kijelölése komoly gondot okozott, mivel az egységet a déli országrészben, a korábbi szabad zónában akarták elhelyezni, de ehhez meg kellett szerezni a német hatóságok beleegyezését is. Végül némi adminisztratív huzavona után a következő döntés született: az ezred vezérkarát Le Blanc-ban (Indre megye), a csapatokat pedig Saint-Armand-Montrond-ban (Cher megye), ill. Dun-sur-Auron-ban (Cher megye) helyezték el. Ez igen különös felállást eredményezett, mivel az egység vezérkara 200 kilométerre került a Vichy-ben székelő kormánytól, saját csapatai pedig 120 kilométerre voltak tőle. A németek – akiknek erős helyőrségei állomásoztak az ezred közelében – tehát szoros ellenőrzés alatt tartották mindhárom zászlóaljat, melyek ráadásul a földrajzi távolság miatt gyakorlatilag egymástól függetlenül működtek.¹⁴⁶ Az alakulat számára mind a létszám, mind a megfelelő fegyverzet és felszerelés biztosítása komoly gondot okozott egész fennállása alatt.

Fegyverzetet csak 1943 decemberében szállítottak az egységnek. A késedelemnek újfent a francia és a német kormány közötti ellentét volt az oka. A francia kormány meglepetéssel értesült róla, hogy a megszálló hatóságok német fegyverekkel szándékoznak ellátni az alakulatot.¹⁴⁷ Ezt a francia vezetés egyöntetűen visszautasította és ragaszkodott hozzá, hogy francia fegyverekkel lássák el az ezredet, mivel el kívánta kerülni, hogy az általa az új francia hadsereg magjának szánt egység német csatlósnak tűnjön. Ezt a követelést a német parancsnokság – noha vonakodva – elfogadta,¹⁴⁸ és így az eredetileg tervezett német fegyverek helyett végül francia gyártmányú fegyverzetet osztottak ki, azonban ezt is csak 1943 októbe-

¹⁴⁵ AN 3 W 163. Rapport, 1947. január 15.

¹⁴⁶ AN AJ 41/1111, 803/43. Constitution d'une force gouvernementale, 1943. június 1.

¹⁴⁷ AN AJ 41/615. Commission d'armistice, 1943. július 20.

¹⁴⁸ Jäckel 1968, 400. o.

rében.¹⁴⁹ Ráadásul ennek egy jelentős részét már két hónappal később visszavonták, hogy a rendfenntartó egységek felfegyverzésére használják fel. A szállítóképesség ugyanilyen problémát okozott, az előírt gépjárműveknek, lóvontatású eszközöknek, kerékpároknak és lovaknak csak egy része érkezett meg. Mindezekből kifolyólag az alakulat csak korlátozott mértékben volt hadrafogható.¹⁵⁰

A toborzás 1943 májusának végén kezdődött meg. Az alakulatba jelentkező önkéntesek esetében a zsidó származás vagy a szabadkőműves mozgalomhoz való tartozás kizáró tényezőt jelentettek, a legénységi állomány életkorának 18 és 22 év között, az altisztekének pedig 28 év alatt kellett lennie.¹⁵¹ A tiszti és altiszti kart a korábbi fegyverszüneti hadsereg és a szabadon engedett hadifoglyok soraiból jelentkezők közül válogatták ki. A tiszti beosztásokra nagy volt a túljelentkezés (85 helyre 300). Az altisztek körében sokkal kisebb lelkesedést váltott ki a lehetőség, ezért itt komoly hiányosságok maradtak a tervezett állománytáblához képest.¹⁵²

A nagyszabású médiakampány és a beígért magas zsold ellenére a megcélzott fiatalok nem túl nagy számban jelentkeztek az alakulatba. Összesen 1.500 jelentkező volt, akik közül mindössze 800 fő állt szolgálatba szeptember elejéig.¹⁵³ Köztük elsősorban katonai pályafutásra vágyó fiatalok voltak, akiknek a fegyverszüneti hadsereg megszűnése után nem volt más lehetőségük hazájuk hadseregében szolgálni. A jelentkezők között sok volt a diák és a harcokra vágyó egyéb fiatal, ezért gyakran nevezték az „érettségizettek ezredének” is. Az alakulat soraiba számos milicista is jelentkezett, akiket elkötelezettségük miatt szívesen láttak, számuk 100 főre tehető. Az önkén-

¹⁴⁹ AN AJ 41/615. Équipements, 1943. október 12.

¹⁵⁰ Lambert - Le Marec 1992, 260. o.

¹⁵¹ AN AJ 41/1111, 802. Constitution d'une force gouvernementale, 1943. július 5.

¹⁵² Vin 1990, 23. o.

¹⁵³ Uo.

tesek az államfő személyére esküdtek fel és a háború végéig vállaltak szolgálatot.¹⁵⁴

Ebből kifolyólag a hivatalosan 82 tisztból, ill. 2.657 altisztből és közlegényből álló ezredet nem sikerült teljes létszámra feltölteni. A létszámalatti ezredet – noha nagyjából nem németbarát elemekből állt – 1944 folyamán több alkalommal is bevetették az ellenállási mozgalom ellen, amelynek több tucat tagját ölték meg a harcok folyamán. A partraszállás után egyre nagyobb számban dezertáltak az alakulat tagjai, akik közül sokan csatlakoztak az ellenállási mozgalomhoz,¹⁵⁵ végül pedig – megbízhatatlanságából kifolyólag – 1944. augusztus 21-én hivatalosan is feloszlatták.

Önkéntesek és sorozottak: Elzász-Lotaringia

Franciaország lerohanása után – noha hivatalos békeszerződés nem kötöttek – Elzász-Lotaringia tartományt betagolták a Harmadik Birodalomba. A közigazgatási kérdéseken kívül felmerült egy katonai is, nevezetesen, hogy az itt élő felnőtt férfiaknak kell-e katonai szolgálatot teljesíteniük a német hadseregben. A kérdésre a Wehrmacht részéről adott válasz negatív volt, mivel egyáltalán nem bíztak meg a terület lakóiban, akiket potenciális biztonsági veszélyforrásnak tartottak.¹⁵⁶ Ebből kifolyólag külön megszabták, hogy önkéntesként is csak a megfelelő német nyelvtudással rendelkezők jelentkezhetnek a fegyveres erők kötelékébe. A helyzet azonban nagyot változott a Moszkva ellen indított 1941. decemberi offenzíva kudarca után, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy elhúzódó és nagy veszteségekkel járó háborúra kell felkészülni. Ennek hatására nagyszabású toborzókampány indult, melynek keretében jelentős kedvezmények ígéretével (pénzbeli juttatások, jó bánásmód, fegyvernem és egység szabad megválasztása) próbálták rávenni a két tartomány lakóit a fegyveres erökhöz való jelentkezésre. Az 1942 közepéig egymást követő kampányok

¹⁵⁴ SHD 3 P 167, 3341. 1943. december 4.

¹⁵⁵ Paxton 2004, 426. o.

¹⁵⁶ Koerner 2009, 40. o.

azonban meglehetősen mérsékelt sikerrel jártak, júniusig mindössze 2.100 önkéntes jelentkezett.¹⁵⁷

1941 áprilisában és májusában vezették be a kötelező munkaszolgálatot (*Reichsarbeiterdienst*), amelynek keretében a fiatal férfiaknak és nőknek hat hónapig a Harmadik Birodalom területén kellett dolgozniuk. Ez általában ipari vagy mezőgazdasági munkát jelentett, de előfordult, hogy a front mögött kellett műszaki alakulatokban dolgozniuk. A kemény szolgálat, melynek természete az első tapasztalatok után hamar közismertté vált, annyira nem vonzotta a fiatalokat, hogy tömegesen szöktek át Svájcba, ill. a megszállt Franciaországba.¹⁵⁸

A következő lépés értelemszerűen a sorozás lett volna, ennek azonban útját állta egy jogi akadály: a tartomány hivatalosan – jogi dokumentumban (pl. egy békeszerződés) lefektetett módon – nem tartozott Németországhoz. Ebből kifolyólag a hágai egyezmények értelmében sorozást sem lehetett végezni a területén a német hadsereg javára. A megoldás kulcsát egy 1942. január 20-i rendelet jelentett, melynek értelmében *„a német belügyminiszter német állampolgárságot adományozhat olyan külföldi csoportoknak, melyek német fennhatóság alatt álló területen élnek vagy ilyen területről származnak”*. Ennek alapján 1942. augusztus 24-én tették közzé azt a rendeletet, melynek értelmében a terület lakossága megkapta a német állampolgárságot. Mivel pedig immár németekről volt szó, ezért egy nappal később be is vezették a két tartományban a kötelező katonai szolgálatot: *„A német néphez tartozó elzászi férfilakosság, mely a később közzétett évfolyamokhoz tartozik, köteles letölteni kötelező katonai sorsszolgálatot a német fegyveres erők kötelékében”*.¹⁵⁹

A fenti rendeletek értelmében a következő két év folyamán – a terület felszabadításáig – 21 évfolyam került teljes egészében vagy részlegesen behívásra, amely hozzávetőlegesen 130-150.000 főt érintett Elzász-Lotaringiában.¹⁶⁰ A háború folya-

¹⁵⁷ Dreyfus 1985, 20-21. o.

¹⁵⁸ Koerner 2009, 40-41. o.

¹⁵⁹ Dreyfus 1985, 21-22. o.

¹⁶⁰ Azéma-Wieviorka 2004, 259. o.

mán a veszteségek igen magasak voltak: 32.000 halott, 10.500 eltűnt és 32.000 sebesült.¹⁶¹ Azt is meg kell említeni, hogy a 21 évfolyam összesen közel 200.000 embert jelentett, de ezek egy-egyede legalisan (alkalmatlanság) vagy illegálisan (az ország elhagyása, az ellenállási mozgalomhoz vagy a szabad francia erőkhöz való csatlakozás) kibújt a sorozás alól.¹⁶²

A tartományból besorozottak döntő többségét (mértékadó becslések szerint is legalább 80 százaléka) a keleti fronton vetették be. Ennek a nagy emberszükséglet mellett a félnémet-félfancia katonákkal szembeni ellenérzés volt a másik oka. Célszerűbbnek látták ágyútölteléknek használni az elzásziakat és ezzel „igazi” német életeket megmenteni. Annyi elővigyázatossági intézkedést hoztak, hogy a harcoló alakulatokon belüli számarányuk nem haladhatja meg az 5 százalékot, de ezt a korlátozást a növekvő emberigény gyorsan felülírta és 1943-ra feledésbe merült.¹⁶³

A keleti fronton az elzásziak többségét a front északi szakaszán vetették be. Sokan részt vettek a Leningrád körüli harcokban, melyekben a város körüli ostromzárát próbálták fenntartani. Másokat Finnország északi részén vetettek be, ahol a Murmanszkba vezető vasútvonal elvágása volt a céljuk, hogy ezzel elvágják a nyugati szövetségesek részéről az Északi-tengeren keresztül érkező hadianyag-utánpótlást. Utóbbiak Svédországba vonultak vissza, miután Finnország kilépett a háborúból, ahonnan a háború befejeződése után egyenesen hazatelepítették őket. A Leningrád környékén harcolók sorsa sokkal nehezebb volt, mivel ők a balti államokon és Pomeránián keresztül harcolva kényszerültek visszavonulás-

¹⁶¹ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945. 10. o.

¹⁶² A kötelező katonai sorozás híre komoly ellenérzéseket szült az elzászi lakosság körében, amely elsősorban passzív ellenállás formájában nyilvánult meg. Ugyanakkor a katonai szolgálatukat a francia hadsereg kötelékében teljesítő „újoncok” részéről a kiképzés folyamán fegyveres ellenállásra, ill. csoportos dezertálásra is sor került.

¹⁶³ Koerner 2009, 41. o.

ra, ezért soraikban sokkal magasabb volt a halottak és eltűntek száma.¹⁶⁴

Sokan kerültek közülük szovjet hadifogságba, mely minden bizonnyal részben dezertálások eredménye volt. Azonban azok az elzásziak, akik át akartak szökni az ellenséghez, nem voltak könnyű helyzetben, mivel német bajtársaik eleve gyanakvással figyelték őket és nagyobb figyelemmel kísérték mozgásukat. Ennek ellenére a harcok zűrzavarában sokan éltek az alkalommal és dezertáltak. A szabad francia mozgalom megkérte a szovjet vezetést, hogy ezeket a franciákat használja fel egy, a keleti fronton harcoló francia alakulat felállításához vagy gondoskodjon elszállításukról Észak-Afrikába. Moszkva ez utóbbi mellett döntött, de csak 1.500 embert juttatott el Teheránon keresztül a szövetségeseihez, a többi francia származású foglyot a tambovi hadifogolytáborban gyűjtötte össze,¹⁶⁵ ahonnan csak a háború után szállították őket haza. Ugyanebben a táborban őrizték azokat a francia katonákat is, akik önként választották a német fegyveres erők kötelékén belüli fegyveres szolgálatot, és az őket sújtó kemény intézkedéseknek – mivel különbségtételre nem nyílt lehetőség – számos elzászi is áldozatul esett.¹⁶⁶

A német vezetés erőfeszítései, mellyel – akár erőszakkal is – katonai szolgálatra kényszerítette Elzász-Lotaringia lakosságát, éppen az ellenkező hatást váltották ki: erőteljesebb elköteleződés helyett a lakosságnak a németiségtől való elfordulását érték el, amely egyszer és mindenkorra aláaknázza az Elzászra támasztott német igényeket és egyben hozzájárult Franciaország egyik legfranciább és legkonzervatívabb tartományának létrejöttéhez.

¹⁶⁴ Uo. 42-43., 48-50. o.

¹⁶⁵ A fegyveres kollaborációt önként választó francia hadifoglyok jelentős része szintén ebbe a táborba került.

¹⁶⁶ Dreyfus 1985, 22-23. o.

A Franciaország SS-rohamdandár¹

A német katonapolitika változása

Hosszas egyeztető tárgyalások után 1943. július 22-én a francia Hivatalos Közlönyben jelent meg az a – Pierre Laval kormányfő által aláírt – rendelet, mely lehetővé tette, hogy franciák is jelentkezzenek a Waffen-SS-be és annak kötelékében harcoljanak a bolsevizmus ellen.² Bridoux hadügyminiszter így írt erről július 13-án naplójában: „Laval beszámolt legutóbbi tárgyalásainak eredményeiről a minisztertanácsnak. Többek között arról is beszélt, hogy francia SS-alakulatok kerüljenek felállításra. A németek hajlandók a toborzást kiterjeszteni a hadifoglyokra és a Németországban dolgozó franciákra is. Laval egy olyan törvény kiadását helyezte kilátásba, mely engedélyezi a franciák számára, hogy az ország területén kívül a kommunizmus ellen harcoló alakulatokba jelentkezzenek.”³

Az új rendelet ezen felül az önkéntesek számára garantálta ugyanazokat a juttatásokat, melyeket az LVF kötelékében harcoló többi francia állampolgár számára már korábban biztosítottak.⁴ „Laval elnök Pétain marsall egyetértésével az 1943. július 22-i törvényben elismeri minden francia jogát arra, hogy csatlakozzon a Waffen-SS keleti alakulataihoz és az Európa létezéséért és jövőjéért vívott harcban. Ennek a törvénynek az értelmében az önkén-

¹ A névhasználattal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a fenti elnevezés nem az alakulat hivatalos neve volt, csupán az egység francia tagjai használták a bonyolult német nyelvű megjelölések helyett. Ezen felül az alakulat elnevezése gyakran változott fennállása során (lásd bővebben a mellékletet), ráadásul időnként igen nagymértékben, ezért átfogó elnevezésként – és az egyszerűség kedvéért – ennek használata tűnik a leghelytállóbbnak, amikor az alakulat történetének első szakaszát vizsgáljuk meg.

² BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 8. o.

³ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 6. o.

⁴ AN F 7 14956. Appel au recrutement.

sek az LVF tagjai számára biztosított jogállással rendelkeznek.”⁵ Ezzel az intézkedéssel a francia kormány nyílt támogatást nyújtott azok számára, akik a németek oldalán kívántak harcolni, mégha nem is folytatott nyílt propagandát az egységhez való csatlakozás érdekében. A későbbiek folyamán ezeket a garanciákat kiterjesztették a német fegyveres erőkben harcoló minden franciára, beleértve a haditengerészetet és a kiegészítő szolgálatokat is.⁶

A döntés nem a francia kormány akaratát tükrözte, hanem egy, a német fél által már eldöntött kérdés jóváhagyásáról volt szó. A Gottlob Berger nevével fémjelzett SS-toborzóhivatal 1943 folyamán már azzal a céllal terjesztette ki a toborzást Európa nem germán országaira is, hogy egy nap olyan erővé váljon, mely a Wehrmacht helyét is képes átvenni. Ezenfelül a külföldi emberanyag felhasználása lehetővé tette a már igen csak leterhelt német lakosság megkímélését akkor, amikor a német hadsereg veszteségei hatalmas ütemben növekedtek a különböző frontokon elszenvedett vereségek következtében. A megszállt országok kiaknázatlan emberi erőforrásainak felhasználása hatalmas potenciált rejtett magában, és az SS vezetősege ezt kívánta kihasználni. Ennek köszönhetően a Waffen-SS látványos létszámnövelésre volt képes még akkor is, amikor a Wehrmacht számára már a veszteségek pótlása is kezdett komoly gondot jelenteni.⁷

A német döntés valójában már 1942 decemberében megszületett, amikor Himmler felvetette Hitlernek egy francia SS-hadosztály felállítását vagy más magasabbegység felállítását.⁸ Hitler pozitív válasza eldöntötte a kérdést, így az első toborzóirodát már a francia rendelet megjelenése előtt egy hónappal megnyitották Párizsban, a valódi toborzás pedig már 1944 tavaszán megkezdődött, mint arról a Waffen-SS egy március 3-i körlevele tanúskodik. Ebből kifolyólag számos önkéntes

⁵ AN F 7 15304. Conférence de presse, 1943. augusztus 6.

⁶ Uo.

⁷ Leleu 2007, 186-189. o.

⁸ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 8. o.

már a francia kormányzati döntést hónapokkal megelőzően jelentkezett a német fegyveres szervezet soraiba.⁹ A francia kormány jóváhagyásának mégis volt jelentősége, mivel az információ így jóval nagyobb körhöz jutott el, valamint a hallgatólagos kormányzati támogatás további ösztönzést jelentett a csatlakozni vágyók számára. Ennek következtében az önkéntesek száma jóval nagyobb lett, mintha a német hatóságok csupán a saját szakállukra, mindenfajta hivatalos francia támogatás nélkül végezték volna a toborzást.¹⁰

A toborzás

A toborzást a német hatóságok nem csupán Franciaországban indították meg, hanem a Németországban dolgozó francia állampolgárságú munkások, ill. a német fegyveres erők kötelékében már korábban szolgálatot vállalt francia katonák körében is.¹¹ A toborzókampánynak – amely elsősorban a sajtó és a rádió segítségével zajlott – jó alapot biztosítottak a kollaboráns pártok kezében lévő sajtóorgánumok, amelyek lelkesen hirdették a Waffen-SS-hez való csatlakozás lehetőségét.¹² Az SS harctéri teljesítményét, szervezetét és harci eszközeit bemutató fotókiállításokat is tartottak, melyek sok embert vonzottak.¹³ Ezzel párhuzamosan a köztereken is mindenhol plakátok bukkantak fel, melyek hangzatos jelszavakkal csábították a jelentkezőket: „Európai bajtársaiddal az SS jele alatt győzni fogsz!”, „Téged is várnak bajtársaid a Waffen-SS francia hadosztályában”, „Vállt vállnak vetve a közös ellenséggel szemben. A Waffen-SS francia hadosztálya”, „Ha azt akarod, hogy Franciaország éljen, a Waffen-SS-ben fogsz harcolni a kommunizmus ellen”,

⁹ Bayle 2008, 60. o.

¹⁰ Lambert – Marec Le 1994, 101-102. o.

¹¹ Bővebben lásd az előző fejezeteket.

¹² Ilyen újságok voltak a *Pariser Zeitung*, *Cri du Peuple*, *Nouveaux temps*, *Petit parisien*, *Aujourd'hui*, *Le Matin*, *France*, *Petit Marseille*, *L'Effort*, valamint az újonnan felállításra kerülő francia alakulat sajtó lapja: a *Devenir*. AN F 60 1688.

¹³ Burrin 1995, 441. o.

„A Waffen-SS hív, hogy megvédd a hazádat”.¹⁴ Ezek a felhívások az európaiságra, a bajtársiasságra és a kommunizmus elleni harcra helyezték a hangsúlyt, és nem is maradtak visszhang nélkül.

Az önkéntesek első nagyobb csoportját a más német egységekben szolgáló katonák adták. Sokan otthagyták korábbi egységüket, hogy csatlakozhassanak a nagy presztízzsel rendelkező alakulathoz, ahol saját honfitársaik társaságában szolgálhattak.¹⁵ Jelentős különbséget jelentett a korábbi segéderő toborzásokhoz képest, hogy ez esetben a hadifoglyok is jelentkezhetek az új alakulatba, ami jelentősen megnövelte a potenciális önkéntesek számát, hiszen egymilliónál több francia katona volt még ekkor is német hadifogolytáborokban.¹⁶

A toborzás nem várt sikerrel járt a franciák körében. Annak ellenére, hogy a hadihelyzet egyértelműen a németek ellen szólt, néhány hónap alatt több ezer fő jelentkezett a Franciaország és Németország 17-17 pontján felállított toborzóirodáiban. *„Mi sem bizonyítja jobban, hogy a francia fiatalság megértette a jelentkezési lehetőség horderejét, mint az a tény, hogy néhány nap alatt a legkisebb propaganda nélkül több mint 1.500 önkéntes jelentkezett. Az első két zászlóalj már létezik és hamarosan az első francia SS-ezred is felállításra kerül a francia katonai hagyományok és a fiatalság harci szellemének jegyében.”*¹⁷ A jelentkezők döntő többsége fiatal munkás és diák volt, akikre nagy hatást gyakorolt a motorizált elitalakulathoz való csatlakozás lehetősége.¹⁸ Az újoncok átlagéletkora 20 év körül volt.¹⁹ A jelentkezők szociális összetétele a következő volt: 36 % alkalmazott, 33 % gyári munkás, 13 % műszaki alkalmazott, 6 % egyetemi hallgató, a

¹⁴ AN F 1 A 3738. Plakátok; BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 113. kép.

¹⁵ Lefèvre 2007e, 19. o.

¹⁶ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945. 6. o.

¹⁷ AN F 7 15304. Conférence de presse, 1943. augusztus 6.

¹⁸ AN F 7 15304.

¹⁹ A jelentkezők 37 százaléka 20 évesnél fiatalabb, 44 százaléka pedig 20 és 24 év közötti volt. Plait 2001, 121. o.

maradék 12 százalék pedig fiatal kora miatt (18 év alatt) még egyáltalán nem rendelkezett szakmával. Az önkéntesek közel fele párizsi volt, a többiek között pedig a Bretagne-ból és Dél-Franciaországból érkezők voltak nagy számban.²⁰ Előbbiben a kollaboráns pártok, utóbbiakban a hagyományos jobboldali beállítottság hatása érhető tetten.

Egy német felmérés szerint a jelentkezők 90 százaléka pozitívan viszonyult egy európai szintű együttműködéshez, 60 százaléka antikommunista volt és csupán 10 százaléka volt németbarát vagy nemzetiszocialista érzelmű.²¹

A jelentkező hadifoglyok esetében – több évnyi német hadifogság után – pedig minden bizonnyal sokkal kevesebbet nyomott a latban az ideológia, mint a szabadság visszanyerésének lehetősége.

A presztízs jelentette vonzerő mellett a másik hajtóerőt a francia belpolitikai helyzettől való menekülés jelentette a fiatalok számára. A többéves megszállás miatti tétlen várakozás után cselekvésvágy munkált bennük, de ezt nem a kibontakozó polgárháborús viszonyokat idéző küzdelmekben kívánták kiélni, hanem valamelyik harcmezőn. Mivel a szövetséges haderőhöz való csatlakozás a többségük számára kivitelezhetetlen volt, ezért a fegyveres SS-hez csatlakoztak.²² Bár ez mai szemmel furcsának tűnik, de számukra a cselekvés – és a harc lehetősége – többet nyomott a latban, mint az, hogy melyik táborhoz csatlakoznak. Ráadásul a német fegyveres erők nagyobb része a kommunista Szovjetunió ellen harcolt, melyet a franciák többsége is saját gazdasági és politikai rendszere természetes ellenségének tartott.

A zsold is nagy vonzerőt jelentett, mivel az SS tagjai még a német hadseregben fizetett – francia körülmények között kiemelkedően magas – zsoldnál is magasabb összeget kaptak. Ehhez ráadásul még számos kiegészítő juttatás járt: frontpótlék, ruhapénz, családi támogatás stb. Mindez együtt rendezett

²⁰ AN F 60 1688. Pariser Zeitung, 1943. december 8.

²¹ BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

²² Deloncle 2004, 77. o.

anyagi körülményeket tudott biztosítani egy önkéntes és egész családja számára.²³

Külön csoportot alkottak a Francia Milícia tagjai, akik vezetőjük, Joseph Darnand és a német hatóságok által kötött megállapodás keretében csatlakoztak a német szervezethez. A lassan polgárháborús szintre jutó belső összecsapások miatt a francia szervezetnek fegyverekre volt szüksége, melyeket a németektől remélt megkapni. A fegyverszállítások feltételül a németek azonban önkénteseket kértek a Waffen-SS kötelékében felállítandó francia alakulat részére. Darnand, aki formálisan maga is csatlakozott az SS-hez, a szervezet soraiba tartozó hivatásos tiszteket és altiszteket (akik ekkor fegyverszüneti szabadságon voltak) utasított az új alakulatba való belépésre, akik fontos posztokat töltöttek be az egység tisztikarában. A milicisták csatlakozásának volt egy másik valószínűsíthető oka is: Darnand remélte, hogy hasonlóan nagy befolyást tud gyakorolni majd a fegyveres alakulat tagjaira, mint Doriot tette ezt az LVF-ben. A jól képzett, harcedzett csapatok pedig komoly ütőkártyát jelentettek volna a későbbi belpolitikai csatározásokban a Milícia számára.²⁴

Az önkénteseknek eleget kellett tenniük a jelentkezési feltételeknek (17-40 év közötti életkor, legalább 1,65 méteres magasság,²⁵ büntetlen előélet, francia árja (sic!) származás,²⁶ valamint Párizsban egy felülvizsgálati tanács előtt át kellett esniük egy szigorú orvosi vizsgálaton is.²⁷ A vizsgálaton sokan nem feleltek meg (a jelentkezők körülbelül 50 százalékát találták szolgálatra alkalmasnak),²⁸ de ebben az esetben nem zajlott

²³ AN F 7 15304. Conditions d'engagement à la Waffen-SS. Részletek a mellékletekben.

²⁴ Landemer 1971, 39-40. o.

²⁵ Ez utóbbi korlátozást először 1,62, majd 1,6 méterre szállították le. AN F 1 A 3748. Le Petit Marseillais, 1943. október 13.

²⁶ Vagyis a jelentkező nem lehetett zsidó származású.

²⁷ AN F 7 15304. Conditions d'engagement à la Waffen-SS.; BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 9. o.

²⁸ Az első hónapok során jelentkező 2 000 önkéntesből mindössze 960-at találtak szolgálatra alkalmasnak. BAMA N 756/201. Die Kameradschaft: Die Europäischen Freiwilligen, 3. o.

le olyan ok nélküli szelektálás, mint az *LVF* esetében. Akik esetében nem volt súlyos kizáró ok, csupán az SS nagyon magas követelményeit nem ütötték meg, azokat automatikusan – a jelentkezők megkérdezése nélkül – átirányították valamelyik másik, német szolgálatban álló francia egység (*LVF*, *NSKK*, *Todt Szervezet*) kötelékébe.²⁹

Úton a kiképzőtáborba³⁰

Ugyanakkor a jelentkezőket nemcsak egészségi állapotuk, hanem úgynevezett faji hovatartozásuk alapján is kategorizálták (pl. mediterrán), melynek a későbbi házassági engedélyek kiadása során lett volna jelentősége. Akik megfeleltek az orvosi vizsgálaton, azonnal megkapták a vércsoportjukat jelző te-

²⁹ Giolitto 2007, 405. o.

³⁰ Signal, 1944. január 1. szám.

toválást a bal kar belső felére, amely sokuk életét megmentette a harctéren, mivel megkönnyítette a gyors és szakszerű orvosi ellátást. Ugyanakkor viszont a háború után ez a tetoválás olyan ismertetőjelként szolgált, amely lehetetlenné tette az önkéntesek számára, hogy eltitkolják múltjukat, így számos súlyos börtönbüntetés okozója is volt.³¹

Mivel korábban csak egy csatlakozási szándéknyilatkozatot írtak alá az önkéntesekkel, a vizsgálaton megfelelt jelentkezők ezek után írták alá szerződésüket, mely a háború időtartamára szólt. Ezt követően az újoncokat Párizsban a Clignancourt kaszárnyában, vidéken pedig a Gironde megyei Castillon táborban vonták össze, majd innen szállították őket a kiképzőtáborba, ahol megkezdődött felkészítésük a harci eseményekben való részvételre.³²

A kiképzés

A kiképzés helyszíne 1943 nyara és 1944 ősze között az elzászi Cernay (németül Sennheim)³³ külvárosában található Sankt Andreas-i kiképzőtábor volt. A létesítmény – melynek vezetője SS-Oberführer Fick, majd 1944 elejétől SS-Oberführer Dr. Jacobsen volt³⁴ – nem kizárólag a franciáknak volt fenntartva, 21 különböző nemzet tagjai kaptak itt kiképzést.³⁵ A legelső önkéntesek – akik már korábban is a német fegyveres erők kötelékében teljesítettek szolgálatot – már nyár eleje óta a táborban tartózkodtak, ők alkották az 1. kiképzőszázadot. A Franciaországból érkező újoncok első csoportja 1943 augusztus-

³¹ Auvray 1999, 46. o.; Séonnet 2007, 9-10. o.

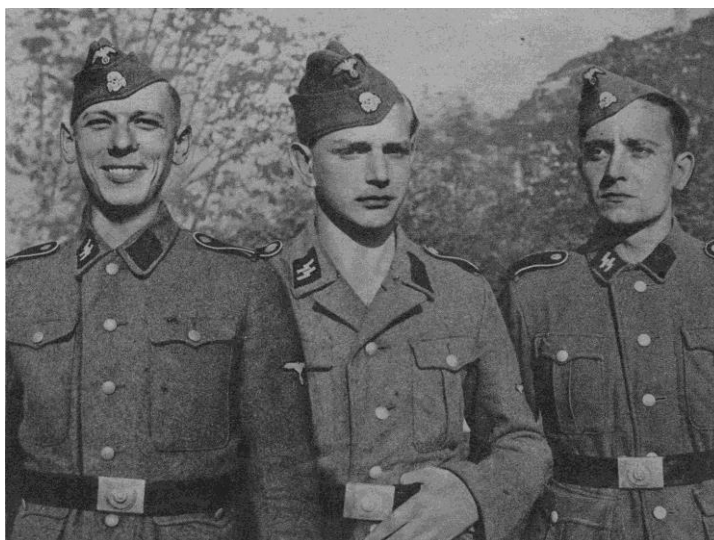
³² Bayle 2008, 62. o.

³³ A kisváros Mulhouse közelében található, 1940-ben a Harmadik Birodalomhoz csatolt elzász-lotaringiai francia területen.

³⁴ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 111. kép; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 89. o.

³⁵ AN F 60 1688. Le camp d'instruction des volontaires français dans la Waffen-SS, 1. o.

tusának közepén érkezett meg a táborba, őket pedig több különítmény követte a következő egy év folyamán.³⁶

Önkéntesek a kiképzőtáborban³⁷

A táborban folyó kiképzés eleinte egyfajta olimpiai felkészítést keltett az önkéntesekben, mivel az első három hónap során teljes mértékben a sporttevékenységeken keresztül történő fizikai erőnlétfejlesztésre helyezték a hangsúlyt. Az újoncokat állandó fizikai igénybevételnek tették ki, melyben a maratoni futás, távolugrás, úszás ugyanúgy szerepelt, mint a toronyugrás.³⁸ A kiképzés első hónapjaiban a katonai ismeretek szóba sem kerültek, ellenben azokat, akik nem feleltek meg az úgynevezett „olimpiai játékokon”, vagyis a nagyon kemény fizikai alkalmassági felméréseken, kiszűrték az alakulatból és hazaküldték.³⁹ Az ellátás nagyon gyenge volt, ami azt ered-

³⁶ Costabrava 2007, 51. o.

³⁷ Signal, 1944. január 1. szám.

³⁸ AN F 60 1688. Le camp d'instruction des volontaires français dans la Waffen-SS, 1. o.

³⁹ AN F 7 15304. La SS s'appelle.

ményezte, hogy az önkéntesek átlagos testsúlya csupán 60 kilogramm körül mozgott, ugyanakkor korábban elképzelhetetlen állóképességre tettek szert.⁴⁰

A katonák ezzel párhuzamosan intenzív ideológiai oktatásban részesültek, melynek során megismertették őket a nemzetiszocializmus eszméivel és a Waffen-SS hitvallásával. A többségében fiatalokból álló önkéntesek körében a kemény fegyvellemmel párosuló oktatás pozitív fogadtatásra talált. A fegyvellem annyira szigorú volt, hogy a franciák a kiképzés folyamán gyakorlatilag meg sem szólalhattak franciául, a kiképzés teljes egészében németül zajlott, még a menetdalok is németek voltak.⁴¹ Az újoncoknak átadott alapelveket a következőképpen foglalták össze röviden: „Az SS-katona nem csupán egy egyszerű katona, hanem politikai harcos is, aki megtestesíti a Führer, Adolf Hitler, által kidolgozott eszményt. Ezt a harcost a többi katona közül kiemeli hadi ismeretekben való jártassága, kitartása minden körülmények között, a számos győzelem okán érzett büszkesége, a legyőzött veszélyek és akadályok emléke és főképpen a tudat, hogy ő a nemzetiszocialista ideál megtestesítője. Bátorságának, hiedelgverének, erkölcsi fölényének és katonai képességeinek köszönhetően szabadon elfogadja az új életformát, mely mentes minden közép-szerűségtől és a háború kivételes körülményeihez alkalmazkodik.”⁴²

Az önkéntesek ideológiai nyitottságában valószínűleg szerepet játszott az is, hogy a korábbi években Franciaországra a kiútkeresés, a bizonytalanság és a megalázottság volt jellemző, amihez képest a szilárd jövőkép és a dicsőség ígérete jóval nagyobb vonzerőt jelentett a tízes évek végén, húszas évek elején járó fiataloknak. A fentiekén kívül az is megkönnyítette a német kiképzők dolgát, hogy az önkéntesek fele – fiatal korából kifolyólag – korábban egyetlen francia politikai pártnak sem volt a tagja, így nem rendelkeztek szilárd politikai elköteleződéssel.⁴³

⁴⁰ Bayle 2008, 67. o.

⁴¹ AN F 60 1688 Le camp d’instruction des volontaires français dans la Waffen-SS, 1-2. o.; Deloncle 2004, 80. o.

⁴² AN F 7 15304. La SS s’appelle.

⁴³ AN F 60 1688. Pariser Zeitung, 1943. december 8.

A szelekció annyira jelentős volt, hogy szeptember végére a több mint 1.500 főnyi beérkező újoncból csupán 800 fő maradt a táborban.⁴⁴ Az év végére ez a szám elérte az 1.000 főt, majd – annak ellenére, hogy október és november folyamán egyre nagyobb számban (4.500-5.000 fő) jelentkeztek németországi munkások és hadifoglyok⁴⁵ – az állandó lemorzsolódás miatt ekörül stabilizálódott.⁴⁶ Megállapítható, hogy a német kiképzők valóban ütöképes alakulat létrehozásán dolgoztak, nem csupán feláldozható ágyúöntelélékeket akartak a veszteségek pótlására. Ezt az a tény is alátámasztja, hogy az alakulat kiképzése majdnem egy évig tartott és rendkívül alapos volt. Ugyanakkor ez az alacsony létszám nem tette lehetővé, hogy a korábbi terveknek megfelelően egy hadosztályt állítsanak fel a francia önkéntesekből, ezért az alakulatból egy körülbelül 1.000 fős ezredet állítottak fel,⁴⁷ amely 1943. augusztus 18-án az SS francia önkéntes ezrede (*Französisches SS-Freiwilligen-Regiment*) nevet kapta.⁴⁸

A további kiképzésen való részvételre alkalmasnak talált újoncoknak katonai esküt kellett tenniük. Az első század 1943. szeptember 13-án tette le az esküt,⁴⁹ a többiek pedig az ősz és a tél folyamán, ahogy a növekvő létszám lehetővé tette az új századok felállítását. Az eskü szövege a következő volt: „*Isten színe előtt teljes engedelmességet fogadok Adolf Hitlernek, a német hadsereg főparancsnokának, valamint az általa kinevezett feletteseimnek. Esküszöm, hogy bátor és hűséges katonaként készen állok akár életemet is feláldozni azért, hogy eskümet betartsam.*”⁵⁰

⁴⁴ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 10. o.

⁴⁵ AN F 60 1688. Nouvelles de France, 1943. december 7.; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 89. o.

⁴⁶ Delatour 1975, 150. o.

⁴⁷ BAMA N 756/201. Bericht, 1943. augusztus 14.

⁴⁸ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 10. o.

⁴⁹ Uo. 11. o.

⁵⁰ Az eskü szövege franciául és németül: „*Devant Dieu, je jure obéissance absolue à Adolf Hitler, commandant en chef de l'armée allemande et aux supérieurs désignés par lui. Je jure d'être un soldat brave et fidèle et suis prêt à faire le sacrifice de ma vie pour respecter ce serment.*” Ill.: „*Ich schwöre dir, Adolf Hitler, als Führer*

1944. október 11-én különleges újoncok érkeztek a kiképzőtáborba: a Joseph Darnand által kötött megállapodás értelmében jelentkezett milicisták. A több mint 200 fő között több tucat hivatásos tiszt és altiszt is volt, akik nem titkoltan arra számítottak, hogy automatikusan vezető posztokat fognak betölteni az egységen belül. Várakozásaikban azonban két ok miatt is csalódniuk kellett. Egyrészt a német kiképzők minden, politikai agitációt folytató önkéntest eltávolítottak az alakulatból. Másrészt az SS kiképzési logikája szerint minden önkéntes egyenlő rangban volt és a kiképzés során kellett bebizonyítania, hogy méltó a magasabb rangra.⁵¹ A felállítás alatt lévő alakulat szakmai színvonalának biztosításához pedig a német parancsnokság szerint minimum 90 tisztre és 300 altisztre volt szükség, akiknek német kiképzésben kellett részesülniük.⁵²

Ennek a felfogásnak a jegyében a korábban tiszti vagy altiszti rangot betöltött személyeket, ill. a kiképzés folyamán ígéretesnek tűnő újoncokat október közepén⁵³ beiskolázták a Posen-Treskau-ban található altisztképző (100 főt), valamint a Bad-Tölz-ben⁵⁴ lévő tisztképző (30 főt) iskolákba.⁵⁵ Ebből kifolyólag mind az egység tisztjei, mind a légénységi állomány nagyon kemény és a kor színvonalán álló kiképzésben részesült, de mindezt párhuzamosan, egymástól elszigetelve, három különböző helyszínen kapták meg, ami hozzájárult az egység tagjaira gyakorolt német befolyás növeléséhez. A tisz-

Treue und Taperkeit ich gelobe dir bestimmten Vorgesetzten gehorsam bis in den Tod, so wahr mir Gott helfe." Lásd AN F 7 15304. La SS t'appelle.

⁵¹ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 6. o.

⁵² BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 10. o.

⁵³ BAMA N 756/201. Befehl, 1943. szeptember 16.

⁵⁴ Ez utóbbi céljai a következők voltak: megismertetni a tisztjelölteket a német hadsereg jellegzetességeivel; kiegészíteni a fegyverekkel, taktikával és a modern háborús tapasztalatokkal kapcsolatos ismereteiket; felmérni a jelöltek erkölcsi és szakmai alkalmasságát, hogy tiszti rangot kaphassanak a Waffen-SS kötelékén belül. AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 6. o.

⁵⁵ AN F 60 1688. Cri du Peuple, 1943. augusztus 31.; BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 12. o.

tek és az altisztek 1944 januárjától vettek részt a 3 hónapos kiképzésen, melynek végén a vizsgákon elért eredményeik (nem pedig korábbi rangjuk alapján) kapták meg új rangjukat és beosztásukat. A tanfolyamok végén az egység 26 tiszttel és 50 altiszttel gazdagodott.⁵⁶ A kiképzés nagyon kemény volt, mivel a Waffen-SS nagyon magas követelményeket állított altisztjelöltjei elé: *„Örmesterként közvetlenül rajának embereihez kötődik. Minden esetben ellátja kötelességeit és számítani lehet rá. A beosztottai és felettesei által belé helyezett bizalom bátorságán, igazságérzetén és bizonyított képességein alapszik. Ő testesíti meg a Waffen-SS erkölcsi ellenállását. Szilárdság, magabiztosság, nyugalom jellemzik a harcban. Tiszthelyettesként feladatai még fontosabbak. Személyes képességei meghatározóak az általa irányított osztag harctéri sikeréhez. A tiszt helyetteseként szükség esetén átveszi annak feladatát. Technikailag és erőnlétben is elsőnek kell lennie, valamint le kell vennie a fegyelmezés terhét a tiszt válláról. Azok az altisztek, akik tanúbizonyságot tettek kiemelkedő katonai és parancsnoki képességeikről, tiszti rangra emelkedhetnek.”*⁵⁷

A tisztekre vonatkozó követelmények sem voltak kisebbek: *„Az SS-tiszt beosztottjai számára egyszerre vezető és bajtárs. Mindenekelőtt példaként szolgál számukra. Embereibe helyezett bizalmából származik az osztag ereje. A tiszt először mindig az általa vezetett emberekre gondol, cserébe pedig tiszteletet és megbecsülést kap. Mivel tisztában van feladataival és kötelességeivel, a kellő akarral és keménységgel kezeli a kiképzési, fegyelmezési és harctéri problémákat. [...] Mindig odafigyel embereire és mindenről gondoskodik: szállás, megfelelő minőségű és mennyiségű ellátmány, felszerelés, előléptetés, kitüntetés, a csapat fizikai és erkölcsi egészsége. Egyszóval olyan katonai vezető, akiért emberei a tűzbe mennek.”*⁵⁸ Nem véletlen, hogy ezeknek a követelményeknek sok, a francia hadseregben tiszti rangot szerzett önkéntes nem felelt meg, ezért alacsonyabb beosztásba kerültek, ami feszültségekhez vezetett. Ugyanakkor egyes információk szerint az új SS-alakulat tisztikarában az LVF egyes veteránjai is jelen voltak,

⁵⁶ Mabire 1996, 15-16. o.

⁵⁷ AN F 7 15304. La SS ´appelle.

⁵⁸ Uo.

akik harctéri teljesítményük alapján lehetőséget kaptak a tisztképző tanfolyam elvégzésére. Ez a keleti fronton komoly tapasztalatokat szerzett francia önkéntesek számára, akiket a Waffen-SS nagyra értékelt, előléptetést hozott, az új egység számára pedig jól képzett és harcedzett tiszteket biztosított.⁵⁹

1944 elejére hat, 200 fős kiképzőszázadot állítottak fel a cernay-i táborban, amelyek számára a fizikai és ideológiai felkészítés után megkezdődött a katonai kiképzés. Ennek során az újoncok megismerkedtek a Waffen-SS teljes fegyverezéssel, valamint a német hadseregben használt legmodernebb harcjelölésekkel.⁶⁰ Az alaki gyakorlatok szinte teljes egészében hiányoztak a programból, mivel a harci ismeretek átadására helyezték a hangsúlyt. Ez utóbbiakat annyira fontosnak tartották, hogy a kiképzés során éleslőszerrel folytak a gyakorlatok, melynek eredményeként számos sebesülés, sőt több haláleset is történt az alakulat soraiban.⁶¹

Áthelyezés Csehországba

Mivel a német katonai vezetés fejében élénken éltek az első világháborús tapasztalatok a francia tüzérség erejéről, ezért az a meglehetősen furcsa döntés született, hogy a kiképzés alatt álló francia alakulatot tüzérségi egységgé fogják felfejleszteni. Ennek megfelelően a frissen végzett altiszteket 1944. március 1-jén átvezényelték a Cseh-Morva Protektorátus területén található Beneschau-ban található tüzérségi kiképzőiskolába, ahol orosz zsákmányanyag segítségével azonnal meg is kezdődött tüzérségi kiképzésük.⁶² Ennek megfelelően az egység neve újból megváltozott, ezúttal az SS 500. francia önkéntes gépesített nehéztüzérezredének (*schweres SS-Freiwillige Artillerie-Regiment.(mot.) 500 (franz.)*) nevezték el.⁶³ A döntés-

⁵⁹ Dupont 2002, 206. o.

⁶⁰ AN F 7 15304. La SS t'appelle.

⁶¹ AN F 60 1688. Le camp d'instruction des volontaires français dans la Waffen-SS, 1-2. o.; Saint-Loup 1965, 9-12. o.

⁶² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 89. o.

⁶³ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 12. o.

hozók azonban nem számoltak a franciákkal, akiknek egyáltalán nem állt szándékukban tüzerként szolgálni. A tiltakozás annyira heves és egyöntetű volt, hogy végül a tervet március közepén visszavonták.⁶⁴

Nehézfegyveres kiképzés Csehországban⁶⁵

1944. április 1-jén az összes önkéntest a Prágától nem messze található Networschitz-ba irányították, hogy itt álljon fel a most már harci bevetésre alkalmas alakulat, amelyet a tavasz folyamán kereszteltek el az SS francia önkéntes rohamdandárának (*Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade*).⁶⁶ Nevétől eltérően (rohamdandár) az alakulatnak elméletileg egy motorizált gyalogsági ezredet kellett létrehoznia, azonban 1944 tavaszán ebből még csak az I. zászlóalj állt fel. A rohamdandár élén Gamory-Dubourdeau Sturmbannführer⁶⁷ állt, az I. zászlóalj vezetője pedig Pierre Cance Hauptsturmführer volt. A zászlóalj elméletileg egy parancsnoki századból, három

⁶⁴ Costabrava 2007, 74. o.

⁶⁵ Lefèvre 2007b, 25. o.

⁶⁶ AN F 60 1688. Aujourd'hui, 1945. május 2.; Deloncle 2004, 86. o.

⁶⁷ Lefèvre 2007b, 29. o.

lövészszázadból, egy nehézfegyveres századból és egy léghárító századból állt.⁶⁸ Ez utóbbi alegységet azonban április 28-tól Münchenbe vezényelték kiképzésre, ahol ennek lezárulta után részt vett a város védelmében is, ezért csak 1944 nyarának végén tudott újra csatlakozni eredeti egységéhez.⁶⁹

1944 májusában új önkéntesek érkeztek Networschitz-ba, akiket a parancsnokság a II. zászlóalj felállításához kívánt felhasználni, ezért az I. zászlóaljat áthelyezték a néhány kilométerrel távolabb található Neweklau-ba. Mivel ekkor tértek vissza az alakulathoz a tiszti és altiszti kurzusokon végzett önkéntesek, a kiképzés tovább folytatódott, ezúttal azért, hogy a zászlóalj tiszti és legénységi állománya összecsiszolódjon. A frissen végzett francia tisztek megérkezése ellenére a kiképzés irányításáért egy német tiszt, Kostenbader százados felelt. A hideg ellenére gyors ütemben folytatódott a katonai kikézés: „*A sankt andreas-i olimpiai futók itt váltak valódi katonákká. [...] Ellenséges kézen lévő falvak elfoglalása. Előrenyomulás ellenséges tűzérési tűzben. A gránátok igazi lövedékek. A felbukkanó ellenséges harckocsik igazi, ellenségtől zsákmányolt, T-34-esek. Harckocsielhárítás. Teljes menetfelszerelésben felugrani a járműre. A mágneses aknát elhelyezni a torony tövében, ahol az a legsérülékenyebb és leugrani. [...] A tankok nem állnak meg, eltáposzák a naitakat vagy az ügyetleneket.*”⁷⁰

Noha sokan már közel egy éve vettek részt folyamatosan kiképzésen, a fegyelem egyáltalán nem lanyhult. Mikor júniusban megérkeztek az önkéntesek bűnügyi kartotékjai, az újoncok 10 százalékát kiostálták, mivel kiderült, hogy korábban már összeütközésbe kerültek a törvénnyel. Akik kisebb súlyú bűncselekményt követtek el, visszatérhettek Franciaországba, akik azonban súlyosabbat, azokra koncentrációs tábor vagy kivégzőosztag várt.⁷¹

⁶⁸ A zászlóalj részletes felépítése a mellékletben található.

⁶⁹ Bayle 2008, 96. o.

⁷⁰ Saint-Loup 1965, 36-37. o.

⁷¹ Dupont 2002, 221. o.

Német tiszt francia önkéntest oktat⁷²

1944 júniusának végén a rohamdandár összesen 1.688 embert számlált.⁷³ Ebbe beletartozott az I. zászlóalj, mely befejezte kiképzését és megkapta felszerelését, a II. zászlóalj, melynek első századai ekkor kezdték meg fegyveres kiképzésüket, valamint a különböző németországi iskolákban található kisebb csoportok. A fenti számhoz még hozzá kell adni több száz újoncot is, akik ekkor kezdték meg alapkiképzésüket Cernayben. A nagy kérdés azonban az volt, hogy mikor és hol vessék be az alakulatot, amelyet az önkéntesek már türelmetlenül vártak. Felmerült az a lehetőség, hogy az egységet Normandiában vessék be a szövetséges partraszálló erők ellen. Különösen Abetz nagykövet szorgalmazta ezt az akciót, aki így szerette volna még jobban elkötelezni a francia kormányt az együttműködés mellett. Mivel az Afrikai Falanx is részt vett az észak-afrikai harcokban a német csapatok oldalán, az SS

⁷² Signal, 1944. január 1. szám.

⁷³ Ez a szám különösen figyelemreméltó annak fényében, hogy hivatalos kimutatások szerint 1944 januárjában még 2 480 francia állt szolgálatban. Mindez azt jelenti, hogy a lemorzsolódás igen jelentős volt, a német kiképzők csak a legalkalmasabb önkénteseket tartották meg. AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 6. o.

francia alakulatának bevetése Normandiában Abetz szerint ennek csupán logikus folytatása lett volna.⁷⁴ Az önkéntesek egy részének nem is lett volna ellenére hazai földön harcolni – annak ellenére, hogy a bolsevizmus elleni harcra szerződtek a fegyveres SS-szel –, azonban a felvetés túlhaladottá vált, amikor 1944. június 22-én megindult a nagy nyári szovjet offenzíva a keleti fronton, amelynek megállításához minden elérhető alakulatra szükség volt.⁷⁵

A szanoki kiszögellés felszámolása

1944. július 13-án az 1. belorusz és az 1. ukrán front öt hadseregbe szervezett 60 hadosztálya támadásba lendült Ukrajna északi részén, és egymás után számos vereséget mértek a velük szemben álló német és velük szövetséges – többek között magyar – erőkre.⁷⁶ A szovjet csapatoknak sikerült rést ütniük a 4. német páncéloshadereg frontvonalán és nagy sebességgel törtek előre a Visztula és San folyókon keresztül.⁷⁷ Az első, csekély sikereket elérő német ellentámadás július 31-én indult meg. A német kötelék – mely az 1. páncélos- és a 17. tábori hadseregből állt – célja a szovjet támadás megállítása volt a front ezen szakaszán, a francia önkénteseknek pedig ebben kellett részt vállalniuk. A német parancsnokság döntése szerint a francia alakulatot az 1. német páncéloshadereg alárendeltségébe helyezték. Mivel a rohamdandárnak csak az I. zászlóaljja rendelkezett teljes létszámban kiképzett és felszerelt harcszázadokkal, ezért ezt vetették be. Az egység fennmaradó része Gamory-Dubordeau vezetésével tovább folytatta a kiképzést Csehországban, ill. Elzászban, azzal a távlati céllal, hogy felállítsák a dandár II. és III. zászlóaljait.⁷⁸

⁷⁴ Lefèvre 2007b, 31. o.

⁷⁵ Mabire 1996, 31. o.

⁷⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 93. o.

⁷⁷ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 2. o.

⁷⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 89. o., Bayle 2008, 97. o.

Az I. zászlóalj 1944. július 29-én szállt vonatra, hogy maga mögött hagyva állomáshelyét Szlovákián és Magyarországon keresztül áttelepüljön a galíciai frontra. A franciák morálja nagyon jó volt, hiszen tudatában voltak annak, amit az egyik tiszt így fogalmazott meg: *„Mi leszünk az első franciák, akik a Waffen-SS egyenruhájában harcolunk. Legyünk méltók hazánkhoz és az elit alakulathoz, mely soraiba fogadott bennünket.”*⁷⁹

Az alakulat augusztus 5-én érkezett meg a Keleti-Beszkidékben található Turkára, mintegy 100 kilométerre nyugatra a frontvonaltól.⁸⁰ Az alakulat tisztjeit ekkor tájékoztatták róla, hogy a zászlóaljat a 18. „Horst Wessel” SS-páncélgránátos hadosztály alárendeltségébe helyezték. A valóságban ez a frissen felállított hadosztálynak a hadszíntérre irányított harccsoportja a 39. és 40. páncélgránátos ezredeiben csupán 3 gyalogsági zászlóaljjal, valamint néhány hadosztályközvetlen egységgel rendelkezett, és már hetek óta védekező harcokat folytatott a térségben, amelyek során súlyos veszteségeket szenvedett.⁸¹ A francia egység a hadosztály IV. gyalogsági zászlóaljaként lett hadrendbe véve.⁸² Az alakulat új feladata a Szanok-Krosznó-vasútvonalon áttört szovjet csapatok viaszorítása volt az 1. német páncélos hadosztállyal együttműködve. A feladat kulcsfontosságú volt, mivel ez a vasútvonal biztosította az 1. páncélos hadsereg és a 17. hadsereg közötti összeköttetést. Mivel a harcokban a hadosztály létszáma már erősen lecsökkent (egy gyalogsági századainak a létszáma már alig érte el a 30-40 főt), ezért a francia önkéntesek érkezése váratlan és létfontosságú erősítést jelentett a hadműveleti feladat végrehajtásához.⁸³

⁷⁹ Charbonneau 1967, 32. o.

⁸⁰ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 14. o.

⁸¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 93. o.

⁸² BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 13. o.

⁸³ Costabrava 2007, 74. o.

Menetelés az első vonal felé⁸⁴

Mivel az elméletileg motorizált egység a szövetséges bombázások okozta veszteségek miatt nem kapott teherautókat, ezért gyalog kellett megtennie a hadosztályhoz vezető utat.⁸⁵ A menetelést a hegyvidéki terep, a nyári forróság és a partizán-tevékenység (kisebb rajtaütések és aknák) is nehezítette, de mindezek ellenére a zászlóalj augusztus 8-án már csatlakozott a német egységhez. Az egyik katona visszaemlékezése szerint: *„A Kárpátokon való tíznapos nehéz átkelés után, amelynek során két mozdony vontatott bennünket, és az erős rázkódás számos alkalommal eltörte a szerelvény összekötő elemeit (egy alkalommal egy alagútban a szerelvény három részre szakadt és egyes vagonok vontatás nélkül folytatták útjukat a lejtőn), megérkeztünk Turkára. A frontvonalától körülbelül negyven kilométerre elhelyezkedő, Ukrajna kárpátaljai részén Szambor és Uzsgorod között, a Dnyeszter forrásánál (sic!) található település ugyanúgy nézett ki, mint az átlagos kelet-európai falvak. Így érkeztünk meg végül az osztrák császárság hajdani tartományába, Galíciába. [...] A rekkenő hőségben gyalogszerrel*

⁸⁴ Magyar Futár, 1944. szeptember 13.

⁸⁵ Tieke – Rebstock 2000, 30. o.

azonnal nekivágtunk a hegyes terepen a húszkilométeres útnak, hogy elérjük az első vonalaktól mintegy három kilométerrel elhelyezkedő német parancsnoki állást.”⁸⁶

A felettes német alakulat az August Wilhelm Trabantt tábornok (Oberführer) parancsoksága alatt álló 18. SS Horst Wessel páncélgránátos hadosztály volt. Ezt az egységet a korábbi 1. gépkocsizó SS-gyalogosdandár átalakításával állították fel 1944 tavaszán és nyarán, legénységi állományának döntő többségét pedig magyarországi népi németek (vagyis magyar állampolgárok) alkották, akik legnagyobb számban Bácskából kerültek besorozásra, majd az új hadosztály kötelékébe irányították őket. Ennek következtében az alakulat létszáma még messze nem érte el az előírtat, csupán három gránátos zászlóalj és néhány hadosztályközvetlen alakulat állt rendelkezésre,⁸⁷ amikor júliusban ezeket egy kihelyezett harccsoport kötelékében Galíciába irányították.⁸⁸

A francia önkénteseket a 40. páncélgránátos ezred fennhatósága alá helyezték, a parancsnoki század Wolaki faluban rendezkedett be. Az egység 3. századát azonnal bevetették a hadosztály balszárnyán, ahol az erős partizánaktivitás és a beszivárgó szovjet csapatok miatt zavaros volt a helyzet. Miközben a zászlóalj nagyobbik fele 9-én pihenőt kapott, a Fenet főhadnagy parancsnoksága alatt álló 3. század – egy halott és két sebesült elvesztése árán – sikeresen szorította vissza a szovjet járőröket és felvette a kapcsolatot a hadosztály egy bekerített századával, amely így elkerülte a felmorzsolódást.⁸⁹

⁸⁶ Bayle 2008, 111. o.

⁸⁷ Egy tüzérosztály, a rohamlövegosztály egyes részei, egy páncélos felderítőszázad, valamint kisebb híradós és egészségügyi kötelékek.

⁸⁸ Tieke – Rebstock 2000, 16-29. o.

⁸⁹ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 2. o.; Mabire 1996, 69-76. o.

Aknavető működés közben⁹⁰

Az 1. és 2. századot 10-én reggel vetették be a kialakult részben, ahol az általuk nem ismert állásokban tartózkodó 208. gyalogsági hadosztály egységeit kellett felváltaniuk. Az információhiány komoly problémát okozott, ugyanis a nyílt terepen vonuló francia századok nagyon heves szovjet tüzérségi tüzet kaptak, amely komoly veszteségeket okozott. A 2. század elveszítette parancsnokát és számos emberét, emiatt teljes zűrzavarban húzódott vissza kiinduló állásaiba.⁹¹ Az 1. század a tüzérségi támadás ellenére folytatta az előrenyomulást, amiért magas árat kellett fizetnie: hatalmas veszteségeket szenvedett,

⁹⁰ Lefèvre 2007c, 34. o.

⁹¹ Gaultier 1991, 225. o.

többek között a négy szakaszparancsnokból hármat.⁹² Az egységet az ennél is súlyosabb veszteségektől csak a Chapy főtörzszászlós vezetése alatt álló páncélvadász szakasz (melyet augusztus 7-én csatoltak az 1. századhoz) közbelépése mentette meg. Ez az alegység fedezte a század visszavonulását, amely ezt követően egészen a zászlóaljparancsnokságig húzódtott vissza.⁹³

A nap egyetlen sikerének az tekinthető, hogy a 3. század szilárdan tartotta állásait a támadásokkal szemben, miközben csupán egyetlen halottat veszített. A zászlóalj az első napon összesen tucatnyi halottat és 60 súlyos sebesültet (köztük egy századparancsnokot, hat szakaszparancsnokot és húsz rajparancsnokot) veszített. A tűzkeresztség véres vámot szedett a zászlóaljon, noha valójában nem is kerültek harcrintkezésbe az ellenséggel.⁹⁴

A francia önkéntesek szerencséjére 11-én az oroszok a támadást San térségében folytatták az 1. páncélos hadosztály állásai ellen, melyet időközben megerősítettek a beérkező 96. gyalogoshadosztály elemeivel. Ennek eredményeképpen a francia zászlóalj rendezni tudta sorait, megszilárdította állásait, összegyűjtötte az előző nap sebesültjeit és az egységtől elszakadt katonákat. A harci morál visszaállítását jelzi, hogy a délután folyamán a 2. század emberei már egy erősebb orosz járőrön is rajta ütöttek és komoly veszteségeket okozva megfutamították, valamint az állásaik ellen indított kisebb támadásokat is visszaverték.⁹⁵

Ezalatt Trabandt előkészítette a másnapi ellentámadást, melyet a Horst Wessel és a 96. hadosztály elemeinek támogatásával a francia zászlóalj friss erőinek kellett sikerre vinnie.⁹⁶ A kijelölt célpontokat az 1. és a 2. századnak kellett elfoglalnia, mialatt a 3. századnak már korábban elfoglalt állásait kellett tartania. A támadásban ezen kívül részt vettek a 208. és a 68.

⁹² Charrier 1973, 125. o.

⁹³ Deloncle 2004, 95. o.; Dupont 2002, 224. o.

⁹⁴ Bayle 2008, 113. o.

⁹⁵ Lefevre 2007c, 36. o.

⁹⁶ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 14. o.

gyalogoshadosztályok egyes elemei is. A német-francia állásokkal szemben a szovjet 38. hadsereg állt Moszkalenko tábornok parancsnoksága alatt. Ennek alárendeltségében a 140., 183. és 211. lövészadosztályok, valamint a 62. páncélosdandár rendezkedtek be védelemre. Ezúttal már sikerült felvenni az összeköttetést a balszárnyon a 62. gyalogsági hadosztállyal, ami lehetővé tette az erők összpontosítását. A támadás augusztus 12-én délben félórás tüzérségi előkészítéssel vette kezdetét, amelyet a gyalogság támadása követett. A franciák két lövészszázada 5 kilométert nyomult előre és sikerült elfoglalnia Pielnia és Dudince falvakat.⁹⁷ A támadás sikerében nagy szerepet játszott a 3. század támogatása is, mely öntevékeny módon előrenyomult és nehézfegyvereivel tűztámogatást nyújtott a zászlóalj többi egységének.⁹⁸ Az est leszállta megakadályozta az elért eredmények továbbfejlesztését, ezért a támadás 13-án folytatódott, ezúttal azonban német egységek részvételével, mivel a franciákat hátravonták pihenni.⁹⁹ Az ezen a napon nyújtott teljesítményéért a francia zászlóaljat megemlítették a Horst Wessel hadosztály napiparancsában és az OKW kommunikációjában is.¹⁰⁰

14-én mindhárom lövészszázad részt vett a harcokban. A folyamatos harcokban elcsigázott 68. hadosztály egységeit váltották fel és sikeresen nyomultak előre a korábbi napok komoly veszteségei ellenére. A 2. század parancsnoki posztját a nehézfegyveres század parancsnoka, Pleyber főhadnagy vette át, mivel Bartolomei hadnagy betegsége miatt kérte felmentését és pár nap pihenőt a parancsnokságon, amit meg is kapott.¹⁰¹

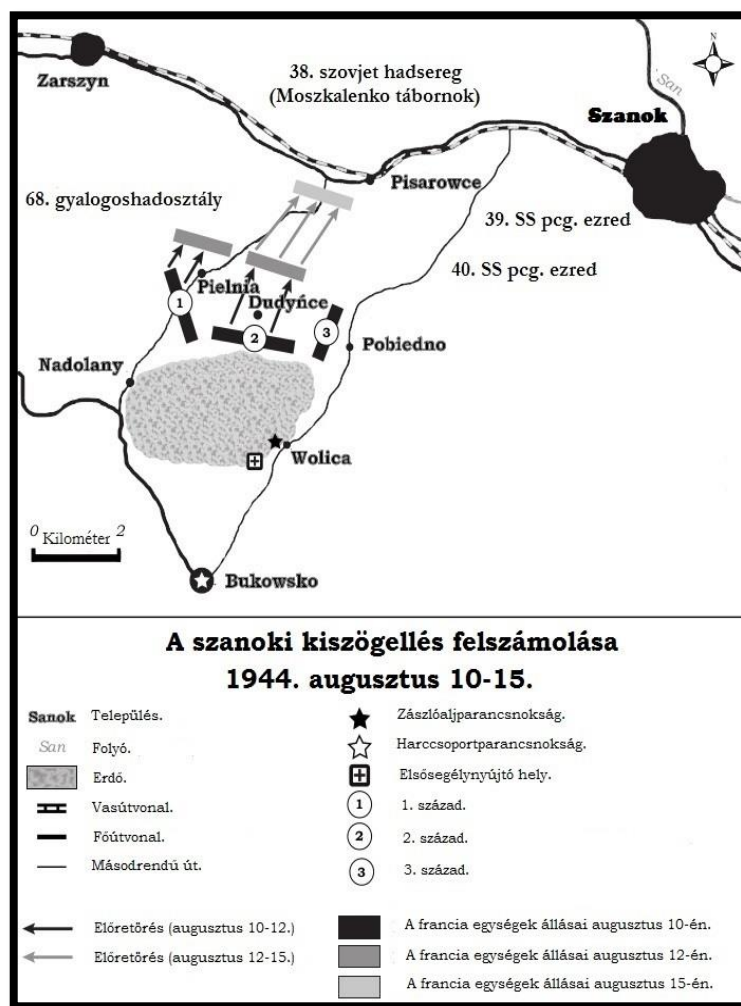
⁹⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 94. o.

⁹⁸ Dupont 2002, 225. o.

⁹⁹ Bayle 2008, 115. o.

¹⁰⁰ Tieke - Rebstock 2000, 38. o.

¹⁰¹ Forbes 2005, 117. o.

15-én a zászlóaljat több kisebb harccsoportban vetették be. Chapy szakaszát az 1. századból a Horst Wessel egyik partizánok által bekerített századának felmentésére vetették be teljes sikerrel. Ezalatt a 2. század német páncélosokkal együttműködve közelharcban foglalta el a Szanok-Krosznóvasút mentén fekvő Piarowce falut. Ebben az összecs-

pásban halt meg a francia alakulat első tisztje is, Peyron főtorzszászlós, a szakasz 40 fős állományából pedig csupán 15-en tértek vissza a bevetésről. A szovjet ellentámadások okozta veszteségek súlyosak voltak, a zászlóalj az egyik páncéltörő ágyúját is elveszítette, azonban a hadművelet elérte célját: a francia-német csapatok felszabadították a stratégiai fontosságú vasúti összeköttetést.¹⁰² A franciák harcban nyújtott teljesítményéről egyes visszaemlékezések szerint maga Hitler is elismerően nyilatkozott: „A Visztula mentén történő közelmúltbeli bevetésük során a francia SS-katonák tanúbizonyságot tettek katonai hagyományaikhoz méltó harckészségükről. Egy előerőben és anyagiakban százszor erősebb ellenséggel szemben négy napon keresztül tartottak egy széles frontszakaszt inkább életüket áldozva, semmint hogy feladjanak egy centimétert is a bajonettel elfoglalt területből. Mindez lehetővé tette a bekerítésbe került német erőknél, hogy sikeres kitörést hajtsanak végre. [...] Francia tiszték, altiszték és katonák, a német nép és a Führer soha nem felejt el az önök áldozatát.”¹⁰³ A nyilatkozat kiadása mögött minden bizonnyal sokkal inkább diplomáciai megfontolás állt, nem pedig a francia haditett jelentősége miatt érzett elismerés.

Augusztus 16-án, a feladat sikeres teljesítése után, leváltották a francia egységet, amely Volika faluban gyülekezett, mielőtt újabb bevetésre küldték volna.¹⁰⁴ Az egyhetes harc mérlege a következő volt: 20 halott (ebből egy tiszt), 110 sebesült (ebből négy tiszt). A legsúlyosabb veszteségeket az 1. század szenvedte el, mely létszámának közel egyharmadát (60 fő) nélkülözte egy hét után, de a teljes zászlóalj veszteségei is bőven 10 százalék fölött jártak.¹⁰⁵ Az egység tűzkeresztségéért súlyos árat kellett fizetni.

Az egyetlen pozitívumot az jelentette az egység számára, hogy a támadás első napján rendezetlenül visszavonuló német csapatok (a 208. gyalogsági hadosztály egyes alegységei) igen

¹⁰² Saint-Loup 1965, 24. o.

¹⁰³ Mít 1950, 146. o.

¹⁰⁴ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 14. o.

¹⁰⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 95. o.

nagy számban hagytak hátra állásaikban automata fegyvereket (MG 42-es géppuskákat), amiket a franciák összegyűjtöttek és csatasorba állítottak. Ennek köszönhetően a lövészs századok tűzereje messze meghaladta az átlagos német egységeket, ami fontos szerepet játszott a zászlóalj sikereiben is.¹⁰⁶

Francia önkéntesek egy elesett szovjet katona holttestét vizsgálják meg előrenyomulás közben¹⁰⁷

A mielec-i harcok

Mivel a szovjet betörés felszámolásával az 1. páncélos hadsereg balszárnyán sikerült stabilizálni a frontvonalat, így a Horst Wessel hadosztály vezetése alatt álló harccsoport bevethetővé

¹⁰⁶ Bayle 2008, 120-125. o.

¹⁰⁷ Magyar Futár, 1944. szeptember 13.

vált a front más - nehéz helyzetbe került - szakaszain. Az egyik ilyen szakasz 100 kilométerre északnyugatra, a 17. hadsereg fennhatósága alatt álló területen volt. Augusztus 16-a délutánján a hadosztályt - a hozzá csatolt francia önkéntesekkel együtt - teherautókon ebbe a térségbe irányították. Az alakulat 17-én érkezett meg új állomáshelyére, Radomysl-Wielki-től délkeletre, ahol a 17. hadsereg kötelékébe tartozó LIX. hadtest alárendeltségébe került.¹⁰⁸

Áttelepülés közben¹⁰⁹

A hadtest kötelékébe három legyengült hadosztály (a 78. roham, a 371. gyalog és a 23. páncélos) tartozott, melyek Mielec városától délre foglaltak állásokat. Velük szemben, valamint a Viszlóka-folyó által fedezett jobbszárnyon az 1. ukrán front alárendeltségébe tartozó 5. gárdahadsereg foglalt állásokat, mely jelentős túlerőben volt és nagyon jó kiinduló állásokat foglalt el a Mielec-től délnyugatra kialakult kiszögellésben egy nagyerejű támadáshoz, mely az egész hadtestet bekerítéssel

¹⁰⁸ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 3. o.

¹⁰⁹ Magyar Futár, 1944. szeptember 13.

fenyegette.¹¹⁰ A beérkező francia-német erősítés annyit segített csupán, hogy néhány leharcolt alegységet a front mögé visszavonva tartalékot tudtak képezni egy ellentámadáshoz. A francia zászlóalj augusztus 18-án a Vízloka mentén foglalt el védelmi állásokat, ahol feladata a lehetetlennel volt határos, mivel az alig több mint 800 főt számláló egységnek 15 kilométeres frontszakaszt kellett megvédenie. A hatékony védekezést a kommunikáció hiányosságai is akadályozták, mivel a tábori rádiók nem működtek az erdős, vízmosásokkal szabdaltságot teremtő terepen.¹¹¹

A szovjet támadás augusztus 20-án indult meg, amikor kétórás tüzérségi előkészítés után az 5. szovjet gárdahadsereg egyszerre több helyen is támadásba lendült.¹¹² A francia önkéntesek által tartott állásokat is komoly támadás érte, aminek következtében az 1. és a 2. századnak, valamint a parancsnoki századnak a nap végére fel kellett adnia pozícióit és az éjszaka folyamán az ismeretlen terepen kellett visszavonulnia.¹¹³ Ezt némiképp megkönnyítette az a tény, hogy a 3. század még ekkor is szilárdan tartotta állásait és fedezte a többi alegység mozgását.¹¹⁴

Az általános helyzet ugyanakkor meglehetősen elkeserítő volt, mivel az oroszok a franciák állásaitól délre is áttörtek, aminek eredményeképpen a zászlóalj bekerítésbe került. Az éjszakai visszavonulást tehát szovjet csapatok által tartott területen kellett végrehajtani. A századok között nem sikerült fenntartani az összeköttetést, ezért azok egymástól elszigetelve próbálkoztak az áttöréssel. A kapcsolattartás hiánya megbosszulta magát, a lemaradó 1. századot az éjszakai zűrzavarban bekerítették, és csak az emberek egy részének (körülbelül 60 fő) sikerült eljutnia a zászlóalj új gyülekezési körletébe, Nagoszinba. De Tissot századparancsnok nem volt köztük,

¹¹⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 95. o.

¹¹¹ Saint-Loup 1965, 31. o.

¹¹² BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 15. o.

¹¹³ Dupont 2002, 226-227. o.

¹¹⁴ Tiede - Rebstock 2000, 43-44. o.

halálát napokkal később erősítették meg szovjet fogságba esett, majd onnan sikerrel megszökött francia önkéntesek. Az egység vezetését Chapy főtörzszászlós, a századhoz csatolt páncélvadász szakasz parancsnoka vette át.¹¹⁵

A 3. század egész éjszaka kitarzott védőállásaiban a nagyerejű szovjet támadások ellen, majd 21-én hajnalban rendben visszavonult dél felé. A visszavonulás során az egyik szakaszt azonban több századnyi erővel bekerítették és lerohanták, így az alegység minden tagja meghalt vagy fogságba esett. A teljes szakasz elvesztése érzékeny veszteséget jelentett az addig viszonylag kevés embert veszítő századnak.¹¹⁶ Ennek ellenére továbbra is Fenet egysége jelentette a legszilárdabb pontot a zászlóaljban, ezért érkezése a gyülekezési pontra nagy megkönnyebbülést okozott a parancsnokságnak.¹¹⁷

A sikeres visszavonulásban komoly szerepet játszott a francia zászlóalj páncéltörő szakasza, mely Kreis főtörzszászlós vezetésével az alakulat visszavonulási útvonalának balszárnyán, Radomysl-Wielki-ben rendezkedett be védelemre. Ez a pozíció kulcsfontosságú volt, ugyanis a franciák balszárnyán álló német egységek vonalait áttörő szovjet csapatok ezen a fontos közlekedési csomóponton keresztül előretörve teljesen be tudták volna keríteni a Viszlóka vonaláról visszavonuló francia-német erőket. Kreis a településen található német katonákat is parancsnoksága alá vonta, így körülbelül 100 fővel, 1 rohamágyúval és kézi páncéltörő fegyverekkel rendelkezett.¹¹⁸ A páncélosokkal támogatott szovjet gyalogsági kötelék – melynek erejét egy ezredre becsülték – ellen a rögtönzött alakulat egész nap kitarzott. A védelem sikerében komoly szerepet játszott a német zuhanóbombázók támogatása, valamint az esti órákban beérkező német erősítések

¹¹⁵ Bayle 2008, 134. o.

¹¹⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 96. o.

¹¹⁷ Saint-Loup 1965, 39. o.

¹¹⁸ Az alakulat már korábban elvesztette egyik páncéltörő ágyúját a harcokban, a másik kettőt pedig felsőbb utasításra át kellett adnia a „*Horst Wessel*”-hadosztály részére.

is, ennek ellenére a sikerért komoly árat kellett fizetni. A páncéltörő szakasz nagyobbik fele meghalt vagy megsebesült, köztük az egység parancsnoka is. A védelem jelentősége azonban nagyon nagy volt, mivel a katonák kitartása lehetőséget adott arra, hogy bajtársaiknak esélyük nyíljon a visszavonulásra.¹¹⁹

A zászlóalj a visszavonulást követően Nagoszinban rendezkedett be védelemre, azonban helyzete továbbra is nehéz volt. A foghíjas századoknak nagyerejű szovjet tüzérségi és gyalogsági támadásokkal kellett szembenéznie. Utóbbiak a nap folyamán többször is kritikus helyzetbe sodorták az egész egységet. Egy alkalommal a parancsnoki harcállást közelharcban kellett megvédeni a beszivárgó orosz járőrök támadásai ellen. Cance százados, az egység parancsnoka is csak hajszál híján került el a fogságba esést. A helyzetet tovább nehezítette az egyre súlyosbodó lőszerhiány, valamint a növekvő veszteségek.¹²⁰ A francia zászlóalj ennek ellenére kitartott az új állásokban és csak a harccsoport parancsnokától kapott visszavonulási parancsot követően, 19 órakor kezdte meg a visszavonulást a számára kijelölt új harcálláspont, a délnyugati irányban található Mokre falu felé.¹²¹

A zászlóaljnak 24 órán belül már a második éjszakai visszavonulást kellett végrehajtania, és a szárnyakat megkerülve beszivárgó szovjet csapatok miatt ezúttal is (részleges) bekerítésben. A kitörést a 2. század vezette, amelyet a 3. követett, a sort pedig az 1. század megmaradt emberei zárták. A Cance százados közvetlen vezetésével zajló akció sikerrel zárult, a menetoszlopnak sikerült áttörnie a szovjet gyűrűt és megérkezett Mokre falu térségébe.¹²² A falu azonban már a szovjet csapatok kezén volt. A zászlóalj – melyből ekkor még csak a 2. század, ill. a 3. század egyes elemei érkeztek meg – ekkor már

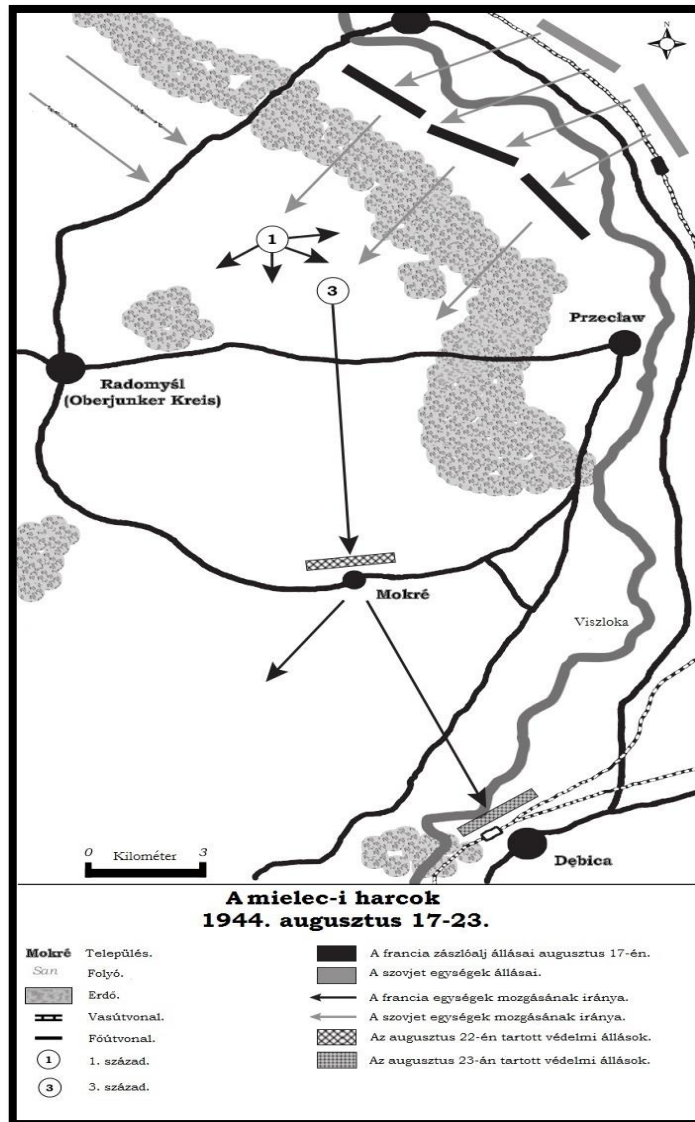
¹¹⁹ Tieke – Rebstock 2000, 43. o.; Mabire 1996, 161-165. o.

¹²⁰ A 2. század megbízott parancsnokát, Pleyber főhadnagyot, is súlyos sebesüléssel kellett kivonni a harcvonalból.

¹²¹ Dupont 2002, 228-229. o.

¹²² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 96-97. o.

nem hátrálhatott meg: menetből elfoglalta a falut, majd védelmi állást vett fel a településen, ill. annak előterében.¹²³

¹²³ Saint-Loup 1965, 52. o.

Az alakulat ugyanakkor ideiglenesen elveszítette az 1. századot és a 3. század két szakaszát, melyek az 1. század parancsnokának, Chapy főtörzszászlósának, a vezetésével a Horst Wessel hadosztály közvetlen alárendeltségében harcoltak augusztus 22-én egész nap Dabrovka falu védelmében.¹²⁴ Chapy az itt mutatott teljesítménye alapján állítólag azonnali hadnagyi kinevezést kapott és felterjesztették a Vaskeresztre, de az erre vonatkozó hivatalos iratok soha nem érkeztek meg az alakulathoz.¹²⁵

Ez idő alatt a zászlóalj másik felére újabb kemény harcok vártak, mivel a szovjet csapatok már 22-én hajnalban támadást intéztek a Mokréban elfoglalt új francia állások ellen. Ezt a támadást az önkéntesek csak közelharcban tudták visszaverni, ami újabb súlyos veszteségekkel járt. Az elsőt újabb támadások követték, amelyekben már harckocsik is részt vettek. Délőtt 11-re gyakorlatilag a zászlóalj összes arcvonalban szolgáló tisztje meghalt vagy megsebesült. Az első vonalban már csupán az egység parancsnoka, Cance százados és a 3. század vezetője, Fenet hadnagy, tartózkodott, de mindketten súlyos sebesüléseket szenvedtek. A harcban az alakulat összes harc képes emberét bevetették (sofőröket, írnokokat, szakácsokat stb.), így sikerült a hadosztály parancsának megfelelően 12 órán keresztül tartaniuk állásaikat. Mikor a délután folyamán a zászlóalj maradványai visszavonultak Debica faluba, már egyetlen hadrafogható tiszt sem volt a pár szakaszra fogyatkozott alakulatban, melyet ekkor már altisztek irányítottak.¹²⁶

A rohamdandár összevonása a hátszágban

A francia önkénteseket (beleértve a Chapy vezetése alatt álló két szakaszt is) 22-én este Debicába vonták vissza, majd innen 23-án teherautókon a 18 kilométerre található Tarnówba szállították, ahol fel tudták mérni a zászlóalj veszteségeit és ideigle-

¹²⁴ Tieke – Rebstock 2000, 45. o.

¹²⁵ Saint-Loup 1965, 53-59.

¹²⁶ Costabrava 2007, 153-155. o.

nesen újra tudták szervezni a parancsnokságot a rendelkezésre álló sértetlen tisztekkel. Az egység 100 halottat, több mint 660 sebesültet és 40 eltűntet (foglyot) veszített. A zászlóalj 19 tisztjéből négy meghalt, kettő eltűnt, hét megsebesült és csupán hatan voltak szolgálatra alkalmasak.¹²⁷ Az egység parancsnokságát Croisile főhadnagy vette át, aki a három század parancsnokságát (melyek általában egy-egy szakasznál nem voltak erősebbek) Chapy törzszászlósra (hadnagyra), Bartolomei hadnagyra és Lefèvre főtörzsőrmesterre bízta. A zászlóalj létszámra csupán egy századot tett ki (kb. 200 fő),¹²⁸ de ennek az állománynak a nagyobbik fele is könnyebb sérüléseket szenvedett, így nem volt teljes mértékben hadra fogható.¹²⁹

Az alakulatot 1944. augusztus 24-én megemlézték a Horst Wessel hadosztály napiparancsában, Trabandt tábornok javaslatára pedig 58 embert terjesztettek fel a Vaskereszt 1. vagy 2. fokozatára (sokat közülük posztumusz). A kitüntéseket november 10-én adták át ünnepélyes keretek között a wildflecken-i kiképzőtáborban.¹³⁰

Ilyen mértékű veszteségek elszívása után természetes volt, hogy az egységet visszavonták a hátszágba feltöltésre és újjászervezésre. Az alakulat – pár napos pihenő után¹³¹ –

¹²⁷ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 15. o.

¹²⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 97. o.

¹²⁹ Bayle 2008, 143. o.

¹³⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 97. o.; Costabrava 2007, 153-155. o.; Deloncle 2004, 97. o.

¹³¹ Ez a néhány nap sem telt eseménytelenül, ugyanis Chapy főtörzszászlóst, az 1. század parancsnokát letartóztatták. A századparancsnoknak tudomására jutott, hogy a francia zászlóaljhoz rendelt német hadtápszolgálat egyik embere visszautasította a francia sebesültek elszállítását a kötőhelyre, ezért néhány tanú jelenlétében agyonlőtte a német altisztet. Harctéri érdemei ellenére a tisztet letartóztatták és hadbíróság elé állították. A háború hátralévő részét a Dachauban található katonai fogházban töltötte. Bayle 2008, 144-145. o.

1944. szeptember 1-jén szállt vonatra Tarnów-ban új állomás-helye, a danzigi korridorban lévő Schwarnegast felé.¹³²

A sebesültek fogadása az arcvonal mögött¹³³

A nyár folyamán a dandár fennmaradó részét már átcsoportosították a térségbe. Ezek a változások az alakulat egészét érintették. A vezérkart és a kiképzés alatt álló II. zászlóaljat Schwarnegastba, az időközben kiképzését már befejező 6. (légvédelmi) századot Saalesch városába, a Cernayben kiképzésüket megkezdő újoncokat pedig – a szövetségeselek előretörése miatt – Greifenbergbe helyezték át. A francia tisztiek komolyan bíztak abban, hogy ezeknek az alegységeknek a felhasználásával véghez lehet vinni az eredeti célt: egy két zászlóaljból álló rohamezred létrehozását.¹³⁴

¹³² BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 2. o.; Saint-Loup 1965, 65. o.

¹³³ Lefèvre 2007c, 42. o.

¹³⁴ Mabire 1996, 254-255. o.

Az áthelyezések azonban egy nagyobb terv részét képezték, mivel 1944 nyarának végén döntés született egy francia magasabb egység felállításáról a Waffen-SS kötelékén belül. Az augusztus 10-i döntés nyomán az új alakulat az SS francia önkéntes dandára (*Französische Brigade der SS*) elnevezést kapta, melynek magába kellett olvasztania a német fegyveres erők soraiban harcoló összes francia önkéntest.¹³⁵ A franciák összevonása Hitler hadsereg-átszervezési tervéhez kapcsolódott, melynek keretében egyre nagyobb hangsúlyt kívánt helyezni a fegyveres SS-re, mely egyedülként élvezte bizalmát a Wehrmacht főtisztjei által ellene elkövetett merénylet után. Mivel az ötödik éve tartó háború már szinte teljesen kimerítette Németország emberanyag-tartalékait, ezért a Waffen-SS egyre nagyobb mértékben támaszkodott a hadköteles kort még el nem ért fiatalokra és a külföldi önkéntesekre. Utóbbiak esetében a korábbi jelentkezési feltételek már a múlté voltak, sem a fizikai, sem a származási körülményeket nem vizsgálták olyan alaposan, mint akár csak egy évvel korábban. Ennek következtében az SS-hadosztályok száma rohamosan növekedni kezdett, állományukat pedig igyekeztek nemzetiségek szerint összeválogatni.¹³⁶ Ez a koncepcióváltás magyarázta a francia egység felállítására tett erőfeszítéseket is, melyekkel a Német Birodalom szolgálatában álló összes francia önkéntest – köztük a galíciai hadjárat veteránjait és a még kiképzés alatt álló többi SS-katonát is – igyekeztek az új egység keretein belül összegyűjteni.

¹³⁵ AN 72 AJ 258, 232 14.

¹³⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 98. o.

A Nagy Károly SS-hadosztály

Az erők összpontosítása

1944 nyarának végén Himmler úgy döntött, hogy a különböző fegyveres szervezetekben szolgáló franciákat egyetlen – természetesen a Waffen-SS kötelékébe tartozó – alakulatba kell összegyűjteni, majd ezt követően ennek keretében harcba vetni a vészesen fogyatkozó területű Harmadik Birodalom védelmében.¹ Az új alakulat létrehozásával és megszervezésével Himmler névleg Puaud tábornokot² – az *LVF*, vagyis a Wehrmacht 638. gyalogezrede korábbi parancsnokát – bízta meg. Az ő feladata volt a különböző egységekben szolgáló francia önkéntesek összegyűjtése, kiképzése és vezetése. Ehhez a munkához kapott segítséget Gustav Krukenberg dandártábornok személyében,³ aki hivatalosan a Waffen-SS francia önkéntes egységeinek felügyelője volt,⁴ valójában azonban ő látta el az új hadosztály parancsnokságát, mégha ezt hivatalosan nem is mondták ki.⁵

Krukenberg tábornok így emlékezett vissza a parancsnoki hierarchiára : *„A vezető Puaud ezredes volt... Kétségtelenül jó ezredes volt. Az viszont nem ugyanaz, mint egy jó tábornok... Nem*

¹ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 6-7. o.

² A francia kormány tábornoki ranggal ruházta fel Puaud-t, a német parancsnokság azonban csupán oberführeri rangot adományozott neki, ami az ezredesi és a dandártábornoki rang közötti köztes fokozat volt. Ebből kifolyólag a francia források tábornokként, a németek viszont ezredesként hivatkoztak Puaud-ra. Mivel egy hadosztály parancsnoka volt – mégha inkább csak névleg is –, így a katonai hierarchia értelmében kijár neki a tábornoki rang, ezért a továbbiakban így fogok hivatkozni rá. Rousso 1984, 212. o.

³ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 5. o.

⁴ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 1. o.

⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 103. o.; Krukenberg 1973, 130-131. o.; Bernage 2005, 116. o.

volt tisztában vele, hogy kell kézben tartani egy hadosztályt. Ez elég összetett dolog: tüzérség, páncélosok, híradás. Röviden: vezérkari munka. Ez egy szakma. Ezért voltam ott, hogy segítsék neki, amit meg is tettem.”⁶

A tábornok(ok) munkáját egy német felügyelő szerv (*Inspektion der französischen SS-Verbände*) segítette, melynek tagjai komoly harci tapasztalatokkal rendelkező német tiszték voltak. Sokuk jól beszélt franciául és jelentős részüknek már a franciákkal való együttműködés terén is volt tapasztalata, mivel korábban az *LVF* mellé beosztott német összekötő törzs tagjai voltak.⁷ Ez a német irányító és összekötő szerv 1945 februárjának végéig látta el feladatát, amikor az elszenvedett veszteségek miatt a német tiszték átkerültek a francia alakulat kötelékébe.⁸

A német-francia parancsnokpáros első és legfontosabb feladata a francia önkéntesek összegyűjtése és kiképzése volt. Ez komoly kihívást jelentett, mivel szerte Európában több tízezer francia önkéntes szolgált német egyenruhában, így ezek egy helyen történő összevonása nagy nehézséget jelentett. Ha ehhez még hozzávesszük 1944 második felének általános hadihelyzetét, akkor látjuk, hogy ez a parancs nem volt egyszerűen végrehajtható.

Az új egység központjául és hadiraktárául (*Franz. SS-Grenadier-Ausbildungs-u. Ersatz-Btl.*) a Kelet-Pomerániában található Greifenberget jelölték ki. Az is a döntés mellett szólt, hogy a felállítandó alakulatba szánt számos egység már itt állomásozott. Korábban itt volt az *LVF* központi raktára is, ezért a nyári harcokat túlélő francia önkéntesek is itt gyülekeztek. A francia SS-alakulat tagjai is vagy a városban vagy annak közelében állomásoztak a galíciai bevetés, ill. a kiképzés befejezése után.⁹ Ez a két tényező egyértelműen amellet szólt, hogy az új francia alakulat központja is itt legyen.

⁶ Krukenberg 1973, 132. o.

⁷ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 1. o.

⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 104. o.

⁹ BAMA N 756/201. Befehl, 1944. augusztus 26.

Francia katonák a harcok közti pihenőidőben¹⁰

Heterogén összetétel

Az új egység alapját természetesen azok a franciák alkották, akik már korábban is az SS-ben teljesítettek szolgálatot. A korábbi rohamdandár tagjainak egy része komoly harci tapasztalatokra tett szert a galíciai harcokban, másik fele pedig a hosszú kiképzés során a legmodernebb harceljárásokkal ismerkedett meg, miközben az ideológiai képzésnek köszönhetően feltétel nélküli hűséggel viseltettek a Harmadik Birodalom felé. Az ehhez a kontingenshez tartozók számát nehéz megbecsülni, mivel a galíciai harcokban megsebesült katonák folyamatosan csatlakoztak az alakulathoz, de egy részük olyan sérüléseket szerzett, melyek miatt alkalmatlanná váltak a további szolgálatra, tehát velük nem lehetett számolni a további harcokban. A korábbi Csehország területéről, ill. az Elzászból átirányított újoncokkal és a német orvosok hozzáértésének

¹⁰ Magyar Futár, 1944. szeptember 13.

köszönhetően újra csatasorba álló sebesültekkel együtt¹¹ az „igazi” francia SS-katonák száma hozzávetőlegesen 1.500 főre tehető.¹²

Ha létszámban nem is, de harcértékben a második legjelentősebb kontingenst az *LVF* katonái jelentették. Az ő létszámukkal kapcsolatban is vannak bizonytalanságok, mivel a keleti front harcait túlélő katonákhoz a greifenbergi kiképzőkeret állománya is csatlakozott. Mindezzel együtt a 1944. szeptember 1-jén, mikor az egységet hivatalosan feloszlatták és állományát átírányították a *Waffen-SS*-be,¹³ az *LVF* körülbelül 1.200 főt számlált.¹⁴ A légiósok csatlakozása ugyanakkor nehezebben ment, mint a már korábban is az *SS*-ben szolgáló társaiké. A keleti fronton töltött három év után sokan nem akarták már folytatni a harcot, és különösen nem egy olyan „ateista” szervezet kötelékében, mint az *SS*. A francia katonákban az is ellenérzéseket szült, hogy az új egység teljes egészében német nyelvű és szellemiségű volt, amit a partizánvadászattal töltött évek alatt sikerrel kerültek el a saját szokásaikhoz ragaszkodó franciák.¹⁵ A tiszteknek jogukban állt lemondani rangjukról és elhagyni a német fegyveres erők kötelékét, ezzel a lehetőséggel 20 fő élt is, de a tisztek többsége (45 fő) embereivel együtt maradt és folytatta a szolgálatot. A legénységi állomány tagjai nem választhattak, de ennek ellenére több tucatnyian (75 fő, köztük 2 altiszt) utasították vissza, hogy az *SS*-ben teljesítsenek szolgálatot. Mivel esetükben sem a meggyőződés, sem a fenyegetés nem működött, ezért a tiltakozókat a Danzig mellett található stutthof-i koncentrációs táborba szállították pa-

¹¹ Neulen 1985, 110. o.

¹² Levast 2008, 36. o.

¹³ Davis 1994, 20. o.

¹⁴ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 9. o.

¹⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 100-101. o.; Armani 2013, 215-220. o.

rancsmegtagadás miatt,¹⁶ ami a többiek számára világossá tette, hogy nincs valódi választási lehetőségük.¹⁷

Az alakulat harmadik összetevőjét a Francia Milícia tagjai adták. Az eredetileg franciaországi belpolitikai célokra szolgáló szervezet már korábban is kapcsolatba került az SS-szel, és számos tagja komoly elismerést aratott a harcmezőn, ahonnan kitüntetésekkel tért vissza. Ennek ellenére ezidáig a milicisták részvétele csupán néhány tucat főre korlátozódott, akik ugyan többségükben tiszték voltak, de ezzel együtt mégsem gyakoroltak komoly befolyást a francia kontingensre. A szövetségesek partraszállása és Franciaország felszabadítása után azonban a helyzet alapvetően megváltozott. Az ellenállás és a felbátorodott lakosság gyakorlatilag vadászott a milicistákra, akiket legtöbbször bírósági tárgyalás nélkül a helyszínen kivégeztek.¹⁸ Ebből kifolyólag azok tömegesen (gyakran egész családjukkal) menekültek Németországba a biztos megtorlás elől, ahol Ulm környékén, a struthof-i táborban, gyűjtötték össze őket szeptember elején (hozzávetőlegesen 6.000 főt). Ezt követően Darnand másfél hónapon keresztül egyeztető tárgyalásokat folytatott az SS vezetőivel – többek között személyesen Himmlerrel is – a szervezet jövőjéről, melynek végeredménye a következő lett. Az állomány egyharmada csatlakozik a Nagy Károly hadosztályhoz, egyharmada önálló egységet alkot, a maradék egyharmad (a fegyveres szolgálatra fizikailag alkalmatlanok) pedig a Harmadik Birodalom gyáráiban dolgozik. Darnand 1944. október 23-án Ulmban beszédet tartott a milicistáknak, melynek hatására sokan (mintegy 4.000 fő) önként jelentkeztek az SS-be.¹⁹ A fizikai alkalmassági felté-

¹⁶ Miután Krukenberg tábornok megérkezett az alakulathoz és tudomást szerzett a történekről, gondoskodott róla, hogy a katonákat átszállítsák a wilhelmhageni munkatáborba, mivel a koncentrációs táborot szükségtelenül kemény büntetésnek tartotta. Forbes 2005, 215-216. o.

¹⁷ Le Roy 1977, 82. o.

¹⁸ D'Orcival 1970, 60-61. o.

¹⁹ Azonban közülük 300 fő meggondolta magát, miután kiderült, hogy német egyenruhában kell harcolniuk, ezért ők a következő hetekben elhagyták a tábor. Séonnet 2007, 21-23. o.; Bayle 2008, 125. o.

teleknek – melyek ekkor már nem voltak szigorúak – azonban kevesebb mint 2.000 fő felelt meg. Ők 1944. november 4-én érkeztek meg az új alakulat kiképzőtáborába.²⁰

A német parancsnokság azonban nem elégedett meg a többé-kevésbé valódi gyalogos katonáknak tekinthető franciák összegyűjtésével, mivel egy létszámban jelentős alakulatot akartak létrehozni, akár a minőség rovására is. Ennek számlájára írható, hogy a német haditengerészet kötelékében szolgálatot vállalt francia állampolgárokat minden magyarázat nélkül átirányították az új egységhez. A nagyjából 1.000 főt számláló csoport szeptember végén csatlakozott az alakulathoz annak ellenére, hogy sem képzettségük, sem szándékaik nem tették őket alkalmassá egy gyalogsági egységben való szolgálatra. Speciális képzettségük miatt többségük a hírközlő, egészségügyi és utászalakutokban kapott helyett, de nagy számban helyezték őket a testőr- és kiképzőszázadba is, melyről később bővebben lesz szó.²¹

Ezen felül elrendelték, hogy a német birodalom számára a munkaszolgálat (*Todt*) soraiban dolgozók őrizetét, ill. az építési területek védelmét ellátó alakulatokban (*Schutzkommando*) szolgáló franciák is csatlakozzanak az egységhez. Az innen érkezők számára vonatkozóan rendelkezünk a legkevésbé pontos információkkal. Úgy tűnik, hogy az „önkéntesek” száma meghaladta a 2.000 főt, de végül is csupán mintegy 1.000 fő felelt meg az alkalmassági vizsgálaton.²² Mellettük kis számban (legfeljebb pár tucat fő) jelen voltak a TENO (*Technische Nothilfe*, Technikai Segélyszervezet) tagjai is, valamint a német hadsereg mellett önkéntes segítőként (*Hilfswilligen*), ún. Hiwi-ként szolgáló franciák is.²³ Az alakulat állományának ez a része gyakorlatilag minimális harcértékkel és harci kedvvel rendelkezett, jelenlétük pedig teljes egészében

²⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 98. o.; Delperrié 1969, 577. o.

²¹ Mabire 2005, 32-33. o.

²² Malardier 2007, 34. o.

²³ Forbes 2005, 232-233. o.

a német parancsnokság elkeseredettségének számlájára írható. Ennek eredményeként a német parancsnokság szerint az egységnek legfeljebb egynegyede volt valóban katonai szolgálatra alkalmas.

Krukenbergnek is meglehetősen negatív véleménye volt a személyi állomány összetételéről: „A milicisták többségének, akiket szinte automatikusan irányítottak át a hadosztályhoz, semmilyen katonai előképzettségük sem volt. Az LVF veteránjai gyakran túlságosan elcsigázottak voltak a három éven keresztül tartó frontszolgálat után. A Sturmbrigade tagjai felsőbbrendűnek tartották magukat, igazi nemzetiszocialista SS-katonáknak.”²⁴

A meglehetősen színes előélet következménye elkerülhetetlenül a megosztottság lett az alakulaton belül, melynek létszáma 7 és 9 ezer fő közé tehető. A különböző tapasztalatokkal, kiképzéssel, ideológiai háttérrel és motivációval rendelkező katonák között teljes mértékben hiányzott az összetartás. Ennek legjobb példáját az SS és az LVF tagjai szolgáltatták, akik talán jobban utálták egymást, mint az oroszokat. A helyzetet csak tovább fokozta a milicisták megérkezése, akik a francia belpolitikai feszültségeket hozták magukkal, így az a paradox helyzet állt elő, hogy a katonák politikai irányultságuktól függően csoportosultak. A különböző barakkokban pedig Pétain, Doriot, Darnand és Hitler képe függött, követőik pedig egymásra acsarkodtak.²⁵ Krukenberg így fogalmazott: „A Nagy Károly hadosztály egy igazi csapástól szenvedett, legalábbis kezdetben, és ez a politika volt. A Ribbentrop-Himmler vita itt is érződött! A Darnand-Doriot ellentétben élt tovább, mely szembeállította egymással a Milícia és a PPF tagjait.”²⁶

Az új alakulat felállítása

Az új egység, többszöri névváltoztatás után, 1944 novemberében az SS Nagy Károly páncélgránátos rohamdandára (*Waffen-*

²⁴ Krukenberg 1973, 134. o.

²⁵ Deloncle 2004, 115-116. o.

²⁶ Krukenberg 1973, 133. o.

Grenadier-Brigade der SS "Charlemagne") elnevezést kapta.²⁷ A névválasztás nagyon tendenciózus volt, mivel Nagy Károly fontos szerepet játszott mind a német, mind a francia történelemben, de ugyanakkor nemzetek felett állt, így jól jelképezte az SS hivatalosan hangoztatott páneurópai céljait.²⁸

A dandár két ezredből állt: a Waffen-SS 57. (1. francia) és 58. gránátosezredéből (2. francia). Ugyanakkor az alakulat nem ezredkötelékbe tartozó egységei (mint a tüzérségi zászlóalj, a harcokosi-elhárító zászlóalj stb.) az 57-es számot kapták, mivel a dandárnak nem volt saját száma.²⁹ Az egység megosztottságát jól jelzi az a tény, hogy az alakulat tagjai az első ezredet csak SS-ként, a másodikat pedig *LVF*-ként emlegették, mivel az elődalakulatok katonáit külön-külön osztották be a két ezredbe, és így azok megőrizték a korábbi alakulatok közötti elkülönülést.³⁰

A később érkező, más előélettel rendelkező katonák is ezekbe az ezredbe nyertek besorolást, de őket már szétszították a korábban létrejött alegységek között, hogy ne növeljék tovább a már így is meglehetősen nagy feszültséget, mely a klikkesedésből fakadt. A milicisták többségének nem jutott hely a már közel teljes létszámra feltöltött gyalogsági ezred-

²⁷ Az alakulat névváltozásaiával kapcsolatban lásd a mellékletet. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az ott találhatóaktól eltérő neveket is megemlítenek egyes visszaemlékezésekben, ezek a nevek azonban elsősorban a gyakori névváltozások miatti félreértésekből adódnak.

²⁸ Egyes források szerint az egység névválasztásánál felmerült Jeanne d'Arc neve is, de végül is a francia-német közös történelmi múlt hangsúlyozása nagyobb szerepet kapott, mint az angolellenesség. Auvray 1999, 41. o.; AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 9. o. Ehhez kapcsolódóan egyes visszaemlékezések szerint néhány egyenruhára a Sacré-Coeur stilizált képe, ill. egy kard és egy lilium képe volt felvarrva. Ha volt is ilyen, csak az állomány minimális részét érintette, mivel ezt a koncepciót elvetették. Bayle 2008, 169. o.; Séonnet 2007, 14. o. Már az elődalakulat 1943-as létrehozásakor komolyan felmerült a "Gobinau" elnevezés is Gobinau gróf után, aki „a fajelmélet alapítója és a német gondolkodás felébresztője volt Franciaországban”, de végül ezt a nevet is elvetették. BAMA N 756/201. Franz. SS-Standarte "Gobinau".

²⁹ BAMA N 756/201. Befehl, 1944. augusztus 26.

³⁰ Dupont 2002, 244-245. o.

ben, ezért legnagyobb részük a kiegészítő alakulatokban (tüzérségi zászlóalj, nehézfegyveres zászlóalj, hadtáposzlopok stb.) kapott helyet.³¹ Ennek ellenére a milicisták komoly befolyásra tettek szert, mivel az aktív vagy tartalékos tiszti rangokat az SS korábbi gyakorlatától eltérően ez esetben elfogadták, és a tiszteknek nem kellett rangjuk megtartásáért kijárni valamelyik tisztképző tanfolyamot. Mivel a Milícia tagjai között számos korábbi katonatiszt volt, így létszámukat felülmúlóan nagy befolyásra tettek szert az alakulaton belül.³² Ugyanakkor ez tovább fokozta a velük szembeni ellenérzéseket mind az SS, mind az *LVF* soraiból származó veteránok részéről, akik komoly kiképzés és harctéri érdemek után nyerték el rangjukat.³³

Mivel ez a légkör alkalmatlan volt arra, hogy komoly közös munkát lehessen végezni, Krukenberg tábornok úgy döntött, hogy depolitizálja az egységet. Azt ugyan nem engedhette meg magának, hogy megszabaduljon az összes politikailag aktív egyéntől, mivel akkor gyakorlatilag nem maradt volna hadrafogható egysége, de talált egy hatékony megoldást a gordiuszi csomóra. Tisztjeit és altisztjeit beiskolázta a Harmadik Birodalom különböző pontjain található specializált iskolákba,³⁴ miközben a legénységi állományt német kiképzőtisz-

³¹ Saint-Loup 1965, 154. o.

³² Ugyanakkor Joseph Darnand, aki már 1943-ban csatlakozott a Waffen-SS-hez és tiszti rangot viselt a szervezeten belül, semmilyen parancsnoki posztot nem kapott. Mikor ezt személyesen tette szóvá Krukenberg tábornoknak, gyakorlatilag kidobták a kiképzőtáborból, így téve világossá számára, hogy az egységben nem adnak helyet a politikai vezetőknek. Lefèvre 2007f, 50. o.

³³ Rostaing 2008, 148. o.

³⁴ Az iskolák és szakképesítések listája: Gustrow (zászlóaljparancsnoki tanfolyam), Lauenburg (századparancsnoki tf.), Posen-Treskau és Paderborn (altiszti tf.), Kienschlag (tiszti tf.), Neweklau (tiszti tf. frankofónoknak), Hradischko-Picowitz (utászf.), Sterzing-Vipiteno (híradós tf.), Berlin (műszakitf.), Stettin (szanitctf.), Orianenburg (tolmácstf.), Göttingen (lovassági tf.), Breslau (írnoktf.), Janowitz (rohamágyú- és harcokcsivadászf.), Lissa (gyalogsági ágyús tf.), Beneschau (páncélvadászf.), Josefstadt (tüzérségi tf.). BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 104. o.; Bayle 2008, 173.o.; Malardier 2007, 76. o.

tek felügyeletével trenírozta.³⁵ Így két legyet ütött egy csapással: hozzájárult a kiképzés színvonalának nagymértékű javításához, ugyanakkor elszigetelte egymástól az agitátorokat, akik teljesen német közegbe kerülve elvesztették befolyásukat a légénységi állomány felett.³⁶

Krukenberg tábornok ezzel párhuzamosan távol tartotta az állománytól azokat a politikai vezetőket, akiknek jelenléte a katonai hatékonyság szempontjából károsan befolyásolhatta volna a katonákat. *„Visszautasítottam, hogy Doriot és Darnand jelen legyenek a hadosztályban. Ugyan névleg mindketten megkapták a Sturmabführer-i rangot, nem tudtam elképzelni, hogy egy-egy zászlóaljra bízzak rájuk.”*³⁷

A kiképzés

A francia magasabb alakulat eredetileg a dantzig-i korridorban kezdte meg kiképzését. Az 57. ezred Schwarnegastban, az 58. pedig Saaleschben állomásozott. Mindkét ezred két-két, egyenként 4 századot magában foglaló zászlóaljból állt, melyek hagyományosnak tekinthető gyalogsági alakulatok voltak. Ugyanekkor állították fel a közeli Leistenben a dandár nehézfegyveres zászlóalját, mely elméletileg a páncéltörő, harcokcsivadász és léghárító alegységeket tömörítette. A valóságban azonban ezek minimális fegyverzettel rendelkeztek.³⁸ A hagyományos alegységeken kívül még egy egység volt a dandár kötelékében, melyről különlegessége és későbbi szerepe miatt említést kell tenni: a testőr- és kiképzőszázad (*Wach- und Ausbildungskompanie*). Ez az alegység a leendő al-

³⁵ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Française, 1. o.

³⁶ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 9. o.

³⁷ Krukenberg 1973, 133. o.

³⁸ Az alakulat, melynek részletes felépítése a mellékletben található, nem kapta meg sem a 14 db rohamágyút, sem a 10 db Tigris nehézharckocsit, melyet állománytáblája szerint birtokolnia kellett volna. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 106. o.

tisztek kiképzésére szolgált és ugyanakkor Krukenberg táborok testőrségeként is funkcionált. A későbbi altiszti előléptetésre kiszemelt legénységi állomány rendkívül motivált volt és a keleti fronton tapasztalatokat szerzett parancsnoka (Weber hadnagy) vezetése alatt fenti feladatai mellett mintaszázadként is szolgált, melynek példát kellett mutatnia többi katoná számára. Emiatt gyakran becsületszázadnak is nevezték. Minden bizonnyal ez magyarázza későbbi, létszámát meghaladó szerepét is.³⁹

A kiképzés során az alacsony létszám ellenére is nagyon szigorú volt a fegyelem, és ezzel párhuzamosan megkezdődött a Waffen-SS soraiban hagyományosnak tekinthető szelekció. Csak október folyamán 184 embertől szabadultak meg alkalmatlanság vagy nem megfelelő viselkedés miatt.⁴⁰ Ezeket az embereket azonban nem a civil élet, hanem a stutthof-i koncentrációs tábor várta.⁴¹

Az alakulat, mely ekkor körülbelül 5.000 főt számlált, 1944. október 26-án vonatra szállt, hogy áttelepüljön a Bajorországban található wildflecken-i kiképzőtáborba.⁴² Az új dandár tagjai (a november 5-én érkezett milicistákkal együtt ekkor már közel 7.000 fő) itt tették le a katonai esküt november 12-én.⁴³ A dandár itt kapott gyorsított kiképzést 1944-45 telén. Az

³⁹ Levast 2008, 37-38. o.

⁴⁰ A fizikai vagy erkölcsi alkalmatlanság mellett fegyelmezetlenség, részegeskedés, lopás, igazolatlan távollét, homoszexualitás, ill. dezertálás voltak az eltávolítás okai.

⁴¹ Forbes 2005, 252. o.

⁴² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 98. o.; Séonnet 2007, 16. o.

⁴³ Az eskütételen Léon Degrelle alezredes, a 28. „Vallónia” SS-hadosztály parancsnoka is jelen volt. A jelentős harctéri sikereket elért és a németek által is nagyra becsült tiszt jelenléte annak tulajdonítható, hogy a vallon származású politikus-katonának szándékában állt a két franciaajkú SS-hadosztály összevonása egy hadtestben, mely természetesen a saját parancsnoksága alatt állt volna. Az ún. „Nyugat-germán hadtest” ötlete azonban nem nyerte el a német vezetés tetszését, mivel túlságosan összehozta volna a két nemzetet a német érdekek rovására, így a terv nem kapott támogatást. Mabire 2005, 45-50. o.

egység kiképzéséért SS-Stubaf. Zimmermann felelt, akit Krukenberg tábornok személyesen bízott meg a feladattal, amire tapasztalatai és kitűnő francia nyelvtudása különösen alkalmassá tették őt.⁴⁴

Az alakulat teljes körű kiképzéséhez még a német tisztek szerint is legalább 8-9 hónapra lett volna szükség, tehát ideális körülmények között a francia egység hivatalosan 1945 késő tavaszán lett volna legkorábban hadra fogható. A körülmények azonban távról sem voltak ideálisak. A nehézfegyverzet teljesen, a gyalogsági fegyverzet és felszerelés részben hiányzott,⁴⁵ sokan még mindig francia egyenruhát hordtak. Az élelmezés rossz minőségű volt és nagyon kis mennyiségű.⁴⁶ A meglévő kisszámú gépjárműhöz nem állt rendelkezésre üzemanyag. A kiképzés felszerelés hiányában és a rendkívül nagy hó miatt alig haladt. Zászlóalj- vagy ezredszintű gyakorlatokat egyáltalán nem is tartottak. Krukenberg szavaival élve: „... nehéz körülmények között zajlott a kiképzés. Hiányoztak a kiképzett tisztek és a felszerelés. Ráadásul túl nagy volt a hó. És nagyon kevés idő állt rendelkezésre.”⁴⁷ Ezt a francia tisztek is hasonlóan látták, hiszen így fogalmaztak: „a hadosztály elégtelenül volt felszerelve, elsősorban a nehézfegyverek, a hírközlőeszközök és a járművek hiányoztak”.⁴⁸

Ezen felül a morál rendkívül rossz volt: a katonák egyik fele nem akart harcolni, a másik felének viszont a tétlenségből volt elege. Utóbbiak közül került ki az a számos dezertőr, aki inkább otthagyta egységét és más alakulathoz csatlakozott,

⁴⁴ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 103. o.

⁴⁵ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 5. o.

⁴⁶ Ebből kifolyólag általánossá vált, hogy a katonák – a német parancsnokság tiltása és a kilátásba helyezett szigorú büntetések ellenére – a környékbeli farmokról loptak élelmet. Forbes 2005, 328. o.

⁴⁷ Krukenberg 1973, 136. o.

⁴⁸ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 7. o.

csak hogy végre harcolhasson.⁴⁹ A tábornokot idézve: „Túlságosan sok volt a dezertőr egy normális alakulathoz képest. Az általuk mutatott példa pedig annál is inkább fertőző volt, mivel azért dezertáltak, hogy a frontra menjenek. Voltak olyan századaim, melyek több tucat embert veszítettek, akik azért hagyták el Wildflecken-t, hogy Skorzeny kommandóihoz csatlakozzanak. Ezek a fiúk azért dezertáltak, mert harcolni akartak. Ez dicséretes volt, de nagyon rossz hatást gyakorolt a többiek moráljára.”⁵⁰

A wildflecken-i kiképzőtábor⁵¹

Ráadásul számos tiszt – akinek lehetőségében állt lemondania a rangjáról – otthagya az egységet, melynek szellemisége nem felelt meg ízlésüknek. Közülük a két legismertebb Jean Bridoux, az LVF tapasztalt zászlóaljparancsnoka és Pierre Cance, az SS-rohambrigád galíciai harcainak veteránja volt.⁵² Bridoux azután hagyta el a hadosztályt, melyben már ezredparancsnoki rangot töltött be, miután apja meglátogatta és

⁴⁹ Ennek egyik extrém példáját mutatja az az eset, mikor egy teljes szakasz – felszerelésével és fegyverzetével együtt – otthagya a dandárt és csatlakozott Degrelle hadosztályához. Levast 2008, 37. o.

⁵⁰ Krukenberg 1973, 136. o.

⁵¹ Lefèvre 2007f, 49. o.

⁵² Brissaud 1966, 346. o.

meggyőzte róla, hogy a harcokban való további részvétel értelmét veszítette.⁵³

A fentiekből egy dolog egyértelműen megállapítható: az alakulat minden kétséget kizáróan nem állt bevetésre készen 1945 elején, amikor végül is a német vezetés szükségesnek látta harcba vetését.⁵⁴

A hadosztály születése

A rohamdandár 1945. február 10-én kapta meg a hadosztály elnevezést és a 33-as számot (*33. Waffen-Granadier-Division der SS "Charlemagne" (franz. Nr. 1.)*).⁵⁵ A problémát az jelentette, hogy ezzel párhuzamosan nem történt semmilyen minőségi vagy mennyiségi változás az alakulatban, így tehát a hadosztály cím elnyerése csupán egy üres gesztus volt a tartalékokból egyre inkább kifogyó német hadvezetés részéről.⁵⁶

Január végén visszahívták az alakulat minden beiskolázott tagját, aki még nem fejezte be a számára kijelölt tanfolyamot, hogy az egység teljes létszámmal indulhasson a frontra. Február 1-jén pedig kinevezéseket jelentettek be az egész alakulatban, már előre készülve a várható veszteségek miatti üresekre a parancsnoki láncolatban.⁵⁷

Felmerül a kérdés, hogy a fentiek ismeretében miért vetettek be egy olyan egységet, amely nyilvánvalóan sem morálisan, sem fizikailag nem volt alkalmas arra, hogy szembeszálljon az ellenséggel. A magyarázatot nem csupán a német katonai parancsnokság kétségbeesett helyzetében kell keresni, amely minden létező alakulatot felhasznált, hogy betömje a

⁵³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 104. o.

⁵⁴ Bayle 2008, 174. o.

⁵⁵ A 33-as hadrendi számot eredetileg egy név nélküli magyar SS-hadosztály (*Waffen Kavaleriedivision der SS Ungar Num. 3*) kapta, azonban miután ez teljesen megsemmisült Budapest ostroma során, a szám átszállt a francia alakulatra. Bail 2000, 204. o.

⁵⁶ Az alakulat létszáma 1944. december 16-án 7 340 fő volt, és ez a létszám a későbbiekben már minden bizonnyal csak csökkent. Forbes 2005, 312. o.

⁵⁷ Mabire 2005, 68-69. o.

frontvonalban támadt lyukakat. A válasz sokkal közelebb keresendő, Krukenberg tábornok személyében. Az (ekkor már) hadosztályt vezénylő tábornok ugyanis úgy vélte, hogy a nyilvánvaló hiányosságok ellenére minél előbb harcba kell vetni az alakulatot, hogy a közeli Sigmaringenben található francia kollaboráns kormány ne használhassa fel politikai céljaira. Ezért éppen ő maga a sürgette a hadosztály bevetését feletteseinél, akik az adott katonai helyzetben természetesen nem utasították vissza ezt a kérést.⁵⁸

A tábornok erre így emlékezik: *„Mindenféléképpen a keleti fronton akartam bevetni a franciákat még azelőtt, hogy másoknak eszükbe jutna a nyugati frontra küldeni őket. Ezeknek a fiúknak semmi keresnivalójuk nem volt más ellenséggel szemben, mint a szovjetek. Nagyon féltem attól, hogy Laval, Doriot vagy Darnand intrikáinak eredményeképpen Franciaország visszahódítására⁵⁹ vetik be az embereket.”*⁶⁰ Mindemellett már csak azon kell elgondolkodnunk, hogy vajon ezen túl milyen szerepet játszott ebben a kérdésben az ambiciózus és tehetséges katonatiszt becsvágya, aki életében először vezethetett önállóan egy hadosztályt...

Bevetés Pomerániában

Az újdonsült hadosztályt szállító 15 vasúti konvoj közül az első 1944. február 17-én kelt útra kelet felé a fuldai vasútállomásról,⁶¹ mivel a hadvezetés döntése értelmében az alakulatot a keleti front egyik meggyengült szakaszán, Pomerániában vetették be.⁶² Nem az egész alakulatot vetették be, a konvojok

⁵⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 113. o.

⁵⁹ Kiemelés az eredetiben.

⁶⁰ Krukenberg 1973, 136. o.

⁶¹ Deloncle 2004, 118. o.

⁶² A döntés legalább annyira politikai volt, mint katonai. Felmerült ugyan az egység nyugati fronton való bevetésének ötlete is, de a német vezetés politikailag túlságosan kockázatosnak tartotta ezt, hiszen akár a szövetségesek oldalán harcoló franciákkal is szembekerülhetett volna a hadosztály, ezért döntött a keleti front mellett. Ez egyébként Krukenberg

a hadosztály vezérkarát, a két gyalogezredet, a nehézfegyveres zászlóaljat, némi tüzérséget és néhány kiegészítő alakulatot szállítottak keletre, összességében hozzávetőlegesen 4 500 embert.⁶³ A legnagyobb problémát sok egyéb mellett a nehézfegyverek hiánya jelentette a franciák számára: sem a páncéltörő lövegek, sem a rohamágyúk nem érkeztek meg az alakulathoz. Ezek nélkül pedig a hadosztálynak esélye sem volt arra, hogy sikerrel szálljon szembe a szovjet páncélosokkal, melyek nagyon nagy számban voltak jelen a keleti front minden szakaszán. A német parancsnokság ígéretet tett, hogy a fegyvereket a frontra érkezés után a leváltott német egységek felszereléséből fogják megkapni. Ez azonban soha nem következett be.⁶⁴

Az alakulat első alegységei február 22-én érkeztek meg a kelet-pomerániai Hammerstein városába.⁶⁵ A francia egység már az út során is veszteségeket szenvedett el a szovjet légierő intenzív bombázótevékenysége következtében.⁶⁶

A harci helyzet a pomerániai frontszakaszon német szemmel nézve meglehetősen rossz volt. Zsukov marsall 1. és Rokosszovszkij marsall 2. belorusz frontjai a téli időjárás ellenére január 15-én általános offenzívát indítottak a teljes frontszakaszon a Balti-tenger és a Kárpátok között. A támadás – a helyi ellenállási góccok felszámolás után – jól haladt, a szovjet csapatok folyamatosan nyomultak előre és február elején már elérték az Oderát. Velük szemben a Himmler parancsnoksága alatt álló – január 23-án létrehozott – Visztula-hadseregcsoport leharcolt egységei (a 2., a 9. és a 11. német hadseregek) próbálták ellenállást kifejtetni, de sokszor már arra sem futotta ere-

szándékaival is egybeesett, aki már 1944. szeptemberi érkezésekor kijelentette, hogy az alakulatot csak és kizárólag keleten fogják bevetni. AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 9.

⁶³ Deloncle 2004, 120. o.

⁶⁴ Rostaing 2008, 156. o.

⁶⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 115. o.

⁶⁶ Levast 2008, 76. o.

jükből, hogy összefüggő védelmi vonalakat alakítsanak ki.⁶⁷ Mivel a hirtelen olvadás megtorpanásra készítette a Vörös Hadsereget, a német hadvezetés a rendelkezésére álló erőkkel (a szintén frissen felállított 11. SS páncélos hadsereggel) ellentámadást indított Zsukov balszárnya ellen. A február 16-án megindított és 21-én befejeződött ellentámadás nem ért el különösebb eredményeket, de arra elegendő volt, hogy a szovjet katonai vezetés a Berlin felé való előretörés helyett a Pomerániában található német csapatok felszámolását tekintse elsődlegesnek.⁶⁸ A szovjet támadás időpontját február 24-re tűzték ki. Az erősítésként érkezett francia hadosztályt a német parancsnokság Weiss tábornok 2. hadseregéhez csatolta, mely a német hadseregcsoport keleti szárnyát védte és a szovjet támadás főirányában helyezkedett el.⁶⁹

A francia alakulat első elemeit a német parancsnokság hadseregtartalékba helyezte február 22-én. A hadosztálynak be kellett várnia még úton lévő elemeit és mielőbb készen kellett állnia a bevetésre. Az alakulatnak emellett fel kellett szerelkeznie, hogy bepótolja súlyos felszerelés- és fegyverzetbeli hiányosságait.⁷⁰ Az 57. ezred I. és II. zászlóaljai, melyek elsősorban a galíciai hadjáratot megjárt veteránokból álltak, a várostól délkeletre vettek fel védőállásokat, hogy fedezzék a hadosztály többi alegységének kirakodását.⁷¹

⁶⁷ Mounine 2009, 13. o.

⁶⁸ A szovjeteknek ehhez rendelkezésükre állt az 1. és 2. belorusz front (hadseregcsoport), valamint az 1. lengyel hadsereg.

⁶⁹ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 5. o.

⁷⁰ Ez azonban kivitelezhetetlen volt, mivel egyrészt a hammersteini tábor raktárai üresek voltak, másrészt a hadosztályt erősítésként vetették be, tehát nem volt olyan felváltott egység, melynek fegyvereit átvehette volna. Ráadásul a szovjet támadás olyan gyorsan indult meg, hogy mindenféle fegyverzetátadási eljárást lehetlenné tett. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 116. o.

⁷¹ Delatour 1975, 152. o.

A szovjet támadás

A helyzet azonban gyorsan megváltozott, amikor február 24-én hajnalban Rokosszovszkij marsall 2. belorusz frontjának 19. hadserege⁷² támadásba lendült. A szovjet támadóerő célja a német vonalak áttörése, a Balti-tenger elérése, majd a 2. német hadsereg hátbatámadása volt. Az első hullámban 5 gyalogoshadosztállyal és számos harcokocsikötéllel (melyek több mint 200 páncélossal rendelkeztek)⁷³ megindított támadás súlypontja Hammersteintől nyugatra volt. A támadással szemben a Friedrich Hochbaum vezetése alatt álló, Lappföldről áthelyezett XVIII. hegyi hadtest két hadosztálya, a 32. pomerániai gyalogoshadosztály (a 4., 94. és 96. gyalogezredekkel) és a 15. lett SS-páncélgránátos hadosztály (a 33. és 34. gránátosezredekkel) állt.⁷⁴ Ennek a két, a korábbi harcokban már meggyengült egységnek 45 kilométeres(!) frontszakaszt kellett védenie, ezért erősítésképpen még ezen a napon hozzájuk csatolták a francia hadosztályt, ill. annak a térségben lévő elemeit. Az 57. ezredet a 32. hadosztály alárendeltségébe helyezték, amelynek kötelékében meg kellett állítania a szovjet támadást.⁷⁵

A 32. hadosztály frontszakaszán megindított nagyerejű támadással szemben a védők tehetetlenek voltak: a szovjet 19. hadsereg egységei rést ütöttek a frontvonalban és gyorsan törtek előre észak felé.⁷⁶

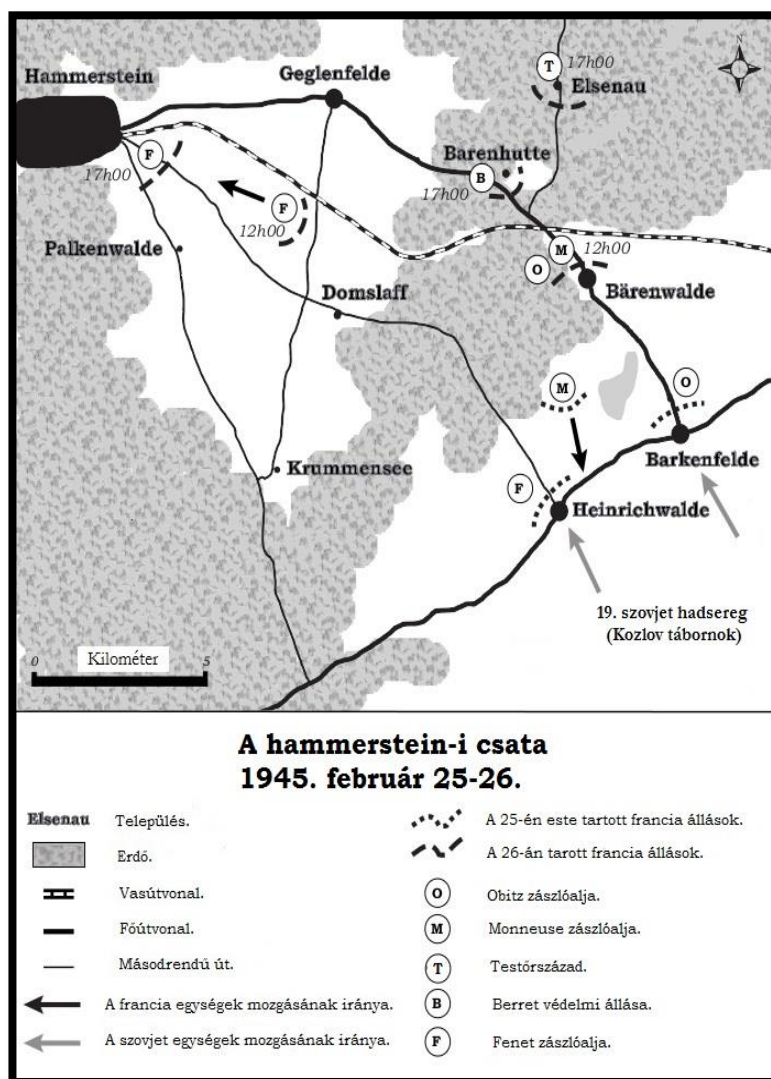
⁷² A 19. hadsereg kötelékébe tartozott a 40. és 134. gyalogos gárdahadtest, a 8. gépesített gárdahadtest, valamint a támadás sikere érdekében hozzácsatolták a 3. lovas gárdahadtestet és a 3. páncélos gárdahadtestet. Forbes 2005, 374. o.

⁷³ Mounine 2009, 38. o.

⁷⁴ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 1. o.

⁷⁵ Mabire 2005, 81-85. o.

⁷⁶ Forbes 2005, 374. o.

Az 57. ezred parancsnoksága Bärenwaldeben rendezkedett be, miközben zászlóaljait előretolt állások elfoglalására utasította. Az I. zászlóalj Heinrichwalde, a II. pedig Barkenfelde faluk elfoglalására indult. A II. zászlóalj el is foglalta a számára kijelölt falut, azonban a hamarosan kibontakozó túlerejű szovjet

támadás kivetette állásaiból, ezért vissza kellett vonulnia és a falutól északkeletre vett fel új védelmi állásokat, ahol már az időközben megérkezett harckocsielhárító-zászlóalj páncéltörő ágyúinak támogatására is számíthatott. Az I. zászlóalj számára kijelölt falut a franciák már a szovjetek kezén találták. A zászlóaljparancsnok, Fenet hadnagy a visszavonulás helyett azonban a támadást választotta, bízva abban, hogy emberei vissza tudják szorítani a Vörös Hadsereg előőrseit. A faluban azonban nagylétszámú egység állomásozott, amely könnyedén visszaverte a támadásokat, miközben súlyos veszteségeket okozott a franciáknak. Ráadásul a szovjetek előrenyomulása a szárnyakon, ahol nem sikerül felvenni a kapcsolatot sem a másik francia zászlóaljjal, sem a lettekkel, bekerítéssel fenyegetett. Ebből kifolyólag az I. zászlóalj is kénytelen volt visszavonulni és védelmi állásokat felvenni a nyílt terepen.⁷⁷

Eközben megérkezett Hammerstein-be az 58/I. zászlóalj is, melyet a parancsnokság azonnal bevetett az 57. ezred két zászlóalja között az azok visszavonulása miatt támadt rés betömésére. A nehézfegyverekkel nem rendelkező zászlóalj azonban a térképek és híradós eszközök hiánya miatt századokra szakadt, ebből kifolyólag meglehetősen alacsony harcértéket képviselt. Mielőtt a zászlóalj rendezni tudta volna egységeit, hogy szilárd védelmi vonalat alakítson ki, rájuk zúdult az 57. ezred zászlóaljait megkerülő szovjet csapatok támadása. A zászlóalj rendezetlenül, századonként vonult vissza, miközben a szovjet páncélosok nagy veszteségeket okoztak neki.⁷⁸

A szovjetek megújuló támadásai miatt 24-én éjjel az egész 57. ezred visszavonulásra kényszerült. Ez a I. zászlóaljnak rendben sikerült, a II. zászlóalj azonban összeroppant az ellenséges nyomás alatt (tüzérség, harckocsik), és hirtelen visszavonulása miatt az ezredparancsnokságnak még Bärenwaldet is ki kellett ürítenie. Ez a gyengeség a zászlóalj parancsnokának,

⁷⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 117-118. o.

⁷⁸ Mabire 2005, 103-108. o.

Obitz századosnak a leváltását eredményezte az egység éléről.⁷⁹

Az 57/I. a Galíciában már bizonyított Fenet hadnagy vezetése alatt rendezetten vonult vissza Hammerstein felé, ahol csatlakozott a hadosztály időközben megérkezett más alakulataihoz és maga köré gyűjtött számos, a visszavonulás alatt egységétől elszakadt francia katonát is. Azonban a folyamatos harcokért komoly árat kellett fizetnie az alakulatnak. Magasak voltak a veszteségek mind emberéletben, mind felszerelésben.⁸⁰

Az 57/II. és az 58/I. egyes elemei a bärenwalde-i vasútállomás környékén hoztak létre hevenyészett védőállásokat, ahol a folyamatos, páncélosokkal és repülőgépekkel támogatott támadásokat 25-én délig sikerült feltartóztatni. Ekkor azonban a szovjet páncélosok áttörték az 57/II. vonalait, és a nehézfegyvereiket nélkülöző francia egységeknek ezt követően vissza kellett vonulniuk.⁸¹ Ennek következményeképpen a bevetett alakulatok több részre szakadtak. Az 58/I. néhány százada a – csupán könnyű tüzérségi lövegekkel rendelkező – tüzérségi századokkal, valamint az 58/II-vel együtt az ezredparancsnok, Raybaud őrnagy vezetésével Bärenhütte-ben ásta be magát. Ezalatt pedig az 57/II. menekülő katonái az 58/I. egyes elemeivel együtt Elsenau felé húzódtak vissza, ahol a hadosztályparancsnokság helyezkedett el.⁸²

Itt megpróbálták rendezni az alakulatokat, azonban erre nem nyílt lehetőség, mivel a szovjet támadás súlypontja pontosan a település irányába mutatott. Ebből kifolyólag már 14 órakor komoly páncéloskötelékek közeledtek Elsenauhoz. A támadás visszaveréséhez a különböző egységek túlélői (4-500 fő) és a testőrszázad áll rendelkezésre, mely utóbbi főszerepet

⁷⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 119. o.

⁸⁰ Volt olyan század, mely alig 30 embert számlált, a nehézfegyveres század pedig teljes felszerelését elvesztette. Saint-Loup 1965, 199. o.

⁸¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 120. o.

⁸² Mabire 2005, 116-124. o.

kapott az eseményekben. A Weber hadnagy parancsnoksága alatt lévő altisztjelöltekből álló század kézi páncéltörő fegyverekkel és egy páncéltörő löveggel a településen kívül rajtaütött a páncélosokon és 17-et megsemmisített közülük, majd visszahúzódott a faluba. A páncélosok ezt követően átkarolással próbálkoztak, miközben a gyalogság közvetlen támadásokat indított a település ellen. A legelkeseredettebb harcok az elsenai temetőben alakultak ki, amelyet az oroszok csak az ötödik támadással tudtak elfoglalni. A temető elvesztése után a település tarthatatlanná vált, ezért a franciák – akik maguk is 50 százalékos veszteséget szenvedtek – visszavonultak északra kelet felé.⁸³ Kitartásuk azonban nem volt hiábavaló, mivel védekezésükkel hozzájárultak bajtársaik és a hadosztályparancsnokság biztonságos visszavonulásához.⁸⁴

Raybaud őrnagy négy harccsoportot hozott létre a rendelkezésre álló erők közül a bekerített Bärenhütte védelmére: kettőt az 58./II. századaiból, egyet az 57./I. bizonyos századaiból és egyet az 57. ezred túlélőinek egy részéből. 25-én éjjelkor a lőszerből kifogyott tüzérségi eszközök megsemmisítése után az alakulat Geglenfelde falun keresztül kitört a település köré vont szovjet gyűrűből nyugat felé és 26-án hajnalban megérkezett Hammersteinbe.⁸⁵

Február 25-én este az általános hadihelyzet sem volt szívdertítő a frontszakaszon. A 19. szovjet hadsereg áttörte a német frontvonalat és egyes egységei már 30 kilométeres mélységben jártak. A XVIII. hegyi hadtest egységeit elsöpörték, ezért sürgős átszervezésükre volt szükség. A francia alakulatot a 11. hadseregből létrehozott 3. páncélos hadsereg kötelékében felállított, Tettau tábornok vezetése alatt álló hadtesthez csatolták, mely a francia egység mellett a 15. lett SS-páncélgránátos had-

⁸³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 127-128. o.

⁸⁴ A testőrszázad összecsapást túlélő katonái ezt követően – az elszenvedett magas veszteségek miatt – Greifenbergen keresztül Wildfleckenbe vonultak vissza. Levast 2008, 86-91. o.

⁸⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 128-129. o.

osztályt, valamint a Bärwalde és Pommern póthadosztályokat foglalta magában.⁸⁶

A hadosztály nagyobbik fele 26-án reggel Hammersteinben gyülekezett, itt azonban a bevetett 4.500 emberből csak 3.000 volt jelen. A halottak és sebesültek száma körülbelül 500 fő (köztük 8 tiszt) volt, a veszteség nagyobbik felét (1.000 fő, köztük 15 tiszt) az eltűntek tették ki.⁸⁷ Ez utóbbiak kisebb részben fogságba estek, nagyon részben azonban egységüktől elszakadva kisebb csoportokban kóboroltak a vidéken és próbáltak csatlakozni valamilyen baráti egységhez. A 30 százalékos veszteség azonban azt jelentette, hogy a hadseregcsoport parancsnoksága harcra alkalmatlannak nyilvánította a hadosztályt és elrendelte visszavonulását Neustettinbe, majd Köslinbe, mely 70 kilométerre található északnyugati irányban.⁸⁸

Ennek ellenére megállapítható, hogy a hadosztály minden körülmény ellenére (hiányos felszerelés, fegyverzet, összekötetés; a kiépített állások hiánya és a csapatok részleges jelenléte) helytállt, mivel felvette a harcot és nem hullott szét a sokszoros túlerőben és hatalmas anyagi fölényben lévő ellenfél támadása alatt. A francia alakulat legalább akkora veszteségeket okozott a szovjeteknek, mint amekkorát saját maga elszenvedett⁸⁹ – más kérdés, hogy ezt a Vörös Hadsereg megengedhette magának, a német hadsereg pedig nem –, ezen felül pedig megsemmisített 17 harckocsit és jelentős számú gépjárművet.⁹⁰ A Hammerstein térségében zajló harcok mérlege így számszerűleg kiegyenlítettnek tekinthető, a francia alakulatra gyakorolt hatása azonban megsemmisítő volt, elsősorban

⁸⁶ Lefèvre 2007a, 60. o.

⁸⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 130. o.

⁸⁸ Delatour 1975, 153. o.

⁸⁹ Az alakulat helytállását a német összekötőtörzs által benyújtott 30 kittüntetési kérelem is bizonyítja. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 130. o.

⁹⁰ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 5. o.

azért, mert lehetetlenné tette a hadosztály felfejlődését, amely az első bevetést követően több csoportra szakadva különböző irányokba vonult vissza.

A visszavonulás

A Hammersteinben gyülekező egységek 26-án reggel erőltetett menetben indultak a 20 kilométerre nyugatra található Neustettinbe, ahová az alakulat nagyobb része dél körül meg is érkezett. A helyzetet jól jellemzi, hogy a hadosztály légvédelmi és egyes tüzérségi egységeit⁹¹ szállító utolsó, tizenötödik konvoj még csak ekkor érkezett meg a városba.⁹²

Mivel a szovjetek lendülete egyáltalán nem csökkent, és a 3. gárda lovassági hadtest páncélosai már a város kapujában álltak, a francia alakulat 27-én reggel folytatta a visszavonulást. Az előretörő szovjet páncélosok miatt az útirány változott, és az ekkor már északkeleti irányban lévő Köslin helyett az északnyugatra eső Belgard felé indultak. A visszavonulás fedezésére a Kopp ezredes, mint erődparancsnok vezetése alatt álló német egységek mellett hátrahagytak egy franciákból álló menetzászlóaljat is Auphan alhadnagy parancsnoksága alatt. Ezt az egységet az 58/4. nehézfegyveres századból, az 58/10. harckocsi-elhárító századának maradványaiból, valamint a hadosztály frissen érkezett légelhárító századából hozták létre.⁹³ A 250 főből álló menetzászlóaljat, mely kivételesen nem szűkölködött nehézfegyverekben, egy 1.200 méter hosszú védelmi állást védelmével bízták meg. Az alakulat kivette részét a kemény harcokból a város védelme során és csupán 27-én este vonult vissza a német egységekkel együtt, hogy néhány nap múlva Körlinben csatlakozzon a hadosztályhoz. A veszteségek jelentősek voltak (30-40 százalék), de a város 12

⁹¹ Mivel a tüzérségi lövegek kezelésére kiképzett francia személyzet még nem érkezett meg, ezért a fegyvereket vasúti úton továbbküldték Kolbergbe, ahol ezeket később a város védelme során használták fel.

⁹² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 132. o.

⁹³ Uo. 133. o.

órák védelme nagymértékben hozzájárult a francia hadosztály és több német egység biztonságos visszavonulásához.⁹⁴

Az alakulat 28-án délelőtt érkezett meg Belgardba egy 80 kilométeres menetelés után rendkívül zord időjárási körülmények közepette, amelyet még a szovjet légi erők támadásai is nehezítettek. Az elsenai harcokban az egységtől elszakadt Krukenberg tábornok itt csatlakozott újból a hadosztályhoz, mely a hatalmas túlerővel szemben esélytelenül vívott harcok és a fárasztó visszavonulás után mind fizikailag, mint morálisan nagyon rossz állapotban volt. Ezen kívül a felszerelésnek is igencsak híján voltak, mivel a még meglévő szegényes készletek egy jelentős részét is elhagyták a hosszú menetelés alatt.⁹⁵ A parancsnok úgy vélte, hogy ebben a formában a hadosztály semmilyen bevetésre nem alkalmas, ezért teljesen átszervezte az alakulatot. A parancsnokkal érkezőkkel együtt körülbelül 3.500 fős egységet két ezredbe vonták össze: egy harc- és egy tartalékezredben. Az előbbiben kaptak helyet a legnagyobb tapasztalattal bíró és legjobb állapotban lévő katonák (elsősorban a veterán SS-katonák) Raybaud őrnagy vezetése alatt, akik ezen felül megkapták az összes megmaradt nehézfegyvert. Az utóbbiban a könnyebb sérülteket, tapasztalatlanokat és kevésbé megbízhatóakat vonták össze De Bourmont százados parancsnoksága alatt. Az ő fegyverzetük csupán néhány géppuskából és kézfegyverekből állt. Mindkét ezrednek két-két zászlóalja volt (egyenként körülbelül 600 fővel), annyi különbséggel, hogy a harcezred zászlóaljai 2 lövész- és 1 nehézfegyveres századból álltak, míg a tartalékezred zászlóaljaiban 4-4 lövészszázad kapott helyet.⁹⁶ A súlyosabb sérülteket, ill. a harcra alkalmatlanokat ezalatt Kolbergbe evakuálták.⁹⁷

Március 1-én érkezett a parancs, hogy a jól-rosszul újjászervezett hadosztálynak a Belgardtól 10 kilométerre észak-

⁹⁴ Mabire 2005, 181-190. o.

⁹⁵ Silgailis 1986, 176. o.

⁹⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 137. o.

⁹⁷ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 6. o.

nyugatra található Körlin városába kell vonulnia, ahol beásva magát a lehető legtovább kell feltartania a szovjeteket, hogy ezzel fedezze a német csapatok visszavonulását Kolberg kikötőjébe.⁹⁸ Az alakulat március 2-án érkezett meg a városba, ahol azonnal nekilátott a védelem kiépítésének. 3-án erősítés érkezett: a hadosztály greifenbergi kiképzőzászlóalja, melyért Krukenberg tábornok egyik legmegbízhatóbb német tisztjét (Zimmermann ezredest) küldte el az Elsenauból való visszavonulás alatt. Az 550 fős zászlóalj 3 gránátoszázadból és egy utászszakaszból állt. A zászlóalj századai közül kettőt, valamint az utászszakaszt a harcezred két zászlóalja között osztottak szét, a harmadikat pedig a tábornok testőrszázadként tartotta meg közvetlen alárendeltségében Weber nagy veszteségeket szenvedett és kivont alakulata helyett.⁹⁹

Körlin védelme

Körlin városa fontos közlekedési csomópont volt, mivel ezen keresztül vezetett a Kolbergbe, ill. a Köslinből Stettinbe tartó út is. Ebből kifolyólag minél további védelme stratégiai jelentőségű volt a német seregek visszavonulása szempontjából. A hadosztályt Munzel tábornok hadtestének alárendeltségébe helyezték, amely a 3. páncélos hadsereghez tartozó X. SS-hadtest kötelékébe tartozott.¹⁰⁰ Puaud így jelentette be a parancsot embereinek: *„A Führer megkérdezte tőlem, hogy a hadosztály tudja-e annyi ideig tartani Körlint, hogy a német egységek visszavonulhassanak. Az Önök nevében megfogadtam, hogy Körlint tartani fogjuk. Tudom, hogy fáradtak. De arra kérem Önöket, hogy még ezt az erőfeszítést tegyék meg.”*¹⁰¹

Mivel a szovjetek támadására kelet felől számítottak, ezért a legnagyobb harcértékkel bíró harcezred I. zászlóalját a város délkeleti részén kialakított védőállásokban helyezték el, a

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 140. o.

¹⁰⁰ Uo. 140-141. o.

¹⁰¹ Brissaud 1966, 439. o.

Belgardba vezető főútvonal mentén. A II. zászlóalj ezalatt a város északkeleti részén foglalt el állásokat, hogy megállítsa a köslingi út irányából érkező rohamokat. A tartalékezredet a várostól északra, a Persante folyó bal partján helyezték el, hogy egymástól elszigetelt védelmi állásokban (összesen 22 km hosszúságban) állítsák meg a keletről jövő támadásokat. A védelmi vonalnak két gyenge pontja is volt: csak kelet felől érkező támadás esetén voltak hatásosak és az alakulat gyenge páncélelhárító-képessége miatt komolyabb páncélostámadást ez esetben sem tudtak megállítani. A szovjet 19. hadsereg azonban eközben már elérte a Balti-tengert, ezzel elvágta a 2. német hadsereget a Visztula-hadseregcsoporthoz többi egységtől, március 3-án pedig már az 1. belorusz front kötelékében 5 másik hadsereggel¹⁰² együtt indult támadásra a Belgard-Körlin-Kolberg térségben megmaradt német egységek, vagyis a 3. páncélos hadsereg ellen. Ez azt jelentette, hogy a várost bármelyik irányból érthette támadás, vagyis a franciák védelmi előkészületei elégtelenek voltak a település megvédelmezéséhez.¹⁰³

A meginduló szovjet támadás majdnem foglyul ejtette a francia hadosztály vezérkarát is, mely a várostól nyugatra található Gross Jensen faluban állomásozott, ahol az 1. páncélos gárdahadsereg kötelékébe tartozó 11. páncélos gárdahadtest 45. brigádjának páncélosékei március 4-én hajnalban áthaladtak észak felé. Krukenberg tábornok tisztjeivel azonban néhány órával korábban áttelepült a városba, így a faluban csak néhány gépesített ellátó egység állomásozott, melyeknek sikerült nyugat felé elmenekülniük.¹⁰⁴ Mivel ugyanezek a szovjet erők a várostól északra találkoztak a 19. hadsereg ke-

¹⁰² A 19. hadsereg mellett ezek az 1. lengyel, az 1. páncélos gárda-, a 3. támadó-, a 2. páncélos gárda- és a 61. hadsereg voltak.

¹⁰³ Lefèvre 2007a, 62. o.

¹⁰⁴ Ez azért is említésre méltó, mivel ezek a katonák (hozzávetőlegesen 200 fő) azon kevesek közé tartoztak, akik elérték az Oderát és túléltek a hadosztály pomerániai bevetését. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 143. o.

letről támadó egységeivel, a város – és annak francia védőse-
rege – gyűrűbe került. Ennek megfelelően át kellett szervezni a
védelmet is: a harcezred II. zászlóalját a város délnyugati ré-
szén összpontosították, a tartalékezred katonáit pedig vissza-
vonták a város nyugati részére, a Persante folyó jobb partjá-
ra.¹⁰⁵ A hadosztályparancsnokság pedig a várostól északnyu-
gatra található fritzowi kastélyba költözött.¹⁰⁶

Az első szovjet támadás a város ellen csupán március 4-én
délben indult meg délnyugati irányból, mivel a szovjet páncé-
losoknak meg kellett várniuk a kísérő gyalogság felzárkózását.
A támadásban, melyet repülőgépek is támogattak, 25 páncélos
és kétszázadnyi gyalogság vett részt. Az egyik szovjet tank
lövése már a támadás elején harcképtelenné tette a harcezred
vezetőjét, Raybaud őrangyot, akinek helyét De Perricot száza-
dos, majd a II. zászlóalj parancsnoka, Bassompierre százados
vette át. A parancsnok elvesztése, ill. az a tény, hogy ebben a
védelmi szektorban még álltak a hidak – melyeket a bekerítés
előtt még a hadosztály visszavonulásakor kívántak használni
–, megzavarta a védelmet. A támadást végül egy beásott né-
met Tigris tank támogató tüze állította meg, mely számos
orosz tankot megsemmisített.¹⁰⁷

14 óra 30-kor egy másik támadás is indult a város ellen, ez
alkalommal nyugati irányból. A tartalékezred állásai ellen
induló szovjet gyalogságnak sikerült átkelnie a folyón, ahol
állásokat foglalt el, és előretörése az egész védelmi rendszer
összeomlásával fenyegetett. A helyzetet a harcezred I. zászló-
aljának ellentámadása mentette meg Fenet hadnagy vezetésé-
vel, mely visszavetette a szovjeteket a folyó túlsó partjára és sta-
bilizálta a helyzetet.¹⁰⁸

¹⁰⁵ A tartalékezred állományának egy része ekkor már Kolberg felé tartott,
mivel a bekerítésről értesülve úgy vélték, hogy több esélyük van a
kikötővárosban, mint Körlinben. Lásd a *Kolberg védelme* című alfejezetet
lejjebb.

¹⁰⁶ Mabire 2005, 220-224. o.

¹⁰⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer
Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 144. o.

¹⁰⁸ Uo. 145. o.

A szovjetek aznap már nem próbálkoztak újabb támadással, a német csapatok pedig a várostól északra tovább folytathatták visszavonulásukat. Ennek eredményeképpen este 18 órakor a német 3. páncéloshadosztály engedélyt kapott, hogy visszavonuljon nyugat felé.¹⁰⁹ Ezt azt jelentette, hogy a francia hadosztály is kitörhet a bekerítésből. A kérdés csak az volt, hogy melyik irányba hajtsa végre az akciót, mivel a várostól nyugatra erős szovjet páncéloskötelékek álltak. Krukenberg haditanácsot hívott össze a kérdés eldöntésére. Az a döntés született, hogy délkelet felé, Belgard irányában kell kitörni, mivel ez volt az egyetlen német kézen lévő város a közelben, majd a város elérése után nyugat felé fordulva kell elérni a német vonalakat.¹¹⁰ A kitörést Krukenberg személyesen vezette a hadosztály vezérkarával és a legmegbízhatóbb alakulattal, a harcezred I. zászlóaljával. Utánuk következett a tartalékezred, majd a harcezred II. zászlóalja, melynek fedeznie kellett a kitörést. Az alakulatnak minden felszerelését és nehézfegyverzetét hátra kellett hagynia, ill. meg kellett semmisítenie, hogy ne hátráltassa a gyors és csendes menetelést az ellenséges vonalakon keresztül. A katonák csak a kézfegyvereket, lőszert és némi élelmet vihettek magukkal. A parancs értelmében az éjszaka folyamán a lehető legnagyobb sebességgel kellett haladni, majd nappal az erdő fedezékében kellett folytatni az utat.¹¹¹

A belgardi katasztrófa

A március 4-én 23 órakor kezdődő kitörés első szakasza jól indult. A Krukenberg vezette élcsapatok nem ütköztek ellenállásba és néhány óra múlva megérkeztek az ekkor már ostrom

¹⁰⁹ Beevor 2002, 140. o.

¹¹⁰ Egyes tisztek ugyan az északi irány mellett érveltek, mivel Kolberg sokkal közelebb volt észak felé, mint a hátrébb vont német vonalak nyugati irányban, azonban Krukenberg kitartott eredeti terve - és a német parancsnokság számára kiadott parancsa - mellett.

¹¹¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 146. o.

alatt álló Belgard városához, amelyet nyugat felől megkerültek, majd a településtől délre nyugati irányba folytatták útjukat.¹¹²

A hadosztály többi része azonban nem haladt ilyen jól. Az LVF korábbi tagjai, akik az oroszországi hadjárat alatt megszokták, hogy minden személyes tárgyukat magukkal viszik minden körülmények között, nem akartak megválni a felszerelésüktől. A menet megszervezése is sokkal több időt vett igénybe, mivel a Milíciából érkező tisztek nem rendelkeztek sem kellő tapasztalattal, sem kellő eréllyel ahhoz, hogy hatékonyan és gyorsan megszervezzék csapataik indulását. Ebből kifolyólag a tartalékezred – mely Puaud tábornok, az egész alakulat névleges vezetőjének irányítása alatt állt – csak jelentős késéssel indult útnak, 5-én hajnali 2 óra felé. A menetoszlop, mely körülbelül 2.000 főből állt, mérete miatt is nagyon lassan haladt, de elsősorban a parancs ellenére cipelt, ill. kézi taligákon húzott felszerelési tárgyak lassították le. A tartalékezred sorsát azonban nem ez pecsételte meg, hanem a tisztek döntése, melynek értelmében a menetoszlop napkelte után sem húzódott az erdő takarásába, hanem Belgard megkerülése után is nyílt terepen folytatta a menetelést dél felé.¹¹³ Krukenberg legalábbis a teljes felelősséget a tisztekre hárítja: *„Megmondtam azoknak, akik Puaud parancsnoksága alatt maradtak, hogy éjszaka meneteljenek és nappal rejtőzzenek el az erdőben, de pont az ellenkezőjét csinálták.”*¹¹⁴ Reggel 7 és 8 óra között ugyanis felszállt a sűrű köd, amely addig fedezte az alakulat vonulását, a közelben állomásozó szovjet egységek pedig felfedezték a menetoszlopot, amely Belgardtól délnyugatra éppen a

¹¹² Uo. 147. o.

¹¹³ A tábornok döntésére számos magyarázat kínálkozik. Elképzelhető, hogy a Krukenberg tábornok és közte fennálló ellentét miatt szándékosan járt el a paranccsal ellentétesen. Az is lehet, hogy az egységparancsnokság elvesztése miatt érzett keserűség és közöny – melyről több visszaemlékezés is beszámol – uralkodott el rajta ilyen veszélyes mértékben. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy a tapasztalt tiszt kockáztatott – időt akart nyerni a nyílt terepen való haladással – és rajtaveszített.

¹¹⁴ Krukenberg 1973, 136. o.

Zarnefanz, Boissin és Ristow faluk alkotta háromszögben volt. Ezt követően a nehézfegyverekkel és páncélosokkal jól ellátott szovjet erők gyakorlatilag lemészárolták a tartalékezred állományát.¹¹⁵

Nehéz felmérni a halottak, sebesültek és fogságba esettek számát külön-külön, teljes bizonyossággal csupán az állapítható meg, hogy a Puaud tábornok vezette menetoszlop tagjai közül senki nem érte el a német vonalakat. A katonák nagyobbik fele minden bizonnyal a rajtaütést követő mészárlásban vesztette életét, melynek kegyetlenségére jellemző, hogy az oroszok a sebesülteket egy részét páncélosaik lánctalpaival taposták a földbe, ennek ellenére sokan kerültek fogságba. Szép számmal akadtak olyanok is, akik ekkor még el tudtak menekülni a szovjetek elől, majd ezt követően egyedül vagy kisebb csoportokban próbálták meg elérni a német vonalakat. Azonban ezek az elszigetelt csoportok nem tudtak átjutni a szovjet hadsereg és a környéken nagy számban található lengyel partizánok vontatott többszörös gyűrűjébe, ezért előbb vagy utóbb szinte mind elesetek az összecsapásokban, fogságba estek vagy öngyilkosok lettek.¹¹⁶ A veszteségek súlyosságát jelzi, hogy De Bourmont ezredes, a tartalékezred parancsnoka is az eltűntek közé tartozott, Puaud tábornok pedig néhány nappal később sebesülten fogságba esett, majd a hadifogságban valószínűleg meghalt.¹¹⁷

Az utóvédharcok

A harcezred 600 fős II. zászlóalja, melynek a hadosztály kitörését kellett fedeznie, majd utolsóként csatlakozni a menetoszlophoz, el sem indult Kolbergből.¹¹⁸ A zászlóalj parancsnoka, Bassompierre százados a többi egység jelentős késlekedése

¹¹⁵ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 6. o.; Bayle 2008, 187-188. o.

¹¹⁶ Deloncle 2004, 129-141. o.

¹¹⁷ Hausser 2004, 249. o.

¹¹⁸ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

miatt úgy ítélte meg, hogy nem érdemes a kora reggeli órákban, napfelkelte előtt elindulni, ezért egységével a városban maradt.¹¹⁹

A zászlóalj az ezredtörzsszel együtt két napon keresztül tartotta állásait és visszaverte a város ellen indított kisebb szovjet támadásokat.¹²⁰ Ezt ráadásul úgy sikerült végrehajtania, hogy sem komolyabb nehézfegyverzet, sem lőszer, de még élelem is alig állt rendelkezésére. Két nap után, mikor a védelem már lehetetlenné vált, Bassompierre százados is kitört alakulatával, miután sebesültjeit a német Vöröskereszt gondjaira bízta.¹²¹

A kitörés március 8-án 16 órakor kezdődött, és 22 órára már az utolsó francia katona is elhagyta az ostromlott várost. Az 500 főre fogyatkozott zászlóalj szintén a Krukenberg tábornok javasolta útvonalat választotta, annyi különbséggel, hogy az ekkor már szovjet kézen lévő Belgardot nem nyugatról, hanem keletről kerülte meg. A térképekkel nem rendelkező alakulat azonban ezt követően eltévedt és ugyanarra a sorsra jutott, mint a Puaud tábornok vezette tartalékegység: a szovjetek felfedezték és megtámadták.¹²² Noha ez nem torkollott mézszárlásba, arra elegendő volt, hogy a zászlóalj kisebb részekre hulljon szét, amelyek irányítás nélkül kóboroltak a vidéken, amíg a szovjet-lengyel erők fel nem számolták őket.¹²³ Ennek az egységnek egyetlen tagja sem érte el a német vonalakat.¹²⁴ *„Kimerülten, megtizedelve, szétszóródva, élelem és lőszer nélkül, fagyásnak indult végtagokkal a túlélőknek nem volt erejük folytatni az utat és előbb-utóbb fogságba estek.”*¹²⁵ Hosszú bolyongás és kisebb összecsapások után maga Bassompierre is fog-

¹¹⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 149. o.

¹²⁰ Armani 2013, 235-238. o.

¹²¹ Lefèvre 2007a, 66. o.

¹²² Mazière 1972, 137. o.

¹²³ Armani 2013, 240-268. o.

¹²⁴ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 160-161. o.

¹²⁵ Colin-Bassompierre 1948, 158. o.

ságba esett március 17-én, ezzel a zászlóalj gyakorlatilag megszűnt létezni.¹²⁶

A szovjet hadsereg lengyel tagjai francia katonákat ejtenek foglyul Pomerániában¹²⁷

A harcezred első zászlóaljának útja

A Fenet parancsnoksága alatt álló I. zászlóalj – Krukenberg tábornokkal és a hadosztály vezérkarának német tisztjeivel együtt – ezalatt, egy Belgard felé tett délkeleti kitérő után, gyorsan haladt nyugati irányban. A minden felesleges felszerelésétől megszabaduló alakulat napfelkelte után is pihenő nélkül folytatta útját az erdő takarásában.¹²⁸ 5-én délelőtt a belgardi mézszárlás 100 túlélőjét is magába olvasztotta az alakulat, mely így már több mint 700 főt számlált.¹²⁹

¹²⁶ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 6. o.; Bassompierre 1948, 51. o.

¹²⁷ Lefèvre 2007a, 67. o.

¹²⁸ Mabire 2005, 301-307. o.

¹²⁹ Mabire 1995b, 17-18. o.

A zászlóalj kétnapos erőltetett menet után – melynek során csak pár óra pihenőt tartottak – március 6-án este érkezett meg Meseritz-be, ahol Munzel tábornok hadtestének parancsnoki harcállása volt.¹³⁰ A választás azért esett erre a településre, mivel az eredeti úticélt, Greifenberget már bekerítették a szovjet csapatok.¹³¹ A német egységeket, melyek szintén nyugat felé próbálták áttörni a bezáruló szovjet harapófógó szarai között, három egységbe szervezték: Munzel tábornok hadtestébe, von Tettau tábornok hadtestébe és a X. SS-hadtestbe. A francia túlélők – akik az elsőbe nyertek besorolást – itt egy éjszakára megpihenhettek. Fenet hadnagy újjászervezte zászlóalját, melyet a menet közben csatlakozottak miatt négy, egyenként körülbelül 200 fős menetszázadra osztott fel.¹³²

A francia zászlóalj a német hadtest kötelékében érkezett meg március 9-én a Balti-tenger partján fekvő Horst (Niechorze) városába. Innen 10-én délután áttelepült Rewahl (Rewal) városába, ahol ekkor már 9 – leharcolt és ezért alacsony létszámú – hadosztály 10.000 katonája és több tízezer civil gyülekezett, hogy tengeri vagy szárazföldi úton kijussanak a szovjetek gyűrűjéből. Mivel nem volt elég hajó a tengeren keresztül történő evakuáláshoz, ezért von Tettau a tengerparton vezetett támadást a menekülés útját elálló szovjet csapatok ellen, hogy elérjen egy német hídfőállást Dievenowban (Dziwnów). A nyugat felé irányuló kitörés 10-én éjszaka indult meg, amelyben a franciák is kiemelkedő szerepet kaptak: a német hadiflotta (az *Admiral Scheer* nehézcirkáló és a T-33 torpedónaszád) hajóágyúinak támogatásával az elővédben kellett megtisztítaniuk az utat az oroszoktól.¹³³

¹³⁰ Fenet itt kapta meg a kitörés sikeres végrehajtásáért az elsőosztályú Vaskeresztet.

¹³¹ Mabire 1995b, 22., 28. o.

¹³² Még itt is csatlakoztak a zászlóaljhoz kisebb csoportokban francia katonák, akik a belgardi rajtaütéskor szakadtak el egységüktől. A zászlóalj létszáma így megközelítette a 800 főt. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 152. o.

¹³³ Uo. 157. o.

Henri Fenet százados¹³⁴

Miközben a zászlóalj egyik fele az orosz állásokat számolta fel, az alakulat másik fele az oroszok elől menekülő civilek oszlopait védelmezte a szárazföld belsejéből érkező támadások ellen. A harc és a menetelés egész éjszaka tartott, az orosz védelmi állásokat gyakran veszteségteljes közelharcban kellett felszámolni, miközben a menetszlop ellen irányuló három komolyabb orosz támadást is visszavertek, de az áttörés sikerült: mind a katonák, mind a civilek megmenekültek. Ezt követően a 724 főre fogyatkozott zászlóalj tagjai nyugat felé meneteltek és március 16-án érkeztek meg az Anklam közelében található Jargelinbe, ahol a hadosztály többi túlélőjét összegyűjtötték.¹³⁵ Március 18-án több tucat franciát tüntettek ki a Vaskereszt különböző fokozataival a harctéren nyújtott kiemelkedő teljesítményükért, sokukat már csak posztumusz. Aiching tábornok így nyilatkozott a franciákról: „Hosszú ideje

¹³⁴ Fenet 2014, 9. o.

¹³⁵ Rostaing 2008, 172-174. o.

ez az első alkalom, hogy olyan embereket látok, akik még katonákra hasonlítanak.”¹³⁶

Kolberg védelme

A franciákból álló alakulat számos tagja azonban nem délkeletnek, hanem északnak indult el. Ennek oka egyesek esetében határozott parancs volt (evakuált sebesültek, a hadosztály néhány kíséző alakulata), mások esetében egy ugyanilyen határozott parancs megtagadása (számos katona a közelebbi német ellenállási gócpont elérését választotta a hosszú és bizonytalan menetelés helyett), megint mások pedig egységüktől elszakadva kerültek a városba. Mindezek eredményeképpen március 7-re közel 600 francia nemzetiségű katona volt Kolberg kikötővárosában, amelynek teljes bekerítése ekkorra fejeződött be. A rangidős tiszt Havette százados, a tüzérségi zászlóalj parancsnoka volt, aki a leghasználhatóbb emberekből – mivel a többség sem fizikailag, sem mentálisan nem volt alkalmas újabb harcokban való részvételre – egy 200 főből álló megerősített menetszázadot hozott létre Ludwig hadnagy vezetésével. Ennek tagjai a város védelmében fegyverrel vettek részt, míg a többiek a védelmi rendszer állásainak kiépítésében segédkeztek.¹³⁷

Figyelembe véve a várost – azaz erődöt, mivel 1944 novembere óta a település hivatalosan erődnek lett minősítve – védelmező erőket, még ez a szerénynek tűnő hozzájárulás is nagy segítséget jelentett. A védők létszáma összesen csupán 3.300 főre rúgott, melynek egyharmadát a *Volkssturm* két zászlóalja és a német haditengerészet rohamalakulata alkotta. A többi egységet is leharcolt és egységüktől elszakadt katonákból állították fel február során, így harcértékük meglehetősen csekély volt. A helyzetet tovább nehezítette, hogy a védelmi vonalak kiépítése is csak ekkor kezdődött el.¹³⁸ A március 1.

¹³⁶ Idézi Mabire 1995b, 51. o.

¹³⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 150. o.

¹³⁸ Mounine 2009, 22. o.

óta Fullriede ezredes – aki az *Afrikakorps* veteránja és a Lovagkereszt kitüntetettje volt¹³⁹ – parancsnoksága alatt álló erők nehézfegyverzete is meglehetősen szegényes volt. Összesen 8 db 105 mm-es ágyú (melyek a Nagy Károly hadosztály állományába tartoztak korábban, de a képzett kezelőszemélyzet hiánya miatt a hátsó vonalakba küldték őket), 7 db nehéz és 8 db könnyű léghárító ágyú, a Holstein páncélos hadosztály 8 régebbi típusú harckocsija, 7 páncélos járműve és 1 páncélvonat állt rendelkezésre. A tűztámogatás legnagyobb részét a kikötőben horgonyzó Z 34 és Z 43 számú rombolók 150 mm – es hajóágyúi jelentették.¹⁴⁰

Velük szemben a harcok kezdetén a 2. belorusz front kötelékébe tartozó 1. páncélos gárdahadsereg 45. páncélos gárda dandárja és 272. gyalogoshadosztálya álltak, amelyeket valamivel később az 1. lengyel hadsereg 3. és 6. hadosztályai, valamint a 4. nehézpáncélos ezred és számos tüzérségi brigád váltottak fel.¹⁴¹

A menetszázad első bevetésére március 6-án került sor, amikor az egységet a város délkeleti részén vetették be egy ellentámadásban, mely visszaszorította a támadókat.¹⁴² Ezt követően a századot visszavonták, és a következő napok folyamán utcai védekező harcokban állították meg a Vörös Hadsereg támadásait.¹⁴³ 10-én újabb ellentámadás várt a franciákra, a városi temető visszafoglalásában vettek részt, melyet csupán egy napig sikerült tartani, de ez újabb haladékot jelentett, hogy minél több embert tudjanak evakuálni hajók segítségével.¹⁴⁴

Március 13-án a lengyelek, akiket időközben megerősítettek a 4. gyalogoshadosztállyal és a 4. nehézharckocsi ezreddel, általános támadást indítottak a város védői ellen, akik kényte-

¹³⁹ Uo. 27. o.

¹⁴⁰ Forbes 2005, 507. o.

¹⁴¹ Mounine 2009, 53. o.

¹⁴² Uo. 47-48. o.

¹⁴³ Forbes 2005, 508-510. o.

¹⁴⁴ Mabire 1995b, 87-89. o.

lenek voltak egyre nagyobb területet feladni.¹⁴⁵ Március 17-re a menetszázból már csupán 60 embert maradt, akik a város vasúti pályaudvara előtt ásták be magukat, de közben honfitársaikat – a többi német katonához és civilhez hasonlóan – már nagyjából evakuálták. Az alakulat tagjainak közelharcban kellett tartania állásait, de visszaverték a lengyelek támadásait. Mikor a nap végén leváltották a századot, mely kiérdemelte, hogy szintén evakuálják, az már csak 20 sértetlen embert számlált. A franciákat a város utolsó védőivel együtt március 18-án reggel hajózták be, és a túlélők 19-én reggel érkeztek meg Swinemündebe, ahonnan Wildfleckenbe irányították őket.¹⁴⁶

A menetszázból közel 90 százalékos veszteséget szenvedett, de áldozata nem volt hiábavaló, hiszen a többi védővel együtt hozzájárult ahhoz, hogy a város 35.000 lakosa, 50.000 menekülő civil és a városban elhelyezett sebesültek biztonságba kerüljenek. Mindeközben a jelentős veszteségeket okozták a támadóknak, akik több ezer főt és 28 harckocsit veszítettek az ostrom alatt.¹⁴⁷

Danzig védelme

A február végén Elsenau környékén lezajlott harcok után a hadosztály egyes elemei, melyek nem tudtak csatlakozni az alakulathoz, az általános visszavonulás során északkelet felé tartottak és így március 3-án a Danzig körül kialakuló zsákban találták magukat Schlaweban. Ezek az elemek elsősorban az Obitz százados vezetése – akinek leváltása a parancs ellenére az események alakulása miatt nem valósult meg – alatt álló 57/II-hez (300 fő), valamint a Fantin százados és a De Brangelin főtörzsszászlós irányítása alatt lévő 58/I-hez (200 fő) tartoztak.¹⁴⁸ Március 4-én a tisztek tanácskozást tartottak,

¹⁴⁵ Mounine 2009, 80. o.

¹⁴⁶ Saint-Loup 1965, 310. o.

¹⁴⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 165. o.

¹⁴⁸ Mabire 1995b, 102-103. o.

amelynek során megállapították, hogy a nyugati irány az oroszok ellenőrzése alatt van, ezért a greifenbergi táborba való eljutás lehetetlen. A napot az alakulat rendezésével töltötték, újraszervezték az immár egy zászlóaljra elegendő létszámot, amelyből 3 menetszázadot hoztak létre.¹⁴⁹

Miután Obitz felvette a kapcsolatot a 4. Polizei SS-hadosztály parancsnokságával, azt a parancsot kapta, hogy települjön át alakulatával a mintegy 100 km-re keletre található Neustadt an der Redaba. A zászlóalj 5-én délben vonaton indult el keletnek, azonban Stolp állomásán egy szovjet vadászbombázó támadása súlyos veszteségeket okozott, legalább 50 ember meghalt és 60 megsebesült, köztük az egység parancsnoka, Obitz százados is. A létszámának közel egynegyedét elveszítő egység felett a parancsnokságot Martin százados, a tüzérségi zászlóalj parancsnokhelyettese vette át, aki helyettesének Fantin hadnagyot jelölte ki. Az alakulatot három menetszázadba szervezve a megmaradt tisztek (Lapard, Bonnafous, Chartrousse) irányítása alá rendelte.¹⁵⁰

Március 6-án a zászlóalj megérkezett Neustadtba, ahol váratlan erősítést kaptak: a hadosztály 40 embere csatlakozott hozzájuk Racine őrmester vezetésével, akik szintén az elsenaui harcok túlélői voltak.¹⁵¹

7-én reggel Martin százados és Fantin hadnagy Danzigba mentek új parancsokért alakulatuk számára, ezalatt azonban a szovjetek támadást indítottak Neustadt ellen. A várostól északra elterülő falvakban elhelyezett francia katonák altisztjeik vezetésével kimerítő éjszakai meneteléssel jutottak el Danzigba, ahol újból találkoztak parancsnokaikkal. A zászlóalj megőrizte egységét, de 300 fős állományának csupán egyharmada rendelkezett fegyverrel, és a sebesültek száma közel 50 százalékra rúgott.¹⁵²

¹⁴⁹ Delatour 1975, 154. o.

¹⁵⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 164. o.

¹⁵¹ Forbes 2005, 496-497. o.

¹⁵² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 165. o.

A német parancsnokság örömmel fogadta a váratlan erősítést, melyet fegyverekkel látott el és a hátsó vonalakba helyezett, ahol részt vettek a védelmi állások kiépítésében. Az alakulat létszáma napról-napra nőtt, mivel folyamatosan érkeztek a városba a francia hadosztály túlélőinek kisebb csoportjai, melyek csatlakoztak a zászlóaljhoz. Március 20-án a németek által pótzászlóaljnak (*Ersatzbataillon*) nevezett egységet a danzigi öbölben található Gotenhafen-től északnyugatra a harmadik védelmi vonalban helyezték el a 4. Polizei SS-hadosztály alárendeltségében.¹⁵³

Az első komolyabb támadás 31-én indult meg a térségben, amikor a szovjetek áttörték az első két védelmi vonalat és rázúdultak a franciák állásaira. A támadást nagy veszteségek árán – német Tigris tankok segítségével – sikerült megállítaniuk. Ezt követően április 2-án evakuálták a franciákat, akik 5-én érkeztek meg Koppenhágába, ahonnan Neustrelitz-be irányították őket, ahová április 10-én érkeztek meg. A pótzászlóalj veszteségei nagyon jelentősek voltak, a halottak és sebesültek aránya elérte a 80 százalékot, így körülbelül 100 fő érkezett meg a gyülekezési körletbe.¹⁵⁴

A hadosztály pomerániai bevetésének mérlege

A Nagy Károly hadosztály – mely sem létszámában, sem fegyverzetében nem felelt meg egy igazi hadosztálynak – kiképzése és felszerelése még távolról sem fejeződött be, amikor 1945 elején a hadi helyzet alakulása miatt bevetették Pomerániában. Az alakulatnak az ellenség hatalmas számbeli és anyagi fölénye miatt semmi esélye sem volt arra, hogy sikert érjen el, a legtöbb, amit várhattak tőle, a tisztas helytállás volt.

A német hadvezetőség azonban súlyosan alábecsülte a szovjet csapatok előrenyomulásának sebességét, így a francia alakulatot túl közel gyülekeztette a frontvonalhoz. Ebből kifolyólag a február 24-én meginduló orosz támadás a lehető leg-

¹⁵³ Mabire 1995b, 120. o.

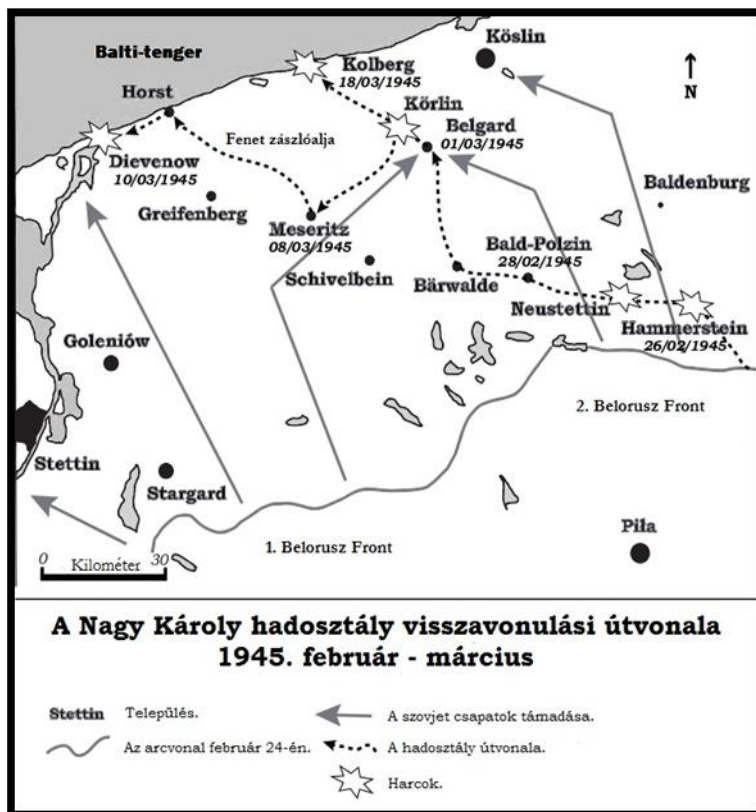
¹⁵⁴ Forbes 2005, 504. o.

rosszabbkor érte a meglehetősen nagy frontszakasz védelmével megbízott hadosztályt. A támadás pillanatában nem csupán nehézfegyvereit kellett nélkülöznie – melyekkel egyébként korábban is csupán papíron rendelkezett –, de még alegységei sem érkeztek meg Pomerániába, így az alakulatot zászlóaljanként, századonként vetették be a nagy erővel támadó ellenséggel szemben. A hadosztály ennek ellenére nem hullott szét és nem is futamodott meg, hanem harcolva jelentős veszteségeket okozott a szovjeteknek, de ezért a bevetett 4.500 fő egyharmadának elvesztésével kellett fizetnie.

A franciák kálváriája azonban még csak ekkor kezdődött, mivel – a Pomerániában állomásozó többi német alakulattal együtt – egy hatalmas katlanba kerültek, ahonnan csak a tengeren keresztül vezetett kiút. Az ezt követő harcokban a hadosztály utóvédharcokat folytatott annak érdekében, hogy a lehető legtöbb német katona és civil meneküljön meg. Ennek a feladatának eleget tett, azonban a körülmények összejátszása vagy francia parancsnokának alkalmatlanság (esetleg mindkettő) miatt végül az alakulat nagy részére a belgardi síkságon halál, ill. hadifogság várt.¹⁵⁵

Ugyanakkor számos francia túlélte a hadosztály megsemmisülését, sőt aktívan folytatták a harcot kisebb csoportokban vagy egyénileg más alakulatok kötelékében, amellyel – szerény eszközökkel ugyan – hozzájárultak több tízezer ember nyugat felé történő sikeres meneküléséhez. Emellett nem szabad megfeledkezni azokról az alegységekről sem, amelyek Németország különböző részein kiképzésen voltak, ezért nem vettek részt a katasztrófális kimenetelű pomerániai hadműveletben. A német hadvezetés 1945 tavaszán megkísérelte ezeket a szétszóródott erőket összegyűjteni és egy új alakulat kötelékében újjászervezni, így a francia önkéntesek története tovább folytatódott.

¹⁵⁵ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 2. o.

Berlin francia védői

Kísérletek a hadosztály újjászervezésére

Az egység újjászervezésének legnagyobb akadályát az jelentette, hogy a túlélőket egyszerre két helyen gyülekeztették: az eredetileg a hadosztály kiképzésére szolgáló Wildflecken-ben¹ és a Mecklenburg tartományban található Neustrelitz-ben.² Mindkét helyszínnek megvolt a maga létjogosultsága, hiszen az előbbi adott otthont a hadosztály kiképzőkeretének és több hadosztályközvetlen egységnek, míg az utóbbi a hadihelyzet miatt kialakult nehéz közlekedési helyzetben is jó logisztikai adottságokkal rendelkezett és lehetővé tette a túlélők összegyűjtését. A logikus döntés a két gyülekezési körletben található katonák összevonása lett volna, azonban ez nem következett be, mivel a szövetséges bombázások által a közlekedési rendszerben okozott károk miatt a wildfleckeni önkéntesek képtelenek voltak eljutni Neustrelitz-ben állomásozó társaikhoz, ill. az ott felállított hadosztályparancsnoksághoz az erre vonatkozó parancs ellenére, melyet az alakulat közvetlenül Himmlertől kapott március 18-án.³

Noha ekkor még nem tudták, hogy az újjászervezett alakulathoz való csatlakozás gyakorlatilag lehetetlen, a Wildfleckenben állomásozó katonákból létrehozták az SS 59. gránátosezredét (mivel az 57. és 58. ezredek újjászervezése Neustrelitz-ben zajlott). Ez az alakulat hozzávetőlegesen 1.200 főből állt, mivel a táborban kiképzés alatt álló újoncokon kívül itt állomásozott egy büntető- és egy műhelyszázad, valamint ide érkezett meg a Kolberg védelmében résztvevő egység ma-

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 167. o.

² Forbes 2005, 659. o.

³ Saint-Paulien 1958a, 11. o.

radványa, egy 400 fős kiképzőzászlóalj Greifenbergből, ill. számos, egységétől elszakadt katona is.⁴

Az egységet a Greifenbergből érkezett Hersche alezredes parancsnoksága alatt szervezték újjá. Az új ezred három századot magába foglaló menetzászlóaljból, egy munkászászlóaljból – melyet két munkásszázad és a büntetőszázad alkotott – és szállítóosztágokból állt.⁵

Az alakulat március 30-án indult útnak kelet felé a wildfleckeni táborból, hogy elkerülje a nyugat felől Patton tábornok vezetése alatt közeledő 3. amerikai hadsereg csapatait. Az ezred, mely lassan haladt a szövetséges repülők támadásai miatt, április 14-én érkezett meg a Duna mellett fekvő Regensburgba. Ekkorra a szövetséges csapatok előrenyomulása miatt Hersche már végleg lemondott róla, hogy az alakulatot – melynek létszáma a folyamatos dezertálások miatt 600 főre olvadt – eljuttassa Krukenberghez és létrehozzák a francia erőkből a korábbi hadosztály kisebb létszámú utódját.⁶

Ugyanekkor Gotlob Berger azzal bízta meg az alakulatot, hogy vonuljon Berchtesgadenbe, ahol védelmet kellett biztosítani Hitler számára az Alpesi Erődben. Erről a tervről csak azután mondtak le, hogy értesültek a Führer – ekkor még hamis – halálhíréről.⁷ Ekkor az állomány egy részét (melyet a legmotiváltabb és leginkább harcra fogható katonák alkottak) Hersche alezredes a 38. SS Niebelung hadosztály alárendeltségébe helyezte. Ezeket a katonákat 1945. április 18-án vetették be a hadosztály kötelékében az előrenyomuló amerikai csapatok ellen Wartenberg mellett, ahol a szövetségesek gyakorlatilag elsöpörték a francia-német katonák alkotta védelmi vonalakat.⁸

⁴ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 176. o.

⁵ Mabire 1995b, 193. o.

⁶ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 173-174. o.

⁷ Mabire 1995b, 203-204. o.

⁸ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 7. o.

Ezt követően ugyanez az alakulat április 29-30-án Moosburgnál az Isar és az Amper folyók találkozásánál egy folyami átkelőt védett az amerikai csapatok ellen, ahol 24 órán keresztül sikert feltartani a szövetségeseket. A rövid ideig tartó harcokat követően az ezred maradéka felbomlott, tagjai meghaltak vagy rövid időn belül szövetséges fogságba kerültek. Az alakulat egyes elemei – Gamory-Duboureau alezredes vezetésével – a Brenner-hágón keresztül átkeltek Olaszországba, ahol katonai tiszteletadás mellett szintén az amerikai csapatok előtt tették le a fegyvert.⁹

Ezalatt Neustrelitz-ben 1.100 túlélő gyülekezett,¹⁰ melynek gerincét a Fenet – aki március 21-én kapta meg századosi kinevezését – parancsnoksága alatt álló zászlóalj és Weber hadnagy testőrszázadának maradványa alkotta. Miután április 10-én csatlakozott hozzájuk a Danzig védelmében részt vevő francia egység is Martin százados vezetésével, nyilvánvalóvá vált, hogy a hadosztály – néhány elszigetelt katona kisebb csoportján kívül – más csapatok érkezésére nem számíthat. Ebből kifolyólag nyilvánvalóvá vált, hogy semmi értelme sincs további reményeket fűzni a teljes harcértékű hadosztály újbóli felállításához, ezért április közepétől a francia alakulatot is ezredként szervezték újjá.¹¹

A Nagy Károly SS-gránátosezred

A hadosztály parancsnoka – aki ekkor már hivatalosan is Krukenberg dandártábornok volt – vezérkarával együtt a Neustrelitz közelében lévő Carpin városában rendezkedett be. A legénységi állomány, melynek március 21-24. között gyalog kellett megtennie az idáig vezető utat, a Neustrelitz környéki kisebb településeken lett elszállásolva. Az újjászervezés a SS-parancsnokság utasítása értelmében március 25-én kezdődött.

⁹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 175. o.; Hausser 2004, 250. o.; Saint-Loup 1965, 288. o.

¹⁰ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 2. o.

¹¹ Lannurien 2009, 112. o.

Ennek első lépéseként két zászlóaljat állítottak fel: az 57-et Fenet százados és az 58-at Geronimi hadnagy vezetése alatt. Mint a számozás is mutatja, a két zászlóalj a korábbi ezredek örökségét és személyi állományának egy részét vitte tovább, mivel az előbbiben főként az SS veteránjai, míg az utóbbiban az LVF és a Milice korábbi tagjai kaptak helyet. Ezeken kívül, az 1945. évi szabvány német gyalogos hadosztályok általános felépítésének megfelelően, egy nehézfégyverzetű zászlóaljat hoztak létre Boudet-Gheusi őrnagy vezetésével.¹²

Az alakulat szervezeti felépítését tovább bonyolította az a tény, hogy a hadosztályt hivatalosan nem szüntették meg, az papíron továbbra is létezett és a Visztula-hadseregcsoporthoz tartozó 3. páncéloshadereg alárendeltségébe tartozott. Az 57. zászlóalj Bergfeldben állomásozott, az 58. Grünowban, a testőrszázad pedig Ollendorfbán. A folyamatosan érkező emberek miatt a létszám folyamatosan nőtt, ami szükségessé tette a két gyalogsági zászlóalj áthelyezését Fürstenseebe és Wokuhlba, ahol több hely állt rendelkezésre.¹³

A katonák morálja ugyanakkor meglehetősen vegyes volt, számos fegyelmi kihágást követtek el (lopás, fosztogatás, dezertálás), melyek a főparancsnokság által kiadott parancsok értelmében halálbüntetést vontak maguk után. Noha a francia tisztek vonakodtak ezeket végrehajtani, Krukenberg tábornok ragaszkodott a drákói szigor fenntartásához, ezért március és április folyamán tucatnyi francia katonát végeztek ki. Ugyanekkor több tisztet is leváltottak parancsnoki tisztségükről, akik fizikailag vagy morálisan nem feleltek meg a parancsnokság elvárásainak.¹⁴

Ez is hozzájárult ahhoz, hogy április elején választási lehetőség elé állították a személyi állományt: választhattak, hogy tovább kívánják-e folytatni a harcot, vagy a hadsereg kötelékében, de nem fegyverrel a kézben szolgálnak tovább.

¹² AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 7. o.

¹³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 176. o.

¹⁴ Rousso 1980, 226. o.

Krukenberg így emlékszik vissza az általa kínált ajánlatra: „Csak önkénteseket akarok. Felhagyhatnak a fegyveres harccal. Az SS-ben maradnak, de mint munkások. Csak harcosokat akarok magam mellett tudni.”¹⁵ Az előbbi lehetőséget 400 katona választotta, míg az utóbbival 800 fő kívánt élni. Az előbbiekből egy munkászászlóaljat (*Baubataillon*) állítottak fel Leroy százados vezetésével, melynek védelmi állások és tankcsapdák építésével kellett közreműködnie az ezred harcaiban. Az utóbbiakból pedig két kis létszámú gyalogos zászlóaljat hoztak létre – melyek továbbra is az 57-es és 58-as számot viselték és 3, ill. 4 századból álltak –, melyek együtt alkották az SS Nagy Károly rohamezredét (*Französisches freiwilligen-Sturm-Regiment der SS "Charlemagne"*), melynek parancsnokságát Zimmermann őrnagy kapta meg.¹⁶

Az új ezred a katonák alacsony száma miatt csak papíron tudta kiállítani a fenti egységeket, amelyek létszámukat tekintve inkább megerősített századok voltak, semmint teljes harcértékű zászlóaljak. A nehézfegyverzetű egység ráadásul egyáltalán nem rendelkezett nehézfegyverekkel, melyek igazi „hiánycikknek” számítottak a háború utolsó napjaiban.¹⁷ Ezt ellensúlyozandó azonban az egységet április 20-án a legújabb fejlesztésű kézi páncéltörő fegyverekkel (*Panzerfaust*) és rohampuskákkal (*Sturmgewehr*) szerelték fel, melyek kis lőtávolságban hatalmas tűzerővel ruházták fel a francia katonákat.¹⁸ Az új alakulat ezeken felül hagyományos ezredközvetlen alegységeket is felállított: utász-, híradós-, állatorvosi-, egészségügyszakaszt és szállítóoszlopot.¹⁹ Az alegységek vezetését az is megkönnyítette, hogy többtucatnyi frissen vég-

¹⁵ Krukenberg 1973,136. o.

¹⁶ AN 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941-1945, 7. o.

¹⁷ A kiképzésük végén a rohamágyúikkal együtt érkező francia századtól például német magasabbegységek egyszerűen elrekvirálták harcjárműveiket. Mabire 1995b, 181. o.

¹⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 179. o.

¹⁹ Az egység részletes felépítése a mellékletben található.

zett tiszt április folyamán fejezte be tanulmányait Neweklauban és 14-én csatlakozott az ezredhez Neustrelitzben.²⁰

A Nagy Károly SS-rohamzászlóalj

Krukenberg tábornok 1945. április 23-án este telefonon parancsot kapott, hogy utazzon Berlinbe és vegye át a főváros védelmében részt vevő egyik hadosztály parancsnokságát.²¹ A tábornok engedélyt kért rá, hogy magával vigye „személyes kíséretét” is, amely ebben az esetben vezérkarának egy részét és egy önkéntesekből álló századot jelentett. Erre válaszképpen éjfélkor érkezett egy telegram, mely felhatalmazta a tábornokot egy rohamzászlóalj felállítására a rendelkezésre álló személyi állomány és fegyverzet felhasználásával.²²

Ez az alakulat az összes olyan önként jelentkezőt magában foglalta, akik számára szállítójárművet tudtak biztosítani.²³ Az önkéntesekkel nem volt gond, mivel a korábban fegyveres szolgálatot választók egy emberként önként jelentkeztek a – várhatóan öngyilkos – küldetésre. A szállítás megszervezése már nagyobb gondot jelentett, mivel a parancsnokság ilyen rövid idő alatt csupán 9 Ford teherautót és 2 személyautót tudott keríteni a Luftwaffe egy, a közelben állomásozó alakulatától.²⁴ A jelentkezők a feladat természetéből kifolyólag extra fegyverzetet vételezhettek az ezred raktáraiból, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy minden katona állig felfegyverkezett a legmodernebb automata és páncéltörő fegyverekkel, gránátokkal, ill. lőszerrel.²⁵ Minden teherautón a lehető legtöbb katona foglalt helyet, aminek köszönhetően körülbelül 320-330 ember kelt útra Berlinbe 24-én reggel. Ez az egység az

²⁰ Rostaing 2008, 175-176. o.

²¹ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 2. o.

²² BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 178-179. o.

²³ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 7. o.

²⁴ Fenet 1973, 156. o.

²⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 179. o.

57. zászlóaljából (1., 2., 4. század), az 58. zászlóalj 6. századából²⁶ és Weber testőrszázadából állt.²⁷ Az újonnan létrehozott alakulat, mely Fenet százados vezetése alatt állt,²⁸ a Nagy Károly rohamzászlóalj nevet kapta.²⁹

A táborban maradó katonák parancsnokságát Boudet-Gheusi őrnagyra bízta, akinek fel kellett készíteni az egység maradékát az indulásra és a többiekhez való csatlakozásra. Ez azonban nem valósult meg, amiben a szállító eszközök hiánya és a hadi helyzet alakulása mellett a harcokba belefáradt őrnagy vonakodása is szerepet játszott.³⁰

Közvetlenül indulás előtt egy fekete Mercedes bukkant fel az út mellett gyülekező franciák előtt, amelyben a Waffen-SS vezetője, Heinrich Himmler ült.³¹ Az autó ugyan lassított, de végül is nem állt meg, ami bántotta a parancsnokukat felismerő francia katonákat, de aztán napirendre tértek fölötte. A marsall ekkor már a nyugati szövetségesekkel való tárgyalás részletein dolgozott, és előző éjszaka is Bernadotte gróffal, a svájci Vöröskereszt képviselőjével találkozott Lübeckben, ahol felkérte a gróft, hogy vegye fel a nevében a kapcsolatot a nyugati szövetségesekkel és kérjen tűzszünetet a nyugati fronton. Erről a találkozóról tartott éppen visszafelé, amikor a francia katonákkal találkozott.³²

Neustrelitz légvonalban megközelítőleg 100 kilométerre fekszik Berlintől, a franciáknak azonban ennél valamivel hosszabb utat kellett megtenniük, mivel nyugat felé kellett kerülniük, hogy elkerüljék az előretörő szovjet csapatokat. A járművek a Neustrelitz - Löwenberg - Friesack - Nauen - Wustermark - Paretz - Berlin útvonalat követték, azonban lét-

²⁶ Az 57/1. parancsnoka Labourdette alhadnagy, az 57/2-é Michel hadnagy, az 57/3-é Olliver főtörzsőrmester, az 58/5-é pedig Rostaing zászlós volt.

²⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 179. o.

²⁸ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 4. o.

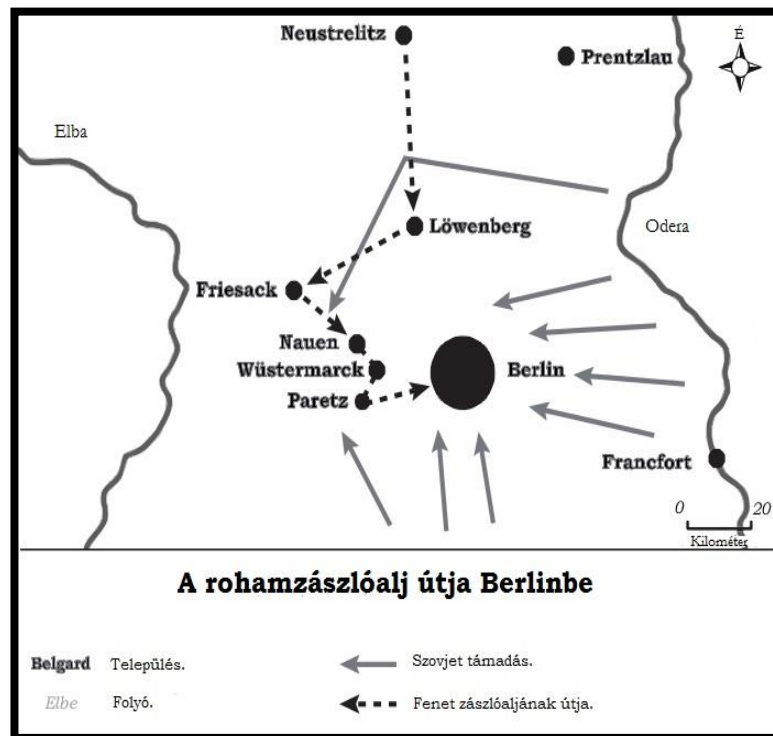
²⁹ Malardier 2007, 139. o.

³⁰ Rostaing 2008, 181-182. o.

³¹ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 5. o.

³² Forbes 2005, 556. o.

számuk útközben megfogyatkozott. Két teherautóból kifogyott az üzemanyag útközben, amelyet tankolási lehetőség híján nem volt lehetőségük pótolni, ezért a rajtuk utazók (80 fő) kénytelenek voltak visszatérni Neustrelitz-be és nem jutottak el a többiekkel együtt Berlinbe. A teherautók lassan haladtak, mivel útközben szovjet vadászgépek támadták őket, ezért a tábornok – akik jól ismerte a fővárost és az odavezető utakat – kisebb mellékutakon vezette őket Berlin felé.³³

A főváros külterületeit elérve a Krukenberg vezette alakulatnak is hátra kellett hagynia a járműveket, mivel a várost védelmező német népfelkelők közvetlenül előttük robbantották

³³ Levast 2008, 99. o.

fel a Falkenrehde-ben található csatornán átvezető közúti hidat. A robbanás, amely több katonát – köztük könnyebben magát Krukenberget is – megsebesített, nem semmisítette meg a hidat, de járművek számára használhatatlanná tette. Miután a legsúlyosabb sérülteket és a teherautókat visszaküldték Neustrelitzbe, a francia önkénteseknek gyalog kellett megtenniük a hátralévő utat.³⁴ Mivel még fegyverekkel megpakolva 20 kilométert kellett menetelniük Berlinig, be kellett iktatniuk egy éjszakai pihenőt is. 22 óra felé az olimpiai stadion közelében, a Havel-folyó partján táboroztak le, ahol a Luftwaffe egyik őrizetlenül hagyott készletraktárából „vételeztek” utánpótlást.³⁵ Másnap reggel az egység parancsnoka itt szervezte át a rohamzászlóaljat az új helyzetnek megfelelően.³⁶ Az április 24-én a fővárosba bemasírozó – és időnként menetdalokat éneklő – francia zászlóalj volt az utolsó egység, mely szárazföldi úton érkezett a főváros védelmének megerősítésére, mivel ezt követően már összezárult a város körül az ostromgyűrű.³⁷

A Nagy Károly SS-ezred sorsa

Április 24-én délelőtt, a frissen felállított rohamzászlóalj távozása után a Neustrelitzben állomásozó ezred hozzávetőlegesen 700 főből állt. Mivel ezek közül csupán 300 fő tartozott a harcoló állományt alkotó 58. zászlóaljhoz, a többi 400 ember pedig a munkászászlóalj soraiban szolgált, szükségessé vált az

³⁴ Fenet 2014, 40. o.

³⁵ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 6-10. o.

³⁶ A városba érkezést követően Fenet átszervezte zászlóalját, mivel nyilvánvalóvá vált, hogy az ezred többi része nem fog csatlakozni az első kontingenshez a fővárosban. A korábbi 57. zászlóalj századai megtartották számukat (1-3.), míg az 58. zászlóalj 5. százada a 4-es számot kapta. Weber egysége – immár hagyományosnak tekinthető módon – Krukenberg tábornok közvetlen fennhatósága alatt maradt. A parancsnokok személye nem változott. Az átszervezett zászlóalj részletes felépítése a mellékletben található. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 180. o.

³⁷ Fenet 1973, 157. o.

alakulat átszervezése.³⁸ Mivel az állomány soraiban az emberhiány miatt nagy változtatásokra nem nyílt lehetőség, ezért a változások szinte kizárólag a tisztikart érintették. Ez elsősorban a rohamzászlóalj távozása miatt megüresedő helyek betöltését jelentette másokkal. Az ezred parancsnoka hivatalosan Zimmermann ezredes lett, kórházi kezelése miatt azonban a parancsnoki feladatokat Boudet-Gheusi őrnagy látta el.³⁹

A továbbra is a Visztula-hadseregcsoporthoz tartozó 3. pán céloshadsereg alárendeltségébe tartozó ezrednek harcokcsivadász állásokat kellett kiépítenie és elfoglalnia keleti arcvonallal Carpin és Fürtensee települések térségében. A franciák 27-én délelőtt értesültek róla, hogy a Vörös Hadsereg csapatai áttörték a német frontvonalat, és szovjet pán célosok felbukkanását jelezték a közeli településeken. Az orosz csapatok előretörése miatt Boudet-Gheusi 27-én Zinow-ba, majd 28-én Neustrelitz-be telepítette át az ezred vezérkarát Carpinból. Az 58. zászlóalj állásait 29-én este kisebb szovjet pán céloskötelékek támadták, melyeket több pán célost megsemmisítve visszavertek.⁴⁰

Az ezred parancsnoka ezt követően a nyugat felé irányuló visszavonulás mellett döntött a harcoló zászlóalj számára, ezért az alakulat április 30-án megindult Schwerin térsége felé, amelyet az állandósult légitámadások közepette május 1-én ért el. 2-án nyilvánvalóvá vált, hogy a franciák egy folyamatosan szűkülő katlanba kerültek, melyet keletről az oroszok, nyugatról pedig az angolszász szövetségesek számoltak fel. Miután a rádióból értesültek Hitler haláláról is, nyilvánvalóvá vált, hogy a háborút elveszítették. Boudet-Gheusi ekkor feloszlatta az alakulatot és azt javasolta a katonáknak, hogy adják meg magukat a közeledő briteknek, melyet a legtöbben meg is fogadtak. A többiek egyedül próbáltak meg boldogulni, mely kísérletek általában szintén a hadifogolytáborhoz vezettek.⁴¹

³⁸ Az ezred új szervezeti felépítése a mellékletben található.

³⁹ Lefèvre 2007d, 78. o.

⁴⁰ Marotel 2007, 79. o.

⁴¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 194-196. o.

Ezalatt a munkászászlóalj, mely – fegyvertelen lévén – már az ezredparancsnokság vezette egység előtt visszavonult, hasonló utat járt be. Leroy százados vezetésével április 27-én nyugat felé vonult vissza, miközben veszteségeket szenvedett el a szűnni nem akaró légitámadások közepette. Miután a harcoló zászlóaljhoz hasonlóan harapófogóba került a szovjet és a brit csapatok között, a százados az alakulat feloszlátása mellett döntött, majd embereinek többségével együtt megadta magát a briteknek.⁴²

A rohamzászlóalj Berlinben

Krukenberg tábornok 24-én este egy rekvirált civil járművön helyettesével és segédtsíjével együtt a Kancelláriára ment, hogy megkapja a pontos parancsokat maga és egysége számára. A főparancsnokságon megdöbbenéssel fogadták, mivel nem számítottak rá, hogy sikerül átjutnia a szovjet bekerítő csapatokon. Az utasításokat az éjszaka folyamán a Kancellárián Krebs tábornoktól, majd másnap reggel a Hohenzollerndamm-on Weidling tábornoktól, április 24. óta a Berlin védelméért felelős főparancsnoktól – aki korábban a városban található LVI. páncéloshadtest parancsnoka volt – kapta meg.⁴³ Krukenberg itt értesült róla, hogy a város védelmében fontos szerepet játszó Nordland SS-páncélgránátos hadosztály parancsnokságát kell átvennie Ziegler dandártábornoktól, akiben megingott a főparancsnokság bizalma.⁴⁴ Ez az alakulat, amelyhez autonóm egységként hozzácsatolták a francia rohamzászlóaljat is, norvég, dán, német és magyarországi népi német önkéntesekből állt, feladata pedig a város délkeleti részén található C védelmi szektor biztosítása volt.⁴⁵

⁴² Forbes 2005, 657-658. o.

⁴³ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 11. o.

⁴⁴ A franciák Berlinbe tartva találkoztak a Nordland hadosztály távírásaival, akik állításuk szerint Zieglertől kaptak parancsot, hogy vonuljanak vissza Schleswig-Holsteinbe. Valószínűleg ez az utasítás is hozzájárult a tábornok leváltásához. Beevor 2002, 294. o.

⁴⁵ Saint-Loup 1965, 297. o.

A német védelem összességében hozzávetőlegesen 85.000 embert tudott csatarendbe állítani, azonban ezek közel fele (40.000 fő) csekély harcértékkel rendelkező frissen felállított félkatonai alakulatok soraiban szolgált. Ilyenek voltak a népfelkelők (*Volkssturm*), a *Hitlerjugend* tizenéves tagjai, a *Luftwaffe* földi alakulatai, valamint a különböző állami intézmények adminisztratív személyzetéből létrehozott kiegészítő alakulatok. A védelem gerincét az LVI. páncéloshadtest adta, mely a 18. és 20. páncélgránátos hadosztály, a Müncheberg páncéloshadosztály, a 9. ejtőernyős hadosztály és a Nordland SS-hadosztály 15 ezer emberéből állt. Ezek az egységek azonban már csak árnyékai voltak korábbi önmaguknak, eredeti létszámuk töredékével rendelkeztek, hadra foghatóságuk pedig – a Nordland és a 18. páncélgránátos hadosztály kivételével – minimális volt. Ezen kívül meg kell említeni olyan kisebb SS-alakulatokat, mint az SS 1. Leibstandarte Adolf Hitler páncéloshadosztályának egy ezredét (1.200 fővel), mely szintén Berlinben állomásozott.⁴⁶ Ez a kis létszámú és meglehetősen szedett-vedett haderő nem rendelkezett megfelelően kiépített állásokkal, csupán 60 harckocsija és 14 tüzérségi ütege volt. Ez utóbbiak többsége ráadásul különböző kaliberű zsákmányolt lövegekből állt, melyekhez csak korlátozott mennyiségben állt rendelkezésre lőszer. Ezeket az erőket 8 - A-tól H-ig terjedő jelöléssel ellátott – szektorban helyezték el, melyek élére egy-egy tábornokot vagy ezredest helyeztek, akik azonban gyakran nem rendelkeztek harci tapasztalatokkal. A nehézségeket tovább fokozta, hogy a parancsnoki hierarchia zűrzavaros volt, a hírközlési rendszer pedig – a néhány kiépített állást összekötő telefonvonalakon kívül – gyakorlatilag csupán futárokból állt.⁴⁷

⁴⁶ Itt érdemes megemlíteni, hogy a Waffen-SS számos különböző nemzetiségű katonája között a visszaemlékezések szerint magyarok is voltak, de számuk és bevetésük részletei egyelőre még ismeretlenek a történettudomány számára. Fenet 2014, 37. o.

⁴⁷ Beevor 2002, 288-289. o.

Német népfelkelők Berlin védelmére készülve⁴⁸

A Norge és Danmark gyalogezredeket, ill. a Hermann von Salza páncélosezredet felsorakoztató Nordland hadosztálynak is már csupán 1.600 embere és néhány páncélosa volt ekkor a nagy veszteségekkel járó harcokban való folyamatos részvétele után. A fentiekből kifolyólag a friss francia erők érkezése, mely jól képzett és tapasztalt katonákból állt, komoly erősítést jelentett mind a hadosztály, mind a főváros védelme számára.⁴⁹

Krukenberg felmérte a hadosztály állapotát és állásait – eközben maga is könnyebben megsebesült egy gránátszilánktól –, majd úgy ítélte meg, hogy a lehető leghamarabb meg kell erősíteni a gyengén tartott pozíciókat a francia csapatokkal, amelyekért segédtisztjét küldte el. 25-én délután a francia katonák a Nordland hadosztály teherautóin gond nélkül megérkeztek a város keleti részén, a Hasenheide kerületben található Gneisenau rendőrségi laktanyába, ahol a tábornok a hadosztályparancsnokságot is felállította, miután átvette az egység

⁴⁸ Fenet 2014, 114. o.

⁴⁹ Saint-Paulien 1958a, 30. o.

vezetését Ziegler tábornoktól.⁵⁰ A teherautókon nyugat felől érkező énekelő SS-katonák látványa fellelkesítette a berlinieket, akik azt hitték, hogy a vidám katonák látványa egyenlő a német felmentő csapatok sikerével.⁵¹ A laktanya nagyon jó állapotban volt, valamint egy saját telefonközponttal is rendelkezett, ami megkönnyítette a kapcsolattartást a rádióval nem rendelkező alegységek között. Ezen felül az épület két teljesen felszerelt rendőrszázlójának is otthon adott, amelyekről a parancsnokság egyszerűen megfélekedett. Krukenberg kérte egységének a városközpontba való áthelyezését, ahol át tudná szervezni a hadosztályt a védelmi feladatok ellátására. Mivel a két rendőrszázlój megfelelően el tudta látni a körzet védelmét, ezért a parancsnokság rábólintott a tábornok kérésére és az alakulatot 25-én este – a francia zászlóaljjal együtt – áthelyezték a Z szektorba. A szektor parancsnoka Seifert alezredes, a Luftwaffe tisztje volt, aki minden együttműködést elutasított Krukenberg tábornokkal és hadosztályának vezérkarával.⁵²

Az európai önkénteseket másnap kora hajnalban vezényelték át a Hasenheidé-től északra található Neukölln térségébe, ahol a Berlinerstrasse vonalán kellett részt venniük az április 26-án reggel megindítandó ellentámadásban a Nordland hadosztály más egységeivel együtt. Az ellentámadásnak az ebből az irányból előrenyomuló 8. gárdahadsereg és 1. gárdaharcokocsihadsereg alakulatait kellett visszavetnie, amelyre a szovjet csapatok hatalmas túlereje miatt kevés esély kínálkozott.⁵³

⁵⁰ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 14-15. o.

⁵¹ Fenet 1973, 157. o.

⁵² A rangkülönbség ellenére Krukenberg tábornok alárendelt szerepbe került, mivel a város védelmét irányító Wehrmacht és Luftwaffe tiszték komoly ellenérzésekkel viseltettek az SS tisztjei iránt, ezért igyekeztek távol tartani őket az önálló, nagyobb felelősséggel járó parancsnoki posztoktól. BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 17-18. o.

⁵³ Saint-Loup 1965, 302. o.

A neukölln-i ellentámadás

A francia zászlóalj századai már az éjszaka folyamán őrzőparancsokat küldtek ki, amelyek kisebb összetűzésekbe keveredtek a szovjetekkel és ezekben három harckocsit semmisítettek meg. A 26-án reggel meginduló támadásban nem az egész zászlóalj vett részt, mivel a Labourdette hadnagy vezette 1. századot hátra kellett hagyniuk Tempelhof térségében biztosítási feladatok ellátására. A neukölln-i városházától induló támadáshoz a páncélostámogatást a Nordland hadosztály Hermann von Salza páncélosezredének páncélosai (1 Királytigris, 2 Párduc tank, valamint pontosan nem ismert számú, de ötnél kevesebb 75 mm-es löveggel felszerelt rohamágyú) biztosították.⁵⁴

Az ellentámadásban résztvevő alakulatok április 26-án már 5 óra előtt elfoglalták kiinduló állásaikat, de a támadás csak reggel 6 órakor indult meg a 2. és 3. század részvételével.⁵⁵ A nagy lendülettel megindított akció gyorsan teret nyert a meglepett orosz csapatok ellen, azonban az élszázadok már ekkor komoly veszteségeket szenvedtek a hatalmas tüzérvél rendelkező szovjet csapatok tüzében. A szárnyakon támadó más csapatok – németek, skandinávok – azonban nem tudták megismételni ezt a bravúrt, ezért a késő délelőtti órákban a francia csapatokat már három oldalról orosz egységek vették körül.⁵⁶

Ekkor vetették be az eddig tartalékban lévő 4. és a testőrszázadot, hogy stabilizálják a másik két század által frissen elfoglalt területet, azonban az orosz tüzérség megsemmisítő erejű tüzében a két század megtizedelődött anélkül, hogy bármilyen eredményt tudott volna elérni. A veszteségek súlyát jelzi, hogy a 2. és a 4. század parancsnoka is súlyos sebesülést szenvedett csakúgy, mint számos szakaszparancsnok.⁵⁷ A 4.

⁵⁴ Fenet 1973, 158. o.; Saint-Paulien 1958a, 65. o.

⁵⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 180. o.

⁵⁶ Rostaing 2008, 190. o.

⁵⁷ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 130. kép.

század állományának egyharmadát még a támadás megindítása előtt szenvedte el, mikor egy orosz tüzérségi gránát a felsorakozott katonák között robbant és végzett az alakulat egyharmadával.⁵⁸

Ráadásul a soraikat rendező – és hatalmas túlerőben lévő – szovjet csapatok kora délután ellentámadásba lendültek, mely 17 órakor állásaik feladására és visszavonulásra kényszerítette a francia csapatokat. Berlin ostroma folyamán ez volt a várost védő csapatok egyetlen sikeres ellentámadása, mely – ha csak átmenetileg is – teret tudott nyerni a Vörös Hadsereg alakulataival szemben. Az orosz ellenlökés az egység egyes tagjait elszakította a többiektől. Nekik később sem sikerült csatlakozniuk anyaegységükhöz: rövid időn belül elestek vagy hadifogságba kerültek.⁵⁹

A délután folyamán a francia zászlóalj harcolva vonult vissza, de miután a Nordland hadosztály páncélosai is visszavonultak lőszert és üzemanyagot vételezni, kénytelenek voltak feladni az elfoglalt területet. A komoly veszteségeket szenvedett alakulat végül a támadás kiindulópontjául szolgáló neukölln-i városházán rendezkedett be védelemre.⁶⁰ Helyzetüket a jól védhető épület mellett az is megkönnyítette, hogy erősítésként egy két századból álló, a *Hitlerjugend* mozgalom tagjait felsorakoztató csoport érkezett a kora esti órákban. Ennek az erősítésként küldött egységnek a tagjai 14-16 éves fiúk voltak, elavult fegyverzettel és kevés lőszerral, de a kritikus helyzetben még nevetségesen silány fegyverzetük és kiképzetlenségük ellenére is komoly segítséget jelentettek a városháza falain belül védekező franciáknak. Miután az orosz tankok előrenyomulása már a visszavonulási útvonal elvágásával fenyegetett, és a Nordland hadosztályhoz tartozó Királytigris – mely az utolsó támogató páncélos volt – is kifogyott a lőszerből, a franciák 21 órakor visszavonultak a Hermann Platz-

⁵⁸ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 181. o.; Fenet 1973, 158. o.

⁵⁹ Saint-Paulien 1958a, 90. o.

⁶⁰ Fenet 2014, 42. o.

ra.⁶¹ Itt csatlakozott hozzájuk Labourdette 1. százada, mely a nap folyamán a Tempelhof repülőtér mentén kialakított védelmi állásokban szovjet gyalogsági támadásokat vert vissza.⁶²

A visszavonulás nem volt zavartalan, mivel a téren már szovjet páncélosok állomásoztak, azonban ezeket a katonák néhány közelben állomásozó német rohamágyú és kézi páncéltörő fegyverek segítségével megsemmisítették, így megnyílt az út a német fennhatóság alatt álló városrész felé. A zászlóalj csupán rövid ideig fogta össze minden századát, mivel a szektor parancsnoka újból saját hatáskörébe vonta az 1. századot, melyre szüksége volt a védelem stabilizálásához.⁶³

Az ellentámadás mérlege meglehetősen vegyes volt. A franciák a rendelkezésre álló eszközöket és a fennálló erőviszonyokat figyelembe véve nagyon sikeres ellentámadást hajtottak végre, mely nagy területeket vett vissza az oroszoktól. A jelentések szerint 14 szovjet páncélos lőttek ki és a gyalogságnak is súlyos veszteségeket okoztak.⁶⁴ Ez a siker azonban csak időleges volt a többi német csapat sikertelensége és a meginduló szovjet ellenlökések hatalmas ereje miatt. A zászlóaljnak még kezdeti indulóállásait is fel kellett adnia, ráadásul az akció során a francia zászlóalj több mint 50 százalékos veszteséget szenvedett. A 2. század parancsnoka elesett, irányítás nélkül maradt egységéből csupán egy szakasz maradt. A 4. század vezetőjét súlyos sebesüléssel evakuálták, és az egység szintén súlyos veszteségeket szenvedett. A 3. század súlyos veszteségei ellenére jól tartotta magát harcedzett parancsnoka irányítása alatt, az 1. század pedig – mely nem vett részt a támadásban – csupán néhány embert veszített.⁶⁵ A testőrszázadnak is voltak veszteségei – elsősorban a tüzérségi tűz miatt –, de Weber vezetésével morálja töretlen maradt. Fenet száza-

⁶¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 181. o.

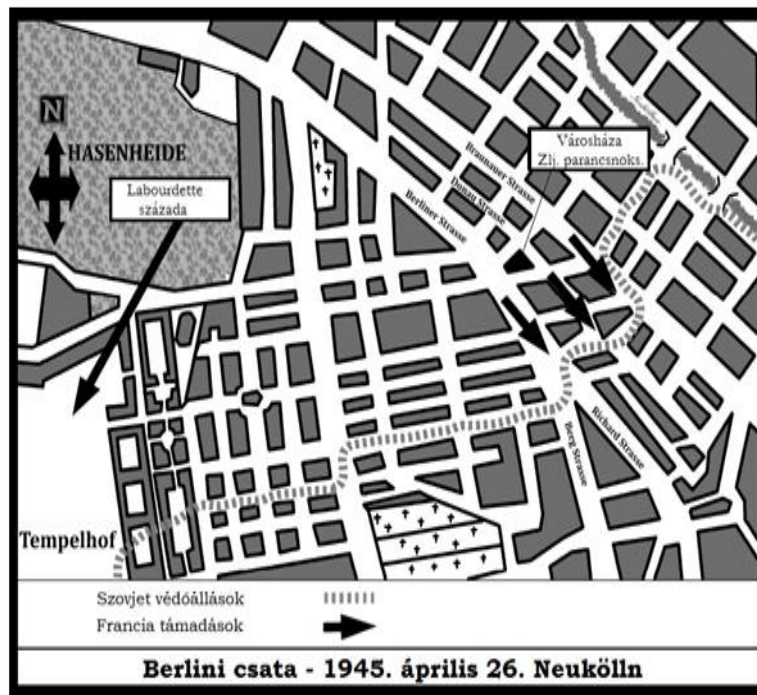
⁶² Fenet 1973, 161. o.; Saint-Loup 1965, 315-316. o.

⁶³ Mabire 1995a, 151-154. o.

⁶⁴ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 7. o.

⁶⁵ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 181. o.

dos is súlyos sebet kapott, de ennek ellenére tovább irányította az egységet. Összességében azonban az első, harcokkal töltött nap után az egység már nem számlált többet 150 főnél. Az ellentámadás tehát kivérezte a zászlóalját anélkül, hogy tartósan komoly eredményt hozott volna.⁶⁶

Krukenberg harca az irányításért

Krukenberg tábornok nehéz helyzetbe került 26-án, mikor közölték vele, hogy a parancsnoksága alatt álló megfogyatkozott létszámú (összesen 6-700 fős) Norge és Danmark ezredet a Z szektor parancsnokaként működő Seifert alezredes vezetése alá kell rendelnie. Noha ettől kezdve formálisan az alezredes irányította a két gyalogezredet, Krukenberg a szek-

⁶⁶ Rostaing 2008, 191. o.

torban maradt és – a Luftwaffe tisztjétől függetlenül – továbbra is koordinálta az egységek mozgását.⁶⁷

Ez utóbbiak 19 órakor jelentették neki, hogy egyetlen más egységgel sem találkoztak a szektorban, és a számukra kijelölt védelmi állások a valóságban nem is léteztek. A tábornok orvosolni akarta ezt a helyzetet, ezért a Kancellária bunkerébe ment, ahol személyesen számolt be Fegelein és Weidling tábornokoknak a szektorban kialakult helyzetről. Ennek eredményeképpen a Z szektor parancsnokságát az SS kötelékébe tartozó Mohnke tábornok vette át, a szektort pedig két alszektorra osztották fel. A nyugati alszektor parancsnoka Seifert alezredes, a keletié pedig Krukenberg lett, aki a védelemhez visszakapta a Nordland hadosztály feletti teljes parancsnokságot. A tábornok közbenjárása tehát sikerrel járt, az európai önkéntesek pedig saját egységük soraiban vívhatták meg utolsó harcukat.⁶⁸

Utcai harcok az Operánál

A zászlóalj nagyobbik fele – a 2., 3. és 4. század – április 27-én pihenőt kapott az előző napi kemény harc után. A franciák a Belle-Alliance-Platz közelében rendezkedtek be.⁶⁹ Az alakulat egyik fele egy sörözőben, a másik fele pedig az Unter den Linden sugárúton található Operában talált szállást, ahol kényelmesen töltötték el a nap nagyobb részét. Ezzel párhuzamosan Krukenberg tábornok is áthelyezte főhadiszállását a korábbi pozíciójától valamivel északabbra található Opera pincéjébe. A Nordland hadosztály a védelmi zóna új parancsnokától, Mohnke tábornoktól kapott parancsok értelmében a berlini városmagot védő három koncentrikus védelmi vonal közül a legbelsőben foglalt állásokat. Feladata a Z védelmi szektor Wilhelmstrasse-től keletre eső alszektorának védelme volt, mely egy körülbelül 2.200 méter hosszú frontvonalat jelentett a Belle-Alliance-Platz-tól a Landwehr-Kanal mentén egészen a

⁶⁷ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 19-20. o.

⁶⁸ Krukenberg 1973, 133. o.

⁶⁹ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 8. o.

Dönhoff-Platz-ig. Mohnke tábornok parancsára a hadosztályt megerősítették a Kriegsmarine egy légi úton a városba szállított századával, az 503. páncélos osztállyal, mely ezen a napon 8 harckocsiból és rohamlövegéből állt, ill. egy csoport litván SS-katonával.⁷⁰ Krukenberg tábornok 27-én este úgy döntött, hogy a francia katonákat a továbbiakban nem századokban, hanem kisebb létszámú harckocsivadász kommandókban veti be. A 27-én még tartalékban lévő kommandók feladata a Leipzigerstrasse környékén védelmi állásokat foglaló Hermann von Salza páncélosezred támogatása volt kézi páncéltörő fegyverekkel. A tábornok bízott benne, hogy ez az erőkoncentráció megakadályozza a szovjet csapatok áttörését a Kancellária felé, mely csupán néhány száz méterrel északabbra helyezkedett el.⁷¹

A szovjet tüzérség állandó aktivitása miatt a hadosztályparancsnokság még 27-én délután átköltözött a közelben található Stadtmitte metróállomásra, mely nagyobb védelmet jelentett a tüzérségi tűz ellen.⁷² Ezen kívül azonban az új parancsnoki állás sem árammal, sem telefonnal nem rendelkezett, így a kapcsolattartás és az irányítás nehézkessé vált.⁷³ Itt tüntették ki azokat a franciákat, akik előző nap kiemelkedő teljesítményt nyújtottak az ellentámadás során. Ekkor csatlakozott Labourdette százada – melyet a német parancsnokság a nap folyamán más szektorban vetett be védelmi feladatokra – is az alakulathoz. A százados és embereinek egy jelentős része azonban elesett a metróalagutakban vívott harcok során, amelyekben német bajtársaik visszavonulását fedezték.⁷⁴

⁷⁰ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 23-25. o.

⁷¹ Saint-Paulien 1958a, 87. o.; Saint-Loup 1965, 319. o.

⁷² Ennek ellenére egy nagykaliberű szovjet tüzérségi gránát átszakította a födémeket és az alakulat számos katonájával végzett a metróállomáson. Forbes 2005, 606. o.

⁷³ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 27. o.

⁷⁴ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 125. kép; Saint-Loup 1965, 324-325. o.

Krukenberg tábornok⁷⁵

Az este és az éjszaka folyamán a kommandókba szervezett francia katonák védelmi állásokat foglaltak el az Opera és a hadosztályparancsnokságnak otthont adó metróállomás között. A zászlóalj elsősegélyhelyként a Stadmitte metróállomást, utánpótlásraktárként pedig a Kancelláriát használta, ahol a parancsnokság jelentős fegyverraktárt rendezett be. Mivel a tőlük délre állomásozó Danmark ezred állásai ellen harccsikkal megerősített szovjet csapatok nagyerejű támadásokat indítottak, melyek a katonák egy részét kivetették állásaikból, a parancsnokság 27-én este két francia kommandót is bevetett a dán önkéntesek megerősítésére. Az első egység Weber testőr századának maradványa volt a német tiszti parancsnoksága alatt, a másik pedig egy, Hennecourt főtörzsőrmester vezetése alatt álló különítmény. A kommandók a Wilhelmstrasse-n – mely közvetlenül a Kancelláriára vezetett – ásták be magukat, hogy feltartóztassák a szovjet páncélosokat, melyek bármikor ellenük indulhattak, miután kudarcot vallottak a balszárnyon a Christensen harccsoport – északi önkéntesekből, tengerészekből, népfelkelőkből és munkaszolgálatosokból álló – csapatainak vonalai előtt a Friedrichstrassé-n, melyet törmelékkel

⁷⁵ Fenet 2014, 219. o.

torlaszoltak el és tettek járhatatlanná a tankok számára. A franciák másik oldalán a Müncheberg páncélos hadosztály ásta be magát, amely meglehetősen leharcolt állapotban volt, így nem lehetett tudni, meddig tudja tartani állásait.⁷⁶

28-án hajnalban a franciák szembekerültek az első páncélosokkal, melyekkel szemben csupán kézi páncéltörő fegyvereket tudtak bevetni. Ennek alkalmazása nagy bátorságot igényelt, mivel a fegyverek lőtávolsága csak pár tucat méterre terjedt ki, így egészen közel kellett engedni a páncélosokat, mielőtt tüzet nyithattak volna. A városi terep azonban számos rejtékhelyet kínált, melyet a harcedzett francia katonák nagyon jól kihasználtak és rövid időn belül számos harckocsit semmisítettek meg.⁷⁷ A folyamatosan ismétlődő támadások miatt a délelőtti folyamán az egész francia alakulatot bevetették a Kancelláriához vezető Wilhelmstrassé-n, Friedrichstrassé-n és Saarlandstrassé-n, ill. az azokat merőlegesen keresztező Hedemannstrassé-n. A déli irányból a Hitlerbunkerhez vezető fontosabb utak tehát a franciák ellenőrzése alatt álltak.⁷⁸

A franciák helyzetét valamelyest megkönnyítette, hogy az első páncélos kilövése után hatékonyan eltorlaszolta az utcát, így a védők némi időt nyertek, amíg a támadók – akik a 2. páncélos gárda hadtest kötelékébe tartoztak – ezt más páncélosok segítségével elvontatták és új támadást tudtak indítani. A nap folyamán ezek a feltartóztató akciók legalább hat tankot semmisítettek meg. Ugyanekkor ezek a szünetek remek alkalmat biztosítottak a szovjet tüzérségnek, hogy „megdolgozza” a franciák állásait. Ezek a támadások sokkal nagyobb veszteségeket okoztak a védőknek, mint a közvetlen rohamok. A tüzérségi tűz heveségét jól jellemzi az a tény, hogy a franciák kizárólag a metróalagúton keresztül tudtak közlekedni és

⁷⁶ Bernage 2005, 123. o.

⁷⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 183. o.

⁷⁸ Fenet 1973, 162. o.

utánpótlást szállítani a parancsnoki harcállás és az utcákon kialakított védelmi vonalak között.⁷⁹

A tüzérség hatékonyságát tovább fokozták a szovjet légi-erő megfigyelő repülőgépei, melyek a levegőből irányították az ágyúk tüzet. Miután azonban Protopopov törzsőrmester géppuskával lelőtte az egyik gépet, a továbbiakban a repülőgépek távol tartották magukat a körzettől, ami jelentősen rontotta a tüzérség hatékonyságát és ezzel hozzájárult a védők veszteségeinek csökkentéséhez.⁸⁰

Meglepő módon a nap folyamán szovjet részről egyáltalán nem vetettek be gyalogsági erőket. Ez előnyös volt a védők számára, akik nem rendelkeztek sem tüzérségi, sem páncélos támogatással, így nagy nehézséget jelentett volna számukra egy nagyerejű gyalogsági támadás visszaverése. Ez a szerencsés helyzet azonban csak a kora esti órákig tartott, amikor a szovjet parancsnokság bepótolta elmaradását és bevetette az addig tartalékban lévő gyalogságot is. Ez mindjárt eredményre is vezetett, mivel a gyalogosok elfoglaltak egy magas épületet a francia harcállásokkal szemben, amely kedvező tüzelési lehetőséget biztosított számukra. Fenet ellentámadás helyett – mely minden bizonnyal nagy veszteségekkel járt volna – néhány emberével felgyújtatta az épületet, majd automata fegyverekkel és kézigránátokkal nagy veszteséget okozott az épületből menekülő szovjet katonák soraiban (körülbelül 50 halott). Ez ideiglenesen stabilizálta a védelmi vonalat, de a többi épületbe beszivárgott orosz mesterlövészek ezt követően folyamatosan súlyos vámot szedtek a védőkön. A franciák ugyanakkor váratlan erősítést kaptak: a közelben található biztonsági minisztérium (*Reichssicherheitshauptamt*, RSHA) személyzetéből szervezett – idősebb tisztekből és altisztekből álló⁸¹ – százfős alakulat csatlakozott a rohamzászlóaljhoz. Az

⁷⁹ Saint-Loup 1965, 324-325. o.;

⁸⁰ Lefèvre 2007d, 75. o.

⁸¹ A számos magas rangú tiszt az utcai harcokban inkább hátrányt jelentett, mivel életkoruk miatt sem megfelelő kiképzéssel, sem megfelelő állóképességgel nem rendelkeztek. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über

egység tagjainak döntő többsége ötvenes éveiben járt, a rendőrség állományába tartozott, irodista lévén nem kapott rendszeres kiképzést és csupán puskákkal rendelkezett, ennek ellenére nagy segítséget jelentett a tüzérségi tűz és a mesterlövészek okozta veszteségek miatt létszámhiánnyal küzdő franciáknak.⁸²

29-én hajnalban a szovjetek – akik nagyobb részben a 301. lövészhadosztály állományába tartoztak – újabb támadást indítottak a francia állások ellen a Wilhelmstrassé-n. Ezúttal egyszerre vetették be a páncélosokat és a gyalogságot, ami nehéz helyzetbe hozta a védőket.⁸³ Az előbbieket ugyan sikerült megállítaniuk a páncéltörő fegyverek néhány jól irányzott lövésével, utóbbiak azonban a házak felső emeletein keresztül is támadtak, amelyek védelmére a franciák már nem tudtak elegendő embert mozgósítani. Az oroszok új taktikát vetettek be: ha nem tudták elfoglalni, akkor közvetlen ágyútűzzel megsemmisítették a francia védelmi állásokat. Ezt követően már csak idő kérdése volt, hogy visszavonják az alakulatot. A végső lökést az adta meg, hogy a Christensen harccsoport is hátrébb szorult, így a balszárny nyitva állt a támadások előtt, ezért Fenet századosnak ki kellett adnia a visszavonulási parancsot. A parancsnok a visszavonulás fedezéséhez jól bevált eszközként újból a tűzhöz nyúlt, néhány épület felgyújtásával elegendő ideig feltartóztatta az oroszokat ahhoz, hogy emberei nagyobb veszteségek nélkül vonulhassanak vissza.⁸⁴

A Kancellária védelmében

Az alakulat a Puttkamerstrasse-Wilhelmstrasse kereszteződésében foglalt el új állásokat, 150 méterrel északabbra az előző védelmi vonalnál. Az új harcállás – melynek súlypontja egy

die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 183. o.

⁸² Fenet 1973, 164. o.; Saint-Paulien 1958a, 153. o.

⁸³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 184. o.

⁸⁴ Mabire 1995a, 210-211. o.

könyvesboltban volt – összességében jobban védhető volt, mint az előző, azonban egy romos ház kiváló támadási lehetőségét biztosított ellene, mivel a francia fegyverek holtterében feküdt. Ezt az oroszok ki is használták és néhány perccel az új állások elfoglalását követően már újabb támadást is indítottak ezen a ponton. A franciák nehéz helyzetbe kerültek, amit Fenet a biztonsági minisztérium alkalmazottainak ellentámadásával orvosolt. A harcban járatlan rendőrök hatalmas veszteségeket szenvedtek ebben az akcióban, de támadásuk megtörte az oroszok lendületét és visszafoglalta az állások biztonságára nagy veszélyt jelentő romépületet. Ebből kifolyólag áldozatuk nem volt hiábavaló: az új védelmi vonal kitartott.⁸⁵

Ezt követően a nap folyamán még számos támadást indítottak a franciák ellen. A szovjet páncélosok taktikát váltottak: nem libasorban támadtak, hanem 6-8 tankból álló csoportokban. Ezek ugyan nagyobb fenyegetést jelentettek, de szerencsére a romok csupán 2-3 jármű párhuzamos haladását tették lehetővé, ezért az élen haladó páncélosok kilövésével ezeket is meg tudták állítani. Az állandó tüzérségi tűz okozta veszteségek miatt olyan komollyá vált a létszámhiány, hogy a továbbiakban a könnyű sebesülteket nem evakuálták, hanem ellátásuk után az első vonalban tartották őket további szolgálatra. A létszámhiányt tovább fokozta Krukenberg döntése, aki egy kommandót maga mellett tartott a Stadtmitte vasútállomáson, hogy szükség esetén saját belátása szerint vesse be. Különösen nagy problémát jelentett a tisztek és altisztek alacsony létszáma, akik nagy számban estek el a harcok folyamán. A délután folyamán a tábornok számos franciát kitüntetett a parancsnoki harcálláspontján, közülük külön ki kell emelni Vaulot őrmestert, aki a berlini harcok pár napja alatt 8 harckocsit semmisített meg, és ezért megkapta a Vaskereszt Lovagkeresztjét.⁸⁶ Fenet pedig ezzel párhuzamosan Rostaing zászlóst tüntette ki

⁸⁵ Saint-Loup 1965, 346-347. o.

⁸⁶ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 63. kép.

az első osztályú Vaskereszttel a harcban nyújtott helytállásáért és százada vezetéséért.⁸⁷

A franciák - hevenyészett állásaik ellenére - szilárdan kitartottak új állásaikban, mivel tisztában voltak vele, hogy csak ők álltak a Vörös Hadsereg és a pár száz méterre a hátuk mögött található Kancellária között, ahol Hitler bunkere is volt. A folyamatosan ismétlődő támadások hátrébb szorították a szomszédos német egységeket a jobbszárnyon az Anhalt pályaudvar környékén, azonban a Hermann von Salza páncélosezred egyik Tigris II harckocsija hatékonyan tartóztatta fel a szovjet páncélosokat, így a frontvonal nem omlott össze.⁸⁸

Április 30-án nem változott a helyzet, a német-francia csapatok kitartottak állásaikban. A folyamatos tüzérségi, páncélos és gyalogsági támadások ellenére a katonák nem adták fel pozíciójukat és egész nap kitartottak. A helyzetet tovább nehezítette, hogy a védők kezdtek kifogyni a páncéltörő fegyverekből, a lőszerből, az élelemből és a vízből.⁸⁹ Az este folyamán egy ukrán hadifogolytól megtudták, hogy a szovjet parancsokság másnapra, május 1-re tűzte ki a város elfoglalásának napját. Ez nem sok jót ígért a franciáknak, csupán két dolog vidította fel őket. Az első az volt, hogy a hadifogoly beszámolója alapján a tankok személyzetét pisztollyal kellett megfenyegetni, hogy beszálljanak járműveikbe és támadásra induljanak a francia állások ellen. A második pedig, hogy rászolgáltak erre a félelemre, mivel a nap végén 21 kiégett páncélos roncsa volt állásaik előtt.⁹⁰

Másnap valóban hatalmas erejű támadások indultak a francia állások ellen, az oroszok mindent bevetettek, hogy a

⁸⁷ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 184. o.; Saint-Paulien 1958a, 162. o.

⁸⁸ Lefèvre 2007d, 76. o.

⁸⁹ Saint-Loup 1965, 349. o.

⁹⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 185. o.; Rostaing 2008, 193. o.

parancsnokság ígérete valóra váljon. A szovjetek olyan nagy számban vetették be a páncélosokat, hogy az egyiknek sikerült áttörnie a franciák vonalait, és csupán a védelmi állások mögött 30 méterrel sikerült kilőni. A délelőtti folyamán a szovjet páncélozott járművek hét támadást indítottak a védelmi vonalak ellen.⁹¹ A támadásokat a szovjetek a védelmi vonalaktól pár száz méterre szervezték meg, de a védők tehetetlenek voltak, mivel az orosz alakulatok – noha látótávolságon belül voltak – fegyvereik lőtávolságán kívül estek.⁹² Miután azonban a tankok nem tudták döntésre vinni a dolgot, a délután folyamán a gyalogság vette át a helyüket, mely a tetőkön és az épületek pincéjében nyomult előre. A korábban már bevált recept ezúttal is működött: mikor a lángszórókkal felszerelt beszivárgó egységek lángba borították a zászlóalj parancsnoki állásának otthont adó könyvesboltot, a franciáknak végül viszsza kellett vonulniuk.⁹³

A végjáték

A zászlóalj maradványának 300 métert kellett visszahúzódnia, hogy jól védhető épületet találjon, és végül 18 óra felé az *RSHA* épületébe vette be magát a Prinz-Albrechtstrassé-n. Tőlük néhány száz méterre keletre a Danmark ezred maradványa a Friedrichstrassé-n, a Norge maradványai pedig a Leipzigerstrassé-n ásta be magát. A francia túlélők száma ekkor már nem haladta meg a harminc főt. Köztük volt Fenet százados és Rostaing zászlós is, akik a hatalmas veszteségek ellenére továbbra is kézben tartották az egységet. A nap hátralevő részében már nem érte újabb támadás a francia alakulatot, mivel a szovjet alakulatok más irányból törtek át a német vonalakat és nyomultak előre a Kancellária felé. A százados – kihasználva az utolsó lehetőséget a végső szovjet támadás

⁹¹ Saint-Paulien 1958a, 199. o.

⁹² Fenet 1973, 167. o.

⁹³ Hausser 2004, 262. o.

előtt – rövid ceremóniát tartott, melynek keretében Vaske-
reszttel tüntette ki számos katonáját.⁹⁴

Az utolsó harcállások a Kancellária előterében⁹⁵

Krukenberg 7 órakor értesült róla tábori telefonon – amelyet csak ekkor vezettek be a főhadiszállásául szolgáló metrókocsiba –, hogy az éjszaka folyamán Krebs tábornok, von Dufving ezredes és Seifert alezredes átkeltek a szovjet vonalakon, hogy tárgyalásokat folytassanak az oroszokkal. A tábornoknak ezért át kellett mennie a légügyi minisztérium épületébe, ahol Seifert parancsnoki állása volt, hogy átvegye az ő alszektorának az irányítását is. Krukenberg német-francia

⁹⁴ Saint-Loup 1965, 355. o.; Rostaing 2008, 203. o.

⁹⁵ Fenet 2014, 324. o.

kíséretével együtt érkezett meg a minisztériumhoz, melyet senki nem őrzött, és ahol teljes zűrzavar uralkodott. Legnagyobb meglepetésére Seifert alezredessel is találkozott, aki éppen iratokat semmisített meg. Mikor utasítást kértek a Kancelláriáról, azt a választ kapták, hogy a korábbi utasítás érvénytelen, és továbbra is az alezredes az alszektor parancsnoka. A tábornok ekkor visszatért a saját parancsnoki posztjára.⁹⁶

19 órakor Krukenberg kíséretével a Kancellária bunkerébe ment, ahol a Z védelmi szektor parancsnokságát rendezték be és tájékoztatást tartottak a német kézen maradt védelmi szektor rangidős tisztjei számára. Itt tudta meg, hogy Hitler előző nap öngyilkos lett, Wenck hadseregének felmentési kísérlete pedig kudarcot vallott. Ekkor derült ki, hogy Krebs tábornok előző éjszakai küldetése – melyben fegyverszünetet akart kötni a szovjetekkel – nem járt sikerrel, mivel az oroszok ragaszkodtak a feltétel nélküli kapitulációhoz.⁹⁷ Mohnke megkérdezte Krukenbergtől, hogy folytatni kívánja-e a Z szektor – mely gyakorlatilag a város maradékát jelentett – védelmét, amelyre ő tagadó választ adott, mivel értelmetlen megbízatásnak tartotta az adott hadi helyzetben.⁹⁸

Ezt követően hirdették ki Weidling tábornok parancsát, melynek értelmében 23 órától be kellett szüntetni az ellenállást és fel kellett készíteni a csapatokat az éjszaka folyamán délnyugati irányban végrehajtandó kitörésre. Ziegler tábornok, aki régi hadosztályával akart részt venni a kitörésben, Krukenberggel együtt tért vissza az Operához. A tábornok ezután 22 órakor adta ki utolsó parancsát, melynek értelmében a parancsnoksága alatt álló minden egységnek kisebb csoportokra kellett szétválnia, majd 23 órakor el kellett hagynia állásait, hogy a Friedrichstrasse és a Charlottenstrasse vonalán délnyugati irányba induljanak. Az egységeknek az Opera mellett kellett gyülekezniük, majd tisztjeik útmutatását követve

⁹⁶ Forbes 2005, 635-637. o.

⁹⁷ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 34-35. o.

⁹⁸ Krukenberg 1973, 137. o.

nyugat felé kellett tartaniuk.⁹⁹ Krukenberg valamivel éjjél előtt hagyta el parancsnoki harcálláspontját, hogy a kijelölt gyülekezési helyre menjen, majd átvette az egyik csoport irányítását, amelynek élén délnyugatnak tartott. A csoport, melyhez a sötétben Ziegler tábornok csapata is csatlakozott, a Gesundbrunnen metróállomás közelében komoly tüzérségi és gyalogsági tüzet kapott, melynek a tábornok is áldozatul esett. A katonák az összecsapás során elszakadtak egymástól és a délelőtt folyamán mindannyian elesetek vagy hadifogságba kerültek. A tábornok mellett szolgálatot teljesítő franciák¹⁰⁰ is erre a sorsra jutottak a kudarcra ítélt akció során.¹⁰¹

A tábornok utasításai kézbesítésével berlini születésű segédtszjtjét, Patzakot bízta meg, amire nem került sor, mivel a tiszt eltűnt – minden bizonnyal elesett – az éjszaka folyamán. A francia rohamzászlóalj túlélőit ezért teljes meglepetésként érte május 2-án reggel, hogy sem újabb támadás nem érte őket, sem újabb parancsot nem kaptak a parancsnokságtól.¹⁰²

Miután a kiküldött őrzőegységek sem találtak senkit, a százados átkarolástól tartva embereit a légügyi minisztériumhoz (*Luftfahrtministerium*) vezette, amely az utolsó védhető állást jelentette a Kancellária előtt. Itt nagy meglepetés érte, mikor közösen érkező német és szovjet tisztek arról tájékoztatták, hogy a német csapatok feltétel nélkül kapituláltak. A százados valamilyen cselre gyanakodott, ezért a katonákat a metróalagúton – és Krukenberg üres főhadiszállásán – keresztül a Kancellária épületéhez vezette. Mikor meglátta a szovjet zászlót a Kancellária felett, nyilvánvalóvá vált számára, hogy a város ostroma és ezzel – a franciák részére is – a háború is befejező-

⁹⁹ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 36-37. o.

¹⁰⁰ Az egyetlen kivételt egy „tiszteletbeli” francia, Weber hadnagy jelentette, akinek sikerült az orosz vonalakon keresztül eljutnia az amerikai fennhatóság alatt álló területre, ahol még a hadifogságot is elkerülte.

¹⁰¹ Mabire 1995a, 248-264. o.

¹⁰² BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 38. o.; Saint-Paulien 1958a, 209-211. o.

dött.¹⁰³ Fenet a megadás helyett azonban úgy döntött, hogy megpróbál csatlakozni Wenck seregéhez Potsdamban és embereit a metró vonala mentén nyugat felé vezette. Fényes nappal azonban nem jutottak messzire, a szovjet katonáktól nyüzsgő városban hamar felfedezték őket, és a francia önkéntesek dél körül hadifogságba kerültek.¹⁰⁴ Ez azonban még nem jelentett számukra viszonylagos biztonságot sem, mivel egyesek közülük a feldühödött szovjet katonák áldozatául estek, akik helyben lelőtték azokat, akik SS-jelzéseket vagy harcokcsik megsemmisítésére utaló kitüntetések viseltek, a franciák többségére azonban orosz hadifogság várt.¹⁰⁵ Akadtak ugyan néhány olyan, egységétől elszakadt katona, akinek sikerült kijutnia Berlinből, azonban vércsoportot jelző tetoválásuk őket is előbb-utóbb leleplezte, így általában nem kerülhették el a hadifogságot.¹⁰⁶

A berlini bevetés mérlege

A berlini védelem vezetői rendkívül reménytelen helyzetben voltak április második felében, amikor szembesültek a rendelkezésükre álló erők alacsony számával, leharcolt állapotával, valamint a védelmi előkészületek elégtelenségével. Ez a felismerés a haldokló nemzetiszocialista rendszer szellemiségéhez híven bűnbakkeresést vont maga után, amelynek keretében a Nordland hadosztály parancsnokát, Joachim Ziegler dandártábornokot is leváltották. Az ő helyére hívták Berlinbe Krukenberget, aki engedélyt kapott rá, hogy egy zászlóaljat is magával vigyen. Ezzel az engedéllyel élve a tábornok egy több mint 300 fős egységgel kelt útra a főváros felé. A váratlan erősítés volt az utolsó német oldalon álló egység, mely szárazföldi úton eljutott Berlinbe az ostrom végéig. Jelentőségét az is fo-

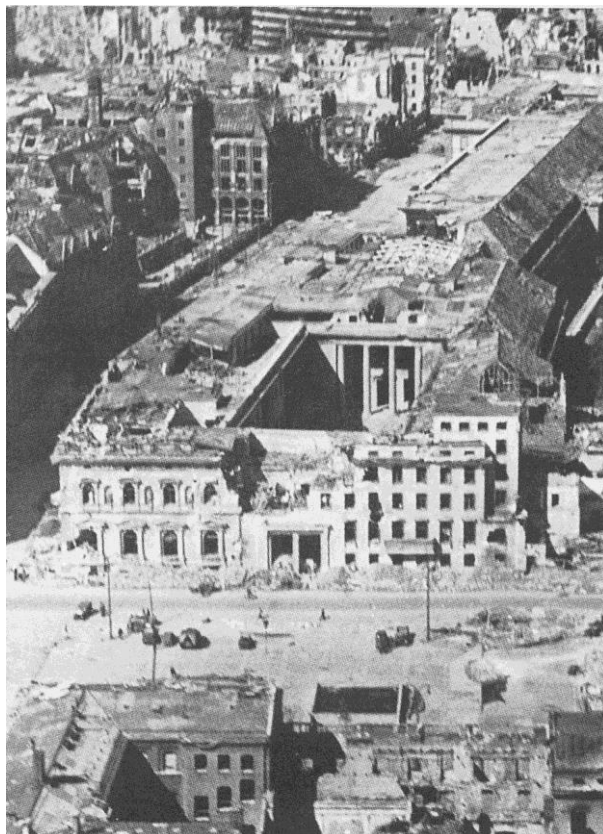
¹⁰³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 186. o.

¹⁰⁴ BAMA N 756/201. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne", 7. o.; Fenet 1973, 168-171. o.

¹⁰⁵ Rostaing 2008, 200-203. o.

¹⁰⁶ Muelle 1990, 127. o.

kozta, hogy noha számos, a főváros közelében állomásozó egység kapott parancsot a berlini helyőrséghez való csatlakozásra, ennek döntő többségük nem tett eleget.¹⁰⁷

A Kancellária az ostrom után¹⁰⁸

A harcok folyamán a franciák kifogástalan morálról és nagy hatékonyságról tettek tanúbizonyságot, ennek köszönhető, hogy az ő nevükhöz fűződik az egyetlen sikeres ellentámadás az ostrom folyamán (még ha ez a siker csupán tiszavirágéletű

¹⁰⁷ Beevor 2002, 293-294. o.

¹⁰⁸ Fenet 2014, 328. o.

is volt). Azonban a nem túl nagy létszámú alakulat már itt elvesztette személyi állományának közel felét, a veszteségek pedig a 27-i pihenőnap után újból jelentősek voltak. A folyamatos harcokban páncéltörő alegységként bevetett önkéntesek nagyon jó munkát végeztek, mivel Krukenberg szerint az ostrom folyamán a fővárost védő SS-alakulatok körülbelül 800 páncélozott harcjárművel végeztek, ezek közül 108 ellenséges harckocsi megsemmisítése kötődik a Nordland hadosztályhoz, melyből 62 írható a franciák számlájára.¹⁰⁹

A harcok során számos franciát tüntettek ki a Vaskereszt első és második fokozatával, valamint ezen felül négy francia is megkapta a Vaskereszt Lovagkeresztjét, mely a Harmadik Birodalom egyik legmagasabb kitüntetése volt, és mindössze 7.400 fő kapta meg a háború folyamán. A 8 harckocsit megsemmisítő Vaulot őrmesteren kívül a 6 találatig jutó Apollot őrmester, az összesen 14 tankot kilövő Weber hadnagy, ill. a zászlóalj vezetője, Fenet százados kapta meg ezt a kitüntetést.¹¹⁰ A franciák teljesítményét legjobban – még ha egyértelműen eltúlozva is – Krukenberg tábornok foglalta össze a következőképpen: *„A franciák nélkül az oroszok egy héttel korábban vették volna be Berlint.”*¹¹¹

¹⁰⁹ BAMA N 756/200b. Kamptag in Berlin, 29-30. o.; Saint-Loup 1965, 374. o.

¹¹⁰ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 63., 117-119. kép; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 186-187. o.; Krätschmer 1982, 412. o.

¹¹¹ Krukenberg 1973, 137. o.

A fegyveres kollaboráció utóélete

A számonkérés időszaka

Hadifogság

A harcok lezárulta után az azokban aktívan résztvevő túlélők többségének útja a szövetséges hadifogolytáborokba vezetett. Ez a bevetés helyszínéből következően értelem szerűen főleg szovjet hadifogságot jelentett, ami már önmagában a táborokig való eljutást is nagy kihívássá tette a franciák számára. A Vörös Hadsereg katonái ugyanis egyáltalán nem bántak kesztyűs kézzel korábbi ellenségeikkel, teljesen természetes volt, hogy a foglyokat minden vagyontárgyuktól megszabadították, megverték, nem egy esetben pedig fogságba esésük után a helyszínen ki is végezték őket. Ez főleg azokban az esetekben történt meg, amikor a foglyok a Waffen-SS egyenruháját viselték, ill. magas rangú kitüntetésekkel viseltek, melyeket a harctéren szereztek. Ezek alapján a szovjet katonák feltételezték, hogy az ilyen foglyok különösen sok kárt okoztak hazájuknak, úgyhogy sokszor megragadták az alkalmat, hogy bosszút álljanak.¹

Az első órák túlélése nagy mértékben függött attól, hogy milyen csapatok fogságába kerültek a katonák. A támadásokat vezető elitalakulatok körében nem volt jellemző a kegyetlenség, a második hullám alacsonyabb harcértékű, kevésbé fegyelmezett katonái azonban már előszeretettel kínozták meg és végezték ki foglyaikat. A pomerániai hadjárat során fogságba esett franciák egy jelentős része annak köszönhetette életét, hogy a szovjetek oldalán harcoló reguláris vagy irreguláris lengyel csapatok fogságába esett, akik a náccal szembeni gyűlöletük ellenére is szimpátiával viseltettek a franciák iránt, ezért általában jól bántak velük. Sőt, sokszor azt is elérték,

¹ Auvray 1999, 105. o.; Levast 2008, 128. o.; Rostaing 2008, 204. o.; Fenet 2014, 62. o.; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 168. o.

hogy az orosz katonák is hasonlóan tegyenek, tehát a lengyelek közbenjárása sok francia katona életét mentette meg.²

Az igazi megpróbáltatások azonban még csak ezután kezdődtek, mivel a hadifoglyoknak – akik sokszor sebesültek voltak – gyalog kellett megtenniük az utat a legközelebbi gyűjtőtáborig. Akik nem bírták tartani a tempót, azokra szintén halál várt.³ A front mögött felállított gyűjtőtáborokból aztán vasúton szállították a foglyokat a hátországba. A pomerániai hadjáratban fogságba esett franciák jelentős többségének részt kellett vennie a Moszkvában tartott május 1-i győzelmi felvonuláson, ahol többek között a tengelyhatalmak fogságba esett katonáit is felvonultatták. Ezt követően a foglyokat a Szovjetunió európai vagy ázsiai részén fekvő munkatáborokba szállították. A táborok lakóinak bányákban vagy az ország helyreállítási munkálatain kellett dolgozniuk. A rossz bánásmód, a gyenge ellátás és a nehéz fizikai munka következtében sokan életüket veszítették ezekben a táborokban.⁴

Ezekben a táborokban sok tízezer francia raboskodott, messze többen, mint ahányan a harcok során kerültek fogságba. A magyarázat egyszerű: nagy számban kerültek szovjet hadifogságba olyan francia állampolgárok, akik még 1940-ben estek német hadifogságba, vagy kötelező munkaszolgálatosként dolgoztak a Harmadig Birodalomban, a Vörös Hadsereg csapatai pedig ingyen munkaerőként őket is Oroszországba irányították.⁵ Mivel azonban egy szövetséges hatalom állampolgáraitól volt szó, ezért a háború lezárulta után megkezdődött a franciák kiválogatása a hadifoglyok tömegéből, hogy hazaküldhessék őket Franciaországba. Ez igen nehéz feladat volt, mivel a foglyok sok esetben semmilyen igazoló irattal nem rendelkeztek, így a szovjet hatóságok jobb híján minden olyan embert a tarnow-i gyűjtőtáborba irányítottak, aki franciának vallotta magát és elég jól beszélt franciául ahhoz, hogy ez

² Muelle 1990, 89. o.

³ Deloncle 2004, 148. o.; Rostaing 2008, 206-207. o.

⁴ Bayle 2008, 22. o.

⁵ Auvray 1999, 147-149. o.

az állítása hihető legyen. A felületes ellenőrzés miatt a lehetőséggel nemcsak a különböző okokból hadifogságba került franciák, de számos más nemzetiségű, franciául jól beszélő hadifogoly is élt, hogy maga mögött hagyja a fogságot.⁶

Azonban a gyűjtőtábor még messziről sem jelentett szabadságot. Az egészségtelen klímájú táborban, ahol a napi élelemadag alig haladta meg az 1.300 kalóriát, 10 hónap alatt 50 százalékos volt a foglyok halandósága. Végül azonban a megpróbáltatásokat túlélő franciák – és egyéb nemzetiségűek – útnak indulhattak Franciaország felé, ahol a határon a Vörös-kereszt és a rendőrség emberei várták őket. Előbbiek orvosi, utóbbiak biztonsági vizsgálatnak vetették alá a hazaérkezőket. Sok esetben az első feleslegessé tette a másodikat, mivel akin vércsoportjelző tetoválásokat fedeztek fel az orvosok, azokat – az orvosi titoktartásra való tekintet nélkül – jelentették a rendőröknek, akik azonnal gondoskodtak az érintettek letartóztatásáról.⁷ Akik esetleg nem rendelkeztek ilyen árulkodó jellel, azokat a rendőrség keresztkérdései, esetenként pedig munkaszolgálatos honfitársaik buktattak le. A határon felállított szűrővizsgálatokon nagyon kevés korábbi kollaboránsnak sikerült átcsúsznia, pedig sokan megpróbálták magukat kötelező munkaszolgálatosnak vagy az 1940-es hadjárat során fogságba esett hadifogolynak kiadni. A pontos nyilvántartásokkal rendelkező nyomozókkal szemben azonban esélytelenek voltak.⁸

Sok hadifogoly tartott valami hasonlótól, ezért a hazaszállítás közben elmenekült és inkább Németországban bújkált, ahol joggal számíthatott a lakosság szimpátiájára. Voltak olyanok, akik éveket töltöttek Németországban, mielőtt a szövetséges megszálló hatóságok letartóztatták őket és átadták a francia rendőri szerveknek, de olyanok is akadtak, akiknek

⁶ Deloncle 2004, 165-167. o.

⁷ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Francaise, 2. o.; Levast 2008, 136. o.; Fenet 2014, 66. o.

⁸ Rostaing 2008, 211-213. o.

sikerült végleg letelepedniük és örökre eltűnniük a hatóságok szeme elől.⁹

A bad reichenhall-i kivégzések

Noha a szovjet részről történő túlkapások és kihágások sem bocsánatosak, de nagy számuk miatt legalábbis széles körben ismeretesek és elismertek, akadt olyan is, melyet a szövetségesek – sőt franciák – követtek el, és a mai napig sem ismerték el.

1945. május elején a Nagy Károly SS-hadosztály 12 katonája, akik éppen sebesüléseikből felépülve készültek visszatérni egységükhöz, az előretörő amerikai csapatok (az O'Daniel tábornok parancsnoksága alatt álló 3. gyalogoshadosztály) fogságába esett, amelyek átadták őket a közeli Bad Reichenhallban állomásozó 2. francia páncélosadosztálynak.¹⁰ A francia egység Leclerc tábornok parancsnoksága alatt állt, aki telefonált Párizsba, hogy utasításokat kapjon a fogságba esett franciákkal való bánásmóddal kapcsolatban, azonban egyetlen felelős beosztású tisztet sem sikerült elérnie. Ezt követően saját hatáskörében úgy döntött, hogy a foglyokat a helyszínen kivégezteti. Ennek okáról különböző feltételezések léteznek, de állítólag a foglyok tiszteletlen viselkedésének számlájára írható.¹¹ A tábornok ugyanis a francia SS-katonák szemére hányta, hogy egy idegen hadsereg egyenruháját viselik, mire egyikük azzal vágott vissza, hogy a tábornok is az amerikai hadsereg uniformisát hordja. Akár ez volt az ok, akár más, 1945. május 8-án 17 órakor a 12 foglyot a francia alakulat katonái kivégezték.¹²

A kivégzés 12 áldozata közül csak 4 neve ismert: Paul Briffault alhadnagy, Robert Doffat alhadnagy, Serge Krotoff sorhajóhadnagy, Raymond Payras közlegény. A francia egy-

⁹ Lásd Malbosse, Christian: *Le soldat traqué*. Pensée Moderne, Paris, 1971.

¹⁰ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 198. o.

¹¹ Muelle 1990, 75. o.

¹² BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 127. kép; Dupont 2002, 284. o.

ség eltemetésükre sem vállalkozott, a közelben tartózkodó egyik amerikai egység temette el végül is az áldozatokat, akik 1949. júniusi exhumálásuk után ma egy német temetőben nyugszanak.¹³

A francia parancsnok annyira titokban kívánta tartani az ügyet, hogy a kivégzés ideje alatt körletelhagyási tilalmat rendelt el a hadosztály katonáinak és a légvédelmi lövegeket is elsüttette, hogy elnyomja a kivégzőosztag lövéseinek hangját. Az eltussolás azonban nem sikerült, mivel a kivégzőosztag vezetője – aki nem értett egyet a kapott paranccsal – engedélyezte a halálraítélt foglyoknak, hogy levelet írjanak családjuknak, amit az alakulat lelkésze el is juttatott azoknak, így a titok kipattant. Ennek ellenére hivatalosan mind a mai napig nem ismerték el a kivégzés tényét, a kivégzetteket pedig szökésben lévő hazaárulókként kezelik.¹⁴

Az önbíráskodás időszaka

Franciaországban a partraszállás után megnövekedett a németek és a velük együttműködők ellen irányuló támadások száma. Ahogy az ország területének felszabadítása egyre előrehaladottabbá vált, úgy hatványozódott ezeknek az akcióknak a száma is. A kezdetben a különböző ellenálló csoportok számlájára írható támadásokat különböző spontán tömegmozdulások követték, melyek főként azok ellen a franciák irányultak, akik kompromittálták magukat a német megszálló hatóságokkal való együttműködéssel: vagyis elsősorban a közigazgatás dolgozó tisztviselők és a Milícia tagjai ellen.¹⁵

A német és francia rendfenntartó erők távozásával elszabadultak az indulatok, előkerültek a fegyverek és megindult a bosszúállás. A helyzeten sokat rontott a kommunista párt bosszúállásra felszólító felhívása, amelynek hatására a társa-

¹³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 199-200. o.

¹⁴ Boch 2008, 60., 77. o.

¹⁵ Delperrié 1969, 552. o.; Novick 1985, 121-122. o.

dalom egy része csatlakozott a fegyveres megtorláshoz.¹⁶ A – sokszor nagy nyilvánosság előtt elkövetett – kivégzéseknek gyakran semmi köze nem volt a politikához, csupán a korábbi sérelmek megtorlásáról, a helyi vagyonosabb réteg kifosztásáról vagy a vezető beosztású tisztviselők eltávolításáról és így a remélt társadalmi előrelépés elősegítéséről volt szó.¹⁷ Ugyanakkor a megtorlás áldozatául esett valódi kollaboránsok – elsősorban milicisták – a kevésbé fontos személyiségek közül kerültek ki, hiszen a leginkább érintettek Németországba (esetként Spanyolországba) menekültek.¹⁸

1944. június 26-án a francia ideiglenes kormány döntésének értelmében haditörvényszékeket állítottak fel minden megyeszékhelyen, melyeknek az volt a feladata, hogy a németekkel való együttműködésben érintett személyek ügyében eljárjon.¹⁹ Ezek a bíróságok a gyakorlatban szinte semmiben sem különböztek a Milícia által felállított hasonló testületektől, mivel a legtöbb tárgyalás néhány órán belül zajlott le, nem volt védőügyvéd, tanúk, sem fellebbezés, az ítéleteket – amelyek döntő többsége halálbüntetés volt – pedig 24 órán belül végre kellett hajtani.²⁰ Ennek következtében ezek a bírósági eljárások semmivel sem voltak tárgyilagosabbak vagy kevésbé kegyetlenek, mint a Milícia eljárásai néhány hónappal korábban.

Az ország felszabadításával párhuzamosan népfelkelés zajlott le Franciaországban, melynek voltak pozitív eredményei – mint például Párizs felszabadítása –, ugyanakkor a fegyveres megtorló akciók számos esetben ártatlanok ellen irányultak.²¹ Az ebben az időszakban lezajló tisztogatás áldozatainak pontos száma nem ismert. Ha leszámítjuk a politikai torzítás sugallta szélsőséges számokat (10 és 105 ezer között), mértékadó becslések szerint akkor is valamivel kevesebb mint

¹⁶ 25. o.

¹⁷ Novick 1985, 127. o.

¹⁸ Venner 1975b, 34-36. o.

¹⁹ Amouroux 1991, 102. o.

²⁰ Aron 1975b, 48. o.

²¹ Lebel 1975b, 21-23. o.

11 ezer fő esett áldozatul ezeknek a túlkapásoknak szerte Franciaországban.²²

Ezzel egyidőben több száz illegális börtön és internáló tábor nőtt ki a földből, ahol a fenti akciók áldozatait (1944 őszén 1 millió emberről volt szó) tartották fogva átmeneti jelleggel mindaddig, amíg lehetőség nyílt a gyanúsítottak ügyének elbírálására.²³ Noha elméletileg ez már előrelépést jelentett, hiszen nem került sor azonnali kivégzésre, ezekben az intézményekben a központi szabályozás teljes hiánya miatt a foglyokkal való bánásmód rendkívül kegyetlen, gyakran szadista volt. Számos fogvatartottat rendszeresen kínzásoknak vetettek alá,²⁴ az ellátás pedig annyira minimális volt, hogy a foglyok néha napokig nem kaptak enni.²⁵

A törvényes számonkérés időszaka

Az ideiglenes kormány első párizsi ülését 1944. szeptember 2-án tartotta, tehát ezt megelőzően szigorúan csak elvi fennhatóságát tudott gyakorolni Franciaország felett. Elméletileg tehát szeptember elejétől a kormány kézbe vehette volna a németekkel való együttműködésben érintettek megbüntetésének ügyét, azonban ezzel csak október elején kezdett foglalkozni. Ebből kifolyólag a leszámolások és megtorlások időszaka még egy hónappal meghosszabbodott, és ezzel az áldozatok száma is jóval magasabbra nőtt. Ebben az átmeneti időszakban annyi változás állt be, hogy a kormány jelenlétének tudatában lévő helyi hatóságok jobban ügyeltek a törvényesség látszatának fenntartására, ezért a kormány – még Algériában kiadott – június 26-i rendeletének értelmében ténylegesen is felállításra kerültek az elrendelt haditörvényszékek, tehát legalább a tör-

²² Amouroux 1991, 104-105. o.

²³ Venner 1975c, 40-41. o.

²⁴ A foglyokkal való bánásmód annyira embertelen volt, hogy a közhangulat lecsillapodása után több vizsgálatra is sor került, és néhány kirívóan kegyetlen tett elkövetőjét bíróság elé állították és elítélték. Venner 1975c, 42. o.

²⁵ Costabrava 2007, 209. o.

vényesség látszata megjelent a tisztogatásban.²⁶ Ugyan ezek még mindig nem feleltek meg egy valódi független bíróságnak és tevékenységük nagymértékben függött a bennük szerepet vállaló emberek személyiségétől, de már ez is nagy előrelépést és csökkenő számú halálos ítéletet jelentett.²⁷

A kormány októberi döntéseinek értelmében három bírósági egység került felállításra, ill. kapott megbízást, hogy a németekkel való együttműködésben érintett személyek ügyében eljárjon. A legsúlyosabb bűnöket elkövetők (általában a legfontosabb politikai és katonai személyiségek) esetében az 1944. november 18-án Párizsban felállított Haute Cour de Justice²⁸ járt el. A viszonylag súlyos, de nem főbenjáró bűnöket elkövetők esetében a régióként felállított Cour de justice-ek voltak illetékesek, míg a kisebb horderejű ügyeket a már korábban is létező polgári bíróságok kapták meg.²⁹ Ezek a bírói szervek abban a szellemben jártak el, hogy a Vichy-rendszer illegitim szerv volt, mely a társadalom felhatalmazása nélkül kötött – érvénytelen – fegyverszünetet. Ebből kifolyólag mindazok, akik részt vettek a kormány munkájában akár döntéshozóként, akár a döntések végrehajtóiként, mind bűnt követtek el. Ellenük eleve fennállt az ellenséggel való összejátszás és a hazaárulás vádja. Ebből az alapfeltevésből kiindulva már csak az volt a kérdés, hogy elkövettek-e más bűncselekményt is és melyik vádlott milyen mértékű büntetést kapjon.³⁰

Az ebből a koncepcióból fakadó szigorúságot tovább fokozta az a tény, hogy a bíróságok esküdteinek olyan személyekből kellett állniuk, „akik nem hagytak fel a nemzeti érzelmek kimutatásával”, vagyis emigránsokból és ellenállókból. Ez a döntés garantálta, hogy a bíróságok döntéshozói az elítéltek irányában eleve negatív érzelmekkel rendelkező szemé-

²⁶ Novick 1985, 143-144. o.

²⁷ Aron 1975b, 43-44. o.

²⁸ A bíróság 3 bíróból és 24 esküdteből állt, akiket az algéri ideiglenes nemzetgyűlés tagjai közül választottak.

²⁹ Grey 1975b, 56-57. o.

³⁰ Levast 2008, 162. o.

lyek legyenek, ami hozzájárult a meghozott ítéletek súlyosságához. Egyértelműen megállapítható, hogy mindazokat bűnösnek, de legalábbis gyanúsnak tekintették, akik nem tudták bizonyítani, hogy aktívan részt vettek a németek elleni harcokban. Ez a gyakorlatban a kollektív bűnösség előzetes kimondását jelentette a társadalom széles rétegeire. Ugyan nem volt lehetséges mindenki megbüntetése, de a fenti megközelítés jó alapot szolgáltatott nagyon sok ember meghurcolásához, akik egyébként semmilyen bűncselekményt nem követtek el. Ilyen szempontból különösen a felszabadulás utáni időszak volt kritikus, amikor a megszállás emlékei még frissen éltek az emberek tudatában. Ekkoriban nagyon szigorú ítéletek születtek: számos, a kollaborációban kevésbé érintett személyt ítélték halálra. Az idő előrehaladtával – és az indulatok csillapodásával – az ítéletek is enyhébbek lettek.³¹

Jelentős változást hozott a bíróságok munkájába az 1945. december 27-én született törvény is, amely elrendelte, hogy az Haute Cour de Justice elnökének és két alelnökének a nemzetgyűlés kormánytól független tagjaiból kell állnia. Ennek a döntésnek az értelmében 1946. február 5-től 1949. július 1-ig Louis Noguères töltötte be az elnöki posztot, aki nagy szakértelemmel, tárgyilagossággal és az igazság kiderítésének szándékával állt hozzá az esetekhez, és így jelentős szerepet játszott a korábbi – koncepciós jellegű – kirakatperек eltűnésében.³²

A politikai és katonai vezetők elleni perek

A francia kormány már Algériában megkezdte az általa törvénytelennek tartott Vichy-rendszer olyan politikai és katonai vezetői ellen bírósági eljárásokat, akik a kezére kerültek. Az első ilyen pert Pierre Pucheu korábbi belügyminiszter ellen indították 1944. március 4-én, aki azért tartózkodott Algériában, mivel tartalékos tisztként csatlakozni kívánt a felállítás alatt álló új francia hadsereghez és részt kívánt venni Francia-

³¹ Grey 1975b, 58-59. o.

³² Novick 1985, 278-289. o.

ország felszabadításában.³³ A helyzetet még furcsábbá tette az a tény, hogy kormányzati tevékenysége alatt is végig azon munkálkodott, hogyan lehetne eltávolítani a németeket az országból. Erről ráadásul nem csupán írásos bizonyítékai voltak, de személyesen is kapcsolatban állt több olyan személyiséggel, akik ekkor már az emigráns kormány és hadsereg vezető beosztású tagjai voltak és igazolhatták ezt. Mindez azonban nem számított, mivel Pucheu-t nem saját tettei, hanem a törvénytelennek tekintett kormányzat ügyeiben való részvétel ténye miatt tekintették bűnösnek. Ennek eredményeként a gyorsan lezajló per végén Pucheu-t teljes vagyonelkobzásra és halálbüntetésre ítélték, amit március 20-án (tehát két héttel a per kezdete után) már végre is hajtottak. A koncepciós jellegű per fenyegető üzenet volt a Franciaországban székelő kormány számára, amely azonban ellentétes hatást váltott ki, mivel – békés megegyezési alternatíva híján – csak még inkább a németekkel való együttműködés irányába taszította a Vichy-kormány tagjait.³⁴

Két hónappal később kezdődött az első magasabb beosztású katonai vezető, Derrien admirális, pere. Az admirális a Tunéziában állomásozó francia csapatok főparancsnokának, Esteva admirálisnak volt a helyettese. Ellene az volt a vád, hogy *nem tagadta meg a parancsokat*.³⁵ A vád érvelése szerint a hazafias érzelmű katonának – a forradalmi hagyományok szellemében – tudnia kell, hogy melyik parancsot és mikor kell megtagadnia. A parancsokat betű szerint végrehajtó admirálist – korábbi érdemei elismerése mellett – életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.³⁶ Ennek egyenes folytatása volt az Esteva admirális elleni indított per, amelyet csak az anyaország felszabadítása után folytattak le, mivel az admirálist a németek repülőgéppel hazaküldték Franciaországba, mikor a helyzet már menthetetlen volt. Az őellene felhozott vád ugya-

³³ Uo. 96-98. o.

³⁴ Aron 1975, 6-12. o.

³⁵ Kiemelés a szerzőtől.

³⁶ Régie 1975a, 13-14. o.

naz volt, mint alárendeltje ellen, ami azért is volt paradox, mivel az admirális németellenes nézetei – melyeket széles körben hangoztatott – ismertek voltak. Ennek ellenére vagyonek elvesztése mellett életfogytiglani börtönbüntetést kapott, ahonnan hat évvel később, kevéssel halála előtt szabadult.³⁷

Pétain marsall pere 1945. július 23-án kezdődött meg. A 89 éves államfő saját maga döntött a Franciaországba való visszatérés mellett, miután értesült róla, hogy távollétében akarják lefolytatni perét. A marsall április 26-án érkezett meg Franciaországba, miután a lakhelyéül kijelölt németországi kastélyt elhagyta és Svájc érintésével francia területre utazott.³⁸ Két vádat hoztak fel ellene: összeesküvés a nemzetbiztonság aláaknázása érdekében; Németországgal, mint ellenséges országgal való összejárás. Az idős államférfi nem magyarázkodott, nem keresett mentséget, az egész per folyamán csupán kétszer szólalt meg: a legelején kifejtette, hogy csak az égieknek és az

³⁷ Régie 1975b, 96-101. o.; Novick 1985, 271-272. o.

³⁸ Pétain indulása előtt a következő levelet írta Hitlernek: „Értesültem róla, hogy a francia hatóságok távollétemben szándékoznak eljárást indítani ellenem az Haute Cour de Justice színe előtt, a tárgyalás április 23-án kezdődik. Ez az információ elsőrendű fontosságú kötelezettséget ró rám, és azért fordulok Önhöz, hogy tegye lehetővé feladatomban teljesítését.

1940. július 10-én olyan felhatalmazást kaptam a nemzetgyűléstől, mellyel a számomra biztosított lehetőségek szabta keretek között próbáltam élni. Mint kormányfő, 1940 júliusában Bordeaux-ban visszautasítottam, hogy elhagyjam Franciaországot. Amikor újból nehéz órák köszöntöttek országomra, mint államfő, a helyemen maradtam Vichy-ben. A Német Birodalom kormánya kényszerített arra, hogy ezt elhagyjam 1944. augusztus 20-án.

Becsületem sérelme nélkül nem hagyhatom, hogy azt higgyék – mint ahogy néhány tendenciózus propaganda sugallja –, hogy a felelősségvállalás alóli kibújás szándékával kerestem menedéket külföldön.

Csak Franciaországban válaszolhatok ezekre a vádakra, és én vagyok az egyetlen, aki fel tudja mérni, hogy ez mekkora kockázattal jár.

Ezért tisztelettel arra kérem Önt, hogy adja meg számomra ezt a lehetőséget. Bizonyára megérti döntésem, melyet vezetői becsületem és az engem követők védelme érdekében hoztam. Ez az egyetlen célom. Semmilyen érv nem vehet rá szándékom megváltoztatására.

Ebben a korban már csak egy dologtól fél az ember, hogy nem tett eleget kötelességének, és én eleget akarok tenni az enyémmé.” Michel 1972, 42. o.

utókornak tartozik elszámolással, a legvégén pedig a következő kijelentést tette: „Az életem és a szabadságom az önök kezében van, tisztelt esküdtek, de a becsületemet a hazámra bízom. Döntsenek rólam lelkiismeretük szerint, az enyém tiszta, mivel egy hosszú életem keresztül a halál küszöbére jutva kijelentem, hogy egyetlen célokom Franciaország szolgálata volt.”³⁹ A per folyamán tanúként hallgatták meg Lavalt, Darnand-ot és de Brinont, valamint nagy mennyiségű iratanyagot használtak fel a bizonyítási eljárásban. Mindez azonban nem igazán befolyásolta az esküdteket, akik már a tárgyalás előtt is meg voltak győződve Pétain bűnösségéről, és ezen a meggyőződésükön semmilyen tanúvallomás – még ha a vádlott számára kedvező is volt – nem változtatott. Ebből kifolyólag senkit nem lepett meg, hogy a marsallt augusztus 15-én halálra ítélték, megfosztották állampolgári jogaitól és elkobozták vagyonát.⁴⁰ Noha a marsall nem kért kegyelmet, korára való tekintettel a kivégzést nem hajtották végre, mivel De Gaulle – az ideiglenes kormány feje – kegyelmet gyakorolt és büntetését életfogytiglani börtönbüntetésre enyhítette, ezért a korábbi államfőt 1951-ben bekövetkezett haláláig őrizetben tartották.⁴¹

Ezt követően zajlott Laval pere, méghozzá olyan botrányos körülmények között, melyek komoly visszhangot váltottak ki bel- és külföldön egyaránt. Laval a felelősségrevonás elől Spanyolországba menekült, ahonnan azonban kiadták a francia hatóságoknak, melyek minden áron el akarták ítélni a Vichy-rendszer egyik megtestesítőjét. A közelgő törvényhozási választások miatt gyorsan le akarták tudni a pert, ezért rövid vizsgálati szakasz után október 4. és 9. között folytatták le. Valódi tárgyalásról nem is lehet beszélni, Lavalnak nem volt lehetősége arra, hogy felsorakoztassa tanúit vagy az igazát bizonyító dokumentumokat, így 9-én halálbüntetéssel, állampolgári jogainak elvesztésével és vagyonelkobzással sújtották. A kivégzésére már október 15-én sort kerítettek, ami újabb

³⁹ Uo. 59. o.

⁴⁰ Azéma-Wieviorka 2004, 335. o.

⁴¹ Meyer 1975, 69-77. o.

botrány forrása volt, ugyanis a korábbi kormányfő mérget vett be a kivégzés reggelén, de ettől függetlenül a haldoklót kivégzőosztag elé állították.⁴²

A fegyveres kollaborációban érintett vezetők elleni perek

A németekkel való együttműködésben legmesszebb menő politikusok közül sokat nem lehetett bíróság elé állítani, mivel már nem voltak az élők sorában, vagy pedig nem kerültek a francia hatóságok kezére. Doriot-val ismeretlen gyártmányú vadászgépek végeztek 1945 elején,⁴³ Deloncle pedig a német rendőri hatóságokkal vívott tűzpárbajban vesztette életét 1943-ban, amikor azok megpróbálták letartóztatni a Darlan nevében a szövetségesekkel folytatott tárgyalásai miatt.⁴⁴ Déat pedig Észak-Olaszországban, Torino közelében halt meg természetes halállal 1955-ben, ahová a háború utolsó napjaiban menekült Svájcra keresztül.⁴⁵ Ugyanakkor számos kevésbé ismert, de a kollaborációban érintett felső- és középvezető még szökésben volt, sokuknak sikerült végleg eltűnni Spanyolországban vagy Dél-Amerikában a francia igazságszolgáltatás elől.

Éppen ezért helyeztek nagy hangsúlyt arra, hogy a francia hatóságok kezére került vezetőket példás szigorral büntessék meg. Közülük is kiemelkedett Darnand, aki a németekkel való együttműködés egyik legismertebb és – a Milícia, melynek vezetője volt, tevékenysége miatt – leggyűlöltebb alakja volt. Miután Olaszországban a szövetségesek fogságába került, akik átadták a francia rendőri szerveknek, Darnand mindenben együttműködött a hatóságokkal, mivel feltett célja volt minden felelősséget magára vállalni, hogy ezzel lehetőleg megmentse embereit a kemény megtorlástól.⁴⁶ A Milícia veze-

⁴² Brissaud 1975c, 81-86. o.

⁴³ Masson 1975a, 103. o.

⁴⁴ Lebel 1975c, 117. o.

⁴⁵ Grey 1975a, 110. o.

⁴⁶ Brissaud 1965, 499-502. o.

tője így fogalmazott: „Tudom, hogy nekem végem, de mielőtt elmegyek, szeretném igazolni a tetteinket.”⁴⁷

A per 1945. október 3-án zajlott le. Az indulatok hevességét és a bíróság elfogultságát jól jellemzi az a tény, hogy a tárgyalás 15 óra 30-kor kezdődött és 20 óra 50-kor már be is fejeződött.⁴⁸ Az is magáért beszél, hogy a vádlott hivatalból kirendelt védője, Georgie Myers-Auberlin egy fiatalkorú elkövetőkre specializálódott ügyvédnö volt. A védelemben ezért részt vett Charles Ambroise Colin is, aki később Bassompierre védelmét is ellátta.⁴⁹

Mivel Darnand nem kívánta magát menteni, így csupán egyetlen tanút hívatott be tárgyalására, Bruckberger atyát, aki az 1940-es vereség előtt egységének lelkésze volt. Célja csupán annak bizonyítása volt, hogy Franciaország érdekeit tartotta szem előtt egész pályafutása során, de nem voltak kétségei az ítélet felől: „Nem tagadok semmit, amit tettem, de a törvényesség most már más oldalon áll. Tökéletesen tisztában vagyok vele, hogy az ítéletet már meghozták, ez ellen sem én, sem ügyvédek minden tehetősége nem tehet semmit. Ez nem számít nekem.”⁵⁰

Ennek ellenére Bruckberger atya megindító beszédet tartott, melyben kihangsúlyozta, hogy Darnand végig Franciaország vezetőjének, Pétain marsallnak az utasításait követte. Ennek eredményeként került a rossz oldalra, míg egyébként ugyanaz az elismert, németek ellen harcoló katona lett volna, aki korábban volt. „Ha nem szólt volna közbe a fegyverszünet, ugyanaz a hős maradt volna, hűséges a sorsához, hűséges önmagához, Franciaországhoz és hozzám, aki annyira szerettem Darnand-t, láttam harcolni a mi oldalunkon, soha nem bocsátom meg azoknak, akik aláírták a fegyverszünetet, mivel ezzel megfosztották a francia Ellenállást egy csodálatos fegyvertárstól és vezetőtől.”⁵¹

Mindez azonban nem hatotta meg az esküdteket, akik még aznap este halálra ítélték a vádlottat, akit ráadásul megfosztot-

⁴⁷ Charbonneau 1980, 268. o.

⁴⁸ Uo. 284. o.

⁴⁹ AN F 7 15 000. Le Monde, 1945. október 5.

⁵⁰ Charbonneau 1980, 288. o.

⁵¹ Idézi Giolitto 1997, 519. o.

ták vagyonától, katonai kitüntetéseitől és törölték a Becsületrend tagjainak sorából.⁵² Darnand-t nem rázta meg az ítélet, katonaként tudomásul vette, de előtte még mindent megtett, hogy eredeti célját előmozdítsa és a lehető legjobban megvédje embereit. Ebből kifolyólag október 8-án levelet írt De Gaulle tábornoknak, amelyben a franciák közötti megbékélés fontosságára hívta fel figyelmet és ennek jegyében kérte a tábornokot, hogy embereit kímélje meg a büntetésektől. Alternatívaként indokínai bevetésüket ajánlotta, ahol a lehető legjobban – fegyverrel a kézben – szolgálhatnak hazájukat.⁵³ A levélben egy szóval sem kért kegyelmet a maga számára, de közeli barátainak elárulta, hogy szívesen elfogadná egy indokínai egység parancsnoki posztját, ahol szolgálatával moshatná tisztára a nevét. Noha De Gaulle az első lehetőséget megfontolta (és három évvel később meg is valósult),⁵⁴ Darnand nem kerülhetett el a kivégzést, mivel a francia társadalom bosszúra vágyott.⁵⁵

Október 9-én levélben búcsúzott el embereitől, melyben a megbékélés és a Franciaország újjáépítésében való részvétel fontosságára hívta fel a figyelmet. Az ítéletet 1945. október 10-én hajtották végre.⁵⁶

A fegyveres együttműködés vezető alakjai közül De Brinon volt a következő, aki az igazságszolgáltatás kezére került. A francia kormány északi zónában tevékenykedő képviselője 1945. május 8-án került az amerikai hadsereg fogságába, amely átadta a francia hatóságoknak. Május 18-án átszállították Franciaországba, ahol a lehető leghamarabb meg akarták kezdeni tárgyalását, azonban komoly prosztataproblémákat diagnosztizáltak nála, amelyek miatt június folyamán meg kellett műteni. Ezt követően hosszan tartó kórházi kezelésre szorult, amely alatt felfüggesztették ügyének tárgyalását. Ennek lezárulta után 1947. március 4-én kezdődött meg a tárgya-

⁵² Cheneux 1975, 89-90. o.

⁵³ Darnand levele a mellékletek sorában olvasható.

⁵⁴ Lásd a következő alfejezetet.

⁵⁵ Charbonneau 1980, 294. o.

⁵⁶ Delperrié 1969, 641. o.

lás, amely 6-án már be is fejeződött. A per folyamán egyetlen tanú nyilatkozott pozitívan a korábbi nagykövet tevékenységéről, Abetz franciaországi német nagykövet, aki szerint De Brinon maximálisan védte a francia érdekeket a német féllel való tárgyalásai során. Ez azonban nem sokat nyomott a latban, mivel március 6-án – a korábban lefolytatott perek vádlottaihoz hasonlóan – állampolgári jogai elvesztésére, vagyonelkobzásra és halálra ítélték.⁵⁷

A vezetők pereinek sorában az utolsó Jean Bassompierre-é volt, aki a keleti fronton esett hadifogságba a pomerániai hadjárat során 1945 márciusában. A különböző hadifogolytáborokban töltött közel egy év után 1949 márciusában 900 másik francia hadifogollyal együtt hazaszállították, ő azonban – tartva a rá váró számonkéréstől – útközben Ausztriában megszökött és a határon átszökve illegálisan érkezett meg Franciaországba.⁵⁸ Megpróbált jelentkezni az Idegenlégióba, hogy a harctéri szolgálat után új életet kezdhessen, azonban papírok hiányában ez nem sikerült neki. Miután a sajtóból értesült róla, hogy távollétében 1946. június 29-én halálra ítélték,⁵⁹ úgy döntött, hogy elhagyja az országot és az Alpokon keresztül – ismét illegálisan – átkelt Olaszországba. Itt egészen Nápolyig jutott, ahol már egy Buenos Aires-be tartó fedélzetén volt, amikor 1944. október 28-án háborús bűnösökre vadászó rendőrök felfedezték és letartóztatták, majd átadták a francia hatóságoknak.⁶⁰

Ezt követően több mint két évet töltött börtönben, mielőtt sor került tárgyalására. Az ő esetében sok időt vett igénybe a per előkészítése, mivel nem a németekkel való együttműködés vagy a keleti fronton zajló harcokban való részvétel miatt vonták felelősségre, hanem a párizsi Santé börtönben lezajlott fogolylázas leverésében való közreműködése miatt. Bassompierre vérontás nélkül számolta fel a lázadást, utána

⁵⁷ Baldensperger 1975, 93-95. o.

⁵⁸ Bassompierre 1948, 64-65. o.

⁵⁹ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 9 décembre 1946.

⁶⁰ Bellechasse 1975, 22. o.

azonban a rendőri hatóságok – tehát nem Bassompierre – megtorlásképpen 50 főt ítéltek halálra és végül 28-at ki is végeztek.⁶¹

A tárgyalásra 1948 januárjában zajlott. A per folyamán Bassompierre számos korábbi bajtársa is tanúskodott, akik a háború folyamán az Ellenállás vagy a Szabad Francia Erők kötelékében harcoltak, és mindannyian kiálltak Bassompierre ártatlansága mellett a mézárulás kapcsán. A vádlott álláspontja a következő volt: *„Mindig lojális maradtam vezetőimhez. 1940-ben esküt tettem a Marsallnak, amelyhez mindvégig hű maradtam. Továbbra is tartom magam ahhoz, hogy nem menekülök el a felelősség elől. Fontos pozíciókat töltöttem be a SOL, az LVF és a Milícia kötelékében. Ezeket a pozíciókat felelősségtudatból fogadtam el. De magától értetődik, hogy az én felelősségem sokkal nagyobb, mint az embereké, akik a parancsnokságom alatt szolgáltak. Ezt a felelősséget teljes egészében vállalom ma a bíróság előtt, mint ahogy tegnap is vállaltam a vizsgálóbíró előtt.”*⁶²

Bassompierre bátor kiállása, makulátlan szolgálati múltja, kiemelkedő haditettei és a kedvező tanúvallomások ellenére az esküdtszék 1948. január 17-én pár percnyi tanácskozás után kimondta a halálos ítéletet.⁶³ Az ítélet nagy felháborodást váltott ki a közvélemény körében, amelynek eredményeként kegyelmi kérvényt nyújtottak be a hatóságokhoz számos jeles közéleti személyiség aláírásával. A kérvényt azonban visszautasították és Bassompierre-t április 20-án kivégezték.⁶⁴ Ő volt a francia fegyveres együttműködés utolsó vezetője, akit kivégeztek.

A fegyveres együttműködésben résztvevő többi személy sorsa

A három bírósági szerv nagyon aktív tevékenységet fejtett ki a háború befejezését követő évek során. Az Haute Cour de Justice 108 esetben járt el, amelyeknek a mérlege a következő

⁶¹ Colin-Bassompierre 1948, 32-33. o.

⁶² Idézi uo. 50. o.

⁶³ Bayle 2008, 379. o.

⁶⁴ Colin-Bassompierre 1948, 94-95. o.

volt: 41 esetben bizonyítékok hiányában beszüntették az eljárást, 8 vádlott meghalt az eljárás befejezése előtt, 1 esetben eljárási hiba miatt szüntették meg a pert, 18 embert ítélték halálra (ebből 9-et távollétükben), 25 főt ítélték kényszermunkára vagy börtönbüntetésre (ebből 3-at távollétükben), 14 embert fosztottak meg állampolgári jogaitól, 1 esetben pedig felmentő ítélet született.⁶⁵

A regionális bíróságok (Cours de Justice) 140.000 ügyben jártak el. Ezek közül 41.000 esetben szüntették meg az eljárást bizonyítékok hiányában és másik 41.000 ügyet utaltak vissza a polgári bíróságok hatáskörébe, tehát összesen valamivel kevesebb mint 60.000 esetben folytattak le bírósági eljárást. 6.763 halálos ítélet született (ebből 4.397 az elítéltek távollétében), amelyből 779-et hajtottak végre.⁶⁶ 777 főt ítélték életfogytiglani, 10.434-et pedig határozott idejű kényszermunkára. 26 529 embert ítélték határozott idejű börtönbüntetésre, 3.678 főt fosztottak meg állampolgári jogaitól és 6.724 főt mentettek fel.⁶⁷

A polgári bíróságok 115.000 esetben jártak el (ebből 41.000-et a regionális bíróságok utaltak át hozzájuk) és 95.000 főt büntettek állampolgári jogainak megvonásával. Összességében tehát valamivel kevesebb mint 150.000 embert ítélték el a bírósági eljárások során.⁶⁸ Ha ehhez hozzávesszük azt a hozzávetőlegesen 10.000 főt, akit bírósági tárgyalás nélkül végeztek ki, valamint az ideiglenesen letartóztatott, majd hazaengedett közel 1 millió embert,⁶⁹ ill. azokat, akiket a felszabadulás után elvesztették korábbi munkahelyüket (köztisztviselők, rendőrök, állami vállalatok alkalmazottai) vagy hátrányos megkülönböztetésben részesültek, akkor elmondhatjuk, hogy a fran-

⁶⁵ Tesquiou 1975, 154. o.

⁶⁶ A De Gaulle-hoz intézett 2 071 kérvényből 1 303 pozitív fogadtatásra talált, így a tábornoknak is komoly szerepe volt benne, hogy a számonkérés halálos áldozatainak száma nem nőtt tovább. Grey 1975b, 62. o.

⁶⁷ Tesquiou 1975, 154. o.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Vivie 1975, 30-31. o.

cia társadalom egy jelentős részét érintette a háború utáni számonkérés.⁷⁰

Természetesen nagyon nehéz megállapítani, hogy a fenti számok közül hány esetben voltak érintettek a fegyveres együttműködésben résztvevő kevésbé fontos személyek, akiknek neve önmagában nem mond semmit, de ettől még valamely német szolgálatban álló fegyveres szervezet tagjai voltak. Azt lehet mondani, hogy a körülmények úgy hozták, hogy a számonkérés első – és legkeményebb – hulláma pont azokat kerülte el, akik a legnagyobb mértékben kötelezték el magukat a németek oldalán. Mivel az önkéntesek többsége fegyveres szolgálatot teljesített a német haderő kötelékében a háború végéig, így – szerencséjükre – többségükben elkerülte őket az önkényes számonkérés időszaka, melynek sokan estek áldozatául. Ráadásul akik börtönbüntetést kaptak hazatérésük után, ha nem követtek el főbenjáró bűnt, pár éven belül szabadultak, ugyanis 1947-től több amnesztiarendeletet is kiadtak,⁷¹ így 1951-re a bebörtönzöttek többsége már szabadlábban volt,⁷² 1964-ben pedig már egyetlen francia állmapolgár sem volt börtönben a második világháború alatt elkövetett bűnökért.⁷³

Ugyanakkor azonban a letartóztatások és kivégzések híre a fronton szolgáló katonákhoz is eljutott, ezért sokan eleve lemondtak a hazatérés gondolatáról és a háborús vereség után inkább Németországban telepedtek le. Közülük néhány embernek (főleg tiszteknek) a neve ugyan felmerült a tárgyalásokon, de az ítéleteket távollétükben hozták meg, végrehajtásukra pedig egyáltalán nem került sor, mivel ezeknek az embereknek jelentős része soha többé nem tért vissza Franciaországba.⁷⁴

⁷⁰ Novick 1985, 296. o.

⁷¹ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Française, 1. o.

⁷² Levast 2008, 163. o.

⁷³ Novick 1985, 297-298. o.

⁷⁴ Mabire 1973b, 187. o.

Szép számmal voltak olyanok is, akik egyénileg vagy különböző csoportok (ODESSA)⁷⁵ segítségével próbáltak meg olyan országokba eljutni, ahonnan biztosan nem adják ki őket. Két kiemelt célország volt: Spanyolország és Argentína. Spanyolországban telepedett le például Léon Degrelle, a vallon fegyveres együttműködési mozgalom vezetője is, aki 1945. május 8-án fél Európát átrepülve kényszerleszállást végrehajtva érkezett meg Koppenhágából a spanyol tengerpartra csupán néhány kilométerrel a francia határtól délre. Jean de Vaugelas, a Milícia tisztképző iskolájának vezetője pedig Argentínában telepedett le számos társával egyetemben, ahol aztán 1954-ben autóbalesetben hunyt el.⁷⁶

Ugyanakkor akadtak olyanok is, akiknek sikerült átcsúszniuk a francia határon felállított rendőrségi szűrőn. Ők általában azok közül kerültek ki, akiket a háború utolsó szakaszában helyeztek át a Waffen-SS kötelékébe, amikor a zűrzavaros viszonyok miatt sokan már nem kapták meg a sok társukat eláruló vércsoportjelző tetoválást.⁷⁷ Ha korábban nem folytattak aktív politikai tevékenységet, nem keveredtek bűnügyekbe és jó történetet adtak elő a nyomozóknak (kötelező munkaszolgálat, hadifogság), akkor sokan közülük gond nélkül hazatérhettek. Ha pedig akkora szerencsájük volt, hogy szűkebb környezetükben sem akadt olyan „jóakarójuk”, aki jelentette a hatóságoknak múltjukat, akkor gond nélkül folytathatták háború előtti életüket.⁷⁸

Volt egy egészen különleges kategória is a hazatérők körében, azoké a keleti frontot megjárt veteránoké, akik a fegyveres szervezetekhez való csatlakozásuk időpontjában még nem voltak nagykorúak. A francia bíróságok logikája szerint ugyanis a kiskorúak (21 év alattiak) nem voltak képesek felfogni döntésük súlyát, így az esetek többségében eltekintettek meg-

⁷⁵ *Organisation der ehemaligen SS-Angehörigen*: Korábbi SS tagok szervezete.

⁷⁶ Piverd 1973, 176-178. o.

⁷⁷ Lannurien 2009, 189-198. o.

⁷⁸ Mabire 1973b, 187. o.

büntetésüktől.⁷⁹ Ugyanakkor mivel ezeknek a fiataloknak a többsége még nem teljesítette kötelező katonai szolgálatát a francia hadsereg kötelékében, így sokan közülük pár hónappal később megkapták katonai behívójukat. Mivel az új francia hadsereg nagy számban használt zsákmányolt német felszerelést, az „újoncok” gyakran meglepték kiképzőiket a német fegyverek kezelésében való jártasságukkal.⁸⁰

A különböző kivételek ellenére is azonban 1947-48 folyamán több ezer főre (5-10 ezer között) tehető azoknak a francia börtönökben fogva tartott elítélteknek a száma, akik a fegyveres együttműködésben való vélt vagy valós részvételük miatt kaptak súlyos börtönbüntetést. Sokan közülük 1949-ben vagy 1951-ben amnesztiával szabadultak, mely lehetővé tette számukra, hogy visszatérjenek a polgári életbe.⁸¹ Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy bár a börtönből kiszabadultak, teljes bocsánatot nem nyertek, mivel arra a hatóságok mindig odafigyeltek a későbbiek során, hogy jelentősebb köztisztviselői vagy katonai állást egyik korábbi elítélt se tölthesen be.

1947-48 folyamán azonban az elítéltek még nem tudtak a későbbi amnesztiákról, ezért számukra a jövő nagyon sötét színben tűnt fel, hiszen sokuknak még évtizedeket kellett a börtönben eltöltenie, így számukra megváltásnak tűnt, amikor 1948-ban felröppent a hír, hogy megválthatják szabadságukat. Ennek részletei a következő fejezetben kerülnek bemutatásra.

⁷⁹ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Francaise, 2. o.; Costabrava 2007, 211. o.; Gomot 2006, 18. o.

⁸⁰ Deloncle, 2004, 189. o.; Costabrava 2007, 214. o.

⁸¹ Levast 2008, 163. o.

A tengerentúli könnyűgyalogos zászlóalj⁸²

Az indokínai helyzet

A Francia-Indokínában 1945 óta folyó háború eseményei alapján 1948-ra világossá vált a francia katonai vezetés számára, hogy az addig bevetett eszközök és csapatok nem elegendők a konfliktus megoldásához. A francia délkelet-ázsiai gyarmat – mely a mai Vietnám,⁸³ Kambodzsa és Laosz területét foglalta magába és a 19. század második fele óta állt francia fennhatóság alatt – Franciaország Európában elszenvedett megsemmisítő veresége után nagyon nehéz helyzetbe került. 1940. szeptember 22-én a gyarmat katonai vezetői megállapodást írtak alá a japánokkal, melynek értelmében azok használhatták a katonai repülőtereket, csapatokat állomásoztathattak a gyarmaton és felhasználhatták annak területét csapataik szállítására a szövetséges hatalmak (Anglia, Kína) elleni hadműveletek során.⁸⁴ Noha a francia gyarmati haderő (40 ezer fő) fegyverben maradt, az anyaországból érkező utánpótlás hiánya miatt sem számban, sem minőségben nem vette fel a versenyt a jelenlévő japán alakulatokkal.

A japánok azonban nem elégedtek meg ezzel a helyzettel, ezért 1945. március 9-én este nekiláttak a francia csapatok lefegyverzéséhez, hogy biztosítsák a maguk számára a teljes terület – melyet egyébként ekkor már a japán császárság részének tekintettek – feletti fennhatóságot. Az akció – amely egy fogadáson vendégül látott vezető francia tisztek letartóztatásával kezdődött – teljes meglepetésként érte a francia erőket, amelyek ennek ellenére felvették a harcot. Az ellenállás válto-

⁸² *Bataillon d'Infanterie légère d'outre-mer* (BILOM): tengerentúli könnyűgyalogos zászlóalj.

⁸³ Ebben az időszakban a francia közigazgatás északról dél felé haladva három területre osztotta fel Vietnámot, melyek a következők voltak: Tonkin, Annam, Kokinkína.

⁸⁴ Fleury 2003, 11. o.

zó intenzitású és időtartamú volt, de mindenhol sikertelen: a jól előkészített, nagy számbeli és anyagi túlerővel (100 ezer fő) megindított hadművelet sikerét a franciák nem tudták meggátolni. Az indokínai francia gyarmati haderő néhány ellenállási góc többhetes ellenállása mellett egyetlen részsikert tudott felmutatni: Sabattier és Alessandri tábornok vezetésével 6.000 katonának sikerül hosszú meneteléssel elérni a kínai fennhatóság alatt álló területeket, ahol a csapatokat lefegyverezték és internálótáborokba zárták. A többi katona sorsa a japánok kezében volt, akik hadifoglyaik egy részét kivégezték, a többieket pedig embertelen körülmények között tartották fogságban.⁸⁵

A második világháború lezárultával a franciák természetesen vissza kívánták állítani fennhatóságukat a terület felett, azonban ezt megnehezítette az a tény, hogy a helyi kommunista erők Ho Si Minh vezetésével – akit ekkor még az amerikaiak is támogattak – a kialakuló hatalmi vákuumban (japánok fegyverletétele, franciák távolléte) 1945. szeptember 2-án kikiáltották a független Vietnámi Demokratikus Köztársaságot.⁸⁶ Franciaország 1945 végén és 1946 elején jelentős csapat-erősítéseket küldött Indokínába, amelyek fokozatosan felváltották az itt állomásozó kínai és brit rendfenntartó erőket. Ezzel párhuzamosan tárgyalásokat kezdtek a vietnámi politikai erőkkel, melyek azzal biztattak, hogy a béke megőrizhető a térségben és Vietnám – és vele együtt teljes Francia Indokína – az újonnan létrehozott Francia Unió fennhatósága alatt marad.⁸⁷ Azonban a folyamatosan szaporodó összetűzések a helyi és francia fegyveres erők 1946. december 19-én a hanoi-i felkelésben csúcsosodtak ki, ami megadta a jelet a franciák elleni nyílt fegyveres ellenállásra.⁸⁸

A kirobbanó háborúra Franciaország, mely súlyos veszteségeket szenvedett a világháborúban, egyáltalán nem volt

⁸⁵ Broche 2003, 370-371. o.

⁸⁶ Windrow 1998, 3. o.

⁸⁷ Fleury 2003, 121-147. o.

⁸⁸ Bonnecarrère 2006, 57 o.

felkészülve. Ennek ellenére igen jelentős csapaterősítéseket küldött a térségbe: 1947 végén már 115 ezer katona vett részt a hadműveletekben,⁸⁹ amelyek eredményeképpen sikerült megszilárdítani a francia fennhatóságot a nagyobb városok és stratégiaileg fontos területek felett. A kommunista haderő az ország északkeleti részébe szorult vissza, ahonnan a zsákmányolt japán és francia fegyverzet felhasználásával tartós gerilla-hadviselésre rendezkedett be.⁹⁰

A felőrlő háború sikerét tovább fokozta a Kínában végleges győzelmet arató kommunista erők támogatása, melyek biztos háttérrel, kiképzéssel és felszereléssel biztosították a vietnámi népi hadseregnek. A háborúban kimerült Franciaország hosszú távon nem tudta felvenni a versenyt ezzel az anyagi és emberi támogatással, mely hatalmas előnyhöz juttatta az ellenállókat.⁹¹

Ezek az akciók azonban nem hozták meg a remélt sikereket a vietnámi erők ellen, a francia gazdaság nem volt képes megfelelő felszereléssel és fegyverzettel ellátni a katonákat az elhúzódó konfliktusban, ráadásul a kommunista párt folyamatosan ostromozta az „imperialista és igazságtalan” háborúban való részvételt, ami aláásta a katonák morálját. A helyzetet súlyosbította, hogy a franciák többsége teljes mértékben közömbös volt a távoli gyarmaton zajló háborúval kapcsolatban. Ennek következtében a szerződésük lejártával hazatérő katonák helyét nem tudták betölteni, és a létszámihiány (1948-ra már 10 ezer fő hiányzott az előírt létszámmal képest) már a hadműveletek sikerét veszélyeztette.⁹²

⁸⁹ A háború csúcán a helyi segéderőkkel együtt ez a szám megközelítette a negyedmilliót, ha pedig a főleg papíron létező szövetséges nemzeti vietnámi hadsereget is beleszámítjuk, akkor majdnem félmillió volt.

⁹⁰ Windrow 1998, 4-5. o.

⁹¹ Uo. 6. o.

⁹² Fleury 2003, 282-283. o.

A zászlóalj felállítása

Ennek egyenes következményeként merült fel egyes döntéshozók fejében az az ötlet, hogy felhasználjanak egy potenciálisan nagy harcértékkel rendelkező, de teljesen kihasználatlan emberanyagot: a börtönökben ülő több ezer fiatal harcedzett francia férfit, akiket a németekkel való fegyveres együttműködésért ítéltek sokéves börtönbüntetésre. Mivel ezeknek a foglyoknak a többsége antikommunista érzelmektől vezérelve jelentkezett a német hadsereg kötelékébe, így felhasználásuk különösen üdvösnek tűnt a kommunista ellenállók elleni harcban Indokínában. A hadügyminisztérium 1948. július 6-án tudatta a hadsereg vezetésével, hogy lehetővé teszi a politikai elítéltek jelentkezését egy, a jövőben felállítandó, Indokínában harcoló egység soraiba. A toborzás júliusban már meg is kezdődött a börtönökben, ahol egy előzetes szándéknyilatkozatot írtak alá az érdeklődőkkel.⁹³ A börtönből való kikerülés és a lehetséges amnesztia olyan alternatívát jelentett, amellyel nagyon sokan szerettek volna élni,⁹⁴ így nem meglepő, hogy a jelentkezők száma meghaladta a 4.000 főt.⁹⁵

A jelentkezőknek orvosi alkalmassági vizsgálaton kellett részt venniük, majd ezt követően írhatták alá az előzetes szerződést. Az önkénteseknek – büntetésük súlyosságától függően – 2, 3, 4 éves szolgálatot kellett vállalniuk, azonban az életfogytiglani büntetésre ítélték nem jelentkezhetek, a 15 évnél hosszabb büntetésre ítélték jelentkezését pedig csak kivételes esetben fogadták el. A jelentkezők életkora nem haladhatta meg a 33 évet. Ezenfelül a lehetőséggel csak olyanok élhettek, akik katonai bíróság előtt feleltek korábban tetteikért, vagyis polgári bíróság előtt háborús bűnökért elítéltek nem jelentkezhetek.⁹⁶

A francia katonai vezetés elképzelése szerint a jelentkezőkből egy 3 zászlóaljból álló féldandár (hozzávetőlegesen

⁹³ Muelle 1990, 15-17. o.

⁹⁴ Labat 2006, 442. o.

⁹⁵ Forbes 2005, 695-696. o.

⁹⁶ Deloncle 2004, 183. o.

3.000 fővel) került volna felállításra, melynek tagjai a harctéren tanúsított megfelelő magatartás esetén amnesztiát kapnak és szolgálati idejük leteltével visszatérhetnek a társadalomba. Próbaképpen először egy zászlóalj felállításáról döntöttek, melynek megfelelő harctéri teljesítménye esetén hozták volna létre a többi zászlóaljat. Ennek tiszti és altiszti állományát (23 tisztt, 109 altisztt) a gyarmati csapatok adták, melyeknek nagy tapasztalatuk volt a megbízhatatlannak tartott legénységi állománnyal való együttműködésben. A zászlóalj a *Bataillon d'infanterie léger d'outre-mer* (Tengerentúli Könnyűzászlóalj) nevet kapta, és nem titkoltan a híres-hírhedt afrikai büntetőzászlóaljak, az ún. *Bataillon d'Afrique* (vagy Bat d' Af)⁹⁷ mintájára hozták létre.⁹⁸

A hivatalosan 1948. augusztus 1-től létező zászlóalj vezetője Strauss őrnagy volt, aki komoly toborzó munkát folytatott a nyár folyamán. Személyesen kereste fel azokat a börtönöket (Struthof, Sorgues, La Vierge, Fontevrault, Clairvaux, ahol politikai foglyokat tartottak fogva, és ismertette velük a jelentkezési feltételeket. Az orvosi alkalmassági vizsgálat után 479 alkalmas önkéntes állt rendelkezésre szeptember elején, akiket október-november folyamán a Dél-Franciaországban található fréjus-i táborba gyűjtöttek össze.⁹⁹ Itt kezdődött meg az önkéntesek kiképzése a francia hadseregben ekkor használatos fegyverzettel, melyben egyfajta furcsa és kevésbé hatékony ötvözetet adta a háború előtti francia, valamint a háború alatti amerikai és brit hadsereg felszerelésének.¹⁰⁰ Mindennek ellenére a

⁹⁷ A súlyos fegyelmi vétségért elítélt katonák kerültek ezekbe az egységekbe büntetésből, ahol rendkívül szigorú ellenőrzés mellett kellett első vonalbeli fegyveres szolgálatot teljesíteniük. A harctéri sikeresség volt a büntetés elengedésének záloga, azonban a magas veszteségek miatt csupán kevesek részesültek ebben a jutalomban. Clayton 1994, 259-261. o.

⁹⁸ Muelle 1990, 33. o.

⁹⁹ Forbes 2005, 701. o.

¹⁰⁰ Az önkéntesek egybehangzó véleménye szerint a háborúban általuk használt német fegyverzet magasabb színvonalat képviselt. Különösen a MAS 38-as géppisztolyok megbízhatóságával kapcsolatban volt sok panasz, melyek szinte teljesen használhatatlannak bizonyultak harctéri körülmények között. Costabrava 2007, 214. o.

kiképzés gyorsan és problémamentesen zajlott, amelyben komoly szerepet játszott az önkéntesek többségének katonai múltja. A katonák morálját ugyanakkor aláásta, hogy nem ismertették velük az amnesztia pontos feltételeit (hivatalosan csupán feltételes és visszavonható kegyelmet kaptak), nem írhatták alá végleges szerződésüket, valamint a kihajózásuk időpontját is többször elhalasztották.¹⁰¹

1948 végére a baloldal is értesült az új egységről és hatalmas intenzitású lejárató kampányt szervezett ellene. A médiában nagy visszhangot kiváltó tudósítások jelentek meg a „háborús bűnösökről”, akik szabadon és fegyveresen járkálnak a táborban, a Nemzetgyűlésben pedig szintén napirendre került az egység feloszlásának szándéka. A nagy politikai és médianyomás hatására a francia kormány visszavonulót fűjt és befagyasztotta a további toborzást, ugyanakkor azonban a már meglévő önkénteseket nem kívánta veszni hagyni, ezért a kiképzőtáborban felállított 1. századot a lehető leggyorsabban (1948. december 11-én) behajózta a Távol-Kelet felé. Ugyanakkor néhány tiszt és altiszt¹⁰² tovább folytatta a börtönökből már úton lévő önkéntesek fogadását és kiképzését, hogy a jövőben egy második század is útra kelhessen. Az eredetileg tervezett féldandár felállításának terve azonban végleg lekerült a napirendről és a korábban jelentkező foglyok hadrendbe állítása már nem valósulhatott meg – a börtönökben tartozkodó önkéntesek legnagyobb csalódására.¹⁰³

A BILOM Indokínában

Az 1. század (8 tiszt, 25 altiszt és 143 közlegény) 1948. december 27-én érkezett meg Indokínába, ahol ideiglenesen a Saigon közelében lévő Petrusky táborban helyezték el őket, majd pár nap múlva útnak indították őket kijelölt állomáshelyükre, a Kambodzsa déli részén található Kompong Trach-ba.¹⁰⁴

¹⁰¹ Muelle 1990, 50. o.

¹⁰² 3 tiszt és 10 altiszt.

¹⁰³ Muelle 1990, 54-55. o.

¹⁰⁴ Labat 2006, 441. o.

Rajtaütésre készülve¹⁰⁵

A gyakorlatilag független alegységként működő századot¹⁰⁶ azonnal be is vetették a térségben indított partizánellenes hadműveletekben, amelyek során általában egyáltalán nem találtak ellenséggel. Ezek befejeződése után azonban gyakran érték gerillatámadások a védelmi állásokat elfoglaló francia alegységeket, amelyek kisebb veszteségeket okoztak.¹⁰⁷ A különösebben nagy izgalmak nélküli kambodzsai szolgálat után 1949 márciusában áthelyezték az egységet Dél-Annamba, Nah Trang körzetébe, ahol a század nagyobb része kisebb csoportokban különálló védelmi állásokat foglalt el, míg egy szakasz intervencióerőként készen állt arra, hogy az őrszaktokat ért támadás esetén közbelépjen. A századhoz jelentős számú ún. partizánt osztottak be, akiket a franciákhoz hú helyi

¹⁰⁵ Muelle 1990, képmelléklet.

¹⁰⁶ Az egységet Tap százados vezette, szakaszparancsnokai Parisot alhadnagy, Casamatta tisztjelölt, valamint Guérin és Ritzinger hadnagyok voltak.

¹⁰⁷ Bonnacarrère 2006, 24 o.

törzsek tagjai közül toboroztak katonai segéderőként. Jelenlétük hozzájárult a francia erők gerillaellenes hadműveleteinek sikeréhez, mivel helyismeretüknek köszönhetően hatékonyabban tudtak fellépni a környéken portyázó ellenálló csoportok ellen.¹⁰⁸

Ezalatt Franciaországban felállították a 2. századot is, amelynek azonban az 1948 végén bekövetkezett koncepcióváltás következtében jóval alacsonyabb volt a létszáma. A Bégué százados parancsnoksága alatt május folyamán Indokínába érkező alegység összlétszáma 2 tiszt, 6 altiszt és 57 közlegény volt. Ugyanakkor még több tucat ember maradt a kiképzőtáborban, akiket kiképzésük lezárulta után kisebb csoportokban szállítottak anyaegységük után. A két század élvezte a helyi katonai parancsnokság bizalmát, ezért egymás mellett, ugyanabban a térségben vetették be őket.¹⁰⁹

A bizalmat az a tény is jól jelezte, hogy az egység öt tagját (mind korábbi foglyokat) érdemeik elismeréseképpen áthelyezték altiszti rendfokozatban áthelyezték a Bennszülött Gárda kötelékében álló 15. bennszülött századhoz. Ebben az alakulatban a franciákkal szövetséges – többségükben hegyi – törzsek katonaként szolgáló tagjainak kiképzését és vezetését kellett ellátniuk, általában teljesen önállóan, a felsőbb parancsnokságtól szinte teljesen függetlenül magukat. A bizalmi posztokon a nagy tapasztalattal rendelkező önkéntesek kiválóan helytálltak és ütőképes alakulatokat hoztak létre és irányítottak a következő évek folyamán.¹¹⁰

A BILOM két százada váltakozó sikerű harcot folytatott a térségben állomásozó gerillák ellen. Noha nem okozott nagy veszteségeket ellenfelének, de intenzív járőrtevékenységével sikerült visszaszorítania azt, ami nagy eredménynek számított az irreguláris erők elleni hadviselésben. Minden bizonnyal ennek köszönhető, hogy két jelentős esemény is történt az alakulattal 1949 nyarán. Június végén a BILOM legénységi

¹⁰⁸ Muelle 1990, 101-102. o.

¹⁰⁹ Uo. 128-129. o.

¹¹⁰ Forbes 2005, 702. o.

tagjai (8 fő) is részesültek azokból a kitüntetésekben, amelyeket az indokínai harcokban résztvevő egységek tagjai között osztottak ki. Július elején pedig a két század hivatalosan átalakult 1. és 2. dél-annami menetszázaddá (*compagnies de marche de Sud-Annam*), vagyis a korábbi politikai foglyok hat hónap próbaidő után ezzel hivatalosan is a francia expedíciós haderő teljes jogú tagjaivá váltak. Ezzel párhuzamosan át is szervezték a két századot. Bennszülött katonákat toboroztak az egységekbe, akiknek 3:1 arányban kellett lenniük a francia katonához képest. A harctéren mutatott teljesítményük alapján így tudták a lehető legjobban kihasználni az önkéntesek harci tapasztalatait. Azok az európaiak, akik nem a bennszülöttek vezetésével voltak megbízva, önálló gyorsreagálású rohamszakaszokat alkottak a századokon belül, melyeket ellenséges támadás esetén lehetett bevetni.¹¹¹

Őrjáraton¹¹²

¹¹¹ Muelle 1990, 146-147. o.

¹¹² Uo. Képmelléklet.

Ugyanekkor került sor nagy számban – a harctéren nyújtott teljesítmény alapján már régóta jól megérdemelt – őrzetetői előléptetésekre, melynek két pozitív hatása is volt. Segített pótolni az altiszti kar harcokban elszenvedett veszteségeit, ugyanakkor pedig számos tehetséges katonának – akik közül sokan már a német hadsereg kötelékében is tiszti vagy altiszti rangot töltöttek be – megnyitotta az utat a katonai hierarchiában való felemelkedéshez.¹¹³

A két század folyamatosan bevetésen volt a következő időszakban is. Noha nem szenvedtek jelentősebb veszteségeket, egyre nehezebb dolguk volt a fokozatosan erősödő ellenállási mozgalommal, amely már a reguláris vietnámi alakulatok térségbe érkezését készítette elő. A különleges alakulat „vesztéségei” inkább annak a számlájára írhatóak, hogy a francia parancsnokság mindig ehhez a nem hagyományos egységhez nyúlt, amikor fehér specialistákra volt szükség, akiket rövid átképzés után más térségekben új feladatokra lehetett bevetni. Ennek következtében a fehér katonák személyi állománya folyamatosan apadt még annak ellenére is, hogy Franciaországból rendszertelen időközökben kisebb csoportokban érkeztek meg az egységhez kiképzésüket befejezett újoncok.¹¹⁴

Ugyanakkor a reguláris csapatokkal megerősített ellenség egyre nagyobb aktivitást mutatott a térségben. Az új csapatok (a vietnámi népi hadsereg 306. hadosztályának különböző alegységei) számos nagyerejű támadást indítottak a franciák állásai és utánpótlás-szállító konvojai ellen. A legkomolyabb támadások 1949 decemberében zajlottak, amikor a vietnámi csapatok karácsony éjszakáján közvetlen támadást indítottak az 1. század khang hoa-i támaszpontja ellen. Ezt a támadást csak nagy veszteségek árán sikerült visszaverni, az ellenség pedig annyira erős volt, hogy két nappal később már újabb nagyerejű rajtaütést szervezett a térségbe utánpótlást szállító

¹¹³ Uo. 150. o.

¹¹⁴ Uo. 160-171. o.

konvoj ellen,¹¹⁵ melyet csak a légi erő bevetésével sikerült részben kivédeni.¹¹⁶

A vasútvonalak elleni támadások eredménye¹¹⁷

A francia csapatok gyenge felszereltségét és az anyaország által nyújtott támogatás alacsony színvonalát jól jelzi az a tény, hogy az alakulat tüzérségi támogatását egyetlen 75 mm-es zsákmányanyagból származó japán gyártmányú ágyú látta el, mely végül tüzelés közben felrobbant és végzett saját kezelőivel.¹¹⁸

¹¹⁵ Az utánpótlás-szállító konvojok elleni támadások egyébként is nagyon gyakoriak voltak, mivel a szállítmányok útvonalán nem lehetett szállítani, ezért jól kiépített lesállításokból lehetett támadásokat intézni ellenük. Ezek a támadások nem csupán érzékeny veszteségeket okoztak a franciáknak, de jelentős mennyiségű hadianyaghoz is juttatták a vietnámi ellenállókat, akik a háború első szakaszában még nem rendelkeztek sem elegendő fegyverrel, sem emberrel a komolyabb francia védőállások elfoglalásához. Bergot 1975, 216-217. o.

¹¹⁶ Muelle 1990, 177-185. o.

¹¹⁷ Uo. Képmelléklet.

¹¹⁸ Uo. 172-173. o.

1950. január 1-től újból megváltozott a két század elnevezése: átkerültek a frissen felállított 6. távol-keleti menetzászlóalj (*bataillon de marche d'extrême-orient*) kötelékébe, melynek 3. és 4. századát alkotják. Ez lényegi változást nem hozott az alakulatok életébe, mivel továbbra is ugyanolyan fehér irányítás alatt álló bennszülött egységekként működtek tovább, mint korábban.¹¹⁹ Ezek az alakulatok rendkívül fontos feladatot láttak el, mivel a terepet jól ismerő bennszülött állománynak köszönhetően általában olyan nehezen megközelíthető régiókban vetették be őket, ahol a hagyományos katonai egységek nem vagy csak korlátozottan voltak felhasználhatóak.¹²⁰ Ugyanakkor bizonyos értelemben az expedíciós haderő mostohagyerekei voltak, mivel az utánpótlási bázisoktól való nagy távolság miatt hozzájuk már csak a legrégebbi és legrosszabb minőségű fegyverzet és felszerelés jutott el.¹²¹

A két század katonái 1951. január 1-től – a többi távol-keleti menetzászlóaljjal együtt – átkerültek a 4. vietnámi hadosztály kötelékébe, elnevezésük pedig hegyi zászlóaljra változott.¹²² Gyakorlatilag ekkorra már olyan sok embert helyeztek át a két századból más egységek kötelékébe és olyan magas volt a bennszülöttek aránya, hogy az eredeti „büntetőzászlóalj” jelleg teljes egészében megszűnt, a két század pedig a francia haderő teljesen átlagos egységeként végezte feladatát.

A volt elítéltek közül a legrövidebb szerződési időt aláírók szolgálata 1951 második felében ért véget. Ezeket a katonákat hazaszállították Franciaországba, ahol az általános ügymenetnek megfelelően leszerelték őket és mindenfajta különleges eljárás nélkül visszatérhettek a civil életbe. Érdekes módon

¹¹⁹ Uo. 193-195. o.

¹²⁰ De Lattre főparancsnok új irányítási programjának eredményeként 1951-től kezdve ez általános jelenség volt az expedíciós haderő kötelékében, mivel csak a helyi emberanyag felhasználásával tudták ellensúlyozni a hazai támogatás szűkösségét. Ennek következtében számos, eredetileg franciaországi toborzású, alakulat állományának jelentős részét helyi katonák tették ki. Windrow 1998, 13. o.

¹²¹ Muelle 1990, 205-206. o.

¹²² Uo. 219. o.

sokan választották a katonai pályafutást és további éveket írtak alá Indokínában, sőt olyanok is voltak, akik még Algériában is harcoltak valamelyik francia különleges alakulat kötelékében. A legfurcsább talán azok sorsa volt, akik annyira beilleszkedtek a hegyi törzsek közé, hogy egyáltalán nem hagyták el a hegyeket, sőt még a francia csapatok távozása után is éveket, esetenként évtizedeket töltöttek el ezeken a nehezen megközelíthető régiókban, ahová a vietnámi kormány fennhatósága csak névlegesen terjedt ki. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy számos hazatérő önkéntesnek szembesülnie kellett azzal, hogy későbbi civil pályafutása során bizonyos posztok elérhetetlenek maradtak számukra, tehát el lehet mondani, hogy Franciaország megbocsátott ugyan, de nem felejtett.¹²³

Az Idegenlégióban

Meg kell említeni azt is, hogy nagyon sok olyan korábbi francia kollaboráns volt, aki szintén részt vett az indokínai harcokban, de nem a BILOM kötelékében. A francia Idegenlégió¹²⁴ ugyanis hagyományosan menedékhelyként szolgált a politikai viharok elől menekülők számára, és nem volt ez másként a második világháború után sem. Különösen annak fényében, hogy Franciaország a világ egy távoli pontján vívott háborút, ahol égetően nagy szükség volt katonákra, még a

¹²³ Uo. 235-340. o.

¹²⁴ Francia Idegenlégió (*Légion étrangère*): a francia hadsereg kötelékén belül kizárólag külföldi önkéntesek részvételével felállított alakulat, mely 1831-es alapításától fogva napjainkig Franciaország összes külföldi katonai akciójában szerepet kapott. Az elsősorban gyarmati háborúkban részt vevő – de a reguláris konfliktusokban is komoly szerepet vállaló – Idegenlégió a harcok során komolyan kitüntette magát, ennek köszönhető, hogy a 20. század elejére már elit haderőként emlegették. Erre a hírnévre az alakulat soha nem cáfolt rá, a legreménytelenebb helyzetekben sem adta fel a harcot. Létszáma ma 7.700 fő, de ezt története folyamán mindig az aktuális igényeknek megfelelően növelték – akár a többszörösére is – vagy csökkentették. Mivel nem érdeklődött újoncai múltja felül, így hagyományosan menedékkül szolgált az aktuális politikai változások kárvallottainak. Ennek megfelelően a 2. világháború után különösen nagy számban szolgáltak soraiban a legyőzött nemzetek tagjai.

francia hatóságok is – melyek egyébként kíméletlen hatékonysággal kutattak fel és tartóztattak le minden embert, aki kollaboráció gyanújába keveredett – szemet hunytak afelett, hogy hány általuk üldözött személy lelt menedékre a katonai szervezet soraiban. Ennek köszönhető, hogy az Idegenlégió már a francia határ előtt a Rajna jobb partján található Kehl-ben felállított toborzóirodájában várta a Franciaországba hazatérő katonákat, akiket választás elé állítottak: vagy a határ túloldalán várakozó rendőrök és a börtön, vagy az indokínai szolgálat és a szolgálati idő letelte után új személyazonosság. Nem meglepő módon nagyon sokan éltek a második lehetőséggel, így feltételezhetjük, hogy a német, olasz, román, magyar és egyéb nemzetiségűek mellett számos olyan francia is harcolt Indokínában, aki korábban az *LVF*-ben vagy az *SS*-ben kapott kiképzést.¹²⁵

Akadtak olyanok is, akik katonai bíróság elé kerülve szembesültek a választási lehetőséggel, hogy vagy aláírnak egy ötéves szerződést indokínai katonai szolgálatra, vagy pedig hosszú börtönévek várnak rájuk.¹²⁶ Akiknek lehetőségük nyílt a választásra, nem sokat haboztak, mielőtt az első lehetőség mellett döntöttek.¹²⁷ A jó magaviseletű légiósok többsége már 1949 folyamán amnesztiában részesült, függetlenül a szerződése szerint még hátralévő évei számától.¹²⁸

Ugyanakkor sok elzászi is jelentkezett az alakulatba, akiket ugyan akaratuk ellenére soroztak be a német hadseregbe, de nem tudták, hogy otthon mi vár rájuk az ellenség seregében való szolgálat után, ezért a hazatérés helyett inkább az Idegenlégiót választották.¹²⁹ Nem szabad azokról sem megfeledkezni, akik ugyan hazatérhettek, de a társadalom kivetette őket magából, ezért a háborúban – amit már ismertek – kerestek meg-

¹²⁵ Bergot 1975, 184-185. o.

¹²⁶ Bayle 2008, 235. o.

¹²⁷ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Francaise, 1. o.

¹²⁸ BAMA RS 3-33/5. Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Francaise, 2. o.

¹²⁹ Bonnecarrère 2006, 73-74. o.

váltást, de legalábbis az újrakezdés lehetőségét.¹³⁰ Mellettük pedig meg kell említeni azokat is, akik ugyan nem fegyverrel, de aktívan részt vettek az előző politikai rendszer működésében, ezért komoly számonkérés várt rájuk. Ennek következtében sok tisztviselő (államtitkárok, prefektusok, alprefektusok stb.) választották az Idegenlégiót a rögtönítélő bíróságok helyett.¹³¹

Azonban éppen az általuk tett katonai szolgálatért cserébe elnyert új személyazonosságuk miatt pontos számuk megállapíthatatlan. Az egyetlen támpontot a nemzetiségi arányokra vonatkozó statisztikák jelentik, melyben döntő túlsúllyal (30 százalék felett) szerepelnek a németek, valamint kiugróan magas (közel 20 százalék) a svájciak aránya. Ez utóbbit viszont az a tény magyarázza, hogy sok francia és német vallotta magát svájcinak, hogy így védje múltját, tehát ez a számarány csupán azt jelzi, hogy a Légióon belül nagyon nagy számban lehettek az igazságszolgáltatás elől menekülők.¹³² Visszaemlékezések szerint az Idegenlégió 3. gyalogezredében különösen nagy számban voltak a keleti frontot megjárt veteránok.¹³³

Azt azonban biztosan tudjuk, hogy a háború folyamán összesen 72.833 légiós¹³⁴ teljesített szolgálatot Indokínában – állandó jelleggel átlagosan közel 20.000 fő – és több mint 10 százalékuk (10.283 fő) vesztette életét a harcokban, ami jóval magasabb, mint az expedíciós haderő többi alakulatának veszteségi aránya.¹³⁵

¹³⁰ Le Roy 1977, 126-127. o.

¹³¹ Muelle 1990, 206-213. o.; Bonnecarrère 2006, 407. o.

¹³² Bonnecarrère 2006, 11-12. o.

¹³³ Bail 2000, 240-241. o.

¹³⁴ Ezek a katonák – akiknek száma állandóan 30 000 fő körül mozgott a hadszíntéren – a következő egységekben teljesítettek szolgálatot: az Idegenlégió 2., 3., 5. gyalogezredei, 13. féldandára, 1. lovassági ezrede, valamint 1., 2. ejtőernyős zászlóalja. Bergot 1975, 318-319. o.

¹³⁵ Windrow 1996, 22. o.

Összefoglalás

Megállapíthatjuk, hogy Franciaország részvétele a második világháború katonai eseményeiben sokkal kevésbé volt egyértelmű, mint ahogy azt ezidáig a francia – és általában az egyetemes – történetírás bemutatta. Az 1940-ben elszenvedett gyors és megsemmisítő vereség után Franciaország megalázó fegyverszünet aláírására kényszerült, amely jelentősen csorbította szuverenitását és leszűkítette mozgásterét. Az ezt követő időszakban az új alapokon szerveződő Francia Állam, melynek a szövetségesekkel való viszonya elmérgesedett a francia flotta felhasználásával kapcsolatos véleménykülönbség miatt, egyértelműen Németország felé orientálódott. Az egymást követő kormányfők Pétain marsall áldásával a Hitler vezette Harmadik Birodalommal való együttműködésben látták a jövő útját, mivel – különösen 1941-42 folyamán – biztosra vették annak győzelmét. A fokozott együttműködésért cserébe rövidtávon a fegyverszüneti feltételek enyhítését, hosszú távon pedig Franciaország pozíciójának javulását várták. Ezek a nyitási kísérletek elsősorban a német fél fogadókészségének hiányában nem jártak jelentősebb sikerrel, mely nem érezte szükségesnek a régi ellenség politikai-gazdasági potenciáljának bevonását, megelégedett a francia gazdaság erőforrásainak kiaknázásával.

A sikertelenség ellenére a francia külpolitika irányvonala nem változott, 1943-tól kezdve pedig már a német fél kezdett el érdeklődni a francia katonai potenciál iránt, de szigorúan a saját szabályai szerint és saját irányítása alatt, melyekért cserébe semmilyen engedményt sem tett Franciaországnak. Egyértelmű tehát, hogy a Francia Állam a németekkel való együttműködés mellett tett hitet. Ehhez képest a szövetségesek oldalán álló De Gaulle vezette Szabad Franciaország mozgalom meglehetősen marginális jelentőségű volt az anyaországban ebben az időszakban.

Az 1943-as év folyamán Franciaországon belül radikális belső súlyponteltolódás zajlott le, melynek egyik leglátványosabb megjelenési formája a Francia Milícia születése és tevékenysége volt. Az Ellenállás elleni harcba egyre inkább belebonyolódó szervezet nemcsak az állammal párhuzamos elnyomó rendőri szervezet szerepét vette fel, de tagjai – a vezetés akaratának és a megszálló hatóságokkal kötött egyezségnek megfelelően – nagy számban jelentkeztek a Waffen-SS kötelékében felállított francia fegyveres alakulat kötelékébe, amelyben parancsnoki posztokat töltöttek be.

A könyv fő vizsgálati területét képező fegyveres együttműködés ugyanakkor nem kizárólag, sőt nem is elsődlegesen az állam hatáskörébe tartozott. A korábban is létező, de német támogatással 1940 után jelentős befolyásra szert tevő szélsőjobboldali francia pártok oroszánrészt vállaltak a németekkel folytatott fegyveres együttműködésben. Mivel ezek a mozgalmak önerejükben nem voltak képesek reális alternatívát kínálni a fennálló rendszerrel szemben, ezért úgy vélték, hogy számukra a franciaországi politikai hatalom megszerzéséhez vezető kitörési pontot a németek oldalán való elköteleződés jelenti. Ennek keretében önállóan láttak neki a fegyveres együttműködés megszervezésének, melynek első állomása a Francia Antibolsevik Légió felállítása volt 1941 nyarán. A légió katonai értelemben csekély erőt képviselt, azonban a jobboldali pártok vezetői egyébként is csak szimbolikus katonai részvételt szántak neki, amely egybeesett a németek szándékaival, akik szintén inkább propaganda-, mint katonai célokra kívánták felhasználni az alakulatot.

Ennek ellenére a légiót már 1941 novemberében bevetették a Moszkva ellen indított végső offenzíva során. Az elsősorban a politikai pártok tagjaiból álló, gyengén kiképzett egység tagjai nagyon gyengén szerepeltek az első vonalban, melynek eredményeképpen a német parancsnokság két hét után leváltotta a hideg és az ellenséges tevékenység miatt nagy veszteségeket szenvedett francia alakulatot. A francia önkéntesekre ezt követően új kiképzés és a további szolgálatra alkalmatlannak hazaküldése várt, a szolgálatot folytatók pedig német

parancsnokság alatt a hátszágban a partizánok ellen folytatták a küzdelmet. A kezdeti szerényebb eredmények után a franciák magukra találtak ebben – a francia gyarmati hadviselésre nagyon hasonlító – a küzdelemben és a keleti front legsikeresebb partizánvadász alakulatai között emlegették őket. Olyannyira sikeresek voltak, hogy 1943 végén az addig külön-külön bevetett zászlóaljakat újra egy önálló francia parancsnokságú ezred kötelékében vonták össze. Az újjászületett ezred rászolgált a bizalomra, nagyon eredményesen harcolt a partizánok ellen 1943 telén és 1944 tavaszán, azonban az akadozó létszámutánpótlás miatt harcértéke folyamatosan csökkent, ezért döntés született Németországba történő visszavonásáról. A frontot áttörő szovjet csapatok előretörése miatt azonban szükségessé vált az ezred egy harccsoportjának bevetése a Vörös Hadsereg egységei ellen a Bobr-folyó mentén. A francia különítmény meglepően jól helytállt, így némi dicsőségtől övezve tért vissza a hátszágba 1944 júliusában, ahol ennek ellenére feloszlatták, tagjait pedig a leendő Nagy Károly hadosztály soraiba helyezték át.

1943 folyamán már a német hadvezetés is szükségesnek látta a francia fegyveres potenciál fokozottabb bevonását a hadműveletekbe, ezért – bár a toborzás már korábban illegálisan megindult – 1943 nyarától hivatalosan és a francia kormány jóváhagyásával nyitotta meg a Waffen-SS sorait a francia önkéntesek előtt, akiket egy önálló egység kötelékében vont össze. A nagyszámú jelentkezőből szigorú szelektálás után egy ezredet állítottak fel, melynek első zászlóalját 1944 nyarán Galíciában vetették be a frontot áttörő szovjet csapatok ellen. Az egység viszonylag sikeresen helytállt a harcokban, melyet a német parancsnokság számos kitüntetéssel honorált, azonban a pár hetes bevetés végére létszámának 90 százalékát elveszítette, ezért augusztusban visszavonták átszervezésre a hátszágba.

1944 nyarán a német hadvezetőség körében döntés született a Waffen-SS – mint a Hitlerhez leghűségesebb fegyveres szervezet – súlyának növeléséről a fegyveres erők kötelékén belül. Ennek keretében növelték a külföldi elem létszámát is a

szervezetten belül, ebből kifolyólag a franciákból is önálló hadosztályt állítottak fel. Az új alakulat feltöltéséhez az összes franciát összegyűjtötték, aki a német fegyveres erők valamely egységében teljesített szolgálatot. A meglehetősen heterogén alakulat, mely a Waffen-SS, az *LVF*, a Kriegsmarine, a Francia Milícia és több más egység korábbi tagjaiból állt össze, hozzávetőlegesen hétezer főt számlált. Az előírtnál alacsonyabb létszámú, gyengén kiképzett és rosszul felszerelt hadosztályt 1945 februárjában vetették be Pomerániában, ahol gyakorlatilag megsemmisült a harcok folyamán. Ezt követően a kisszámú túlélőből egy rohamzászlóaljot hoztak létre, mely Berlin védelmében vett részt. Az alakulat – mely az utolsó pillanatig részt vett a harcokban – sikerességét és kitartását jól jelzi az a tény, hogy tagjai közül négyen is megkapták a Lovagkeresztet a harcok folyamán nyújtott teljesítményükért.

A háború folyamán a német hadsereg számos más egységének kötelékén belül is teljesítettek önkéntes fegyveres szolgálatot francia állampolgárok. Ezek általában kevésbé jelentős létszámú kontingensek voltak, azonban összességében jól jelzik azt a tényt, hogy a franciák egyáltalán nem zárkóztak el a megszálló hatalom fegyveres erejében teljesített szolgálattól.

Ha áttekintjük a német fegyveres erőkben vagy az azok irányítása alatt álló különböző egységekben szolgáló franciák létszámát, meglepő és viszonylag jelentős számot kapunk:

<i>LVF</i>		5.800 fő
Franciaország	SS-	2.000 fő
rohamdandár		
Nagy Károly SS-hadosztály		7.000 fő
<i>NSKK</i>		2-2.500 fő
Német haditengerészet		2.000 fő
Todt Szervezet		2-5.000 fő
Trikolór Légión		800 fő
Afrikai Falanx		200 fő
Brandenburg hadosztály		200 fő
SS különleges alakulatok		300 fő

Speer-légió	500 fő
<i>Bezzen Perrot</i>	100 fő
Franciaország 1. ezrede	2.000 fő
Vasúti léghárító egységek	6.000 fő
Összesen	30.900-34.400 fő

Ugyanitt kell megemlíteni a SOL-t és a Francia Milíciát is, melyek ugyan hivatalosan nem álltak német fennhatóság alatt, de a fegyveres együttműködés bázisát adták és 30.000 embert tudtak soraiban. Ugyan ez külön-külön volt érvényes a két mozgalomra, de feltételezhetjük, hogy a két szervezet tagsága nagyobb részben megegyezett.

A pontos kép felvázolásához azt is hozzá kell tenni, hogy a fenti egységekben szolgáló embereket nem minden esetben lehet külön-külön számolni, hiszen számos esetben rendeltek el áthelyezéseket az alakulatok között, mikor bizonyos egységek megszűntek, mások pedig létrejöttek. Ha mindezt figyelembe vesszük, még mértékadó becslések szerint is (mivel az Elzász-Lotaringiában önként jelentkezetteket esetleges német származásuk miatt nem vesszük figyelembe) hozzávetőlegesen 50.000 főről beszélhetünk, akik valamilyen formában elkötelezték magukat a Németországgal való fegyveres együttműködés mellett. Sőt, ebbe a számba még azokat sem számoljuk bele, akik csupán szimpatizánsok voltak, vagy jelentkeztek valamelyik alakulatba, de nem tettek eleget az alkalmassági követelményeknek, pedig ilyenek is nagy számban voltak.

Mindezeket figyelembe véve a fenti szám visszafogott becslés eredménye, de önmagában nem mond sokat. Ugyanakkor azonban ha ezt a számot összehasonlítjuk a Szabad Francia Erők létszámával, mely különböző források szerint 50-70.000 főre volt tehető az észak-afrikai csapatok átállása előtt,¹ akkor már sokkal érdekesebb eredményt kapunk. Különösen annak fényében, hogy a Dunquerque-ből 1940-ben kimenekített 115.000 francia katona mindegyikének felkínálták a De Gaulle tábornok erőihez való csatlakozás lehetőségét, de azok

¹ Muracciole 2009, 36. o.; Paxton 2004, 54. o.

közül csupán néhány ezren éltek ezzel, ezek pedig elsősorban nem is franciák, hanem idegenlégiósok voltak.²

Ennek alapján egyértelműnek tűnik, hogy a második világháború folyamán a két szembenálló tábor valamelyikében önként fegyveres szolgálatot vállaló franciák száma érdemben nem tért el egymástól. Mindemellett le kell szögezni, hogy a két táborban való szerepvállalás együttesen is rendkívül csekély mértékű és jelentőségű volt, tehát a francia lakosság döntő többsége a háborús részvétel helyett a konfliktustól való távolmaradásban látta a megoldást. Ilyen szempontból tehát az a korábbi általános megállapítás teljes mértékben helytálló, hogy Franciaország katonai hozzájárulása a háborús győzelemhez – legalábbis az 1943 előtti kritikus időszakban – minimális volt, azonban az már korántsem, hogy mindezt az erőfeszítést kizárólag a szövetséges hatalmak oldalán fejtették ki.

Meg kell említeni azt is, hogy maguk a francia hatóságok sem ítélték meg túlságosan súlyosan a németek oldalán való fegyveres szolgálatot, hiszen a fegyveres együttműködésben résztvevőket az esetek többségében kevésbé szigorú büntetéssel sújtották, mint az államigazgatásban vagy a rendőri szerveknél tevékenykedőket. Ennek magyarázata pedig egyértelművé válik, ha a második világháború utáni eseményeket is figyelembe vesszük: a kiéleződő nemzetközi helyzetben, ahol a Szovjetunió vált a legfőbb ellenséggé, nem születtek túl kemény ítéletek a német hadsereg kötelékében a kommunizmus elleni harcot választókkal szemben, akiknek többsége távoli hadszíntereken harcolt és nem fogott fegyvert saját honfitársai ellen. A helyzet természetesen más volt a franciaországi belső harcokban érintett személyek esetén – mint például Jean Bassompierre –, akikkel szemben különösen szigorúan jártak el.

A francia fegyveres kollaborációnak külön érdekességet kölcsönöz az a tény, hogy az abban érintett különböző egységek (Francia Antibolsevik Légió, Nagy Károly hadosztály, NSKK) a háború folyamán számos esetben harcoltak együtt

² Azéma-Bédarida 1993a, 83. o.

magyar katonákkal a keleti hadszíntéren a Vörös Hadsereg csapatai ellen, amelyet ezidig kellőképpen még nem tárt fel a történettudomány. Ugyanakkor a jelen munkában is bemutatott epizódok jó alapot képeznek ahhoz, hogy ez az együttműködés teljes egészében ismertté váljon.

A fenti eredmények alapján remélem, hogy sikerült új alapokra helyezni a Franciaország második világháborús részvételével kapcsolatos történeti megközelítést és őszintén bízom benne, hogy ez hozzájárul a témakör jövőbeni előítéletek és torzítások nélküli kutatásához és megismeréséhez.

Életrajzok

ABETZ, Otto (1903-1958)

Tanár és politikus. A korábban rajztanárként tevékenykedő értelmiségi 1931-ben lépett be a náci pártba. 1932-ben egy francia nőt vett feleségül és a német-francia megbékélés egyik szószólójaként vált ismertté rövid időn belül. 1935-ben csatlakozott a külügyminisztérium külföldi országokban folytatott propagandájáért felelős osztályához, ahol felhasználta befolyását annak érdekében, hogy anyagi támogatást nyújtson németbarát gondolatokat közvetítő francia lapoknak. Többek között ennek egyik eredménye a Franciaország-Németország Bizottság 1935-ös létrehozása, mely azoknak az újságíróknak és értelmiségieknek a csoportosulása volt, akik a két ország közötti megbékélést szorgalmazták. 1940 júniusától a német külügyminisztériumot képviselte a megszállt Párizsban, majd novemberből hivatalosan is franciaországi nagyköveti rangot kapott. Ebben a tisztségében jó kapcsolatokat ápolt a Vichy központtal létrejött új francia kormánnyal, valamint komoly anyagi támogatást nyújtott a párizsi kollaboráns sajtónak és pártoknak. Fontos szerepet játszott a Francia Antiboldsevik Légión felállításában. Franciaország felszabadítása után a Németországban felállított francia kormánnyal való kapcsolattartásért felelt. A háború végén letartóztatták, és kiadatása után háborús bűnösnek a francia hatóságok 20 év kényszermunkára ítélték. 1954-ben kiszabadult, majd egy autóbalesetben hunyt el Németországban 1958-ban.

AUGIER, Marc alias SAINT-LOUP (1908-1990)

Újságíró és író. Egyetemi éve alatt jogot tanult, majd a motorsport, a hegymászás és a sízés szerelmeseiként végül újságíró lett. A szocialistákkal szimpatizáló fiatalember 1936-ban a Népfront kormány sportügyi helyettes államtitkár kabinetjében vállalt posztot. Az 1940-ben elszenvedett katonai vereség után júliusban Alphonse de Châteaubriant-val közösen alapít-

totta meg a *La Gerbe* című hetilapot. 1941-ben létrehozta a Jeunes de l'Europe nouvelle (az Új Európa fiataljai) nevű mozgalmat, amely a Kollaboráció Csoport ifjúsági tagozataként működött. A Francia Antibolsevik Légio 1941 júliusi megalakulása után csatlakozott a szervezethez és az I. zászlóalj sorai-
ban részt vett az 1942 nyarán lezajlott hadműveletekben, mielőtt egészségügyi problémák miatt leszerelték. 1943-ban a Légio újságjának, a *Combattant européen* című lapnak a főszerkesztője lett, majd az egység megszűnése után a Waffen-SS francia egységének lapját, a *Devenir*-t irányította. 1945-ben sikerült eljutnia Argentínába, ahol alezredesi rangban a hegyi csapatok kiképezését irányította. 1948-ban távollétében halálra ítélték, az 1951-es amnesztia után azonban visszatért Franciaországba, ahol regényeket kezdett írni Saint-Loup álnéven. Egyik könyvével, a *La nuit commence au Cap Horn* cíművel még a Goncourt-díjra is esélyes volt, azonban miután a sajtó kiderítette személyazonosságát, ezt végül is nem kapta meg. Élete során mintegy 30 regényt írt, melyek közül a leghíresebbek (*Les Volontaires, Les Hérétiques*) az LVF és a Waffen-SS francia katonáinak történetét adják közre. 1990-ben hunyt el Párizsban.

BASSOMPIERRE, Jean (1914-1948)

Katonatiszt és politikai aktivista. Jogi tanulmányokat folytatott, a két háború között tagja volt a Jeunesses patriotes és a Cagoule mozgalmaknak. A tiszti tanfolyam elvégzése után egy hegyi erődalakulatnál szolgált hadnagyi rangban és részt vett az olasz csapatok elleni sikeres védelmi harcokban 1940-ben. A fegyverszünet után leszerelték, ekkor csatlakozott a *Légion des combattants*, majd a SOL szervezetekhez, később pedig a Trikolór Légiohoz. Ennek feloszlása után áthelyezték az LVF-hez, amelynek kötelékében részt vett a keleti front harcaiban. Teljesítményéért kitüntették a Vaskereszttel és előléptették századosi rangba. 1944 elején Darnand hívásának engedelmeskedve visszatért Franciaországba, ahol a Milícia északi zónában található egységeinek főfelügyelői posztja várt rá. A rendfenntartói tevékenység után csatlakozott a Waffen-

SS francia alakulatához, ahol zászlóaljparancsnoki rangot kapott. 1945 márciusában szovjet hadifogságba esett, de hazaszállítása során sikerült megszöknie. Olaszországban tartóztatták, majd Franciaországban állították bíróság elé. Annak ellenére, hogy számos ellenálló tanúskodott mellette, halálra ítélték és 1948. április 20-án kivégezték. Vizsgálati fogsága alatt közreműködött a *Frères ennemis* című könyv megírásában, melyben háborús élményeit meséli el.

BAYLE, André (1926-2010)

Katona és író. A testnevelőtanár családból származó Bayle 1943 tavaszán (vagyis a hivatalos franciaországi toborzás megkezdése előtt) jelentkezett a Waffen-SS-be. Az alapkiképzést követően altiszti kinevezést kapott, majd részt vett az I. zászlóalj Galíciai harcaiban, amiért kitüntették a másodosztályú Vaskeresztrel. A pomerániai hadműveletben már a „Nagy Károly” hadosztály 57. gránátosezredének egyik szakaszparancsnokaként vett részt. Lengyel partizánok fogságába esett, majd a tambovi hadifogolytáborba került, ahonnan 1947-ben szállították haza Franciaországba. Emlékiratai értékes adalékokat tartalmaznak a francia Waffen-SS hadosztály történetéről.

BENOIST-MÉCHIN, Jacques (1901-1983)

Újságíró, történész és politikus. A fiatal katonára nagy hatást gyakorolt az első világháború után a megszállt Németországban töltött időszaka, mely közrejátszott abban, hogy az újságírói és történészi pályák felé forduljon. A nemzetiszocializmussal szimpatizáló író 1936 és 1938 között hat kötetes művet szentelt a német hadsereg történetének. A német-francia megbékélés szószólójaként csatlakozott Doriot Francia Néppártjához és a Franciaország-Németország Bizottsághoz. 1939-es mozgósítása után hadifogságba esett, ahonnan (honfitársai többségétől eltérően) már 1940-ben kiszabadult. 1941 februárjától a német-francia kapcsolatokért felelős államtitkár lett Darlan kabinetjében, majd 1942 áprilisától az államfő melletti államtitkári posztot töltötte be. Mindkét pozícióban komolyan

erőfeszítéseket tett a két ország közötti együttműködés javításáért, melyek közül kiemelkedik a Trikolór Légión felállításában játszott szerepe. Mivel ez a terve végül megbukott a német katonai vezetés elutasító magatartása miatt, 1942 őszén lemondott. 1947. június 6-án halálra ítélték, de kegyelmet kapott, 1954-ben pedig amnesztiával a börtönből is kiszabadult. Ezt követően folytatta történelmi karrierjét és számos könyvet publikált a történelem nagy személyiségeiről és az arab világról.

BERGER, Gottlob (1896-1975)

Német katonatiszt. Az első világháborúban hadnagyként teljesített szolgálatot, amelyért a Vaskereszt mindkét osztályával kitüntették. 1922-ben csatlakozott a náci párthoz, amelynek kötelékében előbb az SA, majd az SS tagja lett. A második világháború elején ezredesi rangban irányította az SS központi irodáját (*SS-Hauptamt*), ahol a Waffen-SS részére külföldön végrehajtott toborzás volt az elsődleges feladata. Ebben a besorozásban fontos szerepe volt a francia SS alakulat létrehozásában. A háborút hadseregtábornoki (*Obergruppenführer*) rangban fejezte be, tevékenységéért 25 év börtönre ítélték, de 1951-ben kiszabadult.

BERRET, Maurice (1914-1978)

Hivatásos katonatiszt. A lotaringiai származású katonatiszt 1936 és 1938 elvégezte a Saint-Cyr katonai akadémiát, majd 1938 és 1940 között hadnagyi rangban 23. algériai lövészezredben teljesített szolgálatot. 1941-ben csatlakozott a Francia Antibolsevik Légiónhoz, ahol 1942-ben a 10. század vezetését bízták rá. 1943-ban századosi rangot kapott, majd Panné őrnagy 1944. februári halála után ő irányította a III. zászlóaljbat. A Waffen-SS-be történt áthelyezése után a „Nagy Károly” hadosztály 58. gránátosezredének II. zászlóaljját vezette. Részt vett a pomerániai hadműveletben, ahol Körlin védelme során súlyosan megsebesült.

BOUDET-GHEUSI, Jean (1904-1969)

Politikai aktivista, ügyvéd, tartalékos gyalogsági százados. Darnand közeli barátjaként utóbbi kérésére csatlakozott 1942-ben a Trikolór Légíóhoz, melynek feloszlata után az LFF soriban való szolgálatot választotta. Részt vett a keleti hadszíntér harcaiban, majd csatlakozik a Waffen-SS-hez, ahol a „Nagy Károly” hadosztály páncélvadász zászlóaljának parancsokaként szolgált. A pomerániai hadjárat után a „Nagy Károly” rohamezred nehéz zászlóaljának parancsnoka volt. Katonáival Neustrelitz táborában állomásozott 1944 áprilisának végén, majd nyugat felé vezette őket, hogy elkerüljék a közeledő szovjet csapatokat. Végül májusban feloszlatta alakulatát és alárendeltjeinek azt tanácsolta, hogy adják meg magukat a nyugati szövetségeseknek.

BOURMONT, Victor de (1907-1945)

Az arisztokrata katonacsaládból származó Bourmont 1920 és 1930 között Németországban nevelkedett a rajnai francia megszálló hadseregben szolgáló édesapjával. A Saint-Cyr katonai akadémia elvégzése után a tunéziai lövészeknél szolgált hadnagyi rangban. A fegyverszünet után csatlakozott a Francia Milíciához, ahol vezető beosztást kapott, majd 1944-ben belépett a Waffen-SS-be. Katonai tapasztalatára való tekintettel a „Nagy Károly” hadosztály 57. gránátosezredének parancsnokságát nyerte el, bár csupán századosi rangban. A pomerániai harcok során vezette ezredét, majd a hadosztály átszervezése után a tartalékezredet bízták rá. 1945. március 5-én vesztette életét, miközben a Körlin városából kitörő csapatait vezette.

BRIDOUX, Eugène (1888-1955)

Tábornok és politikus. Lovassági tiszt, a Saumur-i Lovassági Iskola vezetője, a 41. gyalogoshadosztály parancsnoka az 1940-es hadjáratban. Fogságba esése után Fernand de Brinon kérésére engedték szabadon a németek, ezt követően pedig a Laval-kormány hadügyi államtitkára volt. Részt vett a Trikolór Légíó és az Afrikai Falanx létrehozásában. 1942 novemberében megtiltotta a francia fegyverszüneti hadseregnek a

fegyveres ellenállást a szabad zóna német megszállása során. 1944 augusztusában Németországba ment, ahol részt vett a Francia kormányzati bizottság munkájában. 1945-ben a szövetségesek fogságába esett, de sikerült megszöknie és 1947-ben Spanyolországban telepedett le. Bár távollétében halálra ítélték, 1955-ben bekövetkezett haláláig zavartalanul élt feleségével a spanyol hadsereg technikai tanácsadójaként.

BRIDOUX, Jean (1914-1945)

Hivatásos katonatiszt. Eugène Bridoux tábornok fia, lovassági tiszt, 1940-ben kitüntették helytállásáért. 1943-ban jelentkezett az LVF-be, ahol az I. zászlóalj parancsnokaként szolgált. Kitüntette magát a Bobr mentén vívott harcokban. 1944-ben ki-nevezték a „Nagy Károly” dandár 58. páncélgránátos ezrede parancsnokának, azonban az egység frontra vonulása előtt lemondott posztjáról és elhagyta az alakulatot. 1945-ben Bajorszámban amerikai hadifogságba esett, majd később cellájában életét vesztette.

BRINON, Fernand de (1885-1947)

Újságíró és politikus. Első világháborús katonai szolgálata után újságíróként a német-francia megbékélés egyik szószólója lett. A Franciaország-Németország Bizottság egyik alapítója volt 1935-ben, majd 1940-től a Vichy-kormány képviselője a párizs német megszálló hatóságoknál. 1942-től hivatalosan is nagyköveti és államtitkári rangot töltött be, ami lehetővé tette, hogy befolyását latba vesse a fegyveres kollaboráció elősegítése érdekében. A felszabított országot elhagyva 1944-ben Németországba menekült, ahol szerepet vállalt a Francia kormányzati bizottság munkájában. Amerikai hadifogságba került, majd francia bíróság elé állították, mely halálra ítélte. 1947. április 15-én végezték ki.

CANCE, Pierre (1907-1988)

Tartalékos katonatiszt és politikai aktivista. A jobboldali beállítottságú vállalkozót 1939-ben mozgósították, majd kitüntették a harcok során mutatott bátorságáért. A fegyverszünet

után csatlakozott a SOL-hoz, majd a Milíciához, amelynek egyik vezető beosztású tagjává vált. Személyesen is részt vett a németekkel folytatott egyeztető tárgyalásokon, majd 1943-ban a megállapodás értelmében ő maga is csatlakozott a Waffen-SS-hez. A kiképzés lezárulta után az 1944-es galíciai harcok során ő vezette az I. zászlóaljat. Súlyos sebesülése után az elsővonalbeli aktív szolgálattal felhagyott, de ezt követően is részt vett az újoncok kiképzésében. Angol hadifogságba került, majd Franciaországban halálra ítélték, amit végül életfogytiglani kényszermunkára enyhítettek. 1950-ben szabadult.

DARLAN, François (1881-1942)

Admirális, politikus. A Tengerészeti Iskola 1901-es elvégzése után a haditengerészet kötelékében teljesített szolgálatot. Az 1920-as évektől kezdve folyamatosan jelen volt a haditengerészeti minisztériumban is, ami katonai előmenetelét is pozitívan befolyásolta. 1937 januárjában kinevezték a haditengerészeti vezérkar főnökének, 1939-ben pedig flottaadmirálisnak, amely a legmagasabb rang volt a fegyvernemben. 1940 júniusától kezdve haditengerészeti miniszter volt és ebben a minőségében keményen küzdött azért, hogy a flottát ne adják át a németeknek. Ennek ellenére hitet tett a németekkel való együttműködés mellett, amelyet kormánypolitikává tett, miután 1941 februárjában saját kormányt alakított Pétain megbízásából. Kormányfői megbízatása 1942 áprilisáig tartott, de leváltása ellenére ő maradt a fegyveres erők főparancsnoka. 1942 novemberében véletlenül Algírban tartózkodott a szövetséges csapatok partraszállásakor és az alkalmat megragadva kihirdette Franciaország belépését a háborúba a szövetségesek oldalán. 1942. november 24-én egy egyetemi hallgató, Fernand Bonnier de la Chapelle lelőtte. Mivel utóbbi két nap múlva kivégezték, így a merénylet háttére rejtély marad.

DARNAND, Joseph (1897-1945)

Katona és politikus. Az első világháborús szolgálatát közlegényként kezdte, de segédtisztként fejezte, számos kitüntetést kapott. Német- és törökországi szolgálat után alhadnagyként

hagyta el a hadsereget 1921-ben. A két háború közti időszakban számos szélsőjobboldali szervezetben szerepet vállalt, majd önkéntesként újból kitüntette magát az 1940-es hadjáratban. A Légiós Rendfenntartó Szolgálat, majd a Francia Milícia paramilitáris szervezetek megalapítójaként és vezetőjeként aktívan részt vett a németekkel való kollaborációban. Az ország felszabadításakor már az igazságügyi minisztérium államtitkára volt, így a felelősségrevonás elől több ezer követőjével együtt Németországba menekült, ahol a Francia kormányzati bizottság tagja lett. A háború végén Olaszországban fogták el, a francia hatóságok halálra ítélték és 1945. október 10-én kivégezték.

DÉAT, Marcel (1894-1955)

Politikus. 1914-es mozgósítása után négy éven keresztül teljesített szolgálatot a gyalogságnál, ahonnan kapitányi rangban számos kitüntetés birtokosaként szerelt le. A szocialista párt tagjaként politikai szerepet vállalt, de 1933-as kizárása után saját pártot alapított Franciaországi szocialista párt néven. 1939-ben izolacionista politikát hirdetett, a vereség után pedig a Németországgal való együttműködés híve lett. Miután sikertelenül próbált állampártot létrehozni Vichy-ben, Párizsba tette át székhelyét, ahol Deloncle-lal együtt közös pártot alapítottak Francia népi tömörülés (RNP) néven. A Laval ellen 1941. augusztus 27-én elkövetett merényletben ő is megsérült, amely hozzájárult a végleges szakításhoz a párt másik alapítójával. 1944 márciusában munkaügyi miniszternek nevezték ki, a felszabadulás után Németországba menekült, ahol a Francia kormányzati bizottság tagja volt. Innen Olaszországba menekült, ahol 1955-ös haláláig bújkált.

DELONCLE, Eugène (1890-1944)

Politikus. Az első világháborúban a tüzérségnél szolgált, ahol egyebek mellett a Becsületrenddel is kitüntették. A két háború között az Action française tagja volt, amelyből azonban 1936-ban kilépett, hogy saját szervezetet hozzon létre, mely Cagoule néven vált ismertté. Egy robbantásos merényletsorozat elköve-

tése után a hatóságok a szervezet tagjainak többségét letartóztatták, így 1937-ben Deloncle is börtönbe került. Az 1940-es hadjáratban a haditengerészetnél szolgált, majd a fegyverszünet után új pártot alapított, ez volt az MSR. A szervezet fasiszta elveket hirdetett és nyíltan együttműködött a német megszálló hatóságokkal. Aktív szerepet vállalt az *LVF* létrehozásában, amelynek központi bizottságában elnöki szerepet is betöltött 1941-ben. 1942 májusában kizárták saját pártjából, majd közvetítő szerepet játszott a francia kormány és az Abwehr között. A német biztonsági erők francia ügynökei 1944 januárjában lelőtték.

DEMESSINE, André (1908-1945)

Testneveléstanár, tartalékos katonatiszt. A 67. alpesi vadász zászlóalj szakaszparancsnokaként részt vett a norvégiai és a franciaországi hadjáratokban, mielőtt sebesülten fogságba esett. 1941-ben századosi rangban jelentkezett az *LVF*-be, ahol előbb a 11. század, majd a III. zászlóalj parancsnoka lett. Kitüntették a másodosztályú Vaskereszttel, a német parancsnokság pedig elismerően nyilatkozott képességeiről. 1943-ban visszatért Franciaországba, ahol az *LVF* központi bizottságának tagjaként a propagandáért felelt. A felszabadítás után letartóztatták, halálra ítélték és 1945. március 15-én kivégezték.

DORIOT, Jacques (1898-1945)

Politikus. A munkáscsaládból származó baloldali aktivistát 1917-ben mozgósították. Katonai szolgálatát 1920-ban kitüntetéssel fejezte be. Csatlakozott a kommunista párthoz, amely Moszkvába küldte vezetőképzésre, ahol két évet töltött 1921 és 1923 között. Törvényhozási képviselő, majd képviselő lett a baloldal színeiben, mielőtt 1934-ben kizárták a pártból. 1936-ban létrehozta saját pártját, a PPF-et, mely antikommunista politikát folytatott. Az 1940-es hadjáratban újból kitüntették. A fegyverszünet után újraindította a háború elején betiltott pártja működését és kezdeményezte az *LVF* megalapítását, amelyhez maga is csatlakozott. Másfél éves katonai szolgálat után tért vissza Franciaországba, melyet azonban 1944 augusztusá-

ban elhagyni kényszerült. Németországban visszautasította a Francia kormányzati bizottság munkájában való részvételt, saját szervezet létrehozásán fáradozott. 1945. február 22-én ismeretlen felségjelzésű repülők támadták meg úton lévő autóját, amelyben ő maga is életét veszítette.

FENET, Henri (1919-2002)

Katona. 1939-ben egyetemi előkészítő tanulmányait félbeszakítva tisztjelöltként csatlakozott a 3. garmati gyalogos hadosztályhoz, amelynek soraiban részt vett az 1940-es franciaországi hadjáratban. Kétszer sebesült meg, kitüntették a Háborús Kereszttel. 1942-ben csatlakozott a SOL-hoz, majd a Francia Milíciához. 1943-ban Darnan utasítására belépett a Waffen-SS-be, ahol tisztképző tanfolyamon vett részt. Ennek befejezése után hadnagyi rangot kapott és a galíciai harcokban a 3. század parancsnoka volt. A küzdelem során megsebesült, de teljesítményéért a másodosztályú Vaskereszttel tüntették ki. A „Nagy Károly” hadosztályban az 57. gránátoszred I. zászlóaljának parancsnokságával bízták meg. A pomerániai harcok során megkapta a menetezred I. zászlóaljának vezetését és ő volt az egyetlen a hadosztályból, aki ki tudta vezetni egységét a szovjet bekerítésből. Ezért megkapta az elsőosztályú Vaskeresztet és a századosi kinevezést. 1945 áprilisában ő vezette a hadosztály legütőképesebb elemeiből felállított rohamzászlóaljat Berlin védelme során. Az ostorm utolsó napjaiban a Vaskereszt Lovagkeresztjével tüntették ki. Szovjet hadifogságba esett, majd Franciaországban húsz év kényszermunkára ítélték. 1949-ben szabadult.

GAMORY-DUBOURDEAU, Paul (1885-1963)

Hivatásos katonatiszt. Teljes szolgálati idejét a francia hadsereg gyalogsági (Idegenlégió, tengerészgyalogság, tevés századok, szenegáli lövészek) alakulatainál töltötte. Zászlóaljparancsnokként, 4 dicsérettel szerelt le 1929-ben. Ezt követően a PPF marokkói szervezetének egyik vezetője lett. 1939-ben újra szolgálatot vállalt a hadseregben. 1941-ben a francia hatóságok letartóztatták, majd szabadon engedték. 1942-től a PPF breton

ügyekkel foglalkozó bizottságának vezetőjeként tevékenykedett. 1944. március 10-én Sturmbannführer-ként (őrnagyként) végezte el a bad tölz-i tisztképző iskolát, július 29-én pedig megkapta az obersturmbannführer-i (alezredesi) rangot. Rangidősként ő vezette a francia rohamdandárt, de magas kora miatt harctéri bevetésben nem vett részt. 1944 végén megkapta a „Nagy Károly” SS-hadosztály 57. ezredének parancsnokságát, majd a hadosztály összekötőjének nevezték ki a Berlinbe az SS-Hauptamt-hoz. 1947-ben börtönbüntetésre ítélték, 1963-ban halt meg.

KRUKENBERG, Gustav (1888-1980)

Német jogász, diplomata, katonatiszt. Krukenberg értelmiségi családból származott és jogászként szerzett egyetemi diplomát. Az első világháborúban századosi rangot szerzett, és kitüntették a Vaskereszt mindkét fokozatával. 1920-ban elhagyta a hadsereget, majd a külügyminisztériumban helyezkedett el. 1926-tól öt évet töltött Párizsban a Francia-német információs és dokumentációs bizottság munkatársaként, ebből kifolyólag tökéletesen beszélt franciául. 1932-ben csatlakozott a nemzeti-szocialista párthoz és propagandaminisztériumban helyezkedett el. 1934-ben csatlakozott az Allgemeine SS-hez, ahol 1939-ben SS-Hauptsturmführeri rangban szolgált. A második világháború kitörése után újból csatlakozott a hadsereghez, ahol alezredesi rangot ért el 1943-ra. Ez év decemberében SS-Obersturmbannführeri rangban áthelyezték a fegyveres SS-hez, ahol az 5. SS hegyi hadtestben, a Waffen-SS 6. lett hadtestében és az SS. III. páncélos hadtestében teljesített szolgálatot. 1943. szeptember 23-án kapta meg a dandártábornoki (SS-Brigadeführer) rangot és a Nagy Károly SS-hadosztály felügyelői (parancsnoki) posztját. Berlin védelme alatt a Nordland SS-hadosztályt irányította. A német főváros eleste után szovjet hadifogságba került, ahol 25 év börtönre ítélték. 13 év után szabadult a fogságból. Ezután Bonnban élt 1980-ban bekövetkezett haláláig.

LABONNE, Roger (1881-1966)

Hivatásos katonatiszt. Az első világháború alatt a gyarmati haderő soraiban teljesített szolgálatot, ahol számos kitüntetéssel jutalmazták teljesítményét. A két háború között a Közel-Kelettől Kínáig számos országban állomásozott, mielőtt 1940-ben leszerelték. Szolgálatát alatt számos földrajzi témájú könyvet írt. 1941-ben jelentkezett az *LVF*-be, melynek – a legmagasabb rendfokozottal rendelkező tisztként – parancsnoka lett. Az alakulat gyenge harctéri teljesítménye miatt 1942-ben visszaküldték Franciaországba, ahol kilépett az egységből. 1945-ös letartóztatása után a hatóságok életfogytiglani börtönre ítélték. 1966-ban halt meg.

LAVAL, Pierre (1883-1945)

Politikus. A szocialista párt tagjaként meggyőződéses pacifista volt, aki az első világháborúban sem vett részt. 1924-től a törvényhozás tagja volt, majd különböző miniszteri posztokat is betöltött a két háború közti időszakban. Pétain támogatójaként már 1940 őszétől a fegyverszünet után felállított új kormány tagja lett. A németekkel való együttműködési politika híve volt, fontos szerepe volt a Montoire-i találkozó megszervezésében. 1940 decemberében a francia hatóságok letartóztatták, csak német nyomásra engedték szabadon. 1941. augusztus 27-én merényletet követtek el ellene, melyben súlyosan megsérült. 1942 áprilisától kormányfóként tevékenykedett a két ország közti együttműködés elmélyítéséért. Erőfeszítései ellenére a németek számos ultrakollaboráns politikai személyiséget bejuttattak kabinetjébe, melynek tevékenysége szinte kizárólag a német igények kiszolgálására korlátozódott. 1944 nyarán a német hatóságok Németországba szállították, ahol visszautasította a francia kollaboránsokkal való együttműködést a Francia kormányzati bizottságban. 1945-ben Spanyolországba menekült, amely kiadta a francia hatóságoknak. A francia bíróság rövid tárgyalást követően halálra ítélte, sikertelen öngyilkossági kísérlete után pedig 1945. október 15-én kivégezték.

MAYOL DE LUPÉ, Jean de (1873-1955)

Katonai lelkész. Monarchista hagyományokat ápoló arisztokrata család sarjaként 1900-ben szentelték pappá, majd ezt követően katonai lelkészként szolgált az 1. lovashadosztály kötelékében. Az első világháborúban és az azt követő időszakban számos kitüntetéssel jutalmazták szolgálatait, mielőtt 1927-ben betegség miatt megromlott egészségi állapota miatt századosi ranggal elhagyta a hadsereget. A második világháború alatt jelentkezett az *LVF*-be, melynek kötelékében magas kora és lelkészi beosztása ellenére számos alkalommal részt vett katonai bevetéseken, melynek eredményeképpen megkapta a másodosztályú Vaskeresztet. Az alakulat feloszlása után a Waffen-SS francia egységéhez is csatlakozott, de ekkor már nem vett részt a hadműveletekben. A szövetségesek vették őrizetbe Németországban, majd a francia hatóságok 15 éves börtönbüntetésre ítélték. Egészségi állapota miatt 1951-ben szabadon engedték, 1955-ben halt meg.

MICHEL, Pierre (1919-1945)

Hivatásos katonatiszt. A breton származású katonatiszt 1939-ben fejezte be tanulmányait a Saint-Cyr katonai akadémián. Részt vett az 1940-es franciaországi hadjáratban, melynek során megsebesült és hadifogságba esett. A fogságból megszökött, majd 1942 nyarán belépett a Francia Antibolsevik Légióba, ahol az I. zászlóalj 2. századot vezette. Ezt követően 1943-ban csatlakozott az *NSKK*-hoz, majd a Waffen-SS-hez. A tisztképző tanfolyam elvégzése után az I. zászlóalj 4. századát vezette, de a galíciai harcokban nem vett részt. A „Nagy Károly” hadosztályban a rohamágyús század parancsnokságát bízták rá, noha az egység ilyen fegyvereket végül egyáltalán nem kapott. 1945. április 26-án a rohamzászlóalj 2. századának vezetőjeként a neukölln-i ellentámadás során esett el.

PANNÉ, Eugène (1907-1944)

Hivatásos katonatiszt. Az új-kaledóniai származású tiszt a Saint-Cyr katonai akadémia elvégzése után a gyarmati gyalogság soraiban teljesített szolgálatot. 1930-ban főhadnagyi, 1936-

ban századosi kinevezést kapott. A két háború között Nyugat-Afrikában és Tunéziában irányította a szenegáli lövészek egyik egységét, az 1940-es hadjáratban megfigyelőként vett részt a légierő kötelékében. A fegyverszünet után jelentkezett a Trikolór Légióba, majd annak feloszlása után az *LVF*-be, ahol tapasztalatának és németbarát érzelmeinek köszönhetően az egység III. zászlóaljának élére nevezték ki 1943 januárjában. Nem csupán emberei körében volt népszerű, de felettesei is egyöntetűen az alakulat legjobb tisztjének tartották. 1944. február 18-án vesztette életét egy partizánvadász bevetés során.

PÉTAIN, Philippe (1856-1951)

Hivatásos katonatiszt, politikus. A Saint-Cyr akadémia elvégzése után a Hadiiskola oktatója lett, így nem vett részt hadműveletekben. Korábbi tapasztalatainak hiánya ellenére az első világháborúban számos alkalommal kitüntette magát (a legismertebb Verdunnél mutatott helytállása), melynek eredményeképpen 1917-ben már ő volt a francia hadsereg főparancsnoka. 1925-26-ban Marokkóban a spanyol hadsereggel együttműködve ő irányította a francia csapatokat az ottani lázadás leverése alatt. A két háború között számos kormányzatban töltött be különböző katonai jellegű posztokat. Ebben az időszakban sikerrel propagálta védekezésre épülő katonai stratégiáját, amely hozzájárult a Maginot-vonal megépítéséhez. 1939-ben Franciaország spanyolországi nagykövetének nevezték ki. 1940 júniusában a kialakult katonai vészhelyzetre való tekintettel kormányalakításra kérték fel, melynek eleget téve fegyverszünetet kért a németektől, ami hozzájárult a francia hadsereg összeomlásához. Az 1940. július 10-én megszavazott törvény teljhatalmat biztosított neki az új alkotmány életbelépéséig, amelyre azonban nem került sor, így a felszabadulásig ő volt az államfő. Elfogadta a németekkel való együttműködés szükségességét, majd folyamatosan eleget tett az egyre követelőzőbb német kéréseknek, míg Franciaország ténylegesen is a Harmadik Birodalom csatlósává vált. 1944 nyarán a német csapatok Németországba szállították, ahonnan 1945 áprilisában Svájcön keresztül visszatért Franciaországba.

A francia bíróság halálra ítélte, melyet de Gaulle végül életfogytiglani börtönbüntetésre enyhített. 1951-ben halt meg.

PUAUD, Edgar (1889-1945)

Hivatásos katonatiszt. Az első világháborúban számos alkalommal kitüntették, ezt követően hasonlóan elismert tisztként tevékenykedett az Idegenlégió soraiban. 1940-ben egy külföldi önkéntesek számára létrehozott kiképzőtábor irányított, majd a fegyverszüneti hadseregben szolgált alezredesi rangban. 1942-ben csatlakozott a Trikolór Légióhoz, majd ennek feloszlata után 1943. október 1-től az *LVF* parancsnoka lett ezredesként. Számos sikeres hadművelet során irányította az egységet a partizánok ellen Fehéroroszországban, melynek eredményeként 1944-ben dandártábornoknak nevezték ki és megkapta a Becsületrendet. Az *LVF* feloszlata után névleg a Waffen-SS francia egységének parancsnoka lett, amelyet 1945 elején Pomerániában harcba is vezetett a Vörös Hadsereg ellen. A hadművelet során 1945. március 5-én eltűnt, valószínűleg elesett. A francia bíróság távollétében halálra ítélte.

RAYBAUD, Émile (1910-1995)

Hivatásos katonatiszt. A Saint-Cyr katonai akadémia elvégzése után a 20. alpesi vadászászlóalj századosaként vett részt az 1940-es franciaországi hadjáratban. Csatlakozott a Francia Milíciához, ahol a szervezet tisztképző iskolájának helyettes vezetője volt és aktívan részt vett az ellenállási mozgalom felszámolására indított fegyveres műveletekben. 1944 végén lépett be a Waffen-SS-be, ahol az 58. gránátosezred parancsnokságát bízták rá őrnagyi rangban. 1944. március 4-én súlyosan megsebesült a pomeránai harcok során, egyik lábát amputálni kellett. 1946-ban a francia bíróság halálra ítélte, de végül kegyelmet kapott és 1951-ben kiszabadult.

ROSTAING, Pierre (1909-1996)

Hivatásos katona. Önkéntesként jelentkezett a francia hadseregbe, melynek kötelékében a tengerentúlon teljesített szolgálatot. 1939-40-ben a finn hadsereg technikai tanácsadója volt a

szovjetek elleni harc alatt. A békekötés után visszatért Franciaországba, ahol részt vett a németek elleni harcban. Leszerelése után jelentkezett a Trikolór Légióba, majd az *LVF*-be, ahol a 9. században szolgált főtörzsőrmesteri rangban. Részt vett a vadászszakasz felállításában, akcióiban és számos kitüntetést kapott (egyebek mellett az első és másodosztályú Vaskeresztet). Az *LVF* feloszlása után a Waffen-SS-ben folytatta pályafutását, ahol a pomerániai harcok túlélőjeként a Nagy Károly rohamzászlóalj 3. századát vezette Berlin védelme során. 1945. május 2-án került hadifogságba. A francia hatóságok életfogytiglani börtönre ítélték, de 1949-ben amnesztiával szabadult. Visszaemlékezései, melyeket *Le prix d'un serment...* címmel publikált, fontos forrást jelentenek a fegyveres kollaboráció jobb megismeréséhez.

TISSOT, Noël de (1914-1944)

Tanár, katona és politikai aktivista. A nizzai matematikatanárt 1940-ben mozgósították, a franciaországi hadjárat során nyújtott bátorságáért pedig a Hadi Kereszttel tüntették ki. A fegyverszünet után ismerkedett meg Joseph Darnand-dal, akinek közeli munkatársa lett és együtt hozták létre a *SOL*-t, majd a Milíciát, amelynek főtitkári kabinetvezetője lett. 1943-ban az első milicista csoport tagjaként csatlakozott a Waffen-SS-hez, ahol a tiszti tanfolyam elvégzése után hadnagyi rangban szolgált. A galíciai harcok során az I. zászlóalj 1. századát vezette, az alakulat 1941. augusztus 21-i visszavonulása közben azonban eltűnt, holttestét később sem találták meg.

VAUGELAS, Jean (1913-1954)

Hivatásos repülőtiszt. Az 1940-es franciaországi hadjárat során egy repülőszázad kötelékében harcolt, majd a fegyverszünet után csatlakozott a *SOL*-hoz és a Milíciához. Tartalékos hadnagyként Darnand rábízta a szervezet fegyveres szárnyának megszervezését 1943, valamint ő vezette a Milícia tisztképző iskoláját is. 1944 folyamán több alkalommal is fegyveres akciókat vezetett az Ellenállás különböző csoportjai ellen, majd közreműködött a milicisták németországi visszavonásá-

ban. Itt csatlakozott a Waffen-SS-hez századosi rangban, majd kis idővel később őrnagyi kinevezést kapott és a „Nagy Károly” hadosztály vezérkari főnökeként teljesített szolgálatot. 1945-ben Litvániában esett a Vörös Hadsereg fogságába, Franciaországba történő átszállítása során azonban sikeresen megszökött és Argentinában telepedett le. 1954-ben halt meg autóbalesetben.

WEBER, Wilhelm (1918-1990)

Német hivatásos katonatiszt. 1937-ben közlegényként csatlakozott a Waffen-SS-hez, ahol fokozatosan járta be a ranglétrát. 1941-ben a „Viking” hadosztályban teljesített szolgálatot, majd tisztképző tanfolyamra irányították. 1944 októberében helyezték a „Nagy Károly” hadosztályhoz hadnagyi rangban, ahol a harcokcsivadászattal megbízott testőrszázad vezetését bízták rá. Az emberei által csak Hurrikánnak becézett tiszt kiemelkedően sikeresen vezette embereit mind Pomerániában, mind Berlinben. A francia alakulat által elpusztított szovjet páncélosok jelentős részét emberei, illetve ő maga semmisítette meg. Hivatalosan 14 (egyres források szerint 16) harcokcsit tett harcokképtelenné a harcok során, amiért kitüntették a Vaskereszt Lovagkeresztjével. A berlini csata végén sikerült elkerülnie a szovjet fogságot, kijutott a bekerítésből és az amerikai megszállási zónában telepedett le.

ZIMMERMANN, Walter (1897-1995)

Német katonatiszt. Az első világháborúban kezdte meg katonai szolgálatot, ahol legénységi állományból a háború 4 éve alatt alhadnagyi rangig küzdötte fel magát, miközben a másodosztályú Vaskereszttel is kitüntették. 1932-ben csatlakozott a nemzetiszocialista párthoz, majd 1933-ban az Allgemeine SS-hez, ahol 1941-ig SS-Sturmbannführeri rangban szolgált a vezérkarban. 1942 áprilisától a 7. „Prinz Eugen” SS-hegyihadosztályban zászlóaljparancsnok, majd 1943 júliusától az 5. SS-hegyihadtest utászalakulatainak vezetője volt. 1944. október 31-től a Waffen-SS francia dandárának kiképzéséért felelős tisztként szolgált, amely beosztásban nagyon hatékony

és népszerű tisztnek tartották. A pomerániai harcok során súlyosan megsebesült. Krukenberg tábornok berlini megbízása után elméletileg ő vette át a hadosztály maradéka feletti parancsnokságot 1945 áprilisának végén, egészségi állapota miatt azonban a gyakorlatban Hauptsturmführer Kroepsch gyakorolta irányította az alakulatot.

Mellékletek

Mellékletek jegyzéke

1. Jelentkezési feltételek a Waffen-SS-be
2. A Waffen-SS-be való jelentkezést népszerűsítő újsághirdetés
3. A Waffen-SS önkénteseinek zsoldja. A családi támogatás módozatai
4. A Waffen-SS kötelékében szolgáló francia önkéntesek alakulata elnevezésének változásai
5. Az SS francia önkéntes rohamdandára (Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade) 1944. július 30-án a frontra kivonult I. zászlóaljának felépítése és tisztjei
6. A Nagy Károly SS-gránátoshadosztály (33. Waffen-Granadier-Division der SS "Charlemagne") felépítése
7. A Nagy Károly SS-gránátoshadosztály tisztikara
8. Az SS Nagy Károly rohamezredének (Französisches Freiwilligen-Sturm-Regiment der SS "Charlegmagne") elméleti felépítése (1945 márciusának végén)
9. Az SS Nagy Károly hadosztály vezérkarának és rohamezredének elméleti felépítése (1945 áprilisának elején)
10. Az SS Nagy Károly rohamzászlóaljának felépítése 1945. április 25-én
11. Rangok megfeleltetése a francia és a német hadsereg, valamint a Waffen-SS között
12. Joseph Darnand 1945. október 8-i levele de Gaulle tábornokhoz

1. Jelentkezési feltételek a Waffen-SS-be¹

Ersatzkommando-Frankreich der Waffen-SS
Párizs

Francia ezred felállítása a Waffen-SS-en belül

Laval elnök úr, a kormányfő, Pétain marsall úr, jóváhagyásával az 1943. július 22-i törvényben elismerte a francia állampolgárok jogát arra, hogy jelentkezzenek a keleten harcoló Waffen-SS egységeibe azon célból, hogy részt vehessenek az Európa fennmaradásáért és jövőjéért vívott harcokban.

A fenti törvény értelmében a Waffen-SS kötelékébe jelentkező önkéntesekre ugyanazok a törvényi szabályozások vonatkoznak, mint az LVF tagjaira.

A francia kormány ezáltal megmutatta, hogy elfogadja a Führer ajánlatát és kész részt vállalni azokból az Európa jövőjét meghatározó feladatokból, melyeket ezek a sorsfordító idők megkövetelnek.

Egyértelmű, hogy a Waffen-SS kötelékében francia önkéntesekből létrehozott alakulat egy újabb fontos lépést jelent az európai ifjúság összefogása felé a bolsevista nihilizmus ellen.

Az egyre nagyobb számban Európa majdnem minden országából érkező önkénteseknek köszönhetően – akik vállt vállnak vetve harcolnak német bajtársaikkal és kitüntetik magukat a keleti harcokban – az SS, mely a nemzetiszocialista párt fontos alapjaként eredetileg csupán a német belpolitika szereplője volt, ma már az európai fiatalság felbonthatatlan közösségévé vált, amely a kulturális értékeinek és civilizációjának megőrzéséért harcol.

Az a tény is bizonyítja, hogy a francia fiatalság ösztönösen megértette ennek az új lépésnek a jelentőségét, hogy néhány nap alatt a legkisebb propaganda nélkül több mint 1 500 önkéntes jelentkezett. Az első zászlóalj már létre is jött, és nem-

¹ AN F 7 15304.

sokára az első francia SS-ezred is fel fog állni, amennyiben a francia fiatalság bizonyosságát adja harci szellemének és a francia katonai hagyományok továbbélésének.

Az SS nagy megtiszteltetésnek veszi és alapvető feladatának tekinti, hogy az Európa jövője érdekében, a bolsevizmus ellen, a társadalmi igazságosságért és a győzelemért akár életüket is áldozni hajlandó franciák katonai erényeit és harci szellemét felhasználja.

Jelentkezési feltételek

Minden, fizikailag és erkölcsileg átlagosan fejlett francia, egyedülálló vagy házas, aki rendelkezik egy katonai kiképzés igényeinek megfelelő képességekkel, önkéntesnek jelentkezhet a Waffen-SS-be.

Korhatár: 17-től 40 éves korig.

Magassági minimum: 1,65 méter.

Az önkéntes nem lehet elítélt becsületvesztéssel járó ügyben.

A jelentkezéseket az Ersatzkommando-Frankreich der Waffen-SS címére (Párizs, 24 Avenue du Recteur Poincaré) vagy a regionális prefektúrák székhelyén található német rendőrségi irodákba (Kommandos der Ordnungspolizei) kell eljuttatni.

A felülvizsgálati tanácsok összehívására rendszeres időközönként kerül sor. Minden jelentkező kap egy vonatjegyet, mellyel eljuthat az orvosi vizsgálat helyszínére, vagy ennek hiányában megtérítik számára a vonatjegy árát.

Hazatérése után minden önkéntes elfoglalhatja korábbi posztját és megőrzi minden korábban szerzett jogát.

Ugyanígy az önkéntesek és családjaik minden jogát megvédelmézik minden támadással szemben a „Waffen-SS” irodái és a „Fürsorgeoffizier der Waffen-SS”.

Családi támogatás: Az önkéntes családja számára biztosítják legalább ugyanazokat az anyagi feltételeket, mint amit az önkéntes csatlakozása előtt élveztek.

Minden ezzel kapcsolatos pontosítást a Családi támogatásra vonatkozó különleges irat tartalmaz.

Előmeneteli feltételek

Az önkéntesek közkatonaként írják alá csatlakozási szerződésüket, de azok, akik közülük tanúbizonyságát adják a szükséges képességeknek, felvételt nyerhetnek a Waffen-SS tiszt- vagy altisztképző iskoláiba. Az iskolákba való bejutás nem a végzettség vagy az egyetemi diploma alapján történik, hanem kizárólag a jelöltek kiképzés során tanúsított személyes értékei és parancsnoki képességei határozzák meg.

A parancsnokságot francia és német tisztek együttesen gyakorolják

A francia tiszteknek és altiszteknek lehetőségük nyílik arra, hogy visszanyerjék korábbi rangjukat és parancsnoki beosztást kapjanak, miután részt vesznek a Waffen-SS valamelyik iskolájának tiszti vagy altiszti tanfolyamán. A tanfolyam kiegészítő kiképzésből és a parancsnoki feladatok ellátásához szükséges adottságok és képességek felméréséből áll.

Ezen felül a szükséges képességekkel rendelkező, közkatonaként szolgáló önkéntesek is felvételt nyerhetnek ezekben az iskolákba.

A francia önkéntesek általános helyzete

A Waffen-SS sorain belül semmilyen különbséget nem tesznek az önkéntesek között. Mindannyiukra a német SS-katonákra érvényes szabályzat vonatkozik.

A Waffen-SS-ben, mint az új Európa harcoló fiataljainak nagy családjában, a francia önkénteseknek pontosan ugyanazok a feladatai és kötelezettségei, valamint ugyanazok a juttatásai lesznek, mint német, norvég, dán, holland, flamand, valon vagy svájci bajtársainak.

Öltözködés

Az SS-katonák mindannyian ugyanazt az egyenruhát hordják, bármilyen nemzetiségűek is legyenek. Ebből kifolyólag minden francia önkéntes – miután alkalmasnak találták a szolgálatra – teljes felszerelést kap (cipő, zoknik, ingen, trikók stb.).

A zubbony vagy kabát bal karján elhelyezkedő, „Franciaország” felirattal ellátott, nemzetiszínű címerpajzs jelzi majd, hogy az önkéntes a Waffen-SS francia alakulataihoz tartozik.

Jelentkezési kérelem

Azok a Németországban dolgozó önkéntesek, akik csatlakozni szeretnének a Waffen-SS-hez, töltsék ki a lent található formanyomtatványt és bélyeg nélküli borítékban küldjék el a lent felsorolt „Ergänzungsstellen”-ek egyikébe.

Jelentkezési szándékáról nem szükséges előre tájékoztatnia munkaadóját.

Behívás

Valamivel később az önkéntes behívót fog kapni valamelyik felülvizsgálati tanácshoz, valamint emellett egy behívókártyát. Ez utóbbit oda kell adnia munkaadójának, majd jelentkeznie kell a felülvizsgálati tanácsnál. Ehhez kapni fog egy ingyenek vonatjegyet is, vagy ennek hiányában megtérítik számára a vonatjegy árát.

Ha alkalmasnak találják, azonnal felveszik a Waffen-SS kötelékébe és a kiképzőtáborba irányítják.

Ha alkalmatlannak találják, vissza kell térnie a céghez, ahol dolgozik, és fizetése ugyanúgy kifizetésre kerül számára, mintha nem lett volna távol.

Toborzóirodák

Az alábbi irodákban további felvilágosítással tudnak szolgálni: Ersatzkommando Frankreich der Waffen-SS, Párizs, 24 Avenue du Recteur Poincaré (Métro Ranelagh) és vidéken a regionális prefektúrák székhelyén található német rendőrség (Kommandos der Ordnungspolizei) irodáiban:

Németországban:

I. Königsberg (Pr)	Kastanienallee 26-28
II. Stettin	Friedrich-Karl-Strasse 3
III. Berlin NW 40	Wilznackerstrasse 3
IV. Dresden A 20	Tiergartenstrasse 43
V. Stuttgart O	Gerokstrasse 7
VI. Düsseldorf Graf-Recke-Strasse	72
VII. München 27	Pienzenauerstrasse 15
VIII. Breslau 18	Eichenallee 5
IX. Kassel- Wilhelmshöhe	Löwenurgstrasse 10
X. Hamburg 13	Mittelweg 38
XI. Braunschweig	Wolfenbüttelerstrasse 13
XII. Wiesbaden	Bahnhofstrasse 46
XIII. Nürnberg N	Wielandstrasse 6
XVII. Wien 66	Liechtensteinstrasse 49
XVIII. Salzburg-Parsch	Baracken des Umsiedlungslagers
XX. Gotenhafen	Adolf-Hitler-Platz 12
XXI. Posen	Königsring 22

Franciaországban:

Angers	19, Rue de la Préfecture.
Bordeaux	328, Avenue du Maréchal Pétain, Le
Bouscat	
Chalons/Marne	16, Allée Paul Doumer
Clermont Ferrand	63, Avenue Maréchal Pétain
Dijon	13, Cours du Barc
Limoges	15, Rue Montalembert

Lyon	55-59, Boulevard des Belges
Marseille	4, Boulevard Rivet
Montpellier	26, Avenue Bouisson Bertrand
Nancy	31, Boulevard, Albert Ier
Orléans	31, Rue Jules Lemaître
Poitiers	12, Avenue de Bordeaux
Rennes	Boulevard Ney
Rouen	53, Rue de Reims
St. Quentin	2, Rue Charles Picard
Toulouse	1, Rue Boullingrin

A megfelelően kitöltött és aláírt kérelmet a toborzóközpont címére (Párizs, Recteur Poincaré sugárút 24.) vagy a regionális prefektúrák székhelyén található német rendőrségi irodákba (Kommandos der Ordnungspolizei) kell eljuttatni. Postai úton térítésmentesen is el lehet küldeni.

2. A Waffen-SS-be való jelentkezést népszerűsítő újsághirdetés¹

VÁDOLOM A WAFFEN-SS TAGJAIT

MERT megértették, hogy ez a háború nem csupán nemzetek közti konfliktus, hanem két ideológia összecsapása. Az egyik oldalon egy nép, amely éppen végrehajtott egy szociális forradalmat, a másikon pedig a nemzetközi zsidókapitalizmus, amely félelemmel látja egy érdekeire veszélyes új hajnal beköszöntét.

MERT gyűlölik a fajunkat, a zsidó fajt és lehetetlenné akarják tenni korrupt és bomlasztó tevékenységünk folytatását.

MERT véglegesen ki akarják irtani a plutokratákat és más parazitákat, akik a nép izzadságából élnek.

MERT ők virilis, egészséges és dinamikus férfiak, akik megvélik a zajongó csöcseléket, amely egy rothadó társadalom terméke.

MERT látták a bolsevizmust saját otthonában és nem akarják látni Franciaországban, mert ismerik azoknak a borzalmas alávetettségét azoknak, akik a mi zsarnokságunk alatt élnek.

MERT azt a tiszteletet akarják a dolgozóknak, amely megilleti őket, miközben véglegesen biztosítani akarják számukra a méltó életkörülményeket.

MERT egyesült Európát akarnak, amely nem meríti ki magát 25 évenként kegyetlen öldökléssel a pénztárcánk kedvéért.

¹ AN F 7 15304.

MERT egy helyet akarnak ennek a Hazának – amelynek az életüket szentelik – a holnap Európájában.

MERT mi pusztítók vagyunk, amíg ők az építők fajába tartoznak.

MERT büszkék hagyományaikra és dicső múltjukra, el akarják törölni mindazt, ami középszerű és a jövőt akarják építeni.

MERT a hitük megingathatatlan és nem teszik le a fegyvert a végső győzelem előtt.

MERT ők hősi katonák, akik ugyanolyan emberek a békében, mint amilyen bátrak a harcban.

FRANCIAORSZÁG NÉPE! KÉREM, HOGY ÍTÉLD EL ŐKET!

Jelentkezés – Felvilágosítás
Ersatzkommando Frankreich der Waffen-SS
24, avenue de Recteur-Poincaré – Paris, 16^e

3. A Waffen-SS önkénteseinek zsoldja A családi támogatás módozatai¹

I. Zsold: A zsold közvetlenül kerül kifizetésre minden önkéntes számára az alábbi besorolási táblázat alapján:

SS-Mann és Sturmman	- közlegény	600 frank
Rottenführer	- őrvezető	720 frank
Unterscharführer	- őrmester	840 frank
Scharführer	- hivatásos őrmester	900 frank
Oberscharführer	- főtörzsőrmester	1 060 frank
Hauptscharführer	- zászlós	1 200 frank
Sturmscharführer	- törzszászlós	1 200 frank
Untermsturmführer	- hadnagy	1 440 frank
Oberstromführer	- főhadnagy	1 620 frank
Hauptsturmführer	- százados	1 920 frank
Sturmbannführer	- őrnagy	2 160 frank

Ezen felül minden önkéntes, rangtól függetlenül, naponta 20 frank kiegészítést kap, amint az egységet az első vonalba helyezik. Minden tiszt 600 frankot kap havonta az öltözködési költségek fedezésére.

II. Családi támogatás

A - A házastárs támogatása. A segély összegét az önkéntes jelentkezését megelőző havi jövedelme alapján az alábbi módon számítják:

2 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 1 600 frank
3 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 2 100 frank
4 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 2 600 frank
5 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 3 000 frank
6 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 3 300 frank

¹ AN F 7 15304.

7 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 3 600 frank
8 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 4 000 frank
9 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 4 300 frank
10 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 4 600 frank
12 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 5 000 frank
14 000 frank jövedelemig	a támogatás mértéke 5 500 frank
14 000 frank jövedelem felett	a támogatás mértéke 6 000 frank

B - Gyerekek után járó támogatás. A házastársnak járó támogatáson felül minden, 16 évesnél fiatalabb gyermek után jár:

a, a házastárssal vagy az önkéntes szüleivel lakó gyermek után 400 frank

b, nem a házastárssal vagy az önkéntes szüleivel lakó gyermek után 600 frank

C - Szülőknek járó támogatás. Az önkéntes apjának vagy anyjának járó különleges támogatás abban az esetben, ha az önkéntes jövedelme adja a család bevételeinek legalább egy-egyedét. A támogatás az alábbi besorolási táblázat alapján jár:

	1 szülő	2 szülő
legalább 700 frank támogatás:	700 frank	1 000 frank
701-től 1 000 frankig támogatás:	1 000 frank	1 300 frank
1 001-től 1 300 frankig támogatás:	1 300 frank	1 600 frank
1 300 franknál magasabb támogatás:	1 500 frank	1 800 frank

A számítás alapja, hogy az önkéntes által nyújtott támogatás nem haladhatja meg jövedelmének kétharmadát, mivel az egyharmadára szüksége van saját szükségleteinek fedezésére.

Ezen felül minden, 16 évesnél fiatalabb testvér után jár havi 200 frank támogatás.

D - Lakhatási támogatás. A házastársnak járó fenti támogatás kiegészítéseként a lakbér összegével megegyező összegű lakhatási támogatás jár az önkéntes házastársának. Ha az önkéntes vagy a házastársa lakóingatlan-tulajdonosok, akkor az

ingatlan bérleti értéke alapján jár nekik támogatás. Az önkéntes szüleinek nem jár lakhatási támogatás.

III. Támogatás egyedülállóknak.

A sem eltartott gyermekkel, sem támogatott szülővel nem rendelkező egyedülállók az besorolási táblázat alapján kapnak támogatást. Ezt az összeget nem kapják meg közvetlenül, hanem a számlájukon kerül jóváírásra. Az önkéntesek szabadon utalhatnak át összegeket erre a Franciaországban található számlára.

SS-Mann és Sturmman	1 200 frank
Rottenführer	1 500 frank
Unterscharführer	2 100 frank
Scharführer	2 600 frank
Oberscharführer	2 800 frank
Hauptscharführer és Sturmcharführer	2 900 frank
Untersturmführer	4 200 frank
Oberstrumführer	4 600 frank
Hauptsturmführer	6 800 frank
Sturmbannführer	8 000 frank

IV. Juttatások.

A rokkantsági nyugdíjra és az eltűntek után a családtagoknak járó juttatásokra ugyanaz a rendszer érvényes, mint amelyik a német hadsereg kötelékében szolgálókra vonatkozik. Köztudomású, hogy ez utóbbi nagyon bőkezű juttatásokat biztosít a rokkantaknak.

V. A különböző családi juttatások megállapításával és kifizetésével a Fürsorgeoffizier der Waffen-SS foglalkozik, és ugyanez vizsgál meg minden különleges, a fentiekben nem részletezett esetet is.

A Fürsorgeoffizier foglalkozik az önkéntesek és családjaik jogainak védelmével is minden hatóság előtt.

4. A Waffen-SS kötelékében szolgáló francia önkéntesek alakulata elnevezésének változásai¹

1943. augusztus 18.	Az SS francia önkéntes ezrede (Französisches SS-Freiwilligen-Regiment).
1943. szeptember 16.	Az SS francia önkéntes gránátos ezrede (Französisches SS-Freiwilligen Grenadier-Regiment).
1943. október 22.	Az SS 8. francia önkéntes gránátos ezrede (8. Franz. SS-Freiwilligen Grenadier-Regiment).
1943. november 12.	Az SS 57. francia önkéntes ezrede (Franz. SS-Freiwilligen-Regiment 57).
1943. január 23.	Az SS 57. önkéntes ezrede (SS-Freiwilligen Regiment 57 (franz. Nr. 1))
1944. március 30.	Az SS 500. francia önkéntes gépesített nehéztüzérezrede (schweres SS-Freiwillige-Artillerie-Regiment.(mot.) 500 (franz.)).

¹ BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 1. o.

1944. június 30. Az SS 8. francia önkéntes rohamdandára (Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade).²
1944. augusztus 10. Az SS francia dandára (Französische Brigade der SS).³
1944. november 13. Az SS „Nagy Károly” páncélgránátos rohamdandára (1. francia) (Waffen-Grenadier-Brigade der SS „Charlemagne” (franz. Nr. 1.).
1945. február 10. Az SS 33. „Nagy Károly” páncélgránátos hadosztálya (1. francia) (33. Waffen-Granadier-Division der SS „Charlemagne” (franz. Nr. 1.).
1945. március 25. Az SS francia önkénteseinek „Charlemagne” rohamezrede (Französisches Freiwilligen-Sturm-Regiment der SS „Charlegmagne”).

² BAMA N 756/201. Franz. SS-Standarte „Gobinau”.

³ BAMA N 756/201. Befehl, 1944. augusztus 26.

**5. Az SS francia önkéntes rohamdandára
(Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade) 1944.
július 30-án a frontra kivonult I. zászlóaljának felépíté-
tése és tisztjei¹**

- zászlóalj-vezérkar:
 - zászlóaljparancsnok: SS-Frw.-Hstuf. P. Cance (megsebesült 1944. augusztus 22-én), SS-Frw.-Ostuf. J. Croisile
 - német összekötőtiszt: SS-Frw.-Ustuf. H. Reiche (meghalt 1944. augusztus 22-én), SS-Frw.-Ustuf. Binder (meghalt 1944. augusztus 22-én)
 - segédtszt: SS-Frw.-Ustuf. D. Scapula (meghalt 1944. augusztus 22-én)
 - Orvos: SS-Frw.-Ostuf. Dr. P. Bonnefoy

- parancsnoki század:
 - századparancsnok: SS-Frw.-Ostuf. J. Croisile
 - híradós tiszt: SS-Frw.-Ustuf. P. Brocard (meghalt 1944. augusztus 22-én)
 - pénztáros: SS-Frw.-Ostuf. Denke
 - autó- és üzemanyag-felelősök: SS-Frw.-Ostuf. H. Maudhuit és SS-Frw.-Ustuf. G. Neubauer

- 1. gránátoszázad:
 - századparancsnok: SS-Frw.-Ostuf. N. de Tissot (eltűnt 1944. augusztus 21-én), SS-Frw.-Std.Oju. A. Chapy, SS-Frw.-Std.Oju. Lefèvre
 - szanitéc: SS-Frw.-Uscha. Joucqueur (meghalt 1944. augusztus 10-én)

¹ BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 13-14. o.; BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 90. o.; Bayle 2008, 97-107. o.

- 1. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Ustuf. Pinsard-Berthaz (megsebesült 1944. augusztus 10-én), SS-Frw.-Uscha. Riot
 - 2. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Std.Ob.Ju. P. Hag (megsebesült 1944. augusztus 10-én)
 - 3. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Oscha. Mulier (megsebesült 1944. augusztus 10-én), SS-Frw.-Uscha. Carle, SS-Frw.-Ustuf. Y. Bartolomei (17-től, megsebesült 1944. augusztus 19-én)
 - 4. (nehézfegyveres) szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Oscha. Kaster
- 2. gránátoszázad:
 - századparancsnok: SS-Frw.-Ustuf. L. Gaultier (megsebesült 1944. augusztus 10-én), SS-Frw.-Ustuf. Y. Bartolomei (evakuálták 1944. augusztus 14-én), SS-Frw.-Ostuf. Pleyber (áthelyezve a páncéelhárításhoz 1944. augusztus 16-án), SS-Frw.-Ustuf. Lambert (meghalt 1944. augusztus 22-én)
 - 1. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Uscha. Fabre
 - 2. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Std.Oju. J. Peyron (meghalt 1944. augusztus 15-én), SS-Frw.-Uscha. A. Bayle
 - 3. szakasz: SS-Frw.-Oscha. Charles
 - 4. (nehézfegyveres) szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Ustuf. Y. Bartolomei (1944. augusztus 10-től a század parancsnoka)
 - 3. gránátoszázad:
 - századparancsnok: SS-Frw.-Ostuf. H. Fenet (megsebesült 1944. augusztus 22-én), SS-Frw.-Std.Oju. A. Chapy (letartóztatták 1944. augusztus 28-án), SS-Frw.-Uscha. Fabre
 - 1. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Ustuf. Lambert (áthelyezve a 2. századba 1944. augusztus 16-án), SS-Frw.-Uscha. Garcampoix

- 2. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Std.Oju. Laschett (fogságba esett 1944. augusztus 22-én)
 - 3. szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Uscha. Delsart
 - 4. (nehézfegyveres) szakasz parancsnoka: SS-Frw.-Oscha. Couvreur
- 5. (nehézfegyveres) század:
 - századparancsnok: SS-Frw.-Ostuf. P. Pleyber (át helyezve a 2. századba 1944. augusztus 14-én)
 - páncéltörő szakasz: SS-Frw.-Std.Oju. H. Kreis (3 db 75 mm motoros vontatású páncéltörő ágyú)
 - páncélvadász szakasz: SS-Frw.-Std.Oju. A. Chapy (A teljes alakulatot az 1. század alárendeltségébe helyezték 1944. augusztus 7-én.)
 - Helyettese: SS-Frw.-Oscha. Gros (meghalt 1944. augusztus 14-én)
 - utászszakasz: SS-Frw.-Oscha. Lopez. (megsebesült)

A zászlóalj minden százada jól fel volt töltve, egyenként több mint 200 ember szolgált mindegyikben. A teljes egység hozzávetőlegesen 980–1.000 főt számlált. A motorizálás azonban nem valósult meg, mivel az ígért teherautók nem érkeztek meg.

A gyalogsági századok nehézfegyveres szakaszai 81 mm-es aknavetőkkel voltak felszerelve.

Egy 12 fős gyalogsági raj alapfegyverzete a következőkből állt:

- 1 MP 40-es géppisztoly + jelzőpisztoly (rajparancsnok)
- 2 db MG 42-es géppuska + P 38-as pisztolyok (2 géppuskás, 4 kiszolgáló)
- 1 gránátvető
- 1 távcsöves puska
- 3 db 98 K puska

6. A Nagy Károly SS-gránátoshadosztály (33. Waffen-Granadier-Division der SS "Charlemagne") felépítése¹

- Német felügyelő szerv:
 - I. Tábori csendőrség
 - II. Testőr- és kiképzőszázad
 - III. Összekötő törzsek
- Francia hadosztályparancsnokság:
 - I. Gránátosezredek
 - II. Tüzérségi zászlóalj
 - III. Harckocsi-elhárító zászlóalj
 - IV. Hadosztályközvetlen egységek
 - V. Kiképzőzászlóalj és raktár (Greiffenberg).

Az SS 57. (1. francia) gránátosezrede:

Parancsnoki század:

- parancsnoki szakasz
- felderítő szakasz
- hírközlő szakasz
- utászszakasz.

I. zászlóalj:

- parancsnoki szakasz:
- 3 (1., 2. és 3.) gránátoszázad (ugyanaz a felépítés):
 - parancsnoki szakasz
 - 3 gránátosszakasz (ugyanaz a felépítés):
 - parancsnoki raj
 - 3 db (10 főből álló) gránátosszakasz
 - géppuskásraj
- 4. (támogató) század:
 - parancsnoki szakasz

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 104-106. o.; Bayle 2008, 173-174. o.

- 2 aknavető szakasz (4-4 db 80 mm aknavetővel)
- 3 géppuskás szakasz (4-4 db géppuskával)

II. zászlóalj (felépítése megegyezik az I. zászlóaljéval)

9. (gyalogsági ágyús) század:

- parancsnoki szakasz
- nehézsorozat (2 db 150 mm ágyú)
- könnyűsorozat (6 db 75 mm ágyú)

10. (harckocsi-elhárító) század:

- páncéltörő ágyús szakasz (ismeretlen számú 50 mm ágyú)
- Panzerschreck-es szakasz
- Panzerfaust-os szakasz

Az SS 58. (2. francia) gránátosezrede: (felépítése megegyezik az 57. ezredével).

Speciális alakulatok:

- I. Tüzérségi zászlóalj:
 - a. Parancsnoki üteg
 - b. 3 üteg (4-4 db 105 mm ágyúval)

- II. Harckocsi-elhárító zászlóalj:
 - a. Léghárító század (9 db 37 mm léghárító ágyú)
 - b. Harckocsi-elhárító század (ismeretlen számú 75 mm ágyú)
 - c. Rohamágyú század (14 db 75 mm ágyúval ellátott jármű)
 - d. Egy gyalogsági kísérő szakasz

- III. Hadosztályközvetlen egységek:
 - a. Vezérkari század

- b. Híradó század
- c. Utászszázad
- d. Egészségügyi század
- e. Állatorvosi század
- f. Műhelyszázad
- g. Építőszázad
- h. 2 lóvontatású szállítóoszlop

- IV. Kiképzőászlóalj és raktár (Greifenberg):
- a. 3 lövészszázad
 - b. Raktárszázad
 - c. Kiképző szakasz

Állomány:²

Tiszt: 102
Altiszt: 886
Legénység: 5.375
Összesen: 6.363

Fegyverzet:

Puska: 3,643
Pisztoly: 1.030
Géppisztoly: 538
Könnyűgéppuska: 66
Nehézgéppuska: 30
MG 34 géppuska: 31
Páncélelhárító puska: 3
Páncélelhárító ágyú: 3
Ágyú: 12
Nehéz gyalogsági ágyú: 3
37 mm légelhárító ágyú: 9
Aknavető: 8
Teherautó: 44
Féllánctalpas vontató: 3

² Ezek az adatok az 1945. február 15-i helyzetet tükrözik, tehát nem tekinthetők teljesnek. Forbes 2005, 354-355. o.

Lánctalpas autó: 3
Ló: 1.082
Panzerfauste: 872
Panzerschreck: 72

7. A Nagy Károly SS-gránátoshadosztály tisztikara¹

Német felügyelő szerv:

Főfelügyelő:	SS-Brigf. Krukenberg
1. segédtiszt:	SS-Ustuf. Patzak
2. segédtiszt:	SS-Ostuf. Hegewald
Segédtiszt:	SS-Ostuf. Dally
Segédtiszt:	SS-Ostuf. Gehring
I/A iroda (hadműveletek):	SS-Hstuf. Jauss
I/B iroda (felszerelés):	SS-Ostuf. Meier
I/C iroda (hírszerzés):	SS-Hstuf. Schmidt
II/AB iroda (személyzet):	SS-Hstuf. Pachur
III. iroda (igazságszolgáltatás):	SS-Ostuf. Dick
IV/A (hadbiztosság):	SS-Hstuf. Hagen
Ellátó tiszt:	SS-Hstuf. Dr. Gewecke
Ellátó tiszt:	SS-Hstuf. Reinholdt
Ellátó tiszt:	SS-Ostuf. Wahrlich
IV/B iroda (egészségügy):	SS-Stubaf. Schlegel
IV/C iroda (állategészségügy):	SS-Hstuf. Scheiner
IV/D iroda (tábori lelkesítés):	?
V. iroda (gépjárművek):	SS-Ostuf. Neubauer
VI. iroda (politikai képzés):	SS-Ostuf. Kopp
Kiképzés:	SS-Stubaf. Zimmermann
Tábori csendőrség:	SS-Ostuf. Görr
Tábori posta:	?
Francia összekötő tiszt:	W-Hstuf. Renault
?	SS-Ustuf. Friedrich
?	SS-Ustuf. Zander
?	SS-Ustuf. Engel
?	SS-Stubaf. Katzian
Testőr- és kiképzőszázad:	SS-Ostuf. Weber

¹ Az 1945. februári helyzet alapján. BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 107-110. o.

Francia hadosztályparancsnokság:

Parancsnok:	W-Obf. Puaud
Vezérkari főnök:	W-Stubaf. de Vaugelas
1. segédtszt:	SS-Ostuf. Dauphin
2. segédtszt:	SS-Std.Ju. Platon
I/ A iroda (hadműveletek):	?
I/ B iroda (felszerelés):	?
I/ C iroda (hírszerzés):	W-Ustuf. Édille
II/ AB iroda (személyzet):	W-Ostuf. Bénétaux
III. iroda (igazságszolgáltatás):	?
IV/ A (hadbiztosság):	?
IV/ B iroda (egészségügy):	W-Stubaf. Dr. Lelongt
IV/ C iroda (állategészségügy):	?
IV/ D iroda (tábori lelkeség):	W-Stubaf. de Mayol de

Lupé

A tisztelendő úr segédtsztje:	W-Ustuf. Cheveau
V. iroda (gépjárművek):	?
VI. iroda (politikai képzés):	W-Ustuf. Dr. Büeler
Összekötő tisztt:	SS-Stubaf. Dr. Lölhoffel, majd Roemheld őrnagy
Tábori csendőrség:	W-Ostuf. Veyrieran
Passzív védelem:	W-Ostuf. Multrier

Hadosztályközvetlen egységek:

Vezérkari század:	W-Hscha. Surrel
Híradó század:	W-Ostuf. Puyau
Utászszázad:	W-Ostuf. Audibert de Vitrolles
Helyettes:	W-Ustuf. Maile
Egészségügyi század:	W-Hstuf. Dr. Bonnefois
Állatorvosi század:	W-Ustuf. Dr. Richter
Műhelyszázad:	W-Hstuf. Mortain
Építőszázad:	W-Ostuf. de Morange
A lóvontatású szállítóoszlop:	W-Hstuf. Schlisler
Helyettes:	W-Ostuf. Darrigade
B lóvontatású szállítóoszlop:	W-Hstuf. Croisile
Helyettes:	W-Ostuf. Herrant

Az SS 57. (1. francia) gránátosezrede:

Parancsnok:	W-Hstuf. de Bourmont
Helyettes:	W-Ustuf. Artus
Segédtszt:	W-Ustuf. Martret
?	W-Ostuf. De Londaiz
III. iroda (igazságszolgáltatás):	W-Ustuf. Stehlin
IV/B iroda (egészségügy):	W-Hstuf. Dr. Lepreux
IV/C iroda (állategészségügy):	W-Ostuf. Vergnand
Parancsnoki század:	W-Ostuf. André
parancsnoki szakasz:	?
felderítő szakasz:	W-Ustuf. Erdalain
utászszakasz:	W-Std.Ob.Ju. Faivre
hírközlő szakasz:	W-Ustuf. Bricard
9. (gyalogsági ágyús) század:	W-Hstuf. Leroy
10. (harckocsi-elhárító) század:	W-Ostuf. Labuze

I. zászlóalj (57/I.)

Parancsnok:	W-Ostuf. Fenet
Helyettes:	W-Ustuf. Hag
Segédtszt:	W-Std.Ob.Ju. Labourdette
Orvos:	W-Std.Ob.Ju. Anneshansel
1. század:	W-Ustuf. Brasseur
2. század:	W-Ostuf. Bartolomei
3. század:	W-Ustuf. Counil
4. század:	W-Oscha. Courvreur

II. zászlóalj (57/II.)

Parancsnok:	W-Hstuf. Obitz
Helyettes:	W-Ostuf. Rougemous
Segédtszt:	?
Orvos:	W-Ustuf. Heripe és W- Hstuf. Duflos
5. század:	W-Oscha. Hennecourt
6. század:	W-Ustuf. Albert

7. század: W-Std.Ob.Ju. Millet-
Roussin
8. század: W-Ustuf. Colnion

Az SS 58. (2. francia) gránátosezrede:

Parancsnok: W-Stubaf. Raybaud
Helyettes: W-Ostuf. Baudoin
Segédtsízt: W-Std.Ob.Ju. de
Vaugelas
III. iroda (igazságszolgáltatás): W-Hstuf. Chautard
IV/B iroda (egészségügy): W-Hstuf. Dr. Métrais
IV/C iroda (állategészségügy): ?
Német összekötő tsízt: SS-Ustuf. Goliberzuch
Parancsnoki század: W-Hstuf. de Berricot
parancsnoki szakasz: W-Ustuf. Daffas
felderítő szakasz: W-Hscha. Gabin
utászszakasz: ?
hírközlő szakasz: W-Ostuf. Laune

9. (gyalogsági ágyús) század: W-Ostuf. Français
Helyettes: W-Ustuf. Pierre Werther
10. (harckocsi-elhárító) század: W-Oscha. Gérard
Helyettes: W-Std.Ob.Ju. B.

I. zászlóalj (58/I.)

Parancsnok: W-Hstuf. Monneuse
Helyettes: W-Ostuf. Falcy
Segédtsízt: W-Std.Ob.Ju. de
Brangelin
Orvos: W-Ostuf. Dr. Thiébaud
1. század: W-Ostuf. Fantin
2. század: W-Ostuf. Géromini
3. század: W-Ustuf. Rigide
4. század: W-Ostuf. Dartan

II. zászlóalj (58/II.)

Parancsnok:	W-Hstuf. Berret
Helyettes:	W-Ustuf. de Gensérac
Segédtsiszt:	W-Ustuf. Rossigneux
Orvos:	W-Ostuf. Dr. Joubert
5. század:	W-Ostuf. Werner
Helyettes:	W-Oscha. Rusco
6. század:	W-Ostuf. Magnet
7. század:	W-Hscha. Walter
8. század:	W-Ostuf. Devéfer

Harcokosi-elhárító zászlóalj:

Parancsnok:	W-Stubaf. Boudet-
Gheusi	
Helyettes:	W-Std.Ob.Ju. Radici
Orvos:	W-Ostuf. Durandy
Ellátó tsiszt:	W-Ostuf. Weiss
Léghárító (FLAK) század:	W-Ustuf. Fayard
Páncéltörő (PAK) század:	W-Ostuf. Krotoff
Helyettes:	W-Std.Ob.Ju. Vincenat
Rohamgyú század:	W-Ostuf. Michel
Kísérő szakasz:	W-Oscha. Mongourd
Német összekötő tsiszt:	SS-Hstuf. Kroepsch

Tüzérségi zászlóalj:

Parancsnok:	W-Hstuf. Havette
Helyettes:	W-Hstuf. Martin
Orvos:	W-Ostuf. Dr. Fraysse
Irányzó tsiszt:	W-Ostuf. Chauffour
Ellátó oszlop:	W-Oscha. Merméjean
1. üteg:	Chillou?
2. üteg:	W-Ostuf. Lasalle
3. üteg:	W-Std.Ob.Ju. Guichard

8. Az SS Nagy Károly rohomezredének (Französisches Freiwilligen-Sturm-Regiment der SS "Charlegmagne") elméleti felépítése (1945 márciusá- nak végén)¹

- Ezredvezérkar (német és francia tisztekből):
Zimmermann őrnagy
- Testőrszázad: Weber hadnagy
- 57. gránátos zászlóalj: Fenet százados
 - 1. század:
 - 2. század
 - 3. század
- 58. gránátos zászlóalj: Géromini hadnagy
 - 4. század
 - 5. század
 - 6. század
- nehézfegyveres zászlóalj: Boudet-Gheusi őrnagy
 - páncélvadász század
 - rohamágyús század
 - 2 ütegből álló légvédelmi század
- Ezredközvetlen egységek:
 - híradós szakasz
 - utászszakasz
 - utánpótlási oszlop
 - műhelyszakasz

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 178. o.

9. Az SS Nagy Károly hadosztály vezérkarának és rohamezredének elméleti felépítése (1945 áprilisának elején)¹

- Hadosztály vezérkara:
 - Parancsnok: Krukenberg tábornok
 - Helyettes és I/ A iroda (hadműveletek):
 - Pachur százados
 - Segédtszt: Hegewald alhadnagy
 - Vezérkari főnök: Ruhnów hadnagy
 - I/B iroda (felszerelés): Meier hadnagy
 - I/C iroda (hírszerzés): von Wallenrodt hadn.
 - II/ AB iroda (személyzet): Pachur százados
 - IV/ A iroda (hadbiztosság): Hagen százados
 - IV/B iroda (egészségügy): Dr. Schlegel alezredes
 - IV/D iroda (állategészségügy): Verney abbé
 - V. iroda (gépjárművek): Datum alhadnagy
 - Tábori csendőrség: Görr hadnagy
- Ezredvezérkar (német és francia tisztekből): Zimmermann őrnagy
- Testőrszázad: Weber hadnagy
- 57. gránátos zászlóalj: Fenet százados
 - 1. század: Labourdette alhadnagy
 - 2. század: Hennecourt zászlós
 - 4. (nehézfegyveres) század: Olliver főtörzsőrmester
- 58. gránátos zászlóalj: Jauss százados
 - 5. század: Aumont törzsőrmester
 - 6. század: Rostaing zászlós

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 178., 193. o.

- 7. század: Fantin hadnagy
- 8. század: Sarraut alhadnagy
- Nehézfegyveres zászlóalj (megerősített századnyi erővel)
- Munkászászlóalj: Leroy
 - 1. század: Rougemous hadnagy
 - 2. század: Géromini hadnagy
 - 3. század: Darrigade hadnagy
- Ezredközvetlen egységek:
 - híradós szakasz
 - utászszakasz
 - lóvontatású utánpótlási oszlop
 - gépesített utánpótlási oszlop
 - műhelyszakasz

10. Az SS Nagy Károly rohamzászlóaljának felépítése 1945. április 25-én¹

- Vezérkar:
 - parancsnok: Fenet százados
 - helyettes és összekötő tiszt: von Wallenrodt hadnagy
 - 1. segédtiszt: France törzsőrmester
 - 2. segédtiszt: Douraux törzsőrmester

- 1. század:
 - parancsnok: Labourdette alhadnagy
 - helyettesek: Cossard és Croiseille törzsőrmesterek
 - 1. szakasz: Boulimier törzsőrmester
 - 2. szakasz: de Caze törzsőrmester
 - 3. szakasz: Le Maignan törzsőrmester

- 2. század:
 - parancsnok: Michel hadnagy
 - 1. szakasz: Larry főtörzsőrmester
 - 2. szakasz: Neroni törzsőrmester
 - 3. szakasz: Mongourd főtörzsőrmester

- 3. század:
 - parancsnok: Rostaing zászlós
 - helyettes: Dumoulin törzsőrmesterek
 - 1. szakasz: Ginat törzsőrmester
 - 2. szakasz: Gardinier törzsőrmester

- 4. század:
 - parancsnok: Olliver hadnagy
 - helyettes: Protopopov törzsőrmester
 - 1. szakasz: Fitelbrand alhadnagy
 - 2. szakasz: Bellier törzsőrmester

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 179-180. o.

- 3. szakasz: Sauvage ?
- Testőrszázad:
 - parancsnok: Weber hadnagy
 - 1. szakasz: Bousquet főtörzsőrmester
 - 2. szakasz: Aymé-Blot törzsőrmester
 - 3. szakasz: Fontenay főtörzsőrmester

11. Rangok megfeleltetése a francia és a német hadsereg, valamint a Waffen-SS között¹

Német hadsereg	Waffen-SS	Francia hadsereg (magyarul)
Schütze	Grenadier	Másodosztályú közlegény
Oberschütze	Obergrenadier	Elsőosztályú közlegény
Gefreiter	Sturmmann	Őrvezető
Obergefreiter	Rottenführer	Tizedes
Unteroffizier	Unterscharführer	Őrmester
Unterfeldwebel	Scharführer	Törzsőrmester
Fähnrich	Standartenjunker	Tisztjelölt (törzsőrmester)
Feldwebel	Oberscharführer	Főtörzsőrmester
Oberfeldwebel	Hauptscharführer	Zászlós
Stabsfeldwebel	Sturmscharführer	Törzszászlós
Oberfähnrich	Standarten-Oberjunker	Főtörzszászlós
Leutnant	Untersturmführer	Alhadnagy
Oberleutnant	Obersturmführer	Hadnagy
Hauptmann	Hauptsturmführer	Százados
Major	Sturmbannführer	Őrnagy
Obersleutnant	Obersturmbannführer	Alezredes
Oberst	Standartenführer	Ezredes
Nincs megfelelője	Oberführer	Átmeneti rang az ezredes és a tábornok között
Generalmajor	Brigadeführer und Generalmajor	Dandártábornok

¹ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 88. o.

	Waffen SS	
Generalleutnant	Gruppenführer und Generalleutnant der Waffen SS	Hadosztály- tábornok (altábor- nagy)
General	Obergruppenführer und General der Waffen SS	Hadtesttábornok (vezérezredes)
Generaloberst	Oberstgruppenführer und Generaloberst der Waffen SS	Hadserégtábornok
Generalfeldmarschall	Reichsführer SS	Marsall

12. Joseph Darnand 1945. október 8-i levele de Gaulle tábornokhoz¹

Tábornok úr!

A bíróság esküdtei előtt tett nyilatkozatomban azt a vágyamat fejeztem ki, hogy az én elítélésem legyen annak a záloga, hogy rövid időn belül Franciaország minden fia kibéküljön és együtt dolgozzon hazánk felemelkedéséért és nagyságáért.

Nem azért írok Önnek, Tábornok úr, hogy saját magam számára kérjek kegyelmet, hanem a Milícia kötelékében szolgált bajtársaim számára.

Katonaként, a két háború veteránjaként szeretném megerősíteni Önnek, hogy ezek az emberek döntő többségükben igazi franciák, a fajukra jellemző harci erényekkel, akiket a végső áldozatra is kész hazafiasság motivál. Arról a számos hivatásos katonatisztról, az 1914-18-as háború veteránjairól, fiatalról, munkásról, földművesről és különböző foglalkozásúróól beszélek, akik nem haboztak mindent otthagyni, hogy azt szolgálják, amelyet szívük szerint Franciaország elsődleges érdekének éreztek.

Csupán azt az egy hibát követték el, hogy hűségesekek voltak egy nagy katonához és tulajdonképpen ők voltak az egyetlenek, akik nem árulták el esküjüket és nem hagytak el egy veszített ügyet.

Én, aki jól ismerem őket, megerősíthetem Önnek, hogy még azoknak is igazi francia szíve van, akik német egyenruhában teljesítettek szolgálatot. Sokan úgy haltak meg a csatamezón, hogy azt kiáltották: Éljen Franciaország! Másokat pedig úgy végeztek ki, hogy ugyanezt a kiáltást hallatták.

Mások pedig, és ők vannak a legtöbben, az Önök börtöneiben várják ítéletüket. Néhányan pedig még mindig Németországban vagy Olaszországban bujkálnak vagy hadifoglyok. Az

¹ Delperrié 1969, 622-623. o.

ő családjaiknak csak a szorongás az osztályrésze. A gyűlölet egyre növekszik és parttalanná válhat.

Mi lesz a sorsa ennek a több ezer embernek?

Nem lenne itt az ideje, hogy a felelősök kivégzése és a néhány köztörvényes bűnöző elítélése után olyan döntések szülessenek, melyek visszahozzák a háború és a testvérgyilkos harcok által meggyötört Franciaországnak a nyugalmat és a megbékélést?

A magam részéről én kész vagyok bajtársamra, Bruckberger atyára bízni egy levelet, amelyet kivégzésem után nyilvánosságra lehet hozni, és amelyben barátaimat önbecsülésükért és Franciaországért egyértelműen egy utolsó áldozatra kérem.

Úgy vélem, hogy Ön az egyetlen, aki katonaként megértheti ezeket a balszerencsés harcosokat és olyan megoldást találhat, amely lehetővé tenné számukra, hogy katonai becsületüket megőrizve harcosként bizonyítsák hazájuk iránti mély kötődésüket, amelyet minden látszat ellenére minden erejükkel szeretnek.

A veszélyben lévő Franciaországnak talán nincs szüksége minden gyermekére?

Nyugodtabb lelkiismerettel halok meg, ha tudom, hogy a kiontott vérem hozzájárul ahhoz, hogy embereim becsülettel térjenek vissza a francia társadalomba.

Joseph Darnand

Források és szakirodalom

A szerzőnek a témakörhöz kapcsolódóan megjelent írásai

Könyvek

La collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale. Éditions Codex, Talmont St. Hilaire, 2012. 592 o.

A Francia Antibolsevik Légió a keleti hadszíntéren. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest; Pécs, 2013. 320 o.

Les archives de la collaboration militaire françaises pendant la Seconde Guerre mondiale. Éditions Codex, Talmont St. Hilaire, 2015. 344 o.

Tudományos értekezés

A francia fegyveres kollaboráció a második világháborúban (PhD-értekezés). PTE, Pécs, 2010. 404 o.

Tanulmányok, cikkek

L'histoire dans la littérature - la littérature dans l'histoire: L'exemple des militaires français en Europe centrale et orientale pendant la Seconde Guerre mondiale in *Svět Literatury*, 2015. 64-73. o.

A Vichy-rendszer rendvédelmi szerveinek együttműködése a megszálló hatóságokkal in *Kút X-XII.* (2011-2013/1) 147-157. o.

Les derniers jours de la Légion des volontaires français contre le bolchevisme: De la bataille de Bobr à la dissolution de la LVF in *Verbum XIV.* (2013/1-2.) 39-50. o.

A Gestapo franciaországi tevékenysége és működése in *Szakmai Szemle* 2013/3. (3) 80-96. o.

A Vichy-kormány észak-afrikai háborús erőfeszítései a tengelyhatalmak oldalán a Trikolór légiótól az Afrikai falanxig in *Aetas* 28/1. (2013/1) 61-73. o.

A Vichy-rendszer elvetélt kísérlete: A Légion tricolore in *Italianistica Debreceniensis XIX.* (2013/1) 123-135. o.

Premiers pas vers la collaboration militaire: La création de la LVF in *Ligne de front* N 46, 20-27. o.

Les combats de la LVF en Union soviétique in *Ligne de front* N 46, 28-37. o.

Naissance de l'unité française de la Waffen-SS in *Ligne de front* N 46, 38-45. o.

Vichy et la collaboration militaire: La Légion tricolore et la Phalange africaine in *Ligne de front* N 46, 56-63. o.

Les derniers défenseurs de Berlin : les Français de la Waffen-SS in *Újlatin filológia* 5. 2012. 273-281. o.

Bene Krisztián-Daniel Laurent: L'unité bretonne de la SS : le Bezen Perrot in *Histomag'* 44, N 75, janvier-février 2012, 26-29. o.

La Phalange africaine in *Újlatin filológia* 3., 2011. 219-234. o.

La Milice française, l'armée de collaboration in *Cahiers francophones d'Europe Centre-Orientale* N 14, 2011. 325-337. o.

La Légion des volontaires français contre le bolchevisme devant Moscou in *Újlatin filológia* 1. 2010. 241-251. o.

La Légion des volontaires français contre le bolchevisme sur le front de l'Est in *Újlatin filológia* 1. 2010. 253-264. o.

Collaboration militaire française pendant la Seconde Guerre mondiale: Des volontaires français dans la Waffen-SS 1943-1945 in *Verbum* XII/2010/2. 407-420. o.

La 1re Brigade française libre dans la bataille de Bir Hakeim in *Öt kontinens*, 2008. 9-24. o.

Könyvfejezetek

Les atrocités commises par la LVF en URSS in Bene Krisztián (szerk.), *Európa perifériáján*. MOSZT Könyvek 8. Pécs, PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport, 2015. 435-446. o.

Les militaires français de l'armée allemande et la Hongrie pendant la Seconde Guerre mondiale in Bene Krisztián, Dávid Ferenc (szerk.), *La France, les Français en guerre(s) et l'Europe médiane aux XIXe et XXe siècles*. Talmont St. Hilaire, Éditions Codex, 2015. 83-97. o.

Une « guerre » franco-française : Robert Brasillach et François Mauriac in Bene Krisztián, Dávid Ferenc (szerk.), *La France, les*

Français en guerre(s) et l'Europe médiane aux XIXe et XXe siècles. Talmont St. Hilaire, Éditions Codex, 2015. 111-122. o.

Une légion française au service d'Hitler in Krisztián Bene, Ferenc Dávid (szerk.), *Entre coopération et antagonismes: Les dimensions des relations franco-hongroises, de l'époque moderne à l'intégration européenne*. Talmont St. Hilaire: Éditions Codex, 2014. 145-146. o.

Legion of French Volunteers in the Soviet Union 1941-1944 in Ambarcumjan K R, Bebesi Gy, Havanova O V, Kolontári A, Krjucskov I V, Krjucskova N D, Pavlenko O V, Seres A, Sztikalin A Sz (szerk.), *Rossziâ i Vengriâ na perekrestkah evropejskoj istorii [Oroszország és Magyarország az európai történelem keresztútjain]*. Stavropol; Kaposvár; Moskva, Észak-Kaukázusi Szövetségi Egyetem, 2014. 167-173. o.

Franciaajkú antibolsevik légiók a Szovjetunóban 1941-1944 között in Máté Zsolt (szerk.), *Háborúk és békekötések a 18-20. századi orosz-szovjet történelemben*. MOSZT Könyvek 7. Pécs, PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport, 2014. 305-321. o.

A Waffen-SS francia hadosztálya a pomerániai harcokban in Bene Krisztián, Dávid Ferenc, Sarlós István (szerk.), *Válogatás a Hadtörténeti esték 2006 és 2014 között elhangzott előadásai-ból*. Pécs; Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 2014. 15-41. o.

Une opération militaire franco-hongroise en Galicie in Oszetzky Éva, Bene Krisztián (szerk.), Pécs: MTA Pécsi Területi Bizottsága Romanisztikai Munkacsoport; PTE Romanisztikai Intézet, Francia Tanszék, 2014. 135-145. o.

A kollaboráns francia rendfenntartó erők: Jean-Marc Berlière-Laurent Chabrun: Les policiers français sous l'Occupation : d'après les archives inédites de l'épuration in Oszetzky Éva, Bene Krisztián (szerk.), Pécs: MTA Pécsi Területi Bizottsága Romanisztikai Munkacsoport; PTE Romanisztikai Intézet, Francia Tanszék, 2014. 233-238. o.

A gazdasági válság és a katolikus rendpártiság Franciaországban in Zachar Péter Krisztián (szerk.), *Gazdaság, társadalom, hivatásrendiség a 20. századi Európában: Tanulmányok*. Budapest, L' Harmattan Kiadó, 2013. 73-90. o.

A Francia Antibolsevik Légió végnapjai a keleti hadszíntéren in Bene Krisztián, Dávid Ferenc, Deák Máté, Gőzsy Zoltán, Vitári Zsolt (szerk.), Kutatási Füzetek 20. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2013. 13-38. o.

Szovjet hadifogolytáborok a második világháborúban – francia szemmel in Lengyel Gábor, Bebesi György (szerk.), Kutatási füzetek 18: Európa peremén: Válogatott írások Oroszország és a Szovjetunió történetéről: Bebesi György és a MOSZT kutatócsoport tagjainak tanulmányai. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2013. 273-293. o.

L'affectivité dans les récits autobiographiques des volontaires français de l'armée allemande in Bogdanka Pavelin Lesic (szerk.), Francontraste: l'affectivité et la subjectivité dans le langage. Mons, Centre international de phonétique appliquée de Mons (CIPA), 2013. 379-386. o.

Francia fegyveres kollaboráció 1940-45. A Légion des volontaires français contre le bolchevisme születése in Kutatási füzetek 13., Sorozatszerkesztő: Fischer Ferenc – Ormos Mária – Harsányi Iván. Szerkesztette: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2008. 31-54. o.

A Francia Idegenlégió észak-afrikai harcai a tengelyhatalmak ellen in Fejezetek a hadtörténelemből I. Sorozatszerkesztő: Dávid Ferenc. Szerkesztette: Bene Krisztián – Dávid Ferenc – Sarlós István. Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs, 2011. 33-54. o.

A Waffen-SS francia önkéntesei az 1944-es galíciai harcokban in Kutatási füzetek 17. Sorozatszerkesztő: Fischer Ferenc – Ormos Mária – Harsányi Iván. Szerkesztette: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2011. 53-75. o.

Konferenciakiadványok

L'Europe centre-orientale à travers des mémoires des volontaires français de l'armée allemande pendant la Seconde Guerre mondiale in *L'apport linguistique et culturel français à l'Europe : Du passé aux défis de l'avenir*. Sous la direction de Teresa

Tomaszkiewicz, Grażyna Vetulani, Oficyna Wydawnicza LEKSEM, Łask, 2012. 163-170. o.

Les relations franco-hongroises dans la Waffen-SS in Europe centrale, carrefour des cultures dans la tradition littéraire II. Sous la direction de Miroslava Novotna, Colette Gauthier, Masarykova Univerzita, Brno, 2012, 15-25. o.

Tévhittek és valóság. A francia kollaboráns pártok tevékenységének mérlege, 1940-1945 in Történelmi emlékezet és identitás. Szerkesztette: Strausz Péter – Zachar Péter Krisztián, Modern Minerva Alapítvány, Heraldika Kiadó, Budapest, 2012. 192-208. o.

Francia önkéntesek a keleti fronton 1941-1944 in Politika, egyház, mindennapok konferencia tanulmánykötete. Szerkesztette: Lénár Andor – Lőrinczné Bencze Judit, Modern Minerva Alapítvány, Heraldika Kiadó, Budapest, 2010. 265-281. o.

A német hadsereg francia önkéntesei Magyarországon a II. világháborúban in Rajzolatok a magyar történelemről. Szerkesztette: Antos Balázs – Tamás Ágnes, Szeged, 2010. 247-260. o.

A francia hadsereg az Afrika Korps ellen: Bir-Hakeim in V. Grastyán konferencia tanulmánykötet. Szerkesztette: Rab Virág – Dévényi Anna – Sarlós István, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2008. 17-26. o.

Levéltári források

Archives nationales, Paris:

2 AG Documents de Pétain

- 441: Légion française des combattants.
- 461: Légion et Milice française.
- 604: Légion, SOL, Milice.
- 655: Milice.

F 1 A Ministère de l'Intérieur

- 3683: Légion française des combattants.
- 3684: LVF.
- 3747: La Milice.
- 3748: LVF, Waffen SS, Légion française des combattants, SOL.
- 3766: Maintien de l'ordre: police, gendarmerie.
- 3767: Plans pour le Maintien de l'ordre.

F 7

- 14886: Collaboration entre la police française et la police allemande.
- 14897: Activités des partis politiques autorisés: Milice, LVF.
- 14899: La Milice: documentation administrative.
- 14900: Milice.
- 14905: Personnel du Maintien de l'ordre. Milice. Cabinet Darnand.
- 14993: Milice et LVF.
- 14937: Milice et forces du Maintien de l'ordre.
- 14956-57: LVF, Légion tricolore.
- 15300: Milice.
- 15301: LVF.
- 15304: Waffen SS.
- 15318: Épuration.
- 15342: Collaboration.

F 60.

235: Groupements et partis politiques. LVF. Légion tricolore.

241 és 1431: Légion française des combattants.

1035: Répression des faits de la collaboration.

1431: Légion française des Combattants.

1675: La Légion, la Milice.

1688: Les groupements collaborationnistes: LVF, Légion tricolore, Waffen SS français.

72 AJ: Comité d'histoire de la Seconde Guerre mondiale.

258 Co: Légion française des combattants, LVF, Légion tricolore.

519: Renseignements sur la vie politique à Vichy.

522: Rapport de la police sur les crimes de la Milice.

1151-1169: Milice, LVF.

3 W Procès en Haute Cour.

63: Légion tricolore.

101: Procès du général Bridoux.

102: Procès du général Bridoux.

110: Procès de Brinon.

139-141: Procès Darnand.

163: Procès du général Delmotte.

169: Phalange africaine.

AJ 40: Le commandant militaire allemand en Belgique et dans le Nord de la France

AJ 41: Délégation française auprès de la Commission allemande d'Armistice

620: Note sur l'organisation des SOL.

889: LVF: doctrine, organisation.

1324: La Milice.

Service Historique de Défense, Vincennes (SHD):

2 P 14: Légion tricolore, LVF.

3 P 167: Le 1er Régiment de France.

Bundesarchiv Militärarchiv, Freiburg (BAMA):

N 756/200b: Kamptag in Berlin.

N 756/201: Infanterie-Regiment 638, Französische Legion (LVF), Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade und Waffen-Grenadier-Brigade der SS "Charlemagne".

RH 26-221: 221. Sicherungs-Division.

RH 26-286: 286. Sicherungs-Division.

RH 53-23: 49: Abwicklung des ehemaligen Ausbildungsstabes der französischen Legion (24. Aug. 1941. - 31. Mär. 1942.)

RH 53-23: 50: Französischen Legion. Anlagen zum Kriegstagebuch (24. Aug. 1941 - Jan. 1944).

RS 3-33: 33. Waffen-Grenadier-Division der SS "Charlemagne" (franz. Nr. 1):

3: Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945.

4: Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne".

5: Dokumente über den Dienst des französischen Freiwilligen Jean Garnier in der Legion Volontaire Francaise.

Életrajzok, naplók, visszaemlékezések

- Armani 2013 = Armani, Yves: Les pendus de Wildflecken. L'Homme Libre, Paris, 2013.
- Auvray 1999 = Auvray, Jacques: Les Derniers Grognards. Éditions Irminsul, Paris, 1999.
- Bassompierre 1948 = Bassompierre, Jean: Frères ennemis. Amiot-Dumont, Paris, 1948.
- Bayle 2008 = Bayle, André: Des jeux olympiques à la Waffen SS. Editions du Lore, Paris, 2008.
- Benoist-Méchin 1985 = Benoist-Méchin, Jacques: De la défaite au désastre: 2. kötet: L'Espoir trahi, avril-novembre 1942. Albin Michel, Paris, 1985.
- Charbonneau 1967 = Charbonneau, Henry: Les Mémoires de Porthos. Les Editions du Clan, Paris, 1967.
- Charbonneau 1980 = Charbonneau, Henry: Le Roman noir de la droite française. La librairie française, Paris, 1980.
- Colin-Bassompierre 1948 = Colin, Charles Ambroise-Bassompierre, Jean: Sacrifice de Bassompierre. Amiot-Dumont, Paris, 1948.
- Costabrava 2007 = Costabrava, Ferdinand: Le soldat baraka. Le Périple européen de Fernand Costabrava Panzergrenadier de la Brigade Frankreich. (kiadó nélkül), Nice, 2007.
- Deloncle 2004 = Deloncle, Luc: Trois jeunesses provençales dans la guerre. Dualpha, Paris, 2004.
- Dupont 2002 = Dupont, Pierre Henri: Au temps des choix héroïques. L'Homme libre, Paris, 2002.
- Fenet 1973 = Fenet, Henri: A Berlin, jusqu'au bout in L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973. 3. negyedév. 156-171.
- Fenet 2014 = Fenet, Henri: Berlin. Derniers témoignages. L'Homme Libre, Paris, 2014.
- Gaultier 1991 = Gaultier, Léon: Siegfried et le Berrichon. Le parcours d'un "collabo". Perrin, Paris, 1991.

Gomot 2006 = Gomot, Sandrine és Jean-Claude: L'enfant de l'Autre qu'elle envoya faire la guerre. Société des Ecrivains, Paris, 2006.

Hausser 2004 = Hausser, Paul: SS en action. L'Homme Libre, Paris, 2004.

Krukenberg 1973 = Krukenberg, Gustav: La « Charlemagne » in L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973. 3. negyedév. 130-137.

Labat 2006 = Labat, Éric: Les places étaient chères. Editions du Lore, Paris, 2006.

Lannurien 2009 = Lannurien (de) François: Le sublime et la mort. L'Homme libre, Paris, 2009.

Laurier 2002 = Laurier, Mathieu: Il reste le drapeau noir et les copains. L'Homme Libre, Paris, 2002.

Le Roy 1977 = Le Roy, Jean-Louis: Histoire d'un marin breton alcoolique engagé volontaire dans la LVF. Editions Tema, Paris, 1977.

Levast 2008 = Levast, Louis: Le soleil se couchait à l'Est. L'Homme Libre, Paris, 2008.

Malbosse 1971 = Malbosse, Christian: Le soldat traqué. Pensée Moderne, Paris, 1971.

Malardier 2007 = Malardier, Jean: Combats pour l'honneur. L'Homme libre, Paris, 2007.

Marotel 2007 = Marotel, Emil: La longue marche. Arctic, Paris, 2007.

Mazière 1972 = Mazière (de la), Christian: Le rêveur casqué. Robert Laffont, Paris, 1972.

Mit 1950 = Mit, Serge: Carcasse à vendre. Wapler, Paris, 1950.

Rostaing 2008 = Rostaing, Pierre (Hauptscharführer SS): Le prix d'un serment. 1941-1945. Des plaines de Russie à l'enfer de Berlin. Librairie du Paillon, Paris, 2008.

Rusco 1998 = Rusco, Pierre: Stoï! 40 mois de combats sur le front russe. Jacques Grancher, Paris, 1998.

Saint-Loup 1963 = Saint-Loup: Les Volontaires. Presses de la Cité, Paris, 1963.

Saint-Loup 1965 = Saint-Loup: Les Hérétiques. Presses de la Cité, Paris, 1965.

Saint-Loup 1967 = Saint-Loup: Les Nostalgiques. Presses de la Cité, Paris, 1967.
Saint-Loup 2000 = Saint-Loup: Les partisans. Irminsul, Madrid, 2000.
Saint-Paulien 1958a = Saint-Paulien: Les Lions morts. La bataille du Berlin. Plon, Paris, 1958.
Saint-Paulien 1958b = Saint-Paulien: Les Maudits. Tome 1: La bataille de Berlin. Plon, Paris, 1958.
Saint-Paulien 1964 = Saint-Paulien: Histoire de la collaboration. L'esprit nouveau, Paris, 1964.
Séonnet 2007 = Séonnet, Michel: La marque du père. Gallimard, Paris, 2007.
Vae victis 1948 = (szerző nélkül) Vae victis! ou deux ans dans la LVF. La jeune parque, Paris, 1948. (Újrakiadva 2009-ben: Vae victis 2009.)

Szakirodalom

Amouroux 1978 = Amouroux, Henri: La Grande Histoire des Français sous l'Occupation. Les beaux jours des collabos. 3. kötet, Robert Laffont, Paris, 1978.
Amouroux 1979 = Amouroux, Henri: La Grande Histoire des Français sous l'Occupation. Le peuple réveillé. 4. kötet, Robert Laffont, Paris, 1979.
Amouroux 1985 = Amouroux, Henri: La Grande Histoire des Français sous l'Occupation. Un printemps de mort et d'espoir. 7. kötet, Robert Laffont, Paris, 1985.
Amouroux 1991 = Amouroux, Henri: La Grande Histoire des Français sous l'Occupation. Les règlements de comptes. 9. kötet, Robert Laffont, Paris, 1991.
Aron 1954 = Aron, Robert: Histoire de Vichy 1940-44. Librairie Arthème Fayard, Paris, 1954.
Auphan 1971 = Auphan, Paul: Histoire élémentaire de Vichy. France-Empire, Paris, 1971.

Azéma-Bédarida 1993 = Azéma, Jean-Pierre - Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 1. kötet: De la défaite à Vichy. Éditions du Seuil, Paris, 1993.

Azéma-Bédarida 1993b = Azéma, Jean-Pierre - Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 2. kötet: De l'Occupation à la Libération. Éditions du Seuil, Paris, 1993.

Azéma-Wieviorka 2004 = Azéma, Jean-Pierre, Wieviorka, Olivier: Vichy, 1940-44. Perrin, Paris, 2004.

Aziz 1979 = Aziz, Philippe: Les Dossiers noirs de l'Occupation. Famot, Genève, 1979. 2 kötet.

Babucs - Szabó 2010 = Babucs Zoltán - Szabó Péter: „Legyetek eskütökhöz hívek mindhalálíg!” A budapesti magyar királyis „József nádor” 2. honvéd gyalogezred a második világháborúban. Püldo, Győr, 2010.

Bail 2000 = Bail, René: Les croix de Monseigneur de Mayol de Lupé. Éditions Dualpha, Paris, 2000.

Beevor 2002 = Beevor, Anthony: Berlin. 1945 - Az összeomlás. Gold Book, Debrecen, 2002.

Bergot 1975 = Bergot, Erwan: La Légion au combat. Narvik-Bir Hakeim-Diên Biên Phu. Presses de la Cité, Paris, 1975.

Bernage 2005 = Bernage, Georges: Berlin 1945. Heimdal, Bayeux, 2005.

Boch 2008 = Boch, Charles Emmanuel: Le guet-apens de Bad Reichenhall. Les Editions du Lore, Paris, 2008.

Bonnecarrère 2006 = Bonnacarrère, Paul: Par le sang versé. La Légion étrangère en Indochine. Perrin, Paris, 2006.

Bourget 1970 = Bourget, Pierre: Histoire secrète de l'occupation de Paris. Hachette, Paris, 1970.

Brissaud 1965 = Brissaud, André: La Dernière Année de Vichy (1943-44). Librairie Académique Perrin, Paris, 1965.

Brissaud 1966 = Brissaud, André: Pétain à Sigmaringen, de Vichy à la Haute Cour, 1944-45. Librairie Académique Perrin, Paris, 1966.

Broche 2002a = Broche, François: L'Armée française sous l'Occupation. La dispersion. Presses de la Cité, Paris, 2002.

Broche 2002b = Broche, François: L'Armée française sous l'Occupation. La métamorphose. Presses de la Cité, Paris, 2002.

Broche 2003 = Broche, François: L'Armée française sous l'Occupation. La rassemblement. Presses de la Cité, Paris, 2003.

Brunet 1986 = Brunet, Jean-Paul: Jacques Doriot: du communisme au fascisme. Balland, Paris, 1986.

Burrin 1986 = Burrin, Philippe: La Dérive fasciste: Doriot, Déat, Bergery, 1933-1945. Éditions du Seuil, Paris, 1986.

Burrin 1995 = Burrin, Philippe: La France à l'heure allemande, 1940-1944. Éditions du Seuil, Paris, 1995.

Céline 1979 = Céline, Louis-Ferdinand: D'un château l'autre. Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, Paris, 1979.

Clayton 1994 = Clayton Anthony: Histoire de l'armée française en Afrique 1830-1962. Albin Michel, Paris, 1994.

Cointet 1993 = Cointet, Jean-Paul: Pierre Laval. Fayard, Paris, 1993.

Cointet 1995 = Cointet, Jean-Paul: La Légion française des combattants, 1940-1944. La tentation du fascisme. Albin Michel, Paris, 1995.

Cointet 1996 = Cointet, Jean-Paul: Histoire de Vichy. Plon, Paris, 1996.

Crowdy 2007 = Crowdy, Terry: The French Resistance Fighter. France's Secret Army. Osprey Publishing Ltd, Oxford, 2007.

Davis 1994 = Davis, Brian L.: Flags of the Third Reich 2: Waffen-SS. Osprey Publishing Ltd, London, 1994.

Delarue 1968 = Delarue, Jacques: Trafics et crimes sous l'Occupation. Fayard, Paris, 1968.

Delperrié 1969 = Delperrié de Bayac, Jacques: Histoire de la Milice 1918-1945. Fayard, Paris, 1969.

Durand 1966 = Durand, Paul-Marius-François: La SNCF pendant la Guerre. Fayard, Paris, 1966.

Fleury 2003 = Fleury, Georges: La guerre en Indochine 1945-1954. Perrin, Paris, 2003.

Forbes 2005 = Forbes, Robert: Pour l'Europe, les volontaires français de la Waffen-SS. Éditions de l'Aencres, Paris, 2005.

Giollitto 1997 = Giollitto, Pierre: Histoire de la Milice. Perrin, Paris, 1997.

Giollitto 2007 = Giollitto, Pierre: Volontaires français sous l'uniforme allemand. Perrin, Paris, 2007.

Godó 1980 = Godó Ágnes: Magyarok az európai népek antifasiszta harcában. Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1980.

Hamon 2004 = Hamon, Kristian: Le Bezen Perrot. 1944: Les nationalistes bretons sous l'uniforme allemand. Yoran embanner, Fouesnant, 2004.

Jäckel 1968 = Jäckel, Eberhard: La France dans l'Europe de Hitler. Fayard, Paris, 1968.

Krätschmer 1982 = Krätschmer, E.-G.: Die Ritterkreuzträger der Waffen-SS. Verlag K. W. Schütz, Preussich Oldendorf, 1982.

Lambert - Le Marec 1992 = Lambert, Pierre Philippe - Le Marec, Gérard: Organisations, mouvements et unités de l'Etat français, Vichy 1940-1944. Jacques Grancher, Paris, 1992.

Lambert-Marec Le 1993 = Lambert, Pierre Philippe-Marec Le, Gérard: Partis et mouvements de la Collaboration. Jacques Grancher, Paris, 1993.

Lambert-Marec Le 1994 = Lambert, Pierre Philippe-Marec Le, Gérard: Les Français sous le casque allemand, Europe 1941-1945. Jacques Grancher, Paris, 1994.

Lefèvre 1998 = Lefèvre, Éric: La division Brandebourg. Les commandos du Reich. Histoire & Collections, Paris, 1998.

Lefèvre - Mabire 2003a = Lefèvre, Éric-Mabire, Jean: La légion perdue, face aux partisans 1942. Jacques Grancher, Paris, 2003.

Lefèvre-Mabire 2003b = Lefèvre, Éric-Mabire, Jean: Sur les pistes de la Russie centrale 1943. Paris, Jacques Grancher, 2003.

Lefèvre - Mabire 2004 = Lefèvre, Éric - Mabire, Jean: Par -40 degrés devant Moscou. Jacques Grancher, Paris, 2004.

Leleu 2007 = Leleu, Jean-Luc: La Waffen-SS. Soldats politiques en guerre. Perrin, Paris, 2007.

Mabire 2005 = Mabire, Jean: La division Charlemagne. Les combats des SS français en Poméranie. Fayard, Paris, 2005.

Mabire 1995a = Mabire, Jean: Mourir à Berlin. Les Français, les derniers défenseurs du bunker d'Adolf Hitler. Jacques Grancher, Paris, 1995.

Mabire 1995b = Mabire, Jean: Mourir pour Dantzig. Les SS français en Poméranie (Belgard-Dievenow-Kolberg-Gotenhafen). L'Aencre, Paris, 1995.

Mabire 1996 = Mabire, Jean: La brigade Frankreich. Le premier combat des SS français. Jacques Grancher, Paris, 1996.

Marcot 2006 = Marcot, François (szerk.): Dictionnaire historique de la Résistance. Robert Laffont, Paris, 2006.

Michel 1981 = Michel, H.: Paris allemand. Albin Michel, Paris, 1981.

Mounine 1999 = Mounine, Henri: Cernay 40-45. Éditions du Polygone, Paris, 1999.

Mounine 2009 = Mounine, Henri: Le siège de Kolberg. 4-18 mars 1945. L'Homme libre, Paris, 2009.

Muelle 1990 = Muelle, Raymond: Le Bataillon des Réprochés. Indochine 1949-1950. Presses de la Cité, Paris, 1990.

Muracciole 2002 = Muracciole, Jean-François: La France pendant la Seconde Guerre mondiale. Librairie Générale Française, Paris, 2002.

Muracciole 2009 = Muracciole, Jean-François: Les Français libres, l'autre Résistance. Tallandier, Paris, 2009.

Neulen 1985 = Neulen, Hans Werner: An deutscher Seite. Internationale Freiwillige von Wehrmacht und Waffen-SS. Universitas, München, 1985.

Noguères 1955 = Noguères, Louis: Le véritable procès du Maréchal Pétain. Fayard, Paris, 1955.

Novick 1985 = Novick, Peter: L'épuration française 1944-1949. Balland, Paris, 1985.

Ormos-Majoros 1998 = Ormos Mária-Majoros István: Európa a nemzetközi küzdőtérén. Osiris, Budapest, 1998.

Ory 1976 = Ory, Pascal: Les Collaborateurs 1940-1945. Seuil, Paris, 1976.

Paxton 2004 = Paxton, Robert Owen: L'armée de Vichy. Le corps des officiers français 1940-1944. Tallandier, Paris, 2004.

Péan 1994 = Péan, Pierre: Une jeunesse française: François Mitterrand. Fayard, Paris, 1994.

Pellegrin 1973 = Pellegrin, René: La Phalange africaine. La LVF en Tunisie 1942-1943. k. n. Paris. 1973.

Randa 1997 = Randa, Philippe: Dictionnaire commenté de la collaboration française. Jean Picollec, Paris, 1997.

Romics 2011 = Romsics Ignác (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Kossuth Kiadó - Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2011.

Rouso 1980 = Rouso, Henry: Un château en Allemagne. La France de Pétain en exil. Sigmaringen, 1944-1945. Seuil, Paris, 1980.

Rouso 1984 = Rouso, Henry: Pétain et la fin de la collaboration. Éditions Complexe, Paris, 1984.

Scurr 1980 = Scurr, John: Germany's Spanish Volunteers 1941-45. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1980.

Silgailis 1986 = Silgailis, A.: Latvian Legion. James Bender Publishing, San Jose, 1986.

Thomas - Jurado 1992 = Thomas, N.-Jurado, C. C.: Wehrmacht auxiliary forces. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1992.

Tieke - Rebstock 2000 = Tieke, Wilhelm - Rebstock, Friedrich: ...im letzten Aufgebot. Die Geschichte der 18. SS-Freiwilligen-Panzergrenadier-Division Horst Wessel, Nation Europa Verlags, Coburg, 2000.

Ungváry 2015 = Ungváry Krisztián: Magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941-1944. Esemény - elbeszélés - utóélet. Osiris, Budapest, 2015.

Vin 1990 = Vin, Pierre-Jean-François: Le Premier régiment de France, 1943-1944. magánkiadás, Montgeron, 1990.

Wieviorka 2013 = Wieviorka, Olivier: Histoire de la Résistance 1940-1945. Perrin, Paris, 2013.

Windrow 1996 = Windrow, Martin: French Foreign Legion infantry and cavalry since 1945. Osprey Publishing Ltd., London, 1996.

Windrow 1998 = Windrow, Martin: The French Indochina War 1946-54. Osprey Publishing Ltd., London, 1998.

Cikkek, tanulmányok

Abzac-Epezy 1992a = Abzac(d')-Epezy, Claude: Le secrétariat général à la défense aérienne (1943-1944) in *Revue historique des armées* N 188 1992/3 79-89. o.

Abzac-Epezy 1992b = Abzac(d')-Epezy, Claude: La DCA ferroviaire: six mois de collaboration militaire in *Revue historique des armées* N 189 1992/4 52-62. o.

Aron 1975a = Aron, Robert: Pucheu au nom de la rasion d'Etat in *L'Épuration, Historia* 41. különszám, 1975. 2-13. o.

Aron 1975b = Aron, Robert: Les cours martiales in *L'Épuration, Historia* 41. különszám, 1975. 43-52. o.

Azéma 1990 = Azéma, Jean-Pierre: La Milice in *Vingtième Siècle*, N 28, 1990. 83-106. o.

Baldensperger 1975 = Baldensperger, Denis: Pas d'espoir pour Brinon in *L'Épuration, Historia* 41. különszám, 1975. 93-95. o.

Bellechasse 1975 = Bellechasse, André: Le cheminement de Bassompierre in *La Milice. La collaboration en uniforme, Historia* 40. különszám, 1975. 20-23. o.

Brissaud 1975a = Brissaud, André: Darnand le risque-tout in *La Milice, Historia* 40. különszám, 1975. 2-9. o.

Brissaud 1975b = Brissaud, André: Le fond de l'abîme in *La Milice. La collaboration en uniforme, Historia* 40. különszám, 1975. 120-127. o.

Brissaud 1975c = Brissaud, André: Un scandale inutile: Le procès Laval in *L'Épuration, Historia* 41. különszám, 1975. 78-86. o.

Charrier 1973 = Charrier, Jean: Baptême sanglant en Galicie in *L'internationale SS, Historia* 32. különszám, 1973. 122-129. o.

Cheneux 1975 = Cheneux, Frédéric: Les adieux de Darnand in *L'Épuration, Historia* 41. különszám, 1975. 86-92. o.

Delatour 1975 = Delatour, François: Le combat fou des SS français in *La Milice, Historia* 40. különszám, 1975. 150-155. o.

Delperrié 1975 = Delperrié de Bayac, Jacques: L'assassinat de Maurice Sarraut in La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975. 50-51. o.

D'Orcival 1970 = D'Orcival, François: Les Français contre les Français: la Milice. in Les grandes énigmes de l'occupation. Crémille, Genève, 1970.

Dreyfus 1985 = Dreyfus, François-Georges: L'affaires des "Malgrés Nous" in Historama N 13 mars 1985. 20-25. o.

Grey 1975a = Grey, Michel: Déat ou les errements d'un communiste in Historia 39. különszám, 1975. 104-110. o.

Grey 1975b = Grey, Michel: Au nom de la loi in L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 53-63. o.

Koerner 2009 = Koerner, Francis: Les « malgré-nous » alsaciens et mosellans sur le front nord-oriental : le siège de Leningrad 1943-1945 in Guerres mondiales et conflits contemporains N 234 2009/2. 39-51. o.

Landemer 1971 = Landemer, Henri: La Division Charlemagne in Les SS, Historia 21. különszám, 1971. 37-48. o.

Landemer 1973a = Landemer, Henri: 30 000 Français sous l'uniforme allemand in L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973. 104-113. o.

Landemer 1973b = Landemer, Henri: Agonie en Poméranie in L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973. 144-155. o.

Landemer 1975 = Landemer, Henri: La naissance de la milice in La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975. 24-37. o.

Laroche 1972 = Laroche, Fabrice: Henri Lafont, pape de la Gestapo française in Historia, 1972/2. 26. különszám, 64-79. o.

Lebel 1975a = Lebel, Julien: La phalange africaine in La Milice, Historia 40. különszám, 1975. 146-149. o.

Lebel 1975b = Lebel, Julien: La poudrière in L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 16-23. o.

Lebel 1975c = Lebel, Julien: Deloncle, le condottiere de l'ombre in Historia 39. különszám, 1975. 116-118. o.

Lefèvre 1975 = Lefèvre, Éric: A Uriage, le coeur et le cerveau Limousin in La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975. 38-40. o.

Lefèvre 2007a = Lefevre, Éric: Combats en Poméranie. Tombeau de la division « Charlemagne » in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 54-67. o.

Lefèvre 2007b = Lefevre, Éric: La brigade d'assaut française SS. Formation de l'unité en Bohême in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 24-31. o.

Lefèvre 2007c = Lefevre, Éric: L'enfer en Galicie. L'épreuve impitoyable du feu in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 32-43. o.

Lefèvre 2007d = Lefevre, Éric: Mourir pour Berlin. La croisade s'achève dans un décor d'apocalypse in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 68-79. o.

Lefèvre 2007e = Lefevre, Éric: Retirer ses Germains à la France? Les origines de l'enrôlement en 1943 in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 14-23. o.

Lefèvre 2007f = Lefevre, Éric: Sous l'égide de l'empereur d'occident. Mise sur pied de la brigade « Charlemagne » in *Axe et Alliés Hors série N 1 2007*. 44-53. o.

Mabire 1975 = Mabire, Jean: Le serment au führer Limousin in *La Milice. La collaboration en uniforme Historia 40. különszám, 1975*. 41-49. o.

Mabire 1970 = Mabire, Jean.: Les Waffen-SS français, derniers défenseurs du bunker de Hitler in *Les grandes énigmes de l'occupation. 3. kötet, Éditions de Crémille, Genève, 1970*. 65-137. o.

Mabire 1973a = Mabire, Jean: Sous le signe de la roue solaire in *L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973*. 16-28. o.

Mabire 1973b = Mabire, Jean: Les réprouvés, trente ans après in *L'internationale SS, Historia 32. különszám, 1973*. 184-187. o.

Marcilly 1975a = Marcilly, Jean: Les combats fraticides aux Glières Limousin in *La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975*. 72-84. o.

Marcilly 1975b = Marcilly, Jean: L'heure de la terreur in *La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975*. 57-68. o.

Masson 1975a = Masson, Philippe: Un chef en quête de trône: Doriot in *La collaboration*, *Historia* 39. különszám, 1975. 94-103. o.

Masson 1975b = Masson, Philippe.: La LVF nach Moscou in *La Milice*, *Historia* 40. különszám, 1975. 137-146. o.

Meyer 1975 = Meyer, Charles: Le Maréchal in *L'Épuration*, *Historia* 41. különszám, 1975. 68-77. o.

Michel 1972 = Michel, Paul-Louis: Fallait-il condamner Pétain à mort? Le pour et le contre in *Historama* 252. 1972. november. 41-60. o.

Naud 2001 = Naud, Philippe: La mise sur pied du 1er régiment de France. Avril-octobre 1943 in *Guerres mondiales et conflits contemporaines*, N 202, 2001/2-3. 33-53. o.

Pécsi 1980 = Pécsi Anna: Magyar ellenállók és partizánok Franciaország és Belgium antifasiszta küzdelmeiben in *Dombrády Gábor – Nagy Lóránt (szerk.): Fegyverrel a hazáért*. Zrínyi, Budapest, 1980. 247-276. o.

Piverd 1973 = Piverd, Jean: Le sauve-qui-peut des maudits in *L'internationale SS*, *Historia* 32. különszám, 1973. 172-183. o.

Plait 1997 = Plait, Antoine: La LVF (1941-1944): collaboration militaire vouée à l'échec in *Revue historique des armées*, N 207 juin 1997 47-56. o.

Plait 2001 = Plait, Antoine: Les jeunes Français volontaires sous l'uniforme allemand in *Etre jeune en France (1939-1945)* L'Harmattan, Paris, Montréal, Budapest, Torino, 2001. 119-127. o.

Régie 1975a = Régie (de), Xavier: Le procès de l'obéissance in *L'Épuration*, *Historia* 41. különszám, 1975. 13-14. o.

Régie 1975b = Régie (de), Xavier: Esteva, parangon de la fidélité in *L'Épuration*, *Historia* 41. különszám, 1975. 96-101. o.

Schkolnyk-Glangeaud 1990 = Schkolnyk-Glangeaud, Claude: Les échanges culturels dans les milieux sympathisants communistes hongrois en France de 1936 à 1946 in *Cahiers d'études hongroises*, N 2, 1990/1. 27-33. o.

Sorel 1973 = Sorel, Frédéric: Le SOL sentier de l'enfer in *La Milice. La collaboration en uniforme*, *Historia* 40. különszám, 1973. 11-19. o.

Tesquiou 1975 = Tesquiou, Jean-Louis: Toute une société en prison in L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 148-154. o.

Venner 1975a = Venner, Dominique: Francs-gardes et maquisards en Limousin in La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975. 85-95. o.

Venner 1975b = Venner, Dominique: La « justice » populaire in L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 24-36. o.

Venner 1975c = Venner, Dominique: Dans les geôles clandestines L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 36-42. o.

Vivie 1975 = Vivie (de), François-Xavier: Combien d'exécution sommaires in L'Épuration, Historia 41. különszám, 1975. 30-31. o.

Voiron 1975 = Voiron, B.: La retraite des maudits in La Milice. La collaboration en uniforme, Historia 40. különszám, 1975. 3. negyedév. 106-115. o.

